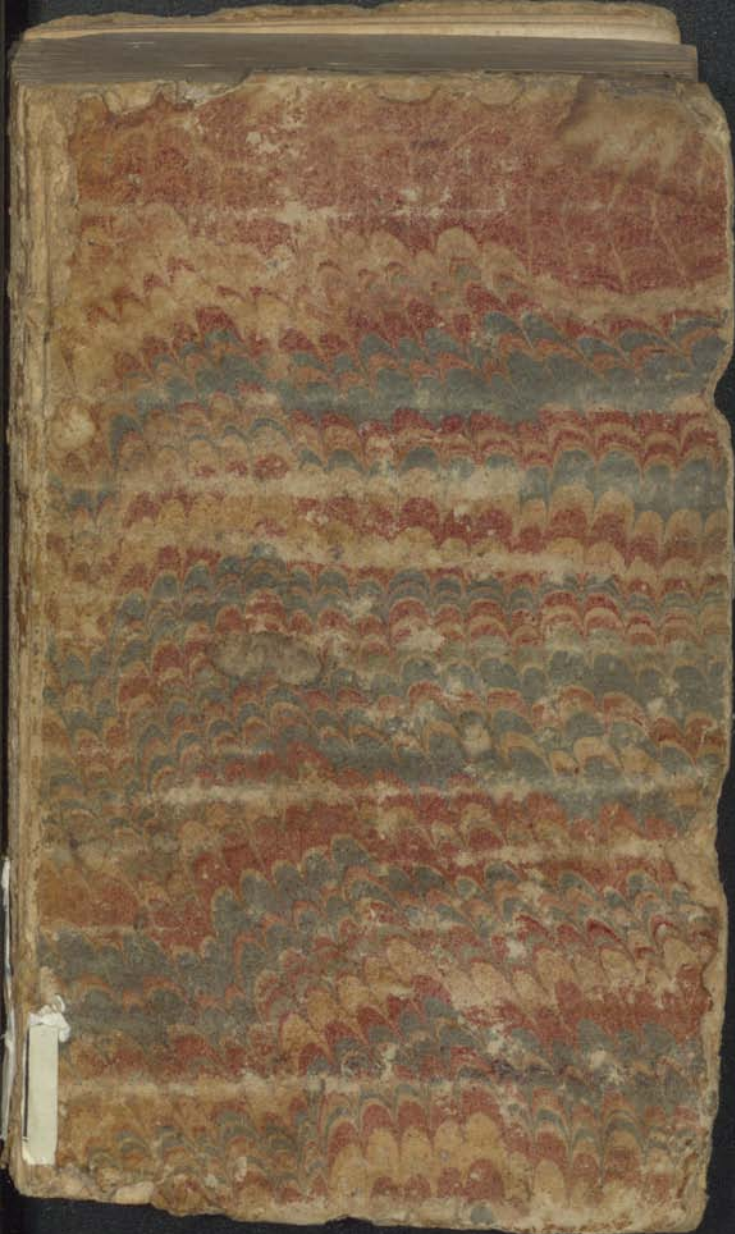

Q 410.

Q

ASSERTIONES
EX
UNIVERSA
PHILOSOPHIA

QUAS SUB
PATERNIS AUSPICIIS
PERILLUSTRIS DOMINI

LUCÆ
PLACSINTÁR

In

Libera Regiâque Civitate Szomos.

Ujvariensi

SENATORIS

propugnandas suscepit.

IN ALMA REGIOQUE PRINCIPALI
ACADEMIA CLAUDIOPOLITANA

Perillustris, ac Eruditus Dominus

DEODATUS PLACSINTÁR.

EX PRÆLECTIONIBUS

R.P. STEPHANI BIRO

AA. LL. & Philosophiæ Doctoris,
ejusdémque

PROFESSORIS EMERITI.

M. DCC. LX.

3100

Inv. 487

PERILLUSTRIS
DOMINE
NATURA
MIHI PARENS, MUNIFICENTIA,
MOECENAS!

*A*rbor, haud alias unquam est ornatior, quàm ubi induta foliis, post flores, vere deciduos, letissimos fructus ostentat. Parentes quorum fructus sunt filii, nunquam majorem animo capiunt voluptatem, quam quando vident se aluisse filios bonis artibus æque; æquè virtutibus commendatos. Neque istud injuria.
Nam

*Nam uti filius improbus mæsticia
afficit ; ita filius sapiens lætificat
Patrem , teste in scriptura sapiente.
Tu Parens optime , atque dulcissime ,
ut de me solatium aliquando , orna-
mentumque caperes ; mandasti me
disciplinis , & jam inde à pauxillo
sumptibus aluisti : Dedi id ego quo-
que operam , dicto ut tibi in omnibus
obediens essem ; & idcirco addixi me
in studium sapientiæ , & decurri curri-
culum eidem destinatum. Exibat jam
prope tempus Philosophiæ , cùm de
te flagitarem , ut faceres mihi copiam
ex umbra in solem , ex pulvere in
arenam sapientiæ prodeundi ; annuisti
tu ex templo , atque ut me voti dam-
nares ,*

nares, sumptus in eam rem suppe-
ditasti; Parens profecto mei studiosi-
ssimus, vix eos in numero parentum
censens, qui ut petulantibus veſtentur
equis, impendio nulli parcunt, ut
vero petulantiam, ignorantiamque
redimant Filiorum, assem, ne unum
quidem, expensum volunt: Rudes
sanè, in tanta populorum luce, ani-
mæ, & campis potius, sylvisque,
quàm saluti Civium, filiorumque
natæ. Quocirca dum vitam tibi Geni-
tor suavissime, educationem, bonasque
artes acceptas fero; sanctè in me
recipio, curaturum me id deinceps
diligenter, ut quisvis intelligat,
quod sim.

Piissimus in te Filius
DEODATUS PLACSINTAR.

ASSERTIONES EX UNIVERSA PHILOSOPHIA.

I.

Anima hominis est substantia incorporea, regendo corpori accommodata; II. Naturâ suâ immortalis, III. Residens in parte cerebri callosa. IV. Vis ejus præcipua mens; ad quam pertinent rerum insensibilium, & Spiritualium intelligentiæ. V. Anima dum corpori immerfa manet, ab idea materiali, in communi sensorio efficta, determinatur ad notionem rerum sensibilium. VI. Scitum hoc: nihil est in intellectu quod prius non fuerit in sensu universaliter falsum est. VII. Animæ variæ sunt ideæ: simplex, quæ est perceptio objecti indivisibilis; VIII. Atque hæc idea falsa nunquam esse potest; IX. Composita, quæ vera item, ac falsa esse potest, X. Innata, qualem DEI, ut Authoris naturæ, insitam omnes habemus. XI. Neque enim cognitio sola abstractiva, perinde, ac à nonnullis accipitur, est sufficienter, ad DEI notitiam proportionata. XII. Mens hæc dum duas ideas componit affirmando, vel dis-

disjungit negando , judicium exercet. XIII. Judicium autem non est actus voluntatis , ut volunt Chartesiani , sed mentis. XIV. Ex connexionione duarum , idearum , cum tertia , dum connexionem mens colligit , aut contra , ratiocinatur. XV. Nec judicii , nec ratiocinii brutorum anima capax est : quoniam est spiritus quidam humano multò imperfectior , solius perceptionis simplicis capax. XVI. Veri tesseram , in triplici evidentia Leibnitii collocamus ; intellectus nimirum , sensus , & authoritatis. XVII. In universum existere corpora sensibilia , non est Metaphysicè certum. Quin , XVIII. Etiam natura Metaphysica corporum ignota est ; XIX. Quorum principia interna , sunt materia , & forma. XX. Materia prima Physice accepta sunt moleculæ exiguæ homogeneæ , diversæ magnitudinis , figuræ , impenetrabiliter extensæ : XXI. Forma ex combinatione partium , plexu temperamento , situ , motûque , resultat. XXII. Corporum principia sensibilia primaria sunt : Mercurius , sulphur , sal , phlegma terra damnata , seu caput mortuum ; XXIII. Secundaria verò æther , aër , aqua , terra. XXIV. Ætherem existere satis certum. XXV. Qui est probabiliter ignis elementaris orbe universo diffusus , XXVI. Hic permixtus particulis sulphureo-acidis constituit probabiliter vim electricam : Atque insuper. XXVII. Cum particulas sulphureas , nitrosas , salinasque motu vibratorio exagitat , ignem vulgarem

rem , & calorem excitat , XXVIII. Qui
fitus est in motu perturbato partium corporis
seorsim insensibilium. Præterea XXIX.
Cum corpora , nec sint ab intrinseco inertia;
XXX. Nec ab intrinseco gravia , gravita-
tem suam nanciscuntur a motu oscillatorio
ætheris. XXXI. Cohæsiō vero corporum,
dum ea componuntur potissimum a contactu,
implexione, partium, & jugi ætheris pressio-
ne habetur. Utimur æthere. XXXII. Ad
lucem , etiam , & lumen explicandum. Lux
consistit , in motu concitato , & rapido cor-
poris a centro peripheriam versus alterno ;
XXXIII. Lumen vero in tremulo motu æ-
theris. XXXIV. Color autem objectivus
repetitur a certa magnitudine , figura , situ,
& textura molecularum corporis pororumque
dispositione ex iis emergente, XXXV. For-
malis , in varia radiorum mirè temperabili-
um , magisque vel minus spissorum , copioso-
rumque ab objecto reflexione in retinam facta.
XXXVI. Aër est corpus subtile , elasticum,
grave , ab evaporationibus , & exhalationi-
bus distinctum , per cujus XXXVII. Æqui-
librium , suspensio mercurii in tubis Toricelli
optime explicatur. XXXVIII. Fluida ho-
mogenea æquilibrant, dum ad libellam veniunt
in tubis communicantibus: XXXIX. Nam in
tubis capillaribus fluidum affurgit supra libel-
lam , in ratione inversa diametrorum & reci-
proca altitudinis , & diametri. XL. Cujus
phænomeni mirabilis , in experimentis regu-
laribus , causa est æther vorcicosus , & adhæ-
sio

fio liquidi ad vitri latera; in irregularibus autem æquilibrium gravitatis fluidi, cum viribus, ad ejus sustentationem, & ascensum concurrentibus. XLI. Mundus est compages, ex coelo, terræque coagmentata, iisque naturis, quæ his continentur. XLII. Siftema mundi Copernicanum permodum hypotesis sustineri potest. XLIII. Sol est potissimum igneus. XLIV. Ejus maculæ sunt exhalationes, ab ipso erumpentes: Ecclipsis est ejusdem, per lunarem discum occultatio. XLV. Luna cum aliis planetis est corpus opacum, Ejus maculæ perennes sunt partes Lunæ planiores, ad reflectendum lumen minus idoneæ. Cum autem XLVI. Probabile sit., dari in luna montes, valles, projectas umbras montium lunarium, maculas ejus variabiles esse affirmamus. XLVII. Lunam, cum cæteris planetis habere suos incolas perinde potest negari, quam affirmari. XLVIII. Luna non est formalis causa æstuum marinorum, sed æstus illi habentur ab ingurgitatione ad inferas voragines, & inde facta regurgitatione. XLIX. Plantæ oriuntur ex semine suæ spetiei; L. Animalia vero ex oris sæcundatis.

O. A. M. D. G.

BALTH. GRACIANI
DE
PRUDENTIA CIVILI
MAXIMÆ CCC.

I. Vir prudens (1) in summo perfectionis gradu jam est constitutus.

AD unius prudentis personam *plura* (2) ætas nostra, quam præterita ad septem requirit; majoremque vigorem hoc tempore cum uno (3) homine, quam olim populo cum universo agendi.

II.

(1) *Talis est Potricus hodiernus*, omnes viri prudentis numeros implens; quippe duæ res prudentis personam constituunt, habitus prudentiæ, qui illi inest, *max. 2. seq.* ex eoque habitu actiones institutæ. *max. 118. seqq.*

(2) *Cur major sit VII. sapientibus*, causam addit Balthasar, quia prudentiæ, & actionum gloria; hi ab illo superantur. At inter illos est Autor, qui veteres vellicarunt, de quibus *Piccart. Obs. Histor. Pol. Dec. 18. c. 10.* & modestiam fugit, qua veteribus magnos ætatis suæ viros quidam posthabent. *Bernegg. quæst. Misc. 168.* ubi causas tradit.

(3) Male Richelium, aut Mazarinum *veteribus præfert*, qui mores corruptæ ætatis sunt imitati. *Gracianus.* Qui rationem in fraudes, & malitiam verterunt, non

II. Homo in summo (1) perfectionis gradu.

Homo non nascitur perfectus, sed paulatim mores suos in officio constitutus tamdiu perficit, donec ad perfectionis gradum tandem perveniat. Perfectus autem (2) homo ex quinque signis noscitur; nempe Mentis subtilis; Discretionis; Judicii solidi; Voluntatis docilis; & Circumspectionis tam in rebus, quam actio-

prudentes, sed callidi temporum dicuntur. IV. A. 55. 2. inde cum populo veteri negotium difficilius fuit, quod maiorem virtutem, & solertiam agendi requisivit. Olim virum bonum a prudente non distinguebant. Cic. III. Off. 15. Et quoties Richelius contra honestatem utilia non amplexus fuit? Athenienses solius Aristidis consilio rem inhonestam tanquam non utilem repudiaverunt. III. Off. 11. Obmutescent ad veterum probitatem, dexteritatemque agendi, & fidem, Christiani ministri, his autem in veteres certamen ex honesto maneat, III. A. 55. 5. non vero ex specie, aut umbra rerum.

(1) Quidam homo talis est, si perfectus, non naturæ solius gratia, sed studio, quod eum ad perfectionis gradum deducit. Ad hunc ut perveniat, mentis cura, max. 6. & seqq. & morum est necessaria max. 8. 15. & seqq. quos simul in officio sive vita publica homo perficit. max. 49. & seqq.

(2) Macrobius VI. partes facit Prudentiæ; rationem, intellectum, circumspectionem, providentiam, docilitatem, & cautionem. lib. 1. in Som. Scip. c. 2. Aristoteles III. partes; consilium, intelligentiam & æquitatem. VI. Nic. c. 9. Cujus sensum bene Paraphrastes explicat Andr. Rhod. lib. VI. c. 12.

300

actionibus. Quidam nunquam (3) ad gradum illum perveniunt; semper enim eis, nescio quid, deest; alii vero non, nisi tarde, eundem attingunt.

III. (1) *In quo desinitur, (2) ab eo vitam non incipere.*

Quidam rerum suarum initio otium prendunt, & laborem in ultima differunt. Ubi tempus fert, sequi accessionem, rem vero principalem antecedere convenit. Alii (3) ante prælium triumphum volunt; quidam a scientia (4) rerum minimæ utilitatis incipiunt; alii

A 2 con-

(3) III. hominum genera tradit; quidam ad culmen Prudentiæ satis cito; quidam tarde; quidam nunquam perveniunt.

(1) *Sequuntur III. regula rerum fundamento jaciendo præmissæ; & de initio rerum capiendo, max. 3. de moderatione animi, & patientia, max. 4. de partitione vitæ, max. 5. agit.*

(2) Nempe in otio, in quo post laborem desinitur, non vero post otium in labore.

(3) *Late patet hæc regula, in civili & militari vita locum habens. De hac Agricola ad Romanos: Britanniam vicistis tot præliis, seu fortitudine adversus hostes, seu patientia & labore pene adversus ipsam rerum Naturam opus fuit. Aggr. c. 33. n. 4 Duces, qui præpostere victoriam ante prælium voluerunt, sæpe magna clade sunt multati. Piccart. Obs. Pol. Dec. X. c. 6.*

(4) *In studiis quædam, quæ posteriora, non anteponuntur; inutiliores, & viliores disciplinæ utilioribus, & dignioribus haud præferuntur. Ita Helvidius ingenium illustre altioribus studiis statim juvenis dedit. IV. H. 5. 3.*

contra digniorum, & utiliorum rerum studia in vitæ fugientis tempora differunt. Quidam *fortunam* fabricatam importune nimis relinquunt. Ergo hæc *regula* ad sciendum valde est necessaria, & ad vivendum.

IV. *Vitam* (1) *tumultuariam* *fugere*.

Tempus suum scienter *partiri*, est vita sua uti, frui. Multis satis temporis superest ad vivendum, quibus non restat tamen, unde contenti vivant. Quibus enim non fruuntur oblectationibus, eas perdunt; & in vivendo longius progressi, si liceret, libenter regredi vellent. Sunt (2) hi *vitæ cursores*, qui cum temporis cursu præcipitato velocem animi sui impetum conjungunt. Deglutirent quidem die uno, omni quod vita vix digerunt; vacantesque *voluptatibus*, tanquam prægustaturi eas, devorant annos futuros, & festinanter omnia agen-

(1) *Regula II.* five vitam indivisam, quæ verum homini usumfructum eripit. *Est enim deploranda*, quia neglectum sui, doloribus pensat; recordatio temporis præteriti mentem inquietat, & denegato vitæ regressu pœnitentiam frustra accersit.

(2) *Volubilitas animi corrigi debet*, quia noxia iis, qui vitam velut currendo transeunt. Intemperie animi sui, & cupiditatibus tumidis incitati peccant; immodico sciendi fervore, temporis prodigi, nimium festinantes.

agentes, brevi tempore omnia egerunt. Imperfectè, (3) ut ne res sciamus, ipsum est sciendi desiderium moderandum; plures sunt dies, quam prosperi; festinandumque est agere, ut (actis) justo tempore fruaris. Pluris actæ, quam agendæ res valent; & mens tranquilla, duransque desinenti prævalet.

V. Vitam (1) prudenter partiri.

Non opportunitate occasionum, sed providentia, & dispensatione. Remissionis expers vita est laboriosa, viæque longæ instar, diversoriis carentis; vitam bene ordinata varietas fortunat. (2) Primum (3) vitæ tempus sermonibus cum

A 3

mor-

(3) Moderatio animi quærat, quæ studiis ordinandis est necessaria. Illa autem tempus plenum studiis tribuit, modum in studiis tenet, fructus laboris acti expectat.

(1) Regula est III. neque negligi debet, quia vitam humanam fortunat: Prudentes eam non fortuito ex temporis occasionibus, sed ita partiuntur, ut varietate ordinetur, & labores remissionum vicibus recreentur.

(2) Quot sunt vitæ stationes, totidem sunt pensa, & totidem partes ordinem vitæ sequentes. De penso scientiæ agit max. 9. & seqq. de morum & sensuum perfectione max. 5. & seqq. de vitæ publicæ officiis, & virtutibus max. 49. & seqq. de vitæ fine, sive præparatione ad mortem, max. 289. & seqq.

(3) Pensum scientiæ est primum, ad finem hominis pertinet: Natus enim homo, ut sciât, Notitia illa vel sui ipsius

mortuis absolvitur. Nascimur enim, ut sciamus, & nosmet ipsos norimus; & hoc ipsum ex libris petimus, atque inde homines perfecti evadimus. *Altera* (4) Vitæ statio viventibus est destinanda; quippe videndæ sunt in Orbe res optimæ, commentarii que iisdem de rebus conficiendi. In uno loco non omnia reperiuntur, & Parens Universitatis dona sua distribuit, interdumque eum

ipsius *max. 20. & seqq.* vel aliorum *max. 23. seqq.* Utraque ex libris petitur, qui ad exemplum viventium nos instruunt. Cicero primum locum facit, qui in veri cognitione consistit, & maxime naturam humanam attingit. *1. Offic. c. 5.*

(4) *Alterum est experientie*, quia scientiam hominis excipit. Mores conversatione & sensus formantur, visu, & auditu viventium personarum, & in Orbe optimarum observatione rerum, aliarum in aliis Mundi locis; *commentariis* de utriusque conficiendis. *Prudentiæ enim II. sunt parentes: Usus & Memoria.* Ille est notitia rerum humanarum ex visu, vel tractatu; Hæc ex auditu, vel lectu. *Lips. I. Pol. 8. 2.*

Prudenter Romani, quod cum primo vitæ penso secundum conjunxerunt. Ciceronis filius Athenis, ubi Cratippum audiret; ita autoritas & urbis, & doctoris ei proderat, & alter juvenem scientia, altera vero exemplis augebat. *Off. proæm.* Utraque male separantur, quia conjuncta personam prudentis constituunt. At felices homines, qui scientiam experientia firmant: Bene enim Tacitus: Pauci prudentia honesta a deterioribus, utilia a noxiis discerunt; plures aliorum eventis docentur. *W. A. 33.* Inter veteres a viris maximis commendatur conjunctionis utrarumque gloria. *Brutus lib. de Orat. c. 3. n. 3. 4.*

eum juvit donorum suorum copiam loco plane miserabili impertiri. *Tertium* (5) Vitæ pensum omne nobis reservatur. In (6) philosophando [vero] vitæ consistit *ultima felicitas*.

VI. Mens (1) *bona, & bona indoles.*

Sunt (2) hæ *Poli* duo, quibus *hominis* *existimatio* innititur. Semibeatus est
A 4
alte-

(5) *Tertium est vitæ publicæ*, quod perfectionem hominis sequitur; Prudenti vita propria, quam reip. vivit; quam consilio, & re merito adjuvat.

(6) *Quartum est vitæ privatæ*, quod ætatis humanæ vigorem excipit. Ultima ætatis hæc est felicitas, ut sapienti animo senex mortem meditetur. Philosophia autem mortis est meditatio. Bene *Cicero* hoc meditatum, inquit, debet esse ab adolescentia, mortem ut negligamus, sine qua *meditatione* tranquillo esse animo nemo potest. *Cat. Maj. c. 20.* Meditatio talis esto, ut *vivendi finem optimum* credamus, eum integra mente, cæterisque sensibus, opus suum eadem, quæ coagmentavit, Natura dissolvit: *Ut navem, ut ædificium* idem destruit facillimè, qui construxit; sic hominem eadem optime, quæ conglutinavit, natura dissolvit. *Cic. ibid.*

(1) Inter *III. hominè* ad perfectionem sui necessaria primum est *bona natura*; reliqua enim antecedit; & comprehendit duas facultates, (quæ ei insunt diversis effectibus notæ); Bonam *mentem*, & bonam *indolem*, quorum illa potest intelligere adolescens, quæ intelligi debent, & appetere, quæ appeti; utraq; autem sunt *ad felicitatem necessaria*, quia sunt axes duo, quibus hominis dignitas innititur.

(2) *Fortunatus est adolescens*, quisquis a natura bene constitutum animum habet. Nempe plenum, & integrum. Qualis in Agricola olim; quippe bona & integra Natura. *Ag. c. 4. n. 4. sunt enim, qui non fortunati, aut semibeati*, qui mancum a natura, & imperfectum animum habent;

alterutra instructus ; neque enim sola *Intellectus* bonitas sufficit, sed *voluntatis* etiam bona constitutio requiritur. (3) *Inepti* sunt homines, quibus usu venit in electione (4) *vitæ generis, amicorumque, & domicilii* sui infeliciter labi.

VII. *Natura* (1) *& Ars; Materia, & Artifex.*

Nulla sine (2) cura est Venustas, neque *Virtus* ulla, quæ barbariei non accedat, nisi manum ei *Ars* admoveat. *Ars* malignitatem naturalem corrigit, boni-

bent; quibus unam tantum partem *Natura* tribuit, alteram vero denegavit. Quales homines Autor *ineptos* nominat. *Cardan. in Arc. Prud. Civ. c. 12.*

(3) *Inprimis tales sunt*, qui in electione eorum, qui vitam civilem fortunant, graviter errant. Deest illis bonitas mentis, & sanitas sensuum, sicut ex *max. 243.* colligitur; Inde conveniens sibi *vitæ genus* non eligunt, neque *amicos* optimos, neque *domicilium* rebus suis utilissimum, in quibus omnibus bona *Natura* dotati non labuntur.

(4) Quibus ex signis de bonæ naturæ statu in homine possit judicari, docet *Saaved. in Princ. Chr. & Polit. Symb. 1.*

(1) *Non separande*, quæ utræque utilitate maxima conjunguntur; Ex materia enim rudi manus artificis *Mercurium*, ex natura hominis inculta prudentia educentis verum hominem fingit.

(2) *Ars fingendi hominem non negligitur*, tanquam Naturam hominis perficiens. In optimo enim, antequam erudias, virtutis *materia*, non virtus est. *Sen. ep. 90.*

nitatem vero *perficit*. Optimum (3) nobis natura reservat communiter, ad artem ut recurramus; sine arte optimum naturale incultum, & quantacunque sint hominis dona, sine *cultura* tamen sunt dimidia; sine arte *non scit* eo modo homo, quo decet, sineque ea duræ sunt quælibet ejus *actiones*.

VIII. Excolere (1) & Expolire.

Homo nascitur barbarus, & ex loco bestiarum sola se *cultura* eximit, majorque homo fit, idem quo excultior

A 5

exi-

(3) *Ars illa est optimum*, quod Natura homini reservat: quod refugium est, ad quod homo recurrit. Ars autem illa, sive *educatio* studiose est curanda, ut homini utilitatem debitam afferat: ejusque animam diuturna assuefactione tandem formet. Estque *triplex*: *mollis*, quam Indulgentiam Romani vocabant, quæ nervos & mentis & corporis in infante frangit. *Quint. Inst. Orat. XII. 4. severa*, quæ liberis ad Romanorum exemplum potest adhiberi, digna Germaniæ imitatione. *lib. de Orat. c. 28.* ubi etiam de corruptionis causis, & malis elegans judicium. *c. 28. & 29. media* inter utramque & temperata, cujus Exemplum in Neronis infelici educatione apud *Tacitum XII. An. 2. 1. 2.*

(1) *Conjungitur* utrumque, tanquam perfectioni hominis inserviens. Non ea sola est Parentum cura, ut liberorum intellectus, & appetitus literis, & assuefactionibus *excolantur*; Sed etiam ut sensus eorundem conversationis *elegantia expoliantur*. *Seneca*, minimum, *inquit*, esset beneficium patris, matrisque concubitus, nisi accederent alia, quæ prosequerentur hoc *initium muneris*, & aliis officiis ratum facerent. *de benef. lib. III. c. 3.*

existit. Intuenti *educationem* Græcia videtur omnem Mundi reliquam partem jure barbaricam nominare potuisse. Quid ignorantia rudius? Quid *scientia* est elegantius? At hæc ipsa *scientia* rudis etiam, si artis est *expers*. Homini non sufficit (2) *Intellectum* habere illustratum; *Voluntatem* ejusdem ordinatam etiam; imo *Conversacionem* ordinatorem adhuc oportet esse. (3) Sunt solo Naturæ ductu eleganter, qui concipiunt, loquunturque; quorum *corperis dona* cortici, *animi* vero fructibus compares; Alii contra tam sunt rudes, ut omnes eorum *actiones*, amplæque quandoque a Natura quæ habent dona a rusticitate morum deformantur.

IX.

(2). Bene Cicero: *Virtus omnis fere III. in rebus vertitur*; in perspicientia veri; in cohibitione motuum, ut rationi obediant; in *scientia* moderate utendi, quibus cum congregamur. 1. Off. c. 5. Prima pars reddit hominem intelligentem, & prudentem; altera justum, & excellenti animi; tertia moderatum, ut in actionibus civilibus verum decus, & ordinem sciat adhibere. 1. Off. c. 4. Hoc enim est *decorum*, quod elucet in vita, & movet approbationem eorum, quibuscum vivimus. 4. Off. c. 28.

(3) *Conversatio arte regitur*; homines enim diverse in eâ gerunt; alii bene, alii male. Huc spectat C. Piso, cui virtutes, & virtutum species, non vero gravitas morum erat. XV. A. 48. 2. 3.

IX. Scire (1) & recta velle.

UTraque conjunctim prosperitatis originem faciunt. Boni (2) intellectus cum maligna voluntate monstrosa est conjunctio. Voluntas maligna vitæ est humanæ venenum, perniciosiusque a scientia adjutum. Infelix habilitas, quæ male agendo occupatur. Scientia vero judicio vacua stultitia est duplicata. (3)

X.

(1) Non separantur, quæ conjuncta felicitatis humanæ originem faciunt. Scientia institutionis. Voluntas recta Educationis finis est; homo autem recta sciens, simulque recta volens fundamenti sui causas perpetuas habet. Utrosque fines jungi oportet, quoniam dissoluti illi perniciem magnam vitæ afferunt: Est enim mundi perniciēs, qua alios bonos, alios prudentes putant. III. Off. c. 15.

Tradendus est viri boni character, quia ille rectam voluntatem habet. max. 206, 207. Ille enim non modo facere, sed ne cogitare quidem quicquam audebit, quod non audeat prædicare. II. Off. c. 19.

(2) Partium naturæ copula duplex est, quemadmodum hic traditur; fortunata, qualis in Agricola fuit. Agr. c. 4. n. 4. quæ cum neque in Asia diviti, neque a Collega avaro corrumpi sivit; c. 6. n. 3. aut monstrosa, ubi mens prompta voluntati malignæ jungitur. Neroni non erat infra servos ingenium. XIII. A. 2. 4. At bonos mores turpis voluntas non admisit. Et huc spectant gentium barbaricarum turpes mores, quorum causas malignæ educationi assignat Chrysost. Orat. 20. de Germanorum prædationibus Cæs. Bell. Gall. lib. VI. c. 23. de aliarum nationum latrocinio maritimo Justin. lib. XLIII. c. 3.

(3) Mens sine judicio, & voluntate in Claudio Cæsare fuit, in cujus animo nihil arduum, cui non judicium, non odium, nisi indita, & jussa. XII. A. 3. 4.

X. *Essentiam* (1) *rerum*, & *maturitatem* *noscere*, *iisdemque* *frui*.

R*es naturæ* semper ad perfectionis suæ gradum perveniunt, & dum ad eum perveniunt, crescunt interim, posteaque rursus, ubi ad eundem pervenerunt, decrescunt. *Res artis* contra nunquam adeo sunt fere absolutæ, ut magis tales esse non possint. Equidem mentis est acris argumentum, rem quamque excellentem (2) *discernere*; attamen pauci talem, quique possunt, non semper eam discernunt. Ad intellectus etiam fructus *gradus* (3) *se maturitatis* extendit, quem (4) *noscere* interest, fructum inde debitum habituri.

XI.

(1) Hæ duæ res adolescenti *debent esse curæ*, ne neglectus earum olim illi noxius fiat. Sicut enim Prudentiæ est res *noscere*; neque tam artis, quam naturæ; ita has tum *novimus*, ubi essentiam primum, & postea maturitatem earum perspectam habemus; *fruendi* autem eis occasiones tempus facile suppeditare solet.

(2) Non tantum, quæ talis, sed quæ talis etiam est futura. *Seneca* vinum id fieri bonum censebat, quod recens durum ut asperum visum est. *ep. 36.*

(3) Maturitatis gradus in intellectu *A. Gellius* cum pomis comparat: quod in pomis, inquit, idem est in *ingeniis*, quæ *dura*, & *acerba* nascuntur, post fiunt mitia, & jucunda; sed quæ gignuntur statim vieta, & mollia, atque in principio sunt uvida, non matura fiunt, sed putrida. *N. A. XIII. 2.*

(4) Præcocia ingenia raro ad frugem pervenire docet *Picc. Obs. Hist. Dec. XIV. c. 4.*

XI. Ingenium suum natura, arteve renovare.

Homo septimo quoque ætatis (1) suæ anno *characterem* dicitur mutare, & feliciter quidem, sensuum perfectioni ubi ea mutatio adhibetur. Annis septem prioribus homini *ratio* advenit. Et tum quidem laborare convenit, ut quaque mutatione nova ei virtus accedat. Observat naturalem hanc temporum *volutationem*, ut ei subveniat, in posterumque per gradus perfectionis ad summum ascendat. Hac re multi *mores suos seu conditionis, sive officii* mutarunt; eaque mutatio non fuit interdum nisi post excessum animadversa. Homo vigesimo anno erit *pavo*; trigesimo *leo*; quadragesimo *camelus*; quinquagesimo *serpens*; sexagesimo *canis*; septuagesimo *simia*; & octogesimo . . . XII.

(1) Prudenter agit, quisquis eo tempore *maturitate rerum fruitur*, quo Natura ipsi usumfructum quasi permittit: Variatione temporis observata, qua Natura hominem per vices immutat. Septimus enim quisque annus ætati signum imprimit. *Sen. de Benef. VII. 1.* Hic annus est, quo vel ratio, vel mores, vel sensus hominis variantur; cui mutationi hominis studium si accedit, ut Naturam ars adjuvet, homini variatione tali omnino frui licebit. Hi sunt *anni climacterici*, non *ennearici*, sed *hebdomadici*, qui sunt velut scalarum gradus, seu articuli, per quorum singulos perrepens homo tandem ad virtutis culmen ascendit. *Freinsheim. Quæst. misc. 214.*

XII. Paulo plus (1) scientiæ, & eo minus vitæ.

A Lii contra asserunt, otium honestum (2) pluris, quam multa negotia esse. Nihil nobis tam proprium, quam tempus est, quo vel domicilio carentes fruuntur. Tempus vitæ pretiosum laboribus mechanicis æque male, atque magnorum negotiorum tricis impenditur. Quanquam nos neque negotiis, neque invidia onerari sinamus. Ita enim in turba viventes suffocamur. Hanc doctrinam nonnulli etiam ad scientiam extendunt. Non enim immerito nihil scire est non vivere.

XIII. Homo (1) solidæ doctrinæ.

EO major est homo, quo majori doctrina ornatur. Speciei externæ pretium

(1) *Vitâ melior est scientia, quam mentem pascens, & conservans. Cicero seite, animi cultus, inquit, est humanitatis quasi quidam cibus. lib. V. de Fin. Fructus maximus hominis est vita mentis, non corporis; & prudens illam appetit, licet hujus inde vitam breviorē fore sentiat. Scire est vivere.*

(2) *Quorundam contemplatio melior est nonnullorum actione, quia rebus honestioribus vacat; tempore vitæ melius fruitur; est quietior; est securior. Quare fortunati sunt, qui, remoti a studiis ambitionis, otium, & tranquillitatem vitæ sequuntur. Cic. pro Muræn.*

(1) *Quidam talis est, qui veram sibi scientiam acquisivit.*

tium res *interna* duplicat. Sunt enim homines splendore extrinseco *domibus* similes quidam, non penitus exstructis, quia fundamento indigent; Introitus earum palatio, habitatio vero magalibus comparatur. Nihil in iis figi potest, quin omnia potius ibi *fixa* sunt; post primum enim Ave colloquium desinit. Post prima introitus verba, velut equi Siculi post prima tripudia, in *silentium* transeunt. Quippe verba facile mentis sterilitate rarescunt. Et his quidem nuda sibi *specie* similes alios facile est decipere; at prudentum, qui homines discernunt, fabulæ sunt, *vacuitate* eorum interna diligenter evulgata.

XIV.

sivit. Hujus laus a doctrina, quæ itidem, si *solida*, & *moderata* commendatur. De soliditate ex IV. rebus judicatur: quæ *animam hominis* imbuunt, & perficit: interna, magna, vera, non speciosa; quæ *solidum fundamentum* habet, ad exemplum domus ad regulas artis constructæ; quæ *profunda* est, & difficulter exhauritur; a prudentibus quæ talis deprehenditur, & a vacuitate interna dignoscitur.

(2) *Institutio* quedam est bona, quæ talem doctrinam homini impertitur. Alia est *Principis*, de qua *Lips. lib. I. Pol. c. 9.* alia est *privati hominis*, quæ bene dirigitur, ubi formæ, & fini cujuslibet Reip. accommodatur. Ita Romani liberos suos secundum Reip. formam Senatus, & populi regimine mixtam *Bæcl. comm. in l. A. I. ad Studia Eloquentiæ, & Jurisprudentiæ* hortabantur. *Cic. Off. Proem.* Quas *litteras* alibi forenses, & senatorias vocat. *II. Off. c. 1.* Discecebantur ea studia in

XIV. *Non nimis* (1) *subtilem esse.*

PRæstat esse *moderatum* (2) Scire *plura*, opus quam est, aciem ingenii obtundit; plerumque enim subtilitas facilis est fractu. *Veritas* (autem) sapientum autoritate firmata securior existit. Expedit *intelligentiam*, non vero loquentiam habere. Ratiocinatio enim nimia altercationi appropinquat; cui *judicium soli-*

prima discentium elementa, quæ in cognitione IV. rerum consistebant. *lib. de Orat. c. 34. n. 6. & in sublimiora, sive Philosophiæ & Juris*, quam juveni necessariam Cicero laudaverat. *ibid. c. 32. n. 10.* omnium artium complexum merito putatam. *c. 31. n. 10. 11.* Solidæ doctrinæ nobilem commendat Tacitus *Helvidium Priscum. IV. A. 1. 2.* Cui addi possunt, quæ in hunc sensum scite dicit *Hippol. a Coll. in Consil. & Matth. Freinsb. Qu. Misc. 174.*

(1) Doctrina moderata subtili præfertur, quia prærogativam prudentum assensu meretur. Balthasar autem putat, *subtilem effugi* debere, quia *noxia*, tanquam indolem hominis obtundens & atterens, imo rationis usum illi plane interdum adimens, est *periculosa*, inprimis in terris Catholicorum. Subtilitas enim Probabilitatis miseriis non contenta, ab intelligentia earum ad loquentiam transiens, inde ad altercationem confugiens, & mensuram ab Ecclesia præscriptam superscandens, postquam ab Ecclesia secessit, hæreseos sibi notam inurit, & tandem curiositatem incendio luit. De M. Ant. de Dominis potest legi *Gram. Hist. Gall. lib. III. ad ann. 1617.*

(2) Moderatio tamen talis est fugienda, quia homini, & civi est perniciofa: nam rationem corrumpit, & Majestati simulque fortunis privatorum oggannit. *Puf. Intr. de Pap. c. 12. §. 34.* Falsæ autem illius doctrinæ *hyporbeses* quemadmodum *judicium civile* corrumpant, finemque societatum evertant, docet eleganter *Bæcl. diss. Pol. II. n. 5.*

solidum ultra mensuram non ratiocinans antefertur. (3)

XV. Initio (1) *vita de se, negotiisque suis* (2) *modeste sentire.*

OMnis generis homines, inprimisque meriti exiguissimi, *sublimia* spirant. Quilibet sibi pulchram figurat fortunam, imaginationique suæ *prodigium* videtur. Temere eos spes ad agendum incitat, & experientia eos deinde nulla plane in re adjuvat. Res quidem detecta imaginationis illius vanitatem torquet. Tunc vero prudentis est *aberrationes* tales corrigere, & quamvis optima liceat desiderare, semper tamen pessima expectantur, ut, quæ contigerint, omnia patienter ferantur. Solertis est alius nonnihil (3)

(3) *Mibi doctrina probatur moderata, quæ sui tenet modum. Sapit homo, non multa, sed fructuosa sciens. Lips. I. Pol. X. 14. Picc. Obs. Hist. Dec. XVII. c. 2.*

(1) Præceptum de *modestia sentiendi de se* inter morum elementa est primum, præmissum ab autore, tanquam adolescentiæ initio conveniens. Sant enim *quidam, qui aberrant*, & falluntur, qui amore sui inflati, majores de merito & fortuna sua, quam par est, spiritus gerant. Qui sunt immodesti, & ut in posterum tantæ vanitatis de se conceptus non habeant, imaginatio eorum corrigi debet.

(2) Prima adolescenti commendatio proficiscitur a *modestia*, uti Cic. II. Off. 13. quæ in sensu moderato de personæ merito, in actionibus, merito personæ conformibus, suscipiendis consistit. Max. 15.

(3) visum tollere, eo melius ut feriat; at primus ictus ne deficiat, nimiam feriens altitudinem sibi non proponit. (4) Eundem in modum necesse est Imaginationem corrigere, ne spiritus nimii experientia destituti *insaniam* injiciant. Nulum est *bona Mente* remedium generalius omnes contra absurdas actiones: Quilibet autem solertiæ suæ, statusque *stbæram* cognoscat; hæc enim est initium sui ipsius opinionem ad rei veritatem dirigendi.

XVI. Imaginationem (1) suam moderari.

CORRIGENDO eam, moderandove homo veram ad vitæ felicitatem viam ingreditur, sempiternamque sibi Prudentiæ

(2)

(3) Agricola olim sublime & erectum ingenium, pulchritudinem, ac speciem excelsæ, magnæque gloriæ vehementius quam caute appetebat. *Agr. c. 4.* Eadem de Helvidio Prisco *IV. Hist. 16. 1.* In maximis enim animis, & splendidissimis ingeniis plerumque existunt honoris, potentia, & gloriæ cupiditates. *I. Off. c. 8.*

(4) *Bona mens est adhibenda*, ut ea sensus adolescentis temperet, simulque actiones ejus dirigat. Corrigit autem illa *Imaginationem*, quæ sensus nimios in vapore mentis excitat, & actiones absurdas gignit; Contra quam pestem *Mens bona* adolescenti *notitiam sui* præposuit, ex qua meritum elucescit, & hoc est norma sentiendi de nominis persona, & ejus valore.

(1) *Imaginationis moderatio* diligenter est curanda, quia

(2) opinionem parit. Quod moderamen si abest, Imaginatio *imperium* in nos rapit Tyrannicum, excedensque terminos contemplationis, tam duriter nobis dominatur, ut vitam nostram, aut felicem, aut infelicem reddat, pro specierum diversitate, in nobis quas figurat. Sunt enim, quibus illa tantum *dolores* repræsentat, quorum carnificem interdum eadem illis stultitiam constituit; Et contra sunt alii, quibus imaginatio, quasi in somnio delectare gestiens, *voluptates*, sublimitatesque proponit. (3) Tantæ sunt Imaginationis vires, ubi rationis ei *habenæ* defunt!

B 2

XVII.

quia illa est res, per quam vera homini ad felicitatem vitæ via patet. Quippe inde homo sibi sempiternam Prudentiæ opinionem circumdat, cui ad vitam reliquam maximum momentum inest; sicut contra *Imprudentiæ* nomen sibi servat, quisquis imaginationem non bene affectam a vanis conceptibus non purgat; imo *Insaniæ*, ubi nimii imaginationem spiritus corrumpunt, & obsident.

(2) Prudentiæ opinio quam sit utilis ad honorem acquirendum, docet *Max. 79.*

(3) *Imprudentia & Stultitia sunt duæ sorores*, ex una matre progenitæ: Ubi enim imaginatio excedit, regimen illa bonæ Mentis excludit, & tum homini crudeliter dominatur, pro gradu figurarum, animo ita impressarum, ut aut corrigi queant, aut corrigi nequeant; quippe sunt, quæ timore concepti mali animum cruciant, & contra quæ figuratione falsi boni animo blandiuntur. De Stultitia agit *Autor Max. 228. & seqq.*

XVII. Non (1) peccare, neque alios ad peccandum illicere.

Sunt quidam nati (2) ad peccandum, & ad inducendum alios, contra decorum ut peccent. Semper sunt accincti ad *ineptias* committendas. Facile quidem cum aliis colliduntur, at infeliciter franguntur. Pluribus, quam centum *rixis* quotidie implicantur. Sicut indolis sunt adversantis, ita omnibus hominibus & omnibus in rebus *contradicunt*; quumq; detorti sint iudicii, omnia etiam *improbant*. Solis hisce Prudentiæ antesignanis convenit nihil oportune *agere*, & omnia *considere*. O quanta sunt *monstra* in solo vasto Immodestiæ! (3)

XVIII.

(1) Præceptum *alterum*, post primum traditum, quod morum doctrina sibi inprimis vindicat. Adolescens a *peccando* studeat *immunis esse*, ut tali vita sibi prudentiæ laudes pariat; hæ enim eum sequuntur, tibi neque ipse peccat, neque alios ad peccandum inducit, sed integritatis, & probitatis exemplar habetur.

(2) De Agricola *scite III. causas allegat Tacitus* quare ab aliis ad peccandum non fuerit inductus; quia *bona natura* eum ab illecebris peccantium arcebat; quia statim parvulis sedem, ac magistratam studiorum *Massiliam* habuit; quia ibi in loco *Græca comitate*, & *parsimonia* provinciali mixto educatus fuit. *Agr. c. 4. n. 4.*

(3) Sunt hæc duo in *Max. 17.* fugienda, quia miseriam adolescentis indicant. Naturæ corruptæ est, quisquis peccat, & alios ad peccandum inducit; Stultitia enim est, cui nihil

XVIII. Non (1) esse monstrum.

Omnes ventosi, temerarii, obstinati, pertinaces, superbi, varii, adulatores, scurræ, rerum novarum nuntii, autores paradoxorum, sectarii, tandemque omnis generis homines effrenes, omnes illi, quotquot sunt *monstra* Immodestiæ. Omnis (2) *animi deformitas* qualibet corporis deformitate tanto est monstrosior, quanto illa plus prototypi sui pulchritudinem dehonestat. Attamen (3) quis tantum, generalemque adeo *Excessum* corriget? Ubi ratio (4) deficit, ibi *regimen* locum non invenit; Quo fit: ut pro quæsitâ sui admiratione con-

B 3

tem-

nihil constat, cui nihil placet. Sen. ep. 52. Ubi iudicium distortum, & indoles adversa, & sensus rudes, ibi Prudentiæ, aut bonæ menti nihil loci relinquitur.

(1) Tertium, quod sequitur, est de *Vitiositate fugienda*; quam viri prudentes plane horrent. Est illa monstrum Immodestiæ, & multiplex bellua, *Plato lib. IX. de LL.* Multis hamis prædita, multas anas, & plicaturas facit. *Plur. de Od. & Invid.*

(2) Bene *Cicero*: si deformitas corporis aliquid habet offensionis, quanta illa depravatio, & sceleritas turpificati animi debet videri. *lib. 3. Offic.*

(3) *Hæc vitiositas* animam hominis dehonestans merito est horrenda; Est enim vitiorum hic excessus generalis, multiplex naturæ corruptæ partus, qui rationis regimen excludit, contra ejus iudicium rei vanæ, & publice irritæ, admirationem conatur affectare.

(4) Scire *Cicero*: omnes morbi, & perturbationes ex aspersione rationis veniunt. *IV. Tusc. Qu. c. 14.*

tempium referant, materiamque præbeant publicorifui, qui inconsulta ratione æstimationem venantur.

XIX. Contra impetum agrestium, obstinatorum, ventosorum, & omnis generis malorum hominum semper

(1) accinctum esse.

Ingens est horum omnium numerus, & Prudentiæ est nunquam cum iis contendere. Prudens se quotidie in Mentis speculo intueatur, & videns (2) necessitudinem armandi se animositate, insultus stultitiæ eo modo confestim frangat. Quam rem qui diligenter expendit, nunquam se periculo usitato exponet, cum stultis collidendi. Homo enim *Prudentia* munitus nunquam ab immodestia vincetur. Est vitæ civilis periculosa

(1) Adolescentem quidem erecto, & vigilantia decet animo esse, ubi multorum malorum ei cumulus minatur. Vitiōsitas enim varia vitia, & innumerabiles facies habet. *Sen. ep. 122.* Cum iis frustra confligitur; prudenter iis resistitur; obstare enim primum est Velle. *Sen. Trag. Hipp. Act. 1.*

(2) In cœtu monstrorum mala sunt multa, ubi multi sunt iniinici existimationi nostræ frequenter insidiantes. Sunt ii velut scopuli, inter quos, qui incaute navigant, eorum naves cum eis collisæ franguntur. Ubi vero cautio est rationis, ibi cum stultis facillima est collisio; Speculum mentis non ordinariam monstrat, qua confligentes cum monstris nihilominus succumbimus; sed extraordinariam cautionem, qua eis cedimus, latera quærimus, & negotia, periculaque callide & solerter declinamus.

losa navigatio, quippe plena *scopulis*, quibus Existimatio illiditur. Qua in re modus est securissimus petendi *latera*, regulasque calliditatis ab Ulyssæ discendi. Certe hac in re magnum præberet usum solers periculi declinatio; at nulla res melius effugit periculum, quam *Solertia*, via compendiaria hominis ex negotiis emergendi.

XX. *Vitia* (1) *sibi grata nosse.*

Hominum perfectissimus semper habet quædam *vitia*, quorum aut maritus est, aut amator. Sunt ea vitia in *animo*, & quo major hic, eo majora etiam, & nobiliora sunt vitia; non quod vitiis præditus illa non cognoscat, sed eadem (2) quod *amet*. Amare, & quidem vitia, duo sunt mala; quippe vitia hæc virtutis maculæ existunt. Quantum offendunt

B 4

eos

(1) Præceptum IV. *de notitia sui* amplectendum est homini, præscribens, quomodo perfectior fieri possit. Non tam hic agitur de notitia partium. de qua *max. 28. & seqq.* autor; quam vitiorum, quæ vel perfectos affligunt. Quæ adolescens si scit, potest ea vincere, & reliquas virtutes absolvere.

(2) Bene *Plato*: Imprimis vitiositatis principia sunt voluptates & dolores. *de An. Mund.* Et consummatur infelicitas, ubi turpia non solum *delectant*, sed etiam *placent*. *Sen. ep. 39.* Quæ consuetudo delectationis vitanda est; si enim gravis est, vitium alitur, *Sen. II. de Ira. c. 30.* & difficulter vincitur.

eos, qui vitant illa; tantum *oblectant*, iis qui afficiuntur. Inde enim pulchra nascitur *occafio* se ipsum vincendi, & reliquas virtutes perficiendi. Quilibet huc tendit, & quanquam admiratione digna sunt laudanda, nonnulli tamen inſunt (3) vitiis quibusdam, quæ, dicitur ut solet, totum hominem *deformant*.

XXI. *Vitium ſibi* (1) *dominans noſſe.*

Quilibet *vitio* laborat uno, quod dominanti cujusque virtuti æquivalet; &

(3) Quidam inſiſtunt vitiis, quorum tamen ſunt in aliis cenſores; Noſtine hos, inquit *Plinius*, qui omnium libidinum ſervi, ſic aliorum vitiis irascuntur, quaſi invideant, & graviffime puniunt, quos maxime imitantur. *lib. VIII. ep. 21.*

(1) *Vitium dominans adoleſcenti removendum ex anima*, quoniam illud impedimento eſt, quo minus ad finem propoſitum perveniat. Vitium autem illud, ad quod quis natura eſt *proclivis*, amatum adoleſcenti dominatur; ne tamen dominando a felicitate eum retrahat, primum eſt noſcendum illud, deinde vincendum, & denique funditus excindendum.

(2) *Dominans vitium primo quidem eſt noſcendum*, quia eſt graviffimum, & periculofiſſimum. Quippe conſuetudo illud produxit, & proclivitas naturalis illud conſummavit, & animo adeo deinde incubat, ut ad male agendum illum impellat, & incendat. Hæc proclivitas in malis Ciceroni dicitur *ægrotatio* & *lapſio lib. IV. Tuſc. Qu.* Quarum gravitas, ſeu a nobis, ſeu aliunde eſt noſcenda, quippe notitia peccati eſt initium ſalutis. *Sen. ep. 28. & idem*; difficulter, inquit, ad ſanitatē pervenimus, quia nos ægrotare neſcimus. *ep. 90.*

& si naturalis illi indoles (2) accedit, Tyrannico imperio homini dominatur. At contra illud post clarigationem bellum est inchoandum, suscipiendumque. (3) Cognitum enim vincetur, inprimisque si servus vitii æque magnum, atque aliis videtur, illud judicat. Ut Rex sit quisque sui, (4) se ipsum debet intueri. Radice vitii semel extracta, aliis in rebus facile ad finem pervenitur.

XXII. In notitia (1) hominum non
labi.

ERRORUM hic est pessimus, & usitatissimus. Præstat in pretio, quam
B 5 mer.

(3) Vitium idem est eradicandum, ob regimen injustum, quod in hominem habet. Illud enim regimen injuriâ rapuit rationi, quam sibi inique subjecit; raptum etiam injuria exercet, instar Tyranni, in anima turbas, & tumultus excitantis. Hic autem Tyrannus quia innotuit, bellum ei indici, ille vinci, & funditus excindi debet. Ita regimen rationi restituitur, simulque sua animo serenitas, & felicitas.

(4) Bene Seneca: Cogita, inquit, quid sit præceptum in rebus humanis; non ignota quærere; sed omnia animo videre, & qua nulla victoria major est, vitia domare. lib. III. Qu. Nat. præf.

(1) In notitia hominum labi non decet, quippe ea in re error est pessimus. Notitia enim hominum sicut est honestissima, rationi hominis conveniens, cui soli interna hominum penetrare, & animos, mentesque eorum discernere datur; quæ ratiocinatio subtilis est Philosophiæ; ita enim necessaria, ut animum hominis, sicut libri, perficiat: In qua re
error

merce circumveniri; nihilque est, ubi tam, quam in hac notitia oportet interna intueri. (2) Inter *rerum* notitiam, & *personarum* cognitionem hoc interest, ut subtilis hæc sit Philosophia, quæ *mentes*, *animosque* hominum discernit. (3) Homines enim æque est necessarium, atque *libros* intelligere.

XXIII.

error rarissimus deberet esse, quia turpissimus, & pessimus. At nullus eo frequentior est. Error vel hominum, vel rerum, vel pretii.

(2) *Duo sunt tenenda adolescenti*, velut scitu in Orbe necessaria, res, & homines. Bene enim quidam, *prudens*, inquit, est is, qui notitia rerum, & hominum, formavit, & firmavit iudicium suum, ut facienda, & fugienda eligere possit; quod sit experientia, & primum propria, quæ paratur vel peregrinatione, vel conversatione cum prudentibus. *Iaros a Smirz. in Flor. Polit. de Consil. Qu. 6.*

(3) *Notitia hominum colligenda est ex iis rebus*, ex quibus eam ratio eruit. Subtilis enim hæc est Philosophia, hominem non ex externis, sed internis, nempe ex mente, & animo, noscens. Animi autem quam sint differentes, docet *Saav. Princ. Christ. Symb. 30.*

XXIII. *Aliorum* (1) *sensus* (2) *pene- trare.*

ALias enim quos *lætitia*, eosdem *dolore* afficis. Quidam enim imperiti animorum; affligunt homines, qua in re eos volunt sibi devincire. Sunt actiones, quæ probantur uni, & offendunt alterum; sæpeque *officium* habitum *damnum* fuit. Pluris interdum fuit affligere aliquem, quam oblectare. Cum munere gratiam speratam, placendi dono amisso, amittimus. Ignotis autem sensibus alienis quî satisfacies? Hæc enim res causa est, quod *vituperationem*,
poena

(1) *Sensus hominum tum penetrantur*, ubi expositione rei declarandæ patent. *Peritia animi ex Max. 22. 23. 24.* collecta nempe ex affectu prævalente, quem character, & examen ejus indicaverunt, sensus hominis non sunt ignoti, neque id, quod sensibus satisfacit. Pro diversitate enim animorum *alii aliis sunt sensus*, neque iisdem aut verbis, aut rebus, aut actionibus omnes aut lætantur, aut dolent. Prudens autem, sensus cujusque hominis penetret, & noscat, ut quibus quemque modis aut delectare, aut affligere, iisdem etiam homines aut devincire sibi, aut alienare a se possit.

(2) Bene Tacitus: Finis Neronis *varios motus animorum* conciverat; *Patres læti* usurpata statim libertate; *primores equitum* proximi gaudio patrum; *pars populi integra*, & magnis domibus annexa; *plebs sordida*, & deterri-
mi servorum *incesti*, & rumorum avidi. *I. Hist. 4. 2.*
Bæcl. annot. Pol. ad h. l.

poena dignam, loco *laudationis* componant, Quidam videntur homines eloquentia oblectare, quorum tamen animos loquentia trucidant. (3)

XXIV. *Uniuscujusque (1) imbecillitatem invenire.*

Voluntates hominum hæc ars quasi manu tenet, & homines ad finem propositum ducit. Majori *solertia*, quam consilio opus est ad eam rem, ut scias, qua via in cujuslibet animum influas.

Nulla

(3) *Sensus non sunt obscuri*, quia ex affectu prævalente cognito pateat. Characterem enim invento, & debite examinato, sensus hominis inveniuntur, quos quis deinde aut oblectare, aut offendere poterit. Sensus vero ipsi pro statu, & fortuna, qui characterem faciunt, & variant, simul variantur. Bene Cardanus: *Potentes delectantur laudibus, deliciis, pecunia, ultione; Divites & Nobiles gloria, & opibus; Pauperes, & ignobiles quæstum tanquam Deum colunt; Milites rapinis, ut Mercatores lucro gaudent; atque votum utrisque unum, male agendi; Nautæ & caupones durissimi, quoniam eorum arbitrio vivitur; ipsi vero humilis sortis.* Arc. Prud. Civ. c. 46. & 47.

(1) *Imbecillitas hominis est invenienda*, ut alienæ voluntatis ea adolescenti clavem tradat. In voluntate enim cujuslibet hominis *prævalet affectus* quidam, ideo dominans qui dicitur, aut honorem, aut utilitatem, aut jucunditatem, velut idolum, colens, & appetens, inde tamen hominis *imbecillitatem* patefaciens, qua voluntates hominum prudens regere, hominesque simul ipsos ad finem ducere potest. Paucorum hominum affectus honorem; plurimi aut utilitatem, aut jucunditatem appetunt. Affectus autem prævalens ex notitia characteris, & ex ejusdem examine instituendo patet. Max. 23. 24.

Nulla est voluntas, cui non suus *affectus* dominetur; & pro diversitate animorum *affectus* hi differunt. Homines omnes *idoli* sunt cultores, (2) quidam bonorum; alii utilitatum; plurimi voluptatum sunt cultores. Igitur solertiæ est bene hæc idola nosse, ut eorundem idolorum adoratorum infirmitatem intelligas; hac enim re quasi voluntatis alienæ *clavem* tenemus. Interim ad primum animi motum ascendendum est; neque semper superior, (3) sed sæpius inferior ejus (4) pars movetur; prout numerus *sine regula* viventium major est in mundo numero eorum, qui secundum regulam vivunt. Primum quidem oportet verum hominis *characterem* nosse, & deinde ejus *examine* mentem accommodare, tandemque animi *affectum* valentissimum aggredi, victoriæ ut reportandæ certi simus.

XXV.

(2) Prudenter Augustus *militem* donis, *populum* annona, cunctos *cives* dulcedine otii pellexit; *nobiles* opibus, & honoribus, ut novis ex rebus aucti tuta, & præsentia, quam vetera, & periculosa mallent. I. A. 2. 2. 3.

(3) Viri magni honorum sunt cupidi; Tacito Helvidius *apparentior fama* videbatur, ut sapientibus cupido gloriæ plerumque novissima exiit. IV. Hist. 6. 1

(4) De Vitellii ducebus Tacitus: minus avaritiæ in Cæcinnæ, plus *ambitionis*; Valens ob *lucra* & *quæstus* infamis, eoque alienæ etiam culpæ dissimulator. II. Hist. 56. 3.

XXV. *Exacte nosse eorum (1) characteres, cum quibus agendum.*

CAUSA cognita cito noscitur effectus; hunc primum ex causa, & deinde ex *impulsione* noscimus. (2) Melancholicus semper mala prædicit, & *Calumniator* vitia notat. Pessimum quodque eorum imaginationi repræsentatur; & sicut bonum præsens non vident, ita malum futurum *prænuntiant*. Homo ab affectibus præoccupatus alienum semper ab eo, quod res est, *sermonem* habet; affectus enim

(1) Non relinquit Autor, quæ ad *inventionem affectus dominantis*, & utraque valde necessaria puravit; notitiam characteris hominis, *max. 25.* examen ex eo characterem faciendum, *max. 26.* Character quidem sive temperamentum hominis est tanquam causa, quæ hominem impellit; impulsiones vero sunt affectus, quos ex causa antecedente noscimus.

(2) *Temperamentum hominis quadruplex videtur doctis*, quia totuplici modo natura pro positione cæli corpora temperat, & variat. Tacitus de Britannis: proximi Gallis & similes sunt, seu durante originis vi, seu procurrentibus in diversa terris, *posio cæli corporibus habitum dedit. Agr. 6. 11. n. 4.* Bene Bodinus: *Pituita* vexantur, qui sub utroque Polo sunt; & *atra bile*, qui sub Æquatore; & *sanguinea* *ἰσχυρὰ* qui post XV. a Polo tractum usque ad mediam tenent; post XL. a Polo gradum sanguini, *flava bilis* copiosius miscetur, & qui propius ab Austro absunt, subvirides evadunt, propter flavæ, & atræ bilis copiam, quæ confuse simul & mixtæ eam colorum diversitatem faciunt, quousque a solis ardoribus, & ab atra bile adusti penitus nigrescunt, *Bodin. de Republ. lib. V. c. 1.*

enim in eo, minime vero ratio loquitur; quilibet ex præjudicio, aut indole sua, neque ullus ex veritate loquitur. (3) Igitur falsam hanc speciem explicare, characteresq; animi ejus exprimere disce. Hominē semper *ridentem* scito esse sine ratione, nunquam *ridentem*, esse simulatum. Diffide frequenti *percunctatori*, tanquam aut imprudenti, aut exploranti. Nihil ferme boni expecta ab iis, qui naturalem quendam corporis *defectum* habent; solent enim Naturam ulcisci non plus ei honoris reddendo, quam acceperunt. Plerumque stultitiam in homine ex *pulchritudinis mensura* invenimus. (4)

XXVI.

(3) *Galenus IV. temperamenta facit*, quia totidem corporum humores inveniuntur. *lib. de corp. temp. mor seq.* Humores corpora diverse temperant; *pituita* copia homines stupidos; *sanguis* lætos, & robustos; *flava bilis* alacres, & ad agendum idoneos; *atra* vero constantes, & quietos reddit. *ibid.* Humores quidem inter se miscentur, at quo plus, aut minus ii miscentur, eo plus etiam animi miscentur, & simul ratione, & affectibus variantur.

(4) *Duplex quidem character potest statui*, quia totuplex etiam persona invenitur; eam distinguente aut natura, aut civitate. Inde character etiam aut *naturalis* est, aut civilis; Illum *Cicero* in singularem & communem dispescit. 1. *Off. c. 30.* Communis est vel corporis, cujus pulchritudo mensuram boni animi ostendit; *Camer. Hor. succ. Cent. III. c. 41.* vel est animi, & sic vel virtutis, vel vitii cujuslibet sunt characteres. *Civiles* personæ vel privatæ sunt, vel publicæ; inde populi *characteres* apud *Lips. IV. Pol. 5.* & Regis, *ibid. c. 6.* Dominatoris, *Bæcl. diff. Pol. 16.* Optimatum, *ibid. diff. 17.* Vulgi, *ibid. diff. 18.*

XXVI. *Experimentum* (1) *facere.*

AT diligentis hominis *solertia* calliditatis continentiam exæquet. Magno judicio opus est ad *explorandum* alienum. Longe pluris est *characterem* animorum, quam virtutem herbarum, lapidumque nosse. Illud enim vitæ est *secretum* maximum. Ex sono metalla, hominesque ex sermone noscuntur. Ex *verbis* (2) integritas, multoque magis ex *rebus* cognoscitur. Hanc autem ad rem multo *acumine*, *circumspectione*, & cautione egemus. (3)

XXVII.

(1) *Examen* quidem hominis ex *charactere*, tanquam maximum vitæ *secretum*, judicio, & cautione maxima instituitur. Vir enim intelligens explorando qualiter hominum, horum *verba*, & inprimis *actiones* examinat, & comparatis cum *charactere*, & convenientia cum eodem, de homine secundum Naturæ voluntatem iudicium concludit.

(2) Sermonem, & stylum animi esse *characterem*, probat *Picc. Obs. Hist. Dec. XVIII. c. 9.* Bene *Cardanus*: Solertes viri sapius mutant sermonem, ex quo maxime homines noscuntur. Ignavissimi sunt, qui de epulis libenter loquuntur; post qui de venereis, de ornatu, & de rixis; avari de lucro; improbi de insidiis; probi de honore; dissimulatores de Divis; at optimi qui de virtute. *Arc. Prud. Civ. c. 32.*

(3) *Character* prudentis difficillimus est examinatu, quia occultatur, & simul multiplicem investigationem requirit. Homo sciens, maximum esse *secretum*, quo quis sit affectus animo, personæ suæ rationem occultat, & quanta maxima potest eam calliditate immutat. Itaque hoc modo quis

XXVII. *Exercitatio*, (1) & *Indoles*.

Sine utraque nemo potest eminere. Nam duæ partes hæ conjunctæ magnum hominem faciunt. Mens tantum mediocris, *exercitatione* firmata, ulterius procedit, quam mens sublimis usu destituta. *Labore* ingenti existimatio acquiritur. Minimi quod est, minime valet. *Exercitatio* quibusdam vel in summis dignitatibus defuit. Adeo rarum est indolem suam cogere. Equidem in *munere sublimi* mediocrem malle esse, quam in *mediocri* excellere, desiderium est Generositati excusatum; Attamen non excusatur, qui, in dignitate quum posset excellere, mediocritati in munere exiguo

quis in examinando fallitur, & ubi negligit acute omnia circumspicere, quæ ad examen requiruntur. Neque enim tantum naturam personæ investigat, *max. 24.* & locorum situm, in quo persona, de quo scire *Gruter. disc. Polit. in Tac. 44.* & faciem, *Cam. Hor. Succif. Cent. I. c. 57.* & sexum, & ætatem, *Card. Arc. Prud. Civ. c. 46.* sed etiam consuetudinem, & tempus, *ibid. c. 33.* imo etiam fortunam, quæ characteres videtur immutare. *Picc. Obs. Polit. Dec. XV. c. 7.*

(1) Traditur hic III. ad perfectionem hominis necessarium, nempe *Exercitatio*: Cui hoc loco *Indoles* jungitur; quæ res duæ non sunt separandæ, quia conjunctæ magnos viros faciunt. Sine iis nemo unquam homo eminuit; seu mediocris, seu maximus fuerit bonæ indoli usus, nulli homini neque ad indolem, neque virtutem perficiendam unquam deesse potest.

guo acquiescit, Sane (2) *artem & indolem* (3) habere oportet, ut ultimam eis *Usus* (4) manum adhibeat.

XXVIII. Indolem, (1) mentem, animum, affectusque nosse.

Nisi quis se pernoscat, sui Rex non potest esse. Non vultui, sed *Mentis* specula defunt. Huic autem defectui *feria* sui inquisitio medeatur. Ubi *imago* excidit externa, *interna* eam retineat, & corrigat. Antequam quid (2) aggrediaris,

(2) *Plutarchus* dicit, bonam informationem esse essentiam felicitatis, & boni consilii causam, *lib. de Music. Lips. I. Pol. 10. 3.*

(3) *Aristoteles* credit, qui bonus est futurus, cum oportere etiam recte educari. *X. Eth. c. 9.*

(4) *Plinius* *Usum* rerum omnium efficacissimum Magistrum putat. *XXVIII. H. N. 2.* In exercitatione omnia sita esse, sive in cura, attentione animi, cogitatione, vigilantia, assiduitate, labore, [complectar uno verbo] *diligentia* sentit *Cicero* *II. de Orat. Lips. I. Pol. 8. 5. 6. 9. 10.*

(1) Quodcunque *vita genus* naturæ est hominis consentaneum, illud est optimum; tale autem autor esse innuit, ubi natura homini *proclivitatem* in *vita genus* illud indidit, & *Intellectus* bonum invenit, & *Voluntas* cum sensibus idem elegit, non abhorrentibus ab eo affectibus, quos velut necessarios rerum status requirit.

(2) Sic est faciendum, ut *contra universam naturam* nihil contendamus; ea tamen conservata *propriam naturam* sequamur; ut etiam si sint alia graviora, atque meliora, tamen nos studia nostra naturæ regula metiamur. Neque enim attinet repugnare naturæ; nec quicquam *sequi* quod assequi nequeas. *I. Off. 31.*

diaris, (3) *vires*, *vigoremque* tuum metire; nosce (4) *solertiam* tuam negotiis te daturus; explora (5) *doctrinam* tuam, quousque rebus in omnibus tua queat *Habilitas* penetrare? (6)

C 2

XXIX.

(3) Suum quisque noscat *ingenium*, ne scenici plus, quam nos videantur habere prudentiæ: Illi enim non optimas, sed sibi *accommodatissimas* fabulas eligant. Ergo histrio hoc videbit in scena, quod non videbit sapiens in vita? Ad quas res *aptissimi* erimus, in iis potissimum elaborabimus. *ibid.*

(4) *Vitæ* genus duas potissimum personas respicit, quia totidem sunt res, quæ personas homini tribuunt; Nempe Fortuna, Natura, sive Voluntas hominis. Illa quibusdam regna, & principatus dedit; Hæc aut Icti, aut Oratoris personam homini commendavit, & quidam obscuris parentibus orti personam talem feliciter elegerunt, quidam aut paternum vitæ genus imitati, aut ad idem aliarum rerum gloriam feliciter addiderunt.

(5) *Consultatio vitæ de genere eligendo est difficillima*, quia exactissimo debet iudicio suscipi. *Ant. de Guevar. de vit. utraque c. 2.* Equidem nonnulli in infantia, vel rationis umbra illud bene elegerunt, attamen plures de eodem dubitarunt; quidam solis parentum præceptis, alii plurium consiliis, quidam proprio consilio, postquam doctrina, & prudentia ornat, simulque satis ad deliberandum temporis adhibuerunt, idein quam felicissime invenerunt. *Cic. I. Off. c. 33.*

(6) *Prudenter ad Naturam* gravis illa consultatio refertur, tanquam vitæ, & humanarum actionum regulam futuram. Non tamen ut homo negligat fortunam, cujus maxima in vita vis est, qua adversa, si ad naturæ suæ non vitiosæ genus consilium vitæ omne contulerit, is constantiam teneat; id enim maxime decet: nisi forte errare se intellexerit in deligendo, & tum morum, institutorumque facienda est mutatio. *Id. ibid.*

XXIX. *Nosſe* (1) *vires ſuas.*

HÆc notitia *donis* eximiis excolendis, & vulgaribus utilis eſt perficiendis. Multi viri evaſiſſent magni, ſi robur ſuum ingenuum noviſſent. Itaque tuum noſce, & cognito Uſum conjunge. In noñullis *vis judicandi* ; in aliis *fortitudo* (2) eminet. Plurimi ſuæ vim indoli afferunt. Indeque accidit eis, nulla ut in re excellent. Mature animus quod induit, idem ſatis tarde viciffim exuit. (3)

XXX.

(1) *Notitia virium* non debet ignorari, quia neglecta hominibus admodum nocuit. Cuilibet enim homini a natura ſunt propriæ vires; ſeu *robur* ingenitum, aut ingenuum; quod donum vel eximium, vel vulgare; ſeu *Pacis*, ſeu *Belli* ſtudia reſpiciens; quorum alterutrum mature noſcendum, ut eligatur, quod *prævalet*, niſi quis infirmius eligendo naturæ ſuæ vim inferre, ſibiſque poſtea ſponte nocere velit.

(2) Quicumque Indolem habet militarem, ille bellum ſequatur; & per gradus ſingulos militiæ tandem ad ſummam Ducis gloriam arreat. Qui enim omnes militiæ gradus emenſi, *Duces ſunt facti maximi, & perfectiſſimi.* *Picc. Obſ. Hiſt. Dec. X. c. 5.*

(3) Interdum genus vitæ militare ſub malo Principe non ſequendum poſſet videri, quia importunum, & periculolum fuit; Agricolaæ animum intrat *militaris gloriæ cupido*, ingrata temporibus, quibus ſiniſtra erga eminentes interpretatio; nec minus periculum ex magna fama, quam ex mala. *Ag. c. 5. 6.*

XXX. *Quanto quale (1) anteferre.*

Non in quanto, sed quali *Virtus* consistit. Optimum quodque *rarum*, & magna rei copia parvi penditur. Quin inter homines ipsos pro Nanis (2) *Gigantes* habentur. Quidam *libros* magnitudine metiuntur, brachiis potius onerandis factos, quam ingeniis exercendis. Sola *extensio* (3) nunquam potuit fines mediocritatis excedere; hocque est malum hominum excellentissimorum, ut in nullo excellent, in omnibus quod voluerint excellere. Locum dat eminentem *intensio*, & res ubi est sublimis, reddit Heroem.

C 3

XXXI.

(1) *Qualitatem* quidem præferri monet rei non tali, ut homini inde excellentia, & dignitas concilientur. Non enim rei magnæ, *mole sua* tali, cuique plures alii operam dant, neque *rebus omnibus* studendum est, ut in iis excellas; sed rei magnæ, raræque, qualis est *Virtus*, sive excellentia in re eminenti, & sublimi, quale vitæ genus præfertur, quia Heroem facile a vulgo novit distinguere.

(2) Et exercitus numerosus in Bello pro exiguo habitus, quia virtus ei defuit. *Picc. Obs. Hist. Pol. Dec. II. c. 2.*

(3) Hominem in optimo statu ponit *qualitas* ejus, non magnitudo. *Sen. ep. 85.*

XXXI. *In re (1) præclara excellere.*

INter Virtutes plures hæc res magna est, & singularis. Nullus est Heros, qui *sublimitate* singulari non emineat. Non satis digna est mediocritas applausu. Excellentia *in summa dignitate* (Heroem) a vulgo discernit, eumque ad rari hominis laudes evehit. Magnus, in exiguo, & aliquid est in nullo, quisquis munere in exiguo *excellit*. Quod plus a jucundo, minus idem a sublimi habet. Rebus (2) in magnis excellentia, *Majestatis* velut est character, qui admirationem excitat, benevolentiamque conciliat.

XXXII.

(1) Excellentia *in Virtute aliqua magna* quærenda est homini, qui volet a vulgo discerni. Hæc enim est virtus Heroica, quæ sicut sublimitate sua eminet, ita inprimis *in dignitate publica*, sive officio excelso splendet, ubi raritas ejus ex se pendentis vulgi admirationem, & benevolentiam sibi facile adjungit.

(2) Bene Cardanus: quum *artium*, inquit, quædam sint valde utiles, ut militaris, jurisprudentia, medicina; aliæ ad voluptatem, ut musica, & pigmentaria, & picturæ quædam; ad utrumque, ut architectura; quædam ad horum nihil, ut numerandi & metiendi; in uno ex tribus generibus oportet excellere eum, qui existimationem apud homines habere volet; maxime autem in primo, ac tertio genere. *Arcan. Prud. Civ. c. 104.*

XXXII. *Dicta* (1) & *facta* (2) *hominem absolvunt.*

CONVENIT dici res bonas (3) & fieri: Unum bonæ mentis, alterum fortis est animi indicium; utrumque vero ex animi Imperio nascitur. *Verba* sunt umbræ actionum. *Verba* sunt foeminae, maris autem sunt actiones. Pluris est laudari; quam laudare. Plurisque laudes deferre, quam debitas accipere.

(1) In *dictis* & *factis* est excellendum, quæ hominem magnum absolvunt. Herois est & facere bona, & dicere. Ille enim in animum imperium habet, ut verba ex bona mente, & actiones ex fortitudine ejus emanent. Quartum rerum negotia quum viro soli propria, & laudabilia. & difficultate plenissima sint; vitæ Heroicæ essentiam constituunt, causamque perpetuam supponunt; simulque Heroem, qui omni tempore vitæ civili prodest, ab eis distinguunt, qui tantum aut belli, aut pacis tempore Reipublicæ profuerunt.

(2) Cicero, quidam, *inquit*, ad eas laudes, quas a Patribus acceperunt, addunt aliquam suam; Ut Scipio Africanus *eloquentia* cumulavit *bellicam gloriam*, quod idem fecit Timotheus, Cononis filius; qui cum belli laude non inferior fuisset, quam Pater, ad eam laudem doctrinæ, & ingenii gloriam adjecit. I. Off. c. 32.

(3) De M. Port. Catone Historicus, ad summos, *inquit*, honores alios scientia juris, alios eloquentia, alios gloria militaris provexit: Huic *versatile ingenium* sic pariter ad omnia fuit, ut natum ad id unum diceres, quodcumque ageret; In bello manu fortissimus, multisque insignibus clarus pugnis: Idem posteaquam ad magnos honores pervenit *summus Imperator*, idem in pace, si jus confu-leres, *peritissimus*; si causa oranda esset, *eloquentissimus*. Liv. Hist. lib. 39.

Dicere facile, & facere difficile. Pulchra facta sunt vitæ substantia, & pulchra verba vitæ sunt ornamenta. Excellentia agendi durat, dicendi vero transit. Actiones sunt fructus Prudentiæ. Quidam homines sunt prudentes, quidam autem fortes. (4)

XXXIII. Scientia (1) & Fortitudo magnos (2) invicem faciunt.

HÆ duæ Virtutes (3) quia sunt immor-

(4) De Richelio Gramondus: Nec se quieti dedit, edijt libris in Calvinistas; quæ tamen non fuit meta laborum, quippe videbimus consilio altiore confectum opus, quo argumentis succedent bellica tormenta, ratio ultima extirpandæ sectæ. *Hist. Gall. lib. 2. ad ann. 1617.*

(1) Igitur eligi debent *Scientia & Fortitudo*, quæ conjunctæ Heroem faciunt. Res immortales enim Heroe, velut immortalis homine, sunt dignæ; cui *Scientia* gloriam, & vires omnes tribuit; vidente agenda omnia ejus oculo *Prudentia*, & visa omnia manu ejusdem *Fortitudine* exsequente. Neque enim sola *Scientia*, sed *scientia & Fortitudo* Heroem faciunt.

(2) *Resp. Romana olim fuit beata*. quæ multos habuit cives & Pacis & Belli artibus instructos. Nam Cn. Pompejus, & M. Crassus non viribus modo & armis, sed ingenio quoque, & oratione valuerunt. *lib. de Orat. c. 37. n. 2. & Agricola, Agr. c. 4. n. 3. & c. 5. n. 1. 2. & c. 6. n. 1.*

(3) Principes olim tantum magni fuerunt, qui & scientia & fortitudine excelluerunt. Ex utroque Cæsar olim; qui armis imperium acquisivit, & literis conservavit. *Cambr. Hor. succiss. Cent. I. c. 2.*

mortales, (4) homines tales reddunt. Quantum scit homo, tantus etiam idem est; & sciens quando est, omnia potest. Homo nesciens priscum est chaos. Oculi, manusque ejus sunt *Prudentia* & *Robur*. Sterilis est *Scientia*, nisi *Fortitudo* eam comitetur.

XXXIV. *Negotia* (1) *splendidiora* (2) *præferre*.

PLurimæ res ex palato alieno pendent. Zephyri quod floribus sunt, nempe
C 5 nutri-

(4) Olim *Spinola*, quum ad injecta Oceano Ruppellenfi fræna obstupuit, *Richelium* admiratus, dubiusque, quid magis stupendum in tanto viro, quod Ecclesiæ lumen, ut *Cardinalis*, quod Galliæ columen, ut *regni minister*, aut quod belli prototypus esset, ut *Imperator*. *Gramm. Hist. Gall. lib. XVIII. 1628.*

(1) *Belli quidem negotia præferri debere monet Pacis studiis, velut splendidiora; ubi non licet esse Heroi, sive in utrisque negotiis excellere. Non quibusdam, sed omnibus Martis actiones approbantur; non in alicujus regionis finibus, sed in oculis totius Orbis ex fiunt; non minorem, velut in Pace, honorem; sed maximam venerationem victoriis, insignibus, & titulis merentur; non famam exiguam, sed apud omnes post mortem immortalitatem habent.*

(2) *At Pacis negotia sunt difficiliora. Picc. Obs. Hist. Dec. II. c. 10. Imo etiam majora, quoniam majorem Reip. utilitatem afferunt. Semper enim utilis est, non ad*

nutrimentum, & vita; idem *æstimatio* est virtutibus. Sunt *negotia*, quæ probantur universis, & quædam, licet magna sint, non tamen desiderantur. Illa, quia *in omnium oculis sunt*, omnium *benevolentiam* sibi acquirunt. Hæc plus ex Majestate trahunt, & tanquam talia majorem quidem *venerationem* post se trahunt; sensibus tamen impervia minore omnium applausu excipiuntur. Inter Principes celeberrimi sunt *Victores*, eamque ob causam Reges Arragoniæ victorum, & magnanimorum *titulis militari-bus* olim inclyti fuerunt. Quilibet ergo magni meriti homo eligat *negotia*, quæ nota illi, quibusque aptus est, ab omnium consensu *immortalitati* si volet consecrari.

XXXV.

ad tempus, Arcopagus reip. leges, & instituta Reip. servans; pendent ex directione superioris bellica negotia; auctoritate enim consilii Duces bella externa gerunt; Ingenii potius, quam corporis viribus illa fiunt; bellare enim & cadere, manuum potius opus est, quam mentis. I. Off. c. 22. & 23.

Bene Livius: excellentibus ingeniis citius defuerit ars, qua *civem* regant, quam qua *hostem* superent. lib. 2. n. 43. Quo refertur etiam illud Salustii; inposterum firmanda est Resp. non armis modo, neque adversum hostes; sed quod majus, multo asperius est *bonis pacis artibus*. Orat. ad Caf.

XXXV. *Artis suæ (1) partem (2) certiore excolere.*

SI non habetur homo subtilis doctrinæ, minimum tamen *solidæ* doctrinæ homo habebitur. Sciens artis (3) *immiscere se negotiis*, & prout lubet agere potest; gnarus vero partis alicujus, negotia temere tentando, sponte præceps abit. *Dexteram semper viam tene*, & omniam autoritas probata nunquam fallit. Parum Scienti via (4) *convenit regia*; &

(1) Quum belli artes adolescens aut sequi nolit, aut non possit, ad pacis studia confugiens, bene agit, quum sibi prospicit, ut *Artis suæ partem certiore excolat*. Sunt enim, qui in omnium Pacis artium cognitione excellunt; contra qui in arte aliqua una; aut in parte artis alicujus; quorum isti subtiliter docti, negotiis adhibiti, omnia agendo prosperrima fortuna utuntur; illi, si docti solide, bene etiam res suas agunt; hi extra partem suam vagari non debent, nisi temere quid tentare, aut se ipsi præcipites dare velint.

(2) Ipsi quam *personam gerere* velimus, a nostra voluntate proficisciunt; & alii se ad Philosophiam, alii ad Jus Civile, alii ad eloquentiam applicant; ipsarumque Virtutum in alia alius mavult excellere. I. Off. 32.

(3) Illustre ingenium *via publica raro ambulat*; sed meditatione magnarum, singulariumque rerum occupatur, omnia videre; comprehendere, quasque manibus palpare gestiens, multa legens, conferens, & ad omnium commercia aptum. Iaros Smirz. Flor. Pol. Qu. 9. n. 3.

(4) De Mucio Rufo Tacitus: Hispaniæ, *inquit*, præerat, vir facundus, & *pacis artibus*, bellis inexpertus. I. Hist. 2. 2.

& securitas *singularem* hominis rationem antecedit, seu scientiam, seu ignorantiam consideres.

XXXVI. *Homines* (1) *Conversationi*
(2) *sua eligere.*

Magni momenti est *Conversatio*. *Mores*, affectus, (3) sensus, mensque sensim communicantur. Ita homo promptus ad iram cum pacifico, & quilibet cum sibi contrario conflictetur: hac enim re animi sui constitutionem iusto modo *temperabit*. Magna res est sibi posse moderari. Alternans quatuor *temporum vicissitudo* pulchritudinem ipsi anno, firmitatemque conciliat. Grata
re-

(1) Traditur *altera pars*, quæ spectat ad tempus *Experientiæ*, nempe *Conversatio*; hæc ad sensus expolientos referebatur *max. 8*. Illi quidem *certi homines eligenda debent*, ubi male constitutum animum adolescens temperari volet. Ira enim, vel alio affectu horrentem animum, conversatio cum contrariis sibi affectibus homine, polit, & communicatione mutua suum amici animo similem efficit. Hoc est *primum præceptum* in vulgari conversatione, quod V. alia sequuntur.

(2) Bona conversatio est exercitatio virtutis, & vitiorum liberatio. *Socrat. apud Xenoph. l. I. Mem.* Nulla enim res magis animis honesta induit, dubiosque, & in pravum declinabiles revocat ad rectum, quam virorum bonorum conversatio. *Sen. ep. 94.*

(3) Ob eam rem fugiendum est pravum consortium; bene enim *Seneca*, ut quædam, *inquit*, in contactos corporis vitia transiliunt; ita animus mala sua proximis tradit. *III. de Ira c. 8.*

rerum naturalium consensio ubi ex sua ipsarum contrarietate nascitur, certe societatis civilis concordia ipso *morum discrimine* venustior evadit. Convenit Prudentiæ, arte quadam ad eligendos *amicos & domesticos* uti; & ex hac contrariorum animorum communicatione jucundissima *moderatio* nascetur.

XXXVII. *Conversatio non affectata magna (1) Virtutis opinionem homini circumdat.*

NON tantas in mente imagines expedit de hominibus (2) habere, ut sui nobis eorum præsentia *timorem* incutiat, Nunquam animum nostrum Imaginatio supprimat. Quidam magni videntur *pretii* esse, donec cum eis agas; conversatio vero nos brevi tempore opinione ea liberat. Nemo *limites* præscriptos homini excedit. Cuilibet *conditio* quædam; & aut menti, aut indoli obest. *Dignitas* qui-

(1) Si libere exercetur; vel cum magnis viris, in magna dignitate constitutis. Ad horum præsentiam non deest pallere, aut ignorantia silentium affectare, sed *animi præsentiam* habere, qua imaginationem, nimis de illorum merito conceptibus non supprimendam, prudenter corrigimus. Hoc est [2] præceptum.

(2) Bene Seneca: non *hominibus*, inquit, tantum, sed & rebus *persona* demenda est, & reddenda facies. ep. 24.

quidem speciosam tribuit multis auctoritatem ; attamen rarum est personæ illi *meritum* respondere : solet enim Fortuna dignitatem muneris, exiguitate meriti abolere. *Imaginatio* semper longius abit, resque majores, quam sunt, repræsentat ; quippe non tantum quæ adfunt, concipit, sed etiam quæ possent adesse.

(3) Rationis est *corrigere* Imaginationem, tantis rerum experimentis ab erroribus purgatæ. Nam valde dedecet imperitum audacia, uti peritum timor ; & si *præsentia animi* mediocriter eruditis convenit, quanto magis doctrina, & virtute præditis conveniet.

XXXVIII. Omnis generis (1) hominibus se similem præbere.

PRudens Protheus, qui sanctus est cum sanctis, doctus cum doctis, severus

(3) *Ratio* terrorem prudentibus excutit. *Sen. I. 4. Q. N. c. 2.* Plurimum autem confert *fiducia* & *mens* ad videndos homines obfirmata. *Sen. ep. 98.*

(1) Inprimis quorum animos adolescens vult occupare. Difficultatis quidem magnæ est animos hominum discernere, eorumque secreta penetrare, *max. 22. b. l.* neque licet idem, nisi & scientia, & experientia instructis ; at utilitatis magnæ est studium illud, ut quorum animis nos similes fingimus, transformatione simulata eorundem gratiam aucupemur. Illud est [3.] præceptum.

verus cum feveris, (2) & lætus cum lætis. (3) *Similitudo* enim quum vinculum est benevolentiae, non dubitatur hac re animos nos hominum occupare. (4) *Animos* hominum discernere, & transformatione civili in *mores* cujusque, & *characterem* descendere, secretum quidem omnibus, semperque necessarium, qui pendent ex aliis; magna tamen eam ad rem *doctrina* requiritur. Omnium rerum *notitia*, *experientiaque* instructus homo minorem difficultatem eo in genere *se formandi* habebit.

XXXIX. Cum omnibus potius (1) insanire, quam solus sapere.

PRUDENTES dicunt, omnes ubi insaniunt, ibi nihil perdi; ubi vero sola

(2) Non omnis potest versare naturam suam, & regere ad tempus, atque huc illuc torquere, & flectere, cum *tristibus* severe, cum *remissis* jucunde; cum *senibus* graviter, cum *juventute* comiter; cum *facinorosis* audacter, cum *libidinosis* luxuriose vivere. *Cic. pro Læl.*

(3) Nihil est amabilius, nec copulativius, quam *morum similitudo* bonorum; in quibus enim eadem studia sunt, eademque voluntates, in his fit; ut æque quisque altero delectetur, ac se ipso, efficiturque, ut unus fiat ex pluribus. *Cic. I. Off. c. 16.*

(4) *Max. 25. b. l.*

(1) Quidquid enim *Ufus* docet, ei non est repugnandum. Prudentes volunt, insanientibus omnibus, stultitiæ ne nomen merearis, insaniam, & ignorantiam affectari licere. Et hoc est [4] præceptum.

la Prudentia, ibi eam stultitiam haberi. Igitur *Usum* oportet sequi. Maxima interdum est *Scientia*, nihil scire, aut minimum Ignorantiam (2) simulare. Vita cum aliis agenda restat, & numerum horum maximum *ignorantes* constituunt. Ut vivas *solitarius*, (3) multum te aut ex DEI, aut bestiarum natura oportet tenere. Quamquam ad moderandam regulam afferrem, præstare cum aliis *sapere*, (4) quam solum insanire. Quidam vel in Chimæris affectant *singulares* esse.

XL. *Nimiam in (1) conversatione familiaritatem fugere.*

INdecorum est eam aut habere, aut ferre. Sodalem qui (2) se nimium alteri facit,

(2) *Vide max. 178.*

(3) *Vide max. 191.*

(4) *Mavult prudens cum aliis sapere, quam solus insanire.* Est enim pars felicitatis humanæ sapientia, quam cum aliis communicare, & ostentare posse, magni viri est, non miseri, & abjecti. Insania in stultum, nunquam vero in prudentem virum cadit. *Cic. Parad. 4.*

(1) Tanquam rem decoro contrariam: Vult enim Honestas, Adolescentem in conversatione gravitati studere, cui repugnans, & nimix familiaritati indulgens, depressi animi sui signa edit, imperfectionesque, nimia quas sui communicatione divulgat; auctoritatem suam, & fidem sine ratione perditurus. Quod [5] est præceptum.

(2) Bene *Agricola* olim in conversatione se habuit, (quod alias est rarissimum) ut *facilitas* ejus auctoritatem non diminueret. *Agr. c. 9. n. 4.*

facit, statim *autoritatem*, quam ei gravitas conciliabat, simulque fidem perdit. Suam sibi lucem sidera conservant, nulla iis nobiscum quoniam communio intercedit. Divinam naturam induens, *venerationem* sibi parit; humanam vero, contemptu se onerat. Quanto res humanæ sunt communiores, tanto minoris eæ æstimantur; communicatio enim imperfectiones, (3) quas tegebat denegatio, detegit. Nemine unquam *familiariter* est utendum; non *superioribus*, ob periculum; neque *inferioribus*, propter indecentiam; neque cum *vulgo*, quem ignorantia reddit insolentem; quippe delatum sibi honorem non comprehendens sibi debitum credit. Nimia familiaritas *depressi animi furculus* existit.

*XLI. In conversatione aut amicitia
(1) non esse vitreum.*

Sunt quidam *rumpendo* faciles, eaque re inconstantiam suam indicant. Ipsi se

(3) *Neronis* odium adversus *Vestinum* ex *intima sodalitate* cœperat, dum hic ignaviam Principis penitus cognitam despicit, ille ferociam amici metuit. XV. A. 68. 4.

(1) Illa quidem qualitas est, tanquam vitiosa, fugienda. Sunt, quos & seria, & jocosa lædunt, ut motu aliorum

se turbant, & aliis tædium afferunt. Sauciati ipsis videntur oculis teneriores, quos neque serio, neque jocose attigeris; nec spectris terrendi sunt, cum ipsæ eos *atomi* affligant. Cum iis, qui conflictantur, summa debent illi ope coniti, ut omnem eorum *mollitiem* nosse discant. Coram eis enim moveri non licet; motus (2) quoniam minimus eos inquietat. Sunt plerumque homines *ii amore sui inflati*, sui arbitrii servi, adoratoresque dementiæ suæ ambitionis, pro qua quidem Universitatem ipsam subruerent. Vero qui diligit amore, is naturæ *adamantis* assimilatur, qui constans est, & difficulter frangitur.

XLII. *Sensum* (1) *rectum habere.*

Sensus æque, ac mens *excolitur*. Intellectus perfectio post desiderium ipsam fruendum

minimo in conversatione inquietentur; quæ inconstantia, & mollities est hominis amore sui corrupti, & ambitionis suæ dementiæ ultra hominis mores servientis. Hoc est [6] præceptum.

(2) *Tristitia* autem, & in omni re *severitas*, habet illa quidem gravitatem; sed *amicitia remissior* esse debet, & liberior, & dulcior, & ad omnem comitatem, facilitatemque proclivior. *Cic. Lel. c. 18.*

(1) Quum III. tradenda sint, quæ hominem perficiunt; menti quidem regulas præscripsit *max. 10. & seqq.* moribus

fruendi voluptatem elevat. Ex *perfectio-
ne* sensus, de magnitudine viri habilis ju-
dicatur. Re magna ad satisfactionem
sui Virtus magna indiget. Sicut multo
opus est cibo capaci stomacho, ita ma-
gnis ingeniis *res magnæ* conveniunt. Quæ-
libet res nobilissimæ sensum rectum ve-
rentur, & virtutes undiquaque æstima-
tæ *placere* ei desperant. Quemadmodum
sunt pauca, quibus nihil deest, eodem
modo existimationis nostræ tenaces si-
mus oportet. (2) Sensus vero conversa-

D 2 tione

bus max. 15. & seqq. sensibus max. 42. qui conversatio-
ni sublimiori subjiciuntur. [2] Studeat adolescens *sensus
excultos habere*, ex quibus de magnitudine Virtutis &
Prudentiæ ab hominibus judicatur. Sensus quidem tales
non sunt, sed conversatione cum magnis ingeniis, & ho-
minibus, qui sensibus excellunt, formantur; qualibus sen-
sibus qui sunt, homines ii perfecti sunt, & rari, vene-
rationem prudentum merentes; approbationemque ma-
gnorum quasi jure poscentes.

(2) *Dux sunt Virtutes*, quibus vir magnus futurus
non potest carere, tanquam rebus viro perfecto neces-
sariis; nempe *mentis*, sive doctrina, de qua *max. 13. &
Lips. I. Pol. 10.* agit: & *sensuum*, sive Prudentia, quam
Usus, & Memoria gignunt. Ille *visum* hominis exem-
plis acuit, & tandem sensibus *experientiam* indit. *Lips.
I. Pol. 8.* Memoria auditum hominis *consiliis mortuorum*
ex Historia petitis roborat. *ibid. c. 9.* aut *viventium*, qui-
buscum frequens esse homo debet, ut vitam suam recte
formet, & instruat. Cicero olim deductus ad *Scævola*,
ut quoad posset, & liceret; a *senis latere nunquam disce-*
deret; ut prudenter ab eo dicta memoriæ mandaret, si-
mulque *ejus prudentia doctior* fieri studeret. *Lael. c. 1.*
init. vide Saav. Princ. Christ. Symb. 28.

tione formantur, & *frequentatione* aliorum, velut hæreditate, eos acquirimus. Igitur magnæ est fortunæ, cum hominibus, qui sensibus excellunt, *commercium* habere. Neque tamen convenire nobis interim credamus, aliena nihili facere; Hæc enim est extrema dementia, & *affectatio* depravati sensus odio dignissima. Quidam vellent, alium a DEO *mundum* condi, aliasque elegantias, tantum exorbitanti eorum imaginationi ut fatis fiat.

XLIII. Homo Virtutis, (1) & existimationis.

ERuditione eleganti virum bonum (2) ornari oportet. Notitia rerum omnium, & elegantia sermonis opportune habiti, simulque *modi placendi* hominem præsentis temporis efficiunt. Et

(1) *Ars ergo conversandi est experenda*, quoniam Virtutis, & Existimationis ea hominem facit. Qui enim artem illam tenet, Scientia rerum omnium, sermoneque eleganti, quo floret, inservire omnibus & placere potest. Quæ cruditio est elegans, & magnis tantum viris conveniens, quæ hos a vulgo, tanquam a præsentis tempore, remoto, scite distinguit.

(2) Talis olim *Caro* dicitur Ciceroni, quia multarum rerum *usum* habebat, & multa ejus in senatu, vel proposita prudenter, vel responsa acute ferebantur. Inde cognomen sapientis tulit. *Lael. c. 2.*

amittimus. Opus si est iudicio ad scribendas literas, quæ *scripta* sunt conversatio, & meditata; majori certe *ordinaria* indiget, in qua subito meriti humani examen instituitur. Magistri artis illius, tenrandis animi motibus, *linguam* adhibent, ut verba prudentis monent; *loquere, ut te noscam*. Quidam credunt, veram conversandi artem *sine arte* exerceri, eamque, inter bonos amicos, amictus instar neglectiorem esse. Ubi enim ceremoniæ, & venerationis instar se habet, ad ostendendam scientiæ vivendi laudem, major in ea est *modestia* adhibenda. Ea in re fortuna ut voto tuo respondeat, ad *characterem* eorum animorum, colloqui qui sunt quasi arbitri, te conformabis. Caveto, ne verborum *censorem* agas, & Grammaticus habearis; neque *Momus* fias causerum, & quoslibet a te repellas. Opportune *loqui* magis est necessarium, quam bene dicere.

XLV. Non ignorare (1) vitæ commercium quantum sufficit.

NE sit omne *contemplativum* in vita, sed quoddam etiam activum. Prudentissimi

(1) *Vitæ commercium*, tanquam res temporis præsentis con-

tiffimi facile (2) *falluntur*; licet enim extraordinarium morem norint, *ordinarium* tamen, tanquam maxime necessarium ignorant. Contemplatio *rerum* magnarum prohibet, quo minus vulgaria cogitent; & ideo ea ignorant, quæ primum deberent nosse, scilicet quæ omnibus sunt nota, ita a vulgo tantum superficiei inhærente aut suspiciuntur, aut ignorantes habentur. Interim prudentis est *tantum* in vitæ commercio addiscere, quantum sufficit, ut ne aliis sit despicatui, aut irrisui. Sit homo *tractabilis*; quamquam enim hæc pars non est vitæ maxima, tamen est utilissima. Cui bono Scientia, si non est *activa*? Nostræ ætatis vera notitia est *notitia vivendi*.

D 4

XLVI.

conveniens, non ignorandum. Neque tantum *ordinarium*, tanquam maxime necessarium, sed etiam *extraordinarium*, quorum utrumque est discendum. Quidam enim magni viri *falluntur*: Quidam non sunt *tractabiles*: Non contemplativa, sed activa hæc est notitia, quippe in vivendo consistens.

(2) Quibus incultus mos, & vita aggreſtis, eis circumscriptio, & fraus ignota est, & quodcunque malum in foro noſcitur. *Sen. lib. 3. de Ira. c. 9.*

*XLVI. Majoris meriti (1) hominibus
non associari.*

Qui virtute, idem honore prior erit, & perfectissimus quisque in numeros prior refertur. Comes ejus partem aliquam si laudis habet, ex ea, quæ superest, illum manet. Luna lucet, quamdiu inter stellas sola est, simulatq; vero *Sol* apparet, illa aut non amplius splendet, aut evanescit. Nunquam accede ad eum, qui te obscuritate tegat, sed splendorem tibi circumdet. Ita enim aut deformitate, aut senio comitum suarum *Fabulla* apud Martialem bella videbatur. (2) Nunquam majoris meriti habere convenit socios, quibus existimatio tua velut partem honoris consecrat. Expe-

(1) Sunt III. præcepta de personis, quibuscum conversatio aut suadet, aut dissuadet; quorum [1] traditur *max. 46*. Dicit autem *minoris meriti hominibus* nos non debere associari, quia nos obscurant. Neque etiam *majoris*, quia nos obscurant; nisi quis perfectione indigeat, tum hi; aut non amplius illa indigeat, tum illi sunt quærendi, ut eos quasi luce sua deinde obumbret.

(1) Socios oportet *similes* eligere, quia dissimilium non est diuturna societas: In similitudine autem ad ætatem, mores, studia, imo etiam opes respiciendum est. In sociis præcipua sunt probitas, prudentia, excellentia alicujus Artis, & officia: Si litterarum imperitia, aut improbitate vitæ noti sunt, eos vitari oportet. *Card. Arc. Prud. Civ. cap. 40.*

pedit quidem virtute *eminentes* homines frequentare, donec formeris ab iis; at tamen formato homini mediocrium tantum deinde virorum societas quæretur. Viros perfectissimos, ut inde perficiaris; *mediocres* vero perfectus frequenta.

XLVII. A quibus (1) discere, cum iisdem (2) agere.

CONVERSATIO familiaris nobis *scholæ* eruditionis, & elegantiae instar erit. Ex amicis sunt *Magistri* faciendi, qui voluptatem conversandi discendi utilitate condiant. Prudentes ex se ultro, citroque *fructum* percipiunt. Loquentes verborum suorum applausus, & auditores inde profecta utilitas consequitur. Sua quemque utilitas ad conversationem im-

D 5 pel-

(1) Præceptum [2] monet, *conversandum esse cum aulicis*, a quibus licet discere. Et quidem vel cum *Ministro ipso primario*, velut Oraculo Prudentiae, vel cum ejus *conitatu*, qui instar est Academiae; Conversatio enim cum utrisque est eruditionis, & elegantiae schola præstantissima.

(2) Cicero Facillime, *inquit*, in partem optimam cognoscuntur adolescentes, qui se ad *claros, & sapientes viros*, bene consulentes *Reip.* contulerunt; quibuscum si frequentes sunt, *opinionem* afferunt populo, eorum fore se similes, quos sibi ipsi delegerunt, ad imitandum. *II. Off. e. 13.*

pellit. Prudens cum (3) bonis *aulicis* frequens sit, quorum ædes potius Virtutis Heroicæ theatra, quam Vanitatis palatia(4) existunt. Sunt, qui præterquam quod ipsi sint *Oracula*, suo alios exemplo docentia, hanc habent etiam fortunam, ut Comitatus eorum *Academia Prudentiæ*, & Civilitatis habeatur.

XLVIII. Seculi (1) sui sidera nosse.

Non sunt ea numerosa, sed (2) unus tantum est in Orbe *Phoenix*. Vix in

(3) Cum Principibus quomodo quis conversari debeat docet *Cardan. Arc. Prud. Civ. cap. 81.*

(4) Ad ea pertinet *aula Vitellii*, in qua nemo olim probitate, aut industria certabat; unum ad potentiam iter prodigis epulis, & sumptu ganeaque satiare inexplebiles Vitellii libidines. *II. Hist. 95. 3.*

(1) In conversatione [3] monet, noscendum esse in primis *Ministrum primum*, velut Seculi fidus. Ille enim solus est fidus unum principatus, excellentiæ, & virtutis suæ splendore omnia illustrans; quod a fama celebratur, & nosse interest, tanquam scalam, & præsidium adolescenti ad honores ascensuro.

(2) *Richelii* exemplum proponit, de quo *Gramondus*: *Richelius*, inquit, in primam regni *Gallicæ* curam vocatur; munus est, cui suprema *autoritas* inest; non ante in eum apicem evehctus ea ætate homo, vix annos 40 habet, & summam rei *Gallicæ* tenet; *experientia* valet, in omne *negotium* expeditus; adeo ut non viderit *Gallia* ab exordio regni in hanc ætatem, non visura sit postmodum, qui in *comparationem* venire possit; cuius *fortuna* sequentibus annis sub *Richelii* administratione librabitur. *Hist. Gall. lib. XIII. 1624.*

in unoquoque *seculo* magnus Imperator, aut perfectus Orator, unusve prudens cernitur; Multa vero vix unum, magnumque *Regem* dederunt. Mediocritates pleræque sunt aut numero, aut opinione; Excellentiae vero sunt raræ, quoniam Virtutem *perfectissimam* requirunt. Quo sublimior est affirmatio, eo difficilius in ea *ascensus* altior expectatur. Plurimi cognomen Magni *Cæsari* & *Alexandro* tributum frustra usurparunt; nam sine actionibus, auræ sunt exiguae instar, plebis suffragia. Pauci sunt *Senecæ*, & unum tantum *Apellem* Fama celebravit.

XLIX. *Officiis* (1) *se convenienter gerere.*

Suus cuique officio modus inest, & *circino* opus est ad discrimina officiorum

(1) Traditur *III. vitæ tempus*, quod officium publicum sibi vindicat. In officiis autem publicis *certo se homo modo* gerere debet, quia præscripto, & definito *se modo* habent. Balthasar enim ea distinguit in *Belli* & *Pacis* officia; & illa facile saltem corporis, bonæ naturæ expediri; hæc vero difficilius, animi nempe solitudine; & comprehendunt *triplicia* alia officia, *vel aulæ*, quorum priora subtilitatem, *vel ævari*, quæ probitatem, *vel studiorum*, aut juris, aut medicinæ, quæ artem requirunt. Officia vel sunt *cum imperio*, & vel in una re; vel diversa, utrique versantur; vel *sine imperio*; & illa sunt, quia obligant hominem ad rationem de rebus suis Deo reddendam.

rum constituenda. Aliquibus *fortitudo*; quibusdam *subtilitas*; nonnullis *probitas*; aliis vero *artificium* convenit. Primis facile; reliquis vero officiis difficulter fungaris. At primis ut fungaris, *bona natura* sufficit; reliqua vero *exercitatione*, sollicitudineque omni non curantur. Equidem munus est valde laboriosum hominibus imperandi; attamen laboriosius stultis, bestiis; duplici enim sensu opus est, ut regas eos, qui sensu indigent. Munus est intolerabile, totumque poscens hominem, quod *tempus habet numeratum*, semperque in re eadem versatur. Meliora quidem sunt officia, ubi *varietas utilitati* jungitur, alternatione animum recreante; attamen omnium, quæ valent, maximi sunt, quæ nos ad minimum obligant, aut quæ a *subjectione remotissima*; pessimum (2) vero, quod post finem ad *rationem* *Judicium* rigori, Deoque (3) inprimis reddendam nos obligat.

L.

(2) Difficultas principatus maxima describitur scite a Bæclero in *annot. Polit. ad I. A. 11. n. 5.* & a Saav. Pr. *Christ. Symb. 20.*

(3) Bene *Mæcenæ Augusto*, potestatem Principis tum bonam esse suavit, si naturæ sit consentanea; id est, si is præsit, qui sit optimus, & sapientissimus, & ita præsit, sicut

L. *Expectare.* (1)

Magni signum est animi, neque nimis (2) *urgere*, neque nimis *flagitare*. Rex sui ipsius (3) Rex brevi aliorum erit. Transcundum est per vastos temporis *carceres*, donec ad centrum Occasionis perveniamus. Rationali *cunctatione* & secreta, & consilia maturescunt, Arcula subalaris ex ligno confecta plus operæ & *Temporis*, quam clava ferrea Herculis efficit. Deus ipse ad *pœnam* nostri

sicut Virtus, & Sapientia postulant. *Dio lib. 52.* Si non ita præsit, non injuste quidem dicunt, eum non teneri iudicio, & pœna, quibus tenentur alii; at conscientia eum convincet, cujus malefaciens iudicio subsit? Non proderat olim Alexandro Macedonum decretum, *Clytium jure fuisse interfectum. Curt. lib. VIII. c. 2.*

(1) Quod *expectet* adolescens, patienter quidem ferendum est, quandoquidem illud Fortunæ placet. Est magni animi signum non nimis *urgere*, neque nimis officia *flagitare*; quique se vincit, & prudenter *cunctatur*, ille patientiam tandem suam a tempore, & fortuna compensatam habebit.

(2) *Capessentibus Rempubl.* nihil minus, quam Philosophis, (haud scio, an magis etiam) & magnificentia, & *despicientia* adhibenda est rerum humanarum; siquidem nec anxii futuri sunt, & cum gravitate, constantiaque victuri. *I. Off. c. 21.*

(3) Videtur casus Richelii respicere, qui postquam sub Luynæo mala sua tulit, in exilio tamdiu latuit, donec a Luynæo revocaretur, & fortuna tandem patientiam ejus honoraret. *Gram. Hist. Gall. lib. 2. an. 1617. & lib. 3. an. 1619.*

stri non baculo, sed opportunitate temporis utitur. O verba pulchra! *Quantum alii, tantum tempus, egoque valemus.* Ipsa Fortuna mercedem, & usuras reddit eis, quicunque patientiam habent expectandi.

LI. Patriam (1) relinquere.

Sunt, qui dignitatis obtinendæ cupidi, pretium ut sibi concilient, *solum mutare* obligantur. (2) Magnis Virtutibus Patria est noverca; ibi *Invidia*, velut in solo natali, dominatur; 3) ibi ho-

(1) *Patria quidem relinquenda est*, ubi nullam spem officii publici adolescenti facit. Huic quidem sæpe *Invidia*, aut memoria navorum obstant, quo minus voto potiatur; quia tamen merito valet, prudenter solum mutat, ut apud peregrinos valeat, a quibus sæpe homo alibi contemptus in summa dignitate fuit locatus.

(2) Iis, qui habent a natura adjumenta rerum gerendarum, abjecta omni cunctatione, *adipiscendi Magistratus sunt*, & gerenda Respublica est. I. Off. c. 21. At nolunt sæpe, quia labores, & molestias tum offensionum, tum repulsarum, quasi quandam infamiam timent. *id. ibid.*

(3) Quidam *non possunt*; quia alibi vita honestior futura est ob Injuriam, aut Invidiam patriæ; ob Injustitiam aut Principis, aut Magistratum, qui peregrinis favent; ob necessitatem aut morum, aut temporis. *Card. Arc. Pol. c. 104.*

Non omnibus enim eadem causa relinquendi patriam, quærendique; alios domestica *seditio* submovit. *Seneca ad Helv. c. 6.*

Quidam ob *suffragationes obliquas* patriam deserunt; ubi-

homines imperfectionum, quæ initiis ætatis adhæserunt, citius reminiscuntur, quam *meriti*, quod eum ad dignitatem evexit. *Acus* habita fuit pretiosa, ex uno Orbe in alium transmissa, & interdum *vitrum*, eminus missum adamanti fuit prælatum. Omne *peregrinum* æstimmatur, seu minus valet, seu perfectum idem, absolutumque inveniat. Vidi-
mus, qui loco exiguo erant despiciatui, & jam sunt Mundo honori, a popularibus æque, atque extraneis honorati. Ab illis, quia longe sunt remoti; ab his vero, quia ex longinquo advenerunt. Nunquam certe multum honoris deferet quis *statua*, quam in horto ad truncum arboris conspexit.

LII.

ubinam autem rectis jam est loci? alibi *emulationes*, & factiones iniquæ turgent; alibi *auri*, & *opum* honores tument; alibi *fæminarum* gratia ædem honoris aperit. vide *Bæcl. annot. Pol. in lib. 1. Hist. c. 14.*

Alicubi Magistratum, aut *munus emere adhuc solertia*, & fortunæ est. O miseræ regiones! ubi hominum *moneta* pecunia lapidescunt. *Card. Arc. Prud. Civ. c. 71.*

LIII. *Magna* (1) *digerere.*

CApax stomachus non est pars minima Corporis Prudentiæ. Ingens capacitas amplis opus habet partibus. (2) Prospera non perturbat eum fortuna, *majori* qui dignus existit. Quod in nonnullis cruditatem, in aliis causat appetitum. Sunt (3) *a succosis* qui cibis minus belle se habent, quia constitutio eorum infirma, & quia *tantis dignitatibus* neque nati sunt, neque educati. Mundi eis amarum est commercium, vanæque gloriæ fumi in cerebrum ascendentes periculosas iis vertigines excitant; prærupta illis

(1) Viro Politico non debet deesse *stomachus capax*, quia ad honores summos ascensuro talis convenit. Vir enim magni animi, in magna ubi est fortuna, ostendit majori se adhuc & natum, & educatum esse. Neque enim aut a negotiis deterretur, aut secundis unquam effertur; Patientiæ & Constantiæ exemplar; licet alii secus sint affecti, & majoribus non sufficientes, majoribus etiam merito indigni habeantur.

(2) Bene *Quintilianus*: Divitiæ, & potentia, & gratia quum plurimum virium dent in utramque partem, certissimum faciunt morum experimentum; aut enim *meliores* propter hæc, aut *peiores* sumus. III. *Inst. Orat.* c. 7.

(3) De *Primo Antonio Tacitus*: ille, *inquit*, nequaquam pari innocentia post Cremenam agebat; satisfactum bello ratus, & cætera ex facili; seu *felicitas in tali ingenio* avaritiam, superbiam, cæteraque occulta mala patefacit. III. *Hist.* 49.

illis loca adversantur, & cum fortuna sua ibi sibi non constant. Vir fortis igitur *reliquum ostendat loci*, ubi major habitet fortuna, omnique studio evitet, quæcunque parvi animi indicium præ se ferunt.

LIV. Nunquam (1) magni Antecessoris (2) locum occupare.

IMpleturus talem locum, excellentiæ suæ sit certus, duplici quia ad exæquandum Antecessorem *valore* indiget. Sicut Prudentiæ est, eo niti, ut successor desideretur; ita solertiæ, ut ab Antecessore ne obscureris. Difficile admodum est talem locum supplere, prior quoniam *melior* videtur, indeque, quia prior in possessione (ejus opinionis) manet, æqualitas non sufficiet. Quo circa ne-
ces-

(1) Locus vacans *magni Antecessoris* non debet a Ministro impleri, ubi hic ab illo superatur. Antecessorem decet non æquari, sed superari. Qui autem excellentiæ suæ confidit, ut eum superet, poterit eum superare, si desiderium ejus deleat, & existimationem ei omnem præripiat.

(2) In *Britannia olim Cerialis* magnam Brigantum partem aut victoria amplexus, aut bello; & cum Cerialis quidem *alterius successoris curam*, famamque obruisset, sustinuit quoque molem Iulius Frontinus, vir magnus, quantum licebat: At his *antecessoribus* Agricola successit. *Agr. c. 17. n. 3. & c. 18. n. 1. 2. 3.*

cessarium est Antecessorem *superare*, majoris ei existimationis commodum ut præripias.

LV. Hominibus, (1) quibuscum agendum, asuescere.

Quemadmodum deformes (2) vultus paulatim, eodem modo pravos animos videndo asuefimus. Inveneris animos *molestissimos*, quibuscum, & sine quibus vivere non licet, prudentis igitur est iis, velut deformitatibus, *asuescere*, ut ne quando nobis superveniant, nosque perterreant. Equidem vice prima illi terrent, attamen paulatim iis asuefimus, duritiem eorum aut præveniente prudentia, aut tollerantiam eorundem minimum adjuvante.

E 2

LVI.

(1) Inter Collegas quidam sunt mirabiles, quibus asuescendum, tanquam hominibus, sine quibus non licet vivere. Animis quidam sunt deformes, & molestissimi, ut Collegas terreant, & affigant; quorum durities propter vitæ actum cum iis in uno Collegio necessarium prudenter tolerari debet. Crebro autem ferendo iis tandem asuefimus.

(2) Ut in corporibus magnæ sunt dissimilitudines; itemque in formis; sic & in animis majores varietates existunt. Alii hilares, alii tristes. *Cic. l. Off. 30.*

LVI. Loci (1) *primarii excellentia* (2)

SI primum locum *dignitas* juvat, dupliciter is excellit. Prærogativa non mediocris est lusori, *ordine* socios antecire, ut Chartis æqualibus vincat. Multi muneris sui *Phænices* fuissent, nisi eos alii loco antecessissent. Primi in *gloria* herciscunda, velut (3) primogeniti præcedunt, & (4) secundis pars tantum exigua, & adhuc litigiosa, remanet. Hi frustra anguntur, neque conceptam, de imitatione necessaria prioris, opinionem hominum refellunt. Equidem magna inge-

(1) *Ministri primarii* magna est excellentia, qua Collegas alios loco antecedit. Qui si *dignior* Collegis est, & ordine, & gloria eos antecedit. *Modi* autem ad eam dignitatem perveniendi, vel virtutis sunt, vel vitii; & illos quidem Heros prudentia duce eligit. *Collegia* quidem sunt varia, & inter priora vel *Senatus intimi*, vel huic *proximi*; priorem locum in secundo Collegio, quam secundum in primo nonnulli jure maluerunt.

(2) Princeps caveat uni alicui *Ministro* se ita dare, ut & dignitati suæ, & potestati deinceps immineat. *Picq. Obs. Hist. Dec. XV. c. 9. vide max. 219.*

(3) Magni *Ministri* nempe *Muciani* specimen, fortunam, moresque describit *Bæcl. annot. Pol. in I. Hist. 10.*

(4) Malum ingens Principatus, ubi III. *Ministri primarii* in eo sunt, ut olim sub Galba, qui intra palatium habitabant, & a plebe pædagogi vocabantur. *Suet. Galb. c. 14. Tacitus* de iis; potentia principatus divisa in Vinium, Laconem & Icelum. *I. Hist. 13. 1.* Olim III. fratres *Luy-næi* in Gallia, in quos tabella quædam; eo tres stabulo reges. *Legatur Gram. Hist. Gall. lib. II. an. 1617.*

genia novam semper quæſiverunt *viam* eminendi, non tamen aliam, quam a manuſductione Prudentiæ monſtratam. Novis viri prudentes *auiſis* in Heroum ſecurant commentarios referri. Quidam in claſſe *ſecunda primi*, quam in prima ſecundi malunt eſſe.

LVII. (1) *Fortuna & Fama.*

Quantum inconstantia una, tantum constantia altera habet; Illa præſenti vitæ; poſt (2) *vitam* hæc ſervit; Una invidia, altera oblivioni reſiſtit. Fortuna deſideratur, opeque amicorum nonnunquam paratur; (3) fama ingenti *industria* acquiritur. Deſiderium exi-

E 3

ſtima-

(1) *Dignitas loci primarii* ſi ſumma voti fuit Miniſtro non eſt dubitandum, quia primo & unice illud expetivit. Ideo enim & mentem, & mores, & ſenſus expolivit. *Adminiſtrationi vero dignitatis* duo debent adeſſe, quia totidem eo ſunt neceſſaria; *Fortuna & Fama*; quæ duobus etiam differunt, nempe uſu, & modis parandi. Hoc loco prius agitur de Fortuna. max. 58. ſeqq. de qua 5. præcepta reliquit.

(2) *Plinius* beatum prædicat *Virginium Ruſum*, civem Romanum, XXX. annis gloriæ ſuæ ſuperavit; legit ſcripta de ſe carmina, legit Hiſtorias, & poſteritati ſuæ interſuiz. lib. 2. ep. 1.

(3) Fortunæ raræ, illuſtrisque, honoribus & felicitate exempla colligit *Picc. Obſ. Hiſt. Dec. XI, c. 2.*

stimationis (4) ex *Virtute* nascitur. *Fama* fuit, & est *Gigantum* (5) soror, illa per fines extremos semper aut *applausus*, aut *execrationis* graditur.

LVIII. Ars (1) *habendi* (2) *fortunam*.

DAntur fortunæ præcepta, neque semper prudentis viri intuitu fortuitum quid est fortuna; ad eam *industria* prudentis potest aditum parare. Quidam corporis otioso situ ad fortunæ portam stare contenti *exspectant*, donec sibi aperiat; Alii vero melius agunt, impulsuque *licentiæ*, & *meriti* sui, ulterius procedunt, tandemque fortunam loquaci adulatione aucupantur: Attamen Philosophiæ iudicio non aliud, quam *Virtutis*

(4) Vide de hac materia pulchre differentem *Saav. Princ. Christ. Symb.* 15.

(5) *Tiberius ad Sejanum*: Cæteris mortalibus in eo stare consilia, quid sibi conducere putent; *Principum* diversam esse sortem, quibus præcipua rerum ad *famam* dirigenda. *IV. A.* 40. 2.

(1) *Ars est habendi fortunam*, quia præcepta inveniuntur eam habituro. Quidam prudentia & industria sibi ad fortunam aditum parant; quidam merito, licentia, & loquaci adulatione fortunam aucupantur; optime qui *Virtute*, *Uso*, & *Prudentia* ad eam nituntur. Prudentia enim fons est fortunæ. [1] præceptum de habenda fuit.

(2) Sibi quemque suæ fortunæ fabrum esse, probat *Pic. Obs. Hist. Dec. XVI. c.* 10.

tutis & Exercitationis hac in (3) re arbitrium datur. Sicut enim omnium malorum vitæ imprudentia, ita omnis fortunæ in vita fons est *Prudentia*. (4)

LIX. *Sidus* (1) *suum* nosse.

Nemo tam est miserabilis, quin *sidus* (2) suum habeat; & si infortunatus,

E 4

tus,

(3) *Quærantur ergo Virtus & Exercitatio*, ut ex homini fortunam pariant. Bene enim *Salustius*: Animus ubi ad gloriam, virtutis via grassatur, abunde pollens, & potens, & clarus est, neque fortunæ eget; quippe quæ *probitarem, industriam, cæterâsque artes bonas* neque dare, neque eripere cuiquam potest. *Bell. Jugurth. proem.*

(4) *Prudentia bonam fortunam*, sicut bonos mores, gignit: Illa enim Virtutum princeps, & morum directrix, materque est; Contra *Imprudentia* etiam fortunam, sicut bonos mores, evertit. Sicut mala evertunt fortunam, ita imprudentia, *vitia, & desidia* hominum mentibus immitens eorundem mores evertit. Princeps *Vespasianus* inter initia imperii ad obtinendas iniquitates haud perinde obstinatus, donec *indulgentia fortunæ, & pravis magistris* didicit, ausque est. *II. Hist. 48.*

(1) Interest *Ministri nosse fortunam suam*, quia notitiæ ejus neglectus plerumque damnosus fuit. Ignorantia fortunæ cuilibet impedimento est, quo minus *fortuna sua fruatur*. Quidam enim apud *Magnates*; alii apud *prudentes*; alii alia in regione, in alia alii urbe; alii aliis in officiis; quilibet tamen aliquo in negotio sunt fortunati: quam sortem & scire debet, & sequi, minime vero mutare, nisi infortunatus esse velit. Et [2] est de noscenda præceptum.

(2) Magnam vim esse in *fortuna* in utramque partem, siue secundam, siue adversam, nemo ignorat; nam & cum *prospero statu* ejus utimur; ad optatos exitus prevehimur, & cum *reclavit*, affligimur. *Cic. II. Off. c. 6.*

tus, certe ejus rei causa est, quod illud non noscat. (3) Quibusdam ad Principes, vel Magnates *aditus* patet, neque modum, aut causam ejus rei sciunt, quare fors eis tam facilem introitum esse velit; parumque eis industriæ ad conservandum ejusmodi favorem sufficit. Alii nati quasi sunt ad *prudentibus placendum*. Ejus sortis homo in alio, atque alio *solo* gravior, & in hac urbe, quam in alia urbe acceptior fuit. Sed accidit etiam, in uno ut sit *officio* fortunatior, quam in omnibus aliis, licet hominis illius habilitas mediocris inveniat. Ut placet fortunæ, ita quemlibet aut infortunatum reddit, aut fortunat. Quilibet igitur studeat fatum suum cognoscere, *Minervamque* suam, ex qua lucrum, aut damnum omne pendet, consulere. Ad sortem suam se bene conformare sciat: eamque *mutare* caveat; quippe
ab

(3) Fortuna quidem *non videtur posse sciri*, quia illa incerta deprehenditur. Sunt enim exitus ejus seu optati, sive adversi fortuiti, quorum causæ non tam ad mores, quam ad alias, & occultas rationes referantur. Ex autem frustra inquiruntur. At *non potest ea ignorari*, ubi ex certis eadem eventis, & effectibus colligitur. Sentit enim facile homo, apud quos, & quo in loco, & qua in re illi fortuna respondeat; inde quatenus illa sit benigna, observari, & nosci potest.

ab itinere a septem sibi Trionum fidere præscripto aberraret.

*LX. Ante negotia (1) fortunam
(2) viresque ponderare.*

Longe magis necessaria est hæc *Experientia*, quam constitutionis nostræ notitia. Stultus enim si est, qui quadragesimo vitæ anno Hippocratem de sanitate cœpit consulere; certe stultior ille, qui eodem vitæ anno ut vivere discat, Senecæ cœpit scholam frequentare. Magna res est, ita fortunam nosse *gubernare*, ut, expectari quia vult, aut favorem ejus expectes, aut qualis tibi occurrit, talem eandem excipias. Fluit illa, & refluit, & pro mutabilitate ejusdem, & inconstantia fieri non potest, ut illam aliquo in loco *figas*. Quisquis eam sæpius *faventem* est exper-

E 5

tus,

(1) *Fortuna quidem debet mature ponderari*; quia res est mirabilis. Neque enim potest *figi* aliquo in loco, ut post vitæ etiam fere finem adsit; aliquando tamen ita *gubernari*, ut aut expectetur, aut excipiat; quibus ea sæpe favit, ab iis potest urgeri; quos vero deserit, ab iis minime vult fatigari. [3] præceptum est de ponderanda.

(2) Male quidam, quasi fortunæ suæ certi, ante victoriam res hostium partiti, itaque triumphum ante victoriam cecinerunt. *Pic. Obs. Hist. Dec. X. c. 10*;

tus, ne moretur eandem urgere, quia solet a partibus audacium stare, juvenesque amici more diligere. *Infortunatus* quisquis est, recedat, ne a victore fortunatiore multari bis erubescat.

LXI. In secundis (1) se moderari. (2)

Magna in illustri loco positæ personæ hæc est (3) *solertia*. Et pulchris ausis dignus est bonus *discessus*. Magnis rebus gestis relinquendo fabulam, gloriam *protegere* oportet. Continuus fortunæ cursus semper suspectus fuit, tutiorque *intermedius*, mixtura amaritudinis gratiorem reddente dulcedinem. Propteræ quanto plus res glomerantur, (4)

(1) *In fortuna secunda moderatio* ideo necessaria est, quia est lubrica, & incerta. Ob rerum vices futuras, antequam nos Fortuna dorso suo dejiciat, satius est, continuam eam vereri, & mixtura ejusdem frui, discessuque se contra eam *protegere*, quam in magna dulcedine vitæ, subito motu, ad tristes casus pessundari. Hoc [4] est de moderanda præceptum.

(2) Una victoria multi nimis statim exsultarunt. *Picc. Obs. Hist. Dec. X. c. 7.*

(3) Hæc olim *Populo Romano* defuit, qui male humanitatis civilis imbecillitatem fuit oblitus. Bene Scipio *Nafica Carthaginem* pronuntiabat servandam, ne metu ablatæ æmulæ urbis, luxuriari felicitas inciperet. *Flor. lib. 2. c. 14.*

(4) tanto magis lubricæ eædem incertis (5) vicibus fiunt. Brevitas fruendi inter um gaudii diversitate pensatur. Eundem hominem portando semper fortuna lassatur.

LXII. In secundis (1) se ad contraria (2) præparare.

IN æstate quam comodissime hyemi futura (3) prospicimus.. Rebus in secundis multos amicos, omniaque vili pre-

(4) Laudanda est prudentia Cæsaris; qui tempore extremo ad dimicandum cunctantior factus est; quo sapius vicisset, hoc minus experiendos casus opinans; nihilque se tantum acquisiturum victoria, quantum auferre calamitas possit. *Suet. Jul. Cæs. c. 60.*

(5) Bene Orho apud Tacitum: Experti invicem sumus ego, ac fortuna; neque tempus computaveritis; difficilius est temperare facilitati, qua te non putes diu usurum. *II. Hist. 47. 2.*

(1) In fortuna secunda prospiciendum est nobis, quoniam tempus illud, durum aliud sequi potest. In secundis enim amicos, & omnia invenimus, eo tempore autem amicos nostros colendo nobis reservamus; in adversis enim, quo tempore rerum omnium velut in hyeme est inopia, si non habemus, amicos non invenimus, quod [5] est præceptum de præparanda.

(2) Viri magni in utrisque exercitati, ut olim *Mucianus*, qui vir secundis, adversisque juxta famosus fuit. *I. Hist. 10. 1.*

(3) Bene de *Pisone Galba*: fortunam adhuc tantum adversam tulisti. Secundæ res acrioribus stimulis amicos explorant; quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur. *I. Hist. 15. 5.*

pretio invenimus. Duro tempori, quo rerum omnium *est inopia*, expedit quædam reservare. Tuos non negligendo *amicos* bene olim ages; veniet enim dies, ubi partem felicitatis putabis, amicorum quosdam, quos jam non curas, *habere*. Rusticis hominibus semper *desunt* amici; & in secundis, ubi neminem noscunt, & in adversis, ubi eos nemo noscit.

LXIII. *Animos (2) hominum sibi conciliare. (1)*

PRima, princepsque causa non deditur *animum* prævenire, eumque *movere*, quando res maximas vult producere. Ex amore intramus in honorem. Quidam *merito* suo adeo confidunt, ut nullo modo curent amari. Prudenti vero constat, merito magnum iter im-

(1) *Duæ jam sunt tradendæ res*, quia eas Fortuna parere deprehenditur: nempe *Amor*, de quo *max. 63.* & *Honor*, qui accedit *amori. max. 72.* *Animos hominum* Minister sibi conciliare debet, quia inserviunt ad res maximas producendas. Moventur animi amore ad *honorem*; eodem, non merito hominis solo, ad *benevolentiam*, quæ nobis dona maxima amicorum parit. Sed hæc benevolentia rursus non tam ex mutua consensione rerum, quam ex *societate* nascitur, qua officia, honor, & meritum junguntur.

(2) *Conciliatio animorum hominis quærenda est*, tanquam res, omni tempore utilis. Non tantum enim bona pacis amplificat, sed etiam hostes civitatis propulsat. *Cic. II. Off. 5.*

imminere, quando a *Benevolentia* (3) non juvatur. Illa reddit omnia facilia, supplet omnia, neque semper prudentiam, discretionem, bonitatem, aut habilitatem supponit; illa tales virtutes largitur; neque nævos unquam videt, quoniam eosdem videre refugit. Plerumque (4) ex mutua consensione rerum illa nascitur, quando homines sunt aut ejusdem *nationis*, *locive*, aut *uno vitæ genere*, unave *gente* continentur. Sed aliud adhuc genus est amoris, cujus forma certa, & priori est sublimior, quod
offi-

(3) Conciliationi animorum *tria debent adesse*; totidem enim modis in animos hominum influere possumus. Quippe homines moventur ad benevolentiam *merito* magni viri, sive facultate benefaciendi, quæ beneficam voluntatem tribuit; *officiis*, sive beneficentia ipsa; *honore*, sive fama virtutis, quam homines etiam, vel in hoste colunt.

(4) Bene *Cicero*: Benevolentia, inquit, capitur maxime beneficiis; secundo loco benefica voluntate, licet non suppetat ea: denique ipsa fama, & opinione liberalitatis beneficentiæ, & justitiæ, fidei, omniumque earum virtutum, quæ pertinent ad mansuetudinem morum, & facilitatem. Quia enim *honestum*, & *decorum* per se nobis placent, & animos hominum natura, & specie sua commovent, maximeque perlucet ex memoratis virtutibus; ideo illos, in quibus eas virtutes esse remur, a natura ipsa diligere cogimur. II. Off. c. 9.

Sublimis hæc est benevolentia, quæ ex causis sublimibus nascitur; sunt enim causæ diligendi gravissimæ, quæque paucis insunt; leviores aliæ, licet sunt naturales, ex quibus benevolentiam etiam natam *vulgarem* esse oportet. Max. 63. b. & I. Off. 17.

officiis, honore, & merito nititur. Omnis in quærendo amore difficultas est; facile enim conservatur. Studiole eum acquirere, & deinde prudenter eo frui debemus.

LXIV. Ab omnibus (1) amari.

PLuris est *amorem*, quam admirationem hominum habere. Multum ad eam rem *Astri favor*, (2) reliquum vero omne *industria* confert. Quod ille inchoat, id hæc absolvit. *Meritum* non sufficit eminens, licet parto honore non difficile quidem sit amorem sibi acquirere. Ut ameris, decet amare, & *benignum*, verbis *humanum*, re vero adhuc meliorem esse. Magnorum hominum
Ma-

(1) *Amor hominum quærendus est*, quia major est res hominum admiratione. *Causæ autem Amoris* sunt vel *Natura*, vel *studium humanum* in amore, humanitate, benignitate; magnæ actiones amorem pariunt Historicorum, qui benignitate ad scribendum obligantur.

(2) *Duplex traditur causa* in hac Maxima, efficiens amorem, *Natura, & Deus: Virtus humana*: quæ complectitur leviores alias, & communitate hominum apiores; quales inprimis sunt *Justitia, & Liberalitas*; I. Off. 17. & aliæ, quæ ad veram mansuetudinem, ac facilitatem pertinent. *Vide Bæcler. Instir. Polir. lib. IV. c. 11.* Ad virtutem spectant species virtutibus similes, imo etiam fortuita, & externa. *Vide Bæcl. annot. Pol. in I. A. 10. n. 17.* vide de Cæcinna locum II. *Hist. 30. 3.*

Magia est Humanitas. (3) Magna negotia aggredienda ante sunt, quam benignitatem in decoros *scriptores* conferas. Usus gladii, & chartæ alternet. Scriptorum gratia quærenda est, ut rebus gestis *immortalitatem* concilient. (4)

LXV. Donum (1) placendi habere.

Hoc est *Magia* civilis comitatis, & *uncus* egregius, quo uti potius ad ani-

(3) Putat Auctor, *duas res Ministro esse quærendas*, quibus amorem sibi Historicorum parer; nempe actiones magnas, & beneficia in eos collata; at illæ sufficiunt. Bene enim Tacitus: Mihi, inquit, Galba, Otho; Vitellius nec beneficio, nec injuria cogniti. I. Hist. 15. melius adhuc: apud priores, inquit, ut *agere memoratu digna* prout, magisque in aperto erat; ita *celeberrimus* quisque ingenio, ad *prodendam virtutis memoriam*, sine gratia, aut ambitione, bonæ tantum *conscientiæ pretio* ducebatur. Agr. c. 2. n. 2.

(4) *Benevolentia metui* præfertur; non tam enim hoc, quam illa republ. valet. *Benevolentia* principi quæritur, ut ea incolumitatem, & potentiam conservet. II. Off. 7. *Metus* eidem est fugiendus, quia incolumitatem evertit, & potentiam destruit. Id. ibid. Bene Tacitus: metus, & terror *infirma vincula charitatis*, quæ ubi removeris, qui timere desierint, odisse incipient. Agr. c. 32. 3. vel Freinsb. Quæst. misc. 207.

(1) Fortunatus est, quisquis *donum placendi habet*, eoque animos hominum aucupari potest. Donum illud placendi *Naturæ*, seu Fortunæ est munus, & *decus* homini innatum, quod ubi Principis virtutem, aut aliud hominis meritum antecedit, arte adjutum, sui cupidinem excitat, applausum hominum invenit, omniumque sibi tandem benevolentiam adjungit.

animos, , quam utilitates, aliaque omnia aucupanda debemus. *Meritum* non sufficit, nisi juvetur a decore, (2) ex quo omnium actionum applausus pendet. (3) Hoc *decus*, est instrumentum efficacissimum Majestatis. Fortunæ est sui in aliis excitare cupidinem; *Ars* vero ad illud multa confert. Ubi magnum est in hominibus *ingenium*, ibi *decus* hoc

(2) *Benevolentiae naturalis causæ sunt occultæ*, quippe quæ a vulgi observatione sunt remotiores. Deus modis non apertis singulari consilio alium alii homini aut hominem, aut populum reddit amicum, cujus sunt rei usus varii, & fines reconditi. Est in *naturis*, & *ingeniis* hominum, & singulorum; & populorum aliquid, quod hominem homini, nationemque nationi conciliet. *Bach. Instit. Polit. lib. IV. c. 11.*

(3) *Pulchritudo corporis magno viro quam sit experenda*, non dubitat, qui scit, ex illa Heroici animi speciem, & signa elucere. Hæc est illud decus Naturæ, ex quo decora ingenia magnitudinem etiam animi colligunt. Docuit enim experientia, in pulchris, & a vitio, vel nota externa liberis corporibus plerumque egregiam mentem, rarasque virtutes latuisse. Vide scite de ea re differentem *Camer. Oper. succif. Cent. III. c. 41*: Hæc pulchritudo Heroum, animos hominum ad se traxit, & videndi sui cupidinem, simulque amorem, & admirationem in eis excitavit. Inprimis ubi ostentatio ei arte fuit adhibita. *max. 66.*

Iphicrates & animo magno, & corpore fuit, imperatoriaque forma, ut ipso aspectu cuivis adspiraret admirationem sui. *Corn. Nep. Ipbr.* Alexandri amici ejus *virtutis ac venerationis* erant, ut singulos Reges putares; quippe *ea formæ pulchritudo* in omnibus fuit, ut, qui eos ignoraverint, non ex una gente, sed ex toto terrarum orbe electos judicarent. *Justin. lib. XIII. c. 1.*

hoc artis adhuc melius succedit. Ab eo res aliqua ignota (*nescio quæ*) suam trahit originem, quæ utilis est ad omnium omnino benevolentiam acquirendam.

LXVI. *Nescio* (1) *quid*.

HÆc est magnarum Virtutum *vita*, hæc verborum respiratio, anima actionum, & splendor omnis bonitatis. Reliquæ Virtutes Naturam ornant, at (*Nescio quid*) Virtutum est *ornamentum*. Illa res vel in differendi se prodit arte; quæ enim *supra disciplinam* est, plus ex privilegio, quam studiis tenet. Neque solum ad facilitatem illa se conformat, sed in *elegantiam* exquisitissimam transit. Illa supponit (2) *mentem liberam*, & solu-

(1) *Decus illud naturæ*, de quo *max. 65*. dictum, occultumque est tanquam *nescio quid* *vita* & *ornamentum* est virtutum omnium. Nascitur autem illud *ex mente naturæ libera*, & soluta, & vel ex verbis, vel actionibus elucet. *Verborum* enim flumen, ipsos oratores superans, elegantissimum est non arte, sed Naturæ dono, & privilegio. *Actiones* ejus seu fortitudinis, seu Prudentiæ singulares sunt, quibus principes ipsos vincit. Conficit enim facile negotia, & negotiis etiam se facile subtrahit.

(2) *Excelsus animus* optandus est imprimis magno Vi-
ro, quia ille Heroem efficit. Dicitur illa mentis, aut ingenii sublimitas, de qua agitur *max. 213*. Est hæc libera, quoniam vitis imperat. Est quidem homo beatus, quicumque præter animi sublimitatem *occultam quandam Naturæ vim* nactus est; hæc enim efficit, ut, propter formam corporis augustam, homo animi excelsi elegan-

lutam, talique animi statui ultimum Virtutum gradum adjungit. Sine illa omnis pulchritudo mortua, omnisque *Gratia* expers est *Gratiæ*. *Supra* Fortitudinem, Discretionem, Prudentiam, Majestatemque ipsam scandit. *Via* hæc est *Prudentiæ* negotia cito conficiendi; tandemque *ars* negotiis turbulentis se gnæviter subtrahendi.

LXVII. Favorabilia (1) sibi, odiosa aliis (2) servare.

UTi gratiam res una parit, ita odium altera (3) dissipat. Major est voluptas

tia sermonis, & gratia virtutum omnes hominum animos occupare, & negotia superare possit.

Tali Naturæ vi valuit *Mucianus*, qui omnium, quæ diceret, aut faceret, arte quadam ostentator fuit. Vir magnus, quem *Tacitus* valde prædicavit. *II. Hist. 80. 4.*

(1) Minister sibi tantum *favorabilia* reservec, ut hominum ea re sibi amorem conservet. Omnia beneficia, aut bona Minister ipse distribuatur, quia laus & merces eorum ad causam superiorem redit. *Malum* vero sicubi faciendum, quærat *instrumentum*, in quod poena, sive ictus infortunii recidant, salvo Ministro, causa quidem mali, non tamen talis a populo putanda.

(2) Non inscite olim *Caligula* *Apollinem* voluit representare, arcum, & sagittas sinistra tenentem, dextra vero *Gratias* porrigentem; quasi quod melius, deberet, esse in promptu, odiosius vero in locum posteriorem retrudi. *Grut. disc. Pol. cap. 41.*

(3) Bene *Bodin*us: Principes præmiorum largitionem sibi delegerunt, ut subditorum gratiam modis omnibus colli-

luptas in *dando beneficio*, quam in recipiendo. In eo enim homines generosi felicitatem (4) suam ponunt. Raro evenit, ut alium quis *dolore* afficiens non ipse eum rursus aut *comiseratione*, aut *talione* sentiat. Superiores adeo causæ nunquam, *agunt* quin eis ex factis, aut laus, aut merces redeat. Igitur *bonum a te amicus* veniat, malum vero ab alio fiat. Quære, in quem *ictus infortunii*, nempe odium, & murmura plebis recidant. Ut cum canibus, sic cum plebe res habet; Hæc, causam mali non cognoscens, irata lævit in *instrumentum*. Hoc enim poenam mali *suffert*, cujus tamen causa princeps non existit.

F 2

LXVIII.

colligerent; Magistratibus vero, ac Judicibus rein ingratiſſimam dederunt, *pœnarum irrogationem*; ne suppliciorum acerbitate ab ipsis Regibus illata quicquam de subditorum erga principes amore detraheretur. *lib. V. de rep. c. 4.*

(4) Artifex hujus doctrinæ Tiberius, cujus adoptivo Druso seditio Pannonica exprobrabat, patrem *consulere Senatum*, quoties supplicia, aut prælia indicantur; *præmia* sub dominis, *pœnas* sine arbitro esse. *I. A. 26. 4.* Idem Tiberius accusati Pisonis causam integram ad Senatum remisit. *III. A. 10. 6.* Idem de militibus, quos neque dicta, nisi Imperatoris, neque *præmia*, nisi ab Imperatore accipere par esset. *VI. A. 3. 2.*

LXVIII. Mala (1) in alios rejicere. (2)

USitatum valde est regnantibus adversus odia clypeos (3) habere, nempe homines, in quos censura, querelæque communes ruant. Et hæc res non provenit, quemadmodum mali credunt, ex inhabilitate regnantium, sed industria (4) quadam, quæ plebis intelligentiam vin-

(1) *Mala autem Minister in alios scite rejicit, ut eadem ipse prudenter effugiat. Censura & querelæ plebis de administratione rerum ferirent Ministrum, nisi executioni rei odiosæ instrumentum quæreretur, securitati suæ contra odium vulgi clypeum; quæ quidem singularis est Ministri industria, qua populum fallit, ut causam rei instrumentum, non vero causam superiorem existimet.*

(2) *Traduntur postea III. Ministro necessaria; ut gratiam Principis conservet, [1] necessarium se reddendo max. 69. h. l. modestia cedendi Domino max. 70. secretorum communionem fugiendo. max. 71.*

(3) *Lipsius consilium hoc vocat derivationem, qua invidia in Principes exsurgens in Ministros transfertur. IV. Pol. 11. 14. Olim ducibus severis usurpatum, qui fusi sanguinis invidiam eluerunt, viles quosdam, velut piaculares publici odii victimas substituendo. Ibid. n. 45.*

(4) *Turpia Principis mandata, velut summi olim periculi plenissima, Ministri fugiant. Tiberius invidiam cædis Agrippæ in Ministros derivare conabatur, & centurioni, simulque Crispo ingens periculum creasset: Neque imperasse se, inquit, & rationem facti reddendam apud Senatum. I. A. 6. 5. Idem Princeps eadem Sempr. Gracchi, & famam ejus posse in Asprenatem verti sperabat; sed frustra. I. A. 53. 8.*

vincit. (5) Non (6) possunt omnia succedere, neque omnes contenti esse possunt. Validum *caput* sit oportet, cui ictus omnes imminet, quodque, cum dispendio propriæ æstimationis, vitiorum, malorumque omnium origo audiri sustineat.

LXIX. Semper fieri (1) necessarium.

Idolum facit, non qui inaurat, sed qui *adorat*. Vir prudens vult libentius ex se homines *pendere*, quam sibi grati
F 3 ani.

(5) Inter multa turpitudinis instrumenta quædam Principi ad expiandum odium selecta, quia in maximo fuerunt odio cumulata. Tiberius olim *scelerum ministros*, ut perverti ab aliis nolebat. ita plerumque satiatus, & oblati in eandem operam recentibus, *veteres*, & *prægraves afflixit*. IV. A. 71. 2.

(6) Inter *instrumenta regni* olim Locusta nominata. XII. A. 15. 5. dicuntur illa secretiora ministeria in Agr. c. 40.

(1) *Minister semper necessarius* a Principe suo amatur, quia causas rari amoris sibi servat. Tales autem sunt, si efficere potest, ut a principe *adoretur*; ut Princeps ex eo *pendeat*. Hæ causæ ubi cessant, primum colloquium Principis, deinde existimatio aulæ desinunt. Causæ quidem pendendi non locantur in *operis Principi præstitis*, quarum quidem memoria superiorum facile obliviscitur; sed in *necessitate consilii*, ad quod nemo, præter Ministrum, possit adhiberi; quod tamen consilium non adeo debet a Ministro quali offenso differri, ut aut statui publico, aut collegis, nondum consulendi gloria conspicuis, illud noceat. Primum præprimis amoris conservandi præceptum.

animi memoriam præstari. (2) Humanitatis est hominum spem nutrire; at simplicitatis, gratiæ eorum confidere. Gratiæ enim æque usitatum est oblivisci, ac spei reminisci. Plus illa, quam hæc largitur. Post potum *fons* linquitur, malumque aureum expressum abjicitur. Dum cessat ex te Princeps pendere, etiam *colloquium*, & *existimatio* simul cessant. Igitur *regula* hæc est experientiæ, ut semper quis studeat vel Principi suo (3) necessarius esse; ne tamen nimii ideo *silentii* reus esto; ne alios ad delinquendum inducat, aliosque in mala extrema conjiciat, utilitati tantum suæ consulendo. (4)

LXX.

(2) Rerum publ. in bene meritos majus olim fuit studium, & gratia, quam principatum. *Picc. | Obs. Hist. Pol. Dec. 1. c. 6.*

(3) Speciosum *Muciani* exemplum, cui sub *Vespasiano* cum collegis inimiciæ intercesserant, quæ ita tamen evenerunt, ut e republ. esset, primum *Cæsaris* Ministrum prævalere. *Bæcl. an. Polit. in I. Hist. 10.*

(4) Profectus ad *Vespasianum* *Antonius*, ut non pro spe sua excipitur, ita neque averso Imperatoris animo; qui trahebatur in diversa, *meritis Antonii*, cujus ductu confectum haud dubie bellum erat. *IV. Hist. 80. 3.* At paulatim *levior*, *viliorque* haberi, manente tamen in *speciem* amicitia. *Ibid. 5.*

LXX. *Nunquam* (1) *superare* (2) *Dominum suum.*

Odiofa est omnis *potestas*; attamen *inferioris* in *superiorem* aut *stulta* est, aut *periculosa*. *Habilis vir dona Naturæ vulgaris* non aliter, atque *foemina simplici habitu*, *modestiaque venustatem* tegit. *Invenieris homines*, qui *superioris quidem fortunæ*, *animique hilarioris*, nullos vero, qui *mentis sanioris prærogativam aliis cederent*; multo minus autem *Principem virum*. Quæ dicuntur de homine, illorum omnium mens princeps est, indeque quælibet res,

F 4

men-

(1) Præceptum [2] quo Principis amor conservatur, est in hac maxima, qua Minister docetur, *non superare unquam debere Dominum suum*, tanquam *superiorem*. Quippe omnis superioris potestas est in *inferiorem*; nunquam vero *inferioris in superiorem*; & sicubi affectatur, aut *miseriordia digna* est, aut *pœna*. Superare autem potest quis *superiorem donis* aut *vulgaribus*, aut *eximiis*; Hæc aut *fortunæ* sunt, aut *corporis*, aut *animi*; nempe *mente*, aut *judicio*, quo nemo *superiorem*, tanquam *excellentissimum omnium*, superet, sed tantum *adjuvet*; neque *consultat* ei, sed tantum *cum moneat*; tanquam *subditus*, qui, quod est, aut qua re *splendet*, omne a superiori habet. Vide Gruter. *disc. Pol. in Tac. c. 32.*

(2) *Modestia Ministro*, tanquam res valde necessaria, colenda est. Laudandus olim Annii Bassus, qui duce in joco, item *specie obsequii* regebat, ad omniaque, quæ agenda forent, *quieta cum industria* aderat. III. *Hist. 52. 3.*

mentem *offendens*, crimen est Majestatem lædens. Principes, rerum quarumcunque excellentissimarum gloria, volunt eminerere. *Adjuvari* quidem Principes volunt, non vero superari. Consulentes (3) iis loquantur, tanquam monentes, excidisse quædam, non vero tanquam ignota (4) *docentes*. Hæc est Regula, quam suggerunt *astra*; quæ licet natalem, & splendorem a Sole habeant, nunquam tamen in huius societate apparent.

LXXI. Nunquam (1) in secretorum communionem venire.

Pira quidem dividere videris, attamen lapides dividis. Plurimi perierunt,
intimi

(3) Equidem laudatur *Tacito Piso*, velut nullius servilis sententiæ sponte autor, & quoties *necessitas* ingrueret, prudenter moderans. *VI. A. 10. 4.* At prudens consulere etiam Principi potest, & libere, si Princeps, aut principatus periclitetur. *Lips. III. Pol. 11. 12.*

(4) Bene *Helvidius*, suadere, inquit, se *Prisco*, ne supra Principem scanderet, ne *Vespasianum* senem triumphalem *præceptis* coerceret. *IV. Hist. 8. 6.*

(1) Præceptum [3] Principis amoris conservandi, est in hac maxima, quæ monet, *Secretorum communionem fugiendam esse Ministris*, tanquam rem sibi exitium afferentem. Principis enim *intimi* amici, fiducia ejus onerati, simul ac mala, aut turpitudines ejus sciunt, Principes sibi obligant, & quasi *servituti* suæ destinant; Ministri autem inde odiosi, a Principe, ex servitute se in liber-

intimi quod fuerunt. Illi *crustæ* sunt panis similes, qua cochlearis loco ubi utimur, periculum est, ne eadem cum jusculeo deglutiatur. Principis *fiducia* (2) non gratiæ est, sed oneris. Plurimi *speculum* suum ideo frangunt, deformitatem quoniam intuentis indicat. Non potest Princeps videre eum, (3) qui videre illum potuit; & *testis mali*, nunquam fuit bonis oculis aspectus. Homini privato nunquam, multoque minus Principibus nimis *obligemur*. Operæ gratuito præstitæ securiores apud eos sunt, quam gratia compensatæ; Inprimis autem *intima* est *amicitia* periculosa. Alii suum secretum qui commisit, ille *servituti* ejus se mancipavit. Et in Principibus hæc est *violentia*, quæ non longi est temporis; impatienter enim liber-

F 5

ta-

libertatem seu vi, seu injuria *vindicare* nitente, male multari solent. Igitur prudentes secreta Principis neque audiunt, neque audita evulgant.

(2) *Vie. max. 68. b. l.*

(3) *Turpe ministerium* gratia Principis raro sequitur, quoniam odium ejus gravissimum meretur. Est hæc Dei voluntas, ut turpitudine odio pensetur, & exempla rei veritatem probant. Hic unum sufficiet *Aniceti*, quo Nero ad *parricidium* usus erat, & Tacitus hi levi, inquit, post amissum scelus gratia, dein graviore odio; quia malorum facinorum ministri *quasi exprobrantes* aspiciuntur.

tatem amissam nitentur *redimere*, & ut voto eventus respondeat, omnia, rationemque simul ipsam diruent. Secretorum itaque hæc est regula: ut neque *audiantur*, neque *enuntientur*. (4)

LXXII. *Amori* (1) *honorem* (2) *ungere*. (3)

UT honoreris, non necesse est nimis amari; Amor enim odio est audacior.

(4) *Sileat Minister secretum* sibi commissum, inprimis si magni est momenti; olim Agrippam posthumum sibi substituturus Augustus, ad visendum eum cum Fabio Maximo in Insulam Planatiam vectus fuerat; Fabius id secretum conjugii Martiæ aperuerat, hæc Liviæ detulerat; at simul & sui & mariti exitii causa erat. I. A. 5. 3. imo etiam Augusti, ipsius; quippe Livia irritata Augustum postea insidiis prævenisse creditur. *Bæcl. com. in I. A. 5*

(1) Ministro ad rerum administrationem duo necessaria, Amor, de quo *max. 63.* & Honor, de quo *max. 72.* (2) *Honorem* quidem Ministro non simpliciter necessarium credit, quia Amori tantum ex parte accedit. Magno enim viro tantum *amor reverentialis* convenit, qui honorem, velut partem, sibi admixtum habet; sicut honor nimius in metum, ita amor etiam nimius in *familiaritatem* degenerat; hæc quo major, eo odiosior Ministro. Amorem tandem subducens, & evertens.

(2) Bene *Curtius* ostendit, quibus vel ingenii dotibus, vel animi artibus Alexander effecerit, ut pariter *carus*, ac *venerandus* esset. *lib. III. c. 6.*

(3) Ubi autoritas adest Ministro, ibi non abest benevolentia. Autoritas tamen *majus quiddam*, & *altius est*, aptaque est sub se comprehendere benevolentiae parandæ vim; a qua, si quis ordine velit proficere, ad autoritatem ascendendum est. *Bæcl. Inst. Polit. lib. IV. c. 11.*

cior. Amor, & Honor non admodum inter se conveniunt. Et quamquam nimis non oporteat metui; non tamen bonum etiam est nimis amari. Amor enim familiaritatem inducit, & ille exit, qua parte hæc intrat. Præstat (4) *amari reverenter*, quam molliter; & talis est amor, qualem magni viri desiderant. (5)

LXXIII. *Autoritas* (1) *naturalis*.

Certa quædam, & secreta vis est potestatis, ex *natura*, non vero artificio,

(4) *Lipsius* dicit *autoritatem* esse subditis, aut exteris impressam opinionem reverentiæ de Rege, ejusque statu. IV. Pol. 9. 2. eandem autem constare ex admiratione, & metu; cujus utriusque temperiem hanc virtutem facere. n. 3.

(5) Ejusmodi *Amor in Magistratibus* nonnullis non est plenus; olim Bolanus nullis delictis invisus caritatem paraverat loco *Autoritatis*. Agr. c. 16. 6. Agricola vero utraq; fuerunt: *autoritatem* enim, & amorem habuit; quippe, quod est rarissimum, neque *severitas* hunc, neque illam *facilitas* imminuerunt. Agr. c. 9. 4.

(1) Minister dignus est amore reverentiali, *autoritatem naturalem habens*; quia talis est, ut omnes se quasi naturaliter ei subdiciant. Vis enim hæc secreta non est Artis, sed *Naturæ*; cujus dono vir magnus *virtutem singularem* habet, se singulari modo insinuantem; indeque tantam *autoritatem*, ut hominum animas, & linguas quasi extraordinarie occupet. Huic qualitati naturali ubi reliquarum *virtutum ornatus* accedit; quemadmodum virtute naturali dominando est natum tale ingenium; eodem modo dici non potest, quantum idem solo nutu efficiat, ad clavum reip. admotum.

ficio, aut affectatione nascentis. Quilibet illi se subicit, neque constat, quomodo, nisi quod alterius virtuti, latenti in autoritate naturali, cedat. Dominationis hæc ingenia sunt *virtute Reges*, & *nativo privilegio leones*. Occupant animum, linguamque alterius, nesciturque, qualitate occulta quomodo sibi autoritatem (2) concilient. Quando ejus generis homines virtutibus reliquis sunt ornati, *loco regiminis civilis primario* nati, unico signo plus omnibus aliorum ausis, & ratiocinatione efficiunt.

LXXIV. *Autoritas* (1) *& verborum,*
& actionum.

Qualitas hæc undiquaque locum invenit, confestimque sibi honorem parit,

(2) *Cicero* autoritatem *naturæ* facit, quam dicit in virtute maxime iacere. *In Topic. c. 19.* Ea decus naturæ est occultum, sive secreta Naturæ facultas, quæ homini parit benevolentiam; *max. 65. & 66.* imo etiam autoritatem. *max. 73.*

(1) *Duo* hoc loco docet *Autor*, in quibus *Autoritas* illa naturalis consistat. Nempe *in verbis*, & *actionibus*; non quidem simplicibus, sed talibus, quæ utraq; ex facultate interna, sive sublimitate animi nascuntur, & a magno merito sustentur. Hæc autem qualitas quia ad omnia se negotia extendit, omnium hominum & admiratione, & honore digna est; quippe hominum animos, & linguas occupare sciens.

parit, & ad omnia (2) *se extendit*, in conversatione, sermone, gestibus corporis, intuituque, & voluntate patens. Magna est victoria, hominum *animos occupare*. (3) Quæ quidem res non ex sola fortitudine, neque ex sermone Imperatorio, sed certa ex *facultate* provenit, quæ ex sublimitate animi nascitur, meritiq; alicujus magnitudine sustinetur.

*LXXV. Existimationem (1) acquire-
re, & conservare.*

Hic est Gloriæ (2) *ususfructus*. Existimatio multo acquiritur *labore*, quia
emi-

(2) De Heroibus, quibus præter animi sublimitatem virtutes multæ fuerunt, quæ ex sermonibus, & actionibus patuerunt, potest legi *Camer. Oper. succ. Cent. II. c. 6. & III. 41. max. 65. b. l. I.*

(3) De Agricola *Tacitus*: si *habitus* ejus posteri noscere velint, decentior, quam sublimior fuit; nihil metus in *vultu*, gratia *oris* superat; bonum virum facile crederes, *magnum libenter. Agr. c. 44. 2.*

(1) *Existimatio* quidem, tanquam fructus Honoris, acquirendus est. Provenit illa ex magnis, rarisque virtutibus, post magnum laborem; quem fructum habens, agendi occasionem invenit, & plura etiam agit. Existimatio vero vel *publica* est, & dicitur Majestas; vel *privata*, & Majestatis species est; imprimis ubi virtutis sublimitas, tanquam venerationis mater, eam gignit, & honestæ eandem actiones sustinent.

(2) *Gloria*; quæ ex virtute nascitur, veram laudem meretur. Sicut enim inani ostentatione, aut ficto vultu qua-

eminentes ad eam requiruntur virtutes, & ita raræ, quemadmodum mediocres sunt communes; hæc semel acquisita facile conservatur. Illa *bene agendi* occasionem præbet, pluraque adhuc agit. Species quidem ea est (3) *Majestatis*, ubi *virtute sublimitatis*, velut causæ & sphaeræ suæ, venerationem sibi acquirit; Attamen vera est existimatio, quam semper (4) *honestis actionibus* sustinemus.

LXXVI. *Nova (1) invenire.*

Equidem notat *Inventio excessum ingenii*; at ubinam ea sine grano demen-

men-

sita falsa, & simulata est; ita talem qui non desiderat. virtutum officiis fungitur. II. Off. 12.

(3) *Duplex est Autoritas*, quia duplicibus etiam personis inest. In Principibus ea est *Majestas*, quæ salutis publicæ est tutela, *Curr. lib. VIII. c. 5.* in privatis ea dicitur *autoritas*, & ubi virtutis sublimitas eam parit, species est *Majestatis*, cui non existimatio, sed *veneratio* debetur. Quamquam hæc sit principibus debita, non privatis, sicut Magistratibus, qui tales sunt; at Balthasar Ministrum intuetur, qui Richelii in morem Regi suo dominatur, quique virtute est talis, licet alius ceremoniarum lege præferatur. *max. 219.*

(4) *Triplex est via*, quæ traditur a *Lipso*, qua autoritas paratur: forma imperii; potentia imperii; moribus imperantis. *IV. Polit. 9.* sunt ex *actiones honestæ*, quoniam sunt virtutum; quibus sustinere oportet autoritatem, si debet consistere.

(1) Inter ea, quæ honorem nobis acquirunt, & quibus studemus, est *Inventio rerum novarum*. Hæc est ma-

ma-

mentiae reperitur? Inventio propria animorum *vivacium*, sicut electio est solidorum. Illa rarior, & honoratior est, quia multi eligendi, & paucissimi (2) inveniendi fuerunt felices adeo: ut & *excellentiae*, & *prælationis* prærogativam haberent. Novitas in animos hominum influit, ubique a *fortuna* honoratur, pretium rei bonæ duplicando evehit. In rebus *iudicii* illa est periculosa, quia in *paradoxa* incidit; in *subtilitatis* vero negotiis est laudabilis, applausuque digna, ubi *novitas*, & *inventio* conveniunt.

LXXVII. *Non patefacere (1) se, neque declarare.*

NOVARUM rerum *admiratio* eventui pretium conciliat. Quænam est utilitas, voluptasve chartis monstratis lude-

magni, & vivacis ingenii; rei præclaræ, & a nullo antea detectæ; exitus fausti, & honore hominum digni.

(2) *Americam* Columbus invenit, quæ tamen an veteribus incognita fuerit, dubitat, & disputat *Freinsb. Misc. Qu. 188.*

(1) Duæ Maximæ continent duo præcepta, inventori rei novæ relicta; de occultanda re nova, *max. 77.* de novitate fruenda, *max. 78.* [2] Monet inventorem rei novæ non debere se patefacere, si rem suam valere velit. Debere eum Dei morem imitari, & homines in suspensio tenere, rem suam mysterium, & secretum putare, in explicatione rei obscuritate uti.

dere? In magni momenti rebus, quarum *successum* omnes fixis oculis intuentur, hominum animos in suspenso tenet, quisquē non statim se declarat. Ea res omnibus in negotiis (2) *mysterii* opinionem, indeque secreti venerationem excitabit. In *modo explicandi* tam sunt sermones clari, quam candidi in conversatione fugiendi. Sacrarium Prudentiæ est *silentium*. Et vulgatum semel animi consilium nunquam fuit æstimatum. Censuræ se subicit, quisquis se patefecit; & ubi res non succedit, dupliciter *infortunatus* existit. Igitur morem oportet *Dei imitari*, qui omnes homines in suspenso tenet.

LXXVIII. *Novitate* (1) *frui*.

Durat tamdiu honor, (2) quamdiu *novitas* durat. Placet illa universis
ob

(2) Sive *arcani*, quod ita dicitur, quia occultatur. De occultatione arcanorum Politicorum, cur ea fiat, vide *Bæcl. Com. in Tac. in I. A. 6. §. 8.*

(1) Præceptum 2. monet, *fruendum esse novitate*, quamdiu licet, quoniam ea utilitatem transeuntem habet. Quum enim suum cuique rei sit tempus, varietate sensibus grata, colligi ex novitate non diu durante debent, quæ possunt, quamdiu novitas non frigescit, & rei inventæ pretium non vilescit.

(2) Dicit *Livius*, certam aliquam rem præbuisse sermones, sicut omnis novitas solet. *lib. 35. c. 53.*

ob *varietatem* sui; quæ senius resuscitat. Pluris rem communem, novamque, quam raram, sæpeque visam æstimamus. Novitatis gloria non diu *durat*, quia quatuor dierum post spatium pretium amittet. Igitur primitiis æstimationis ita *fruere*, ut confestim colligas, quæ a blandiente, simul tamen transeunte possunt humanitate expectari. Ubi enim *calor novitatis* transibit, statim cupido frigescet, & tanquam commune displicebit, quod tanquam novum placebat. Quælibet res post *tempus* suum negligitur.

LXXIX. *Prudentis* (1) *famam affectare.*

Vla *Virtutis* ad (2) existimationem est compendiaria. Vera ratio ad eam perveniendi est *Industria* merito inni-

(1) Honorem acquirentium *alterum* in hac maxima docetur. Dicit enim *Prudentiæ famam* esse affectandam, velut viam compendiariam ad Honorem. Tres autem sunt rationes, quibus eam nobis famam paramus; virtus, & meritum; industria; solertia insinuandi se hominum societati, de qua *max. 80.* agitur.

(2) Præclare Socrates hanc viam ad gloriam proximam, & quasi compendiariam dicebat esse, si quis id ageretur, ut, *qualis haberi vellet, talis esset.* II. Off. 12.

nixa. (3) Sola quidem *Integritas* non sufficit; neque sola *Humanitas* innata quasi meritum conciliat; quippe res eæ adeo deficiunt, ut sui fastidium pariant. Necessè est *meritum* habere, seque scire ipsum introducere.

LXXX. In cætum (1) semper laudanda secum asserre.

HÆc est via, qua homo *sanis sensibus* habetis, talisque iudicii, cujus de rei bonitate quidem certi esse possumus. Bene qui antea potuit *rei perfectionem* cognoscere, ille postea eandem bene poterit æstimare. Suppeditat ille & *conversatiōi*, & *imitationi materiam*, simulque cognitionem rerum, admiratione dignam, hominibus explicat. Est hæc vitæ civilis ratio, ut præsentibus eadem virtute ornatis hoc quasi *officium* vendat-

(3) Est enim illa perniciēs vitæ, (hodiernæ) qua alios bonos, alios sapientes existimant. III. Off. 15.

(1) Quisquis in cætum *prudentiæ honesta asserit*, ille eligit viam, qua sanæ mentis homo, & prudens possit haberi. Laudanda enim probantur prudentibus, tanquam res & conversatiōi, & imitationi idoneæ; non vero *vituperia* absentium; veterum prudentum. Sunt hæc blandiendi artes, & fraudes, quibus alios ad similem fucum conantur incitare. De prudentum approbatione agitur max. 81.

dat. (2) Alii contra semper secum *vituperanda* afferunt, & absentes temnendo præsentibus blandiuntur. Quod quidem succedit apud eos, qui tantum *externa* intuentur, non noscentes fraudes, præsentibus aliis male de hominibus loquendi. Quidam credunt, arcanum esse prudentiæ, *virtutes præsentis ætatis* mediocres pluris, quam præteriti temporis miracula facere. Prudentis autem est, observare *artes eas* omnes, quibus homines illi, neque amplificatione quorundam animum despondentes, neque adulatione aliorum inflati ad finem studeant pervenire. Interim sciat, quod utrique se pariter erga partes alias gerant, tantumque eas alternare sciant, sensa, loco ubi sunt, semper accommodantes.

G 2

LXXXI.

(2) Provideat homo, ne sermo vitium aliquod indicet inesse moribus; quod maxime tum solet evenire, cum *studiose de absentibus*, detrahendi causa, aut per ridiculum, aut severe, maledice, contumelioseque dicitur. I. Off. 38.

Neque vero, tanquam in possessionem suam venerit, *excludat alios*; sed cum reliquis in rebus, tum in sermone communi, vicissitudine nonnunquam utendum putet. Id. *ibid.*

LXXXI. Peritorum (1) approbationem (2) habere.

Viri magni tepida *affirmatio* pluris, quam populi alicujus universi applausus æstimatur. Quando officulum in faucibus hæret, sordium in naribus affluxu agitated spiritus non finit respirare. Prudentes in loquendo *judicio* utuntur, indeque approbatio (3) eorum maximam jucunditatem affert. In solo *Zenonis* testimonio prudentia Antigoni gloriam suam positam credebat, Aristotelemque scholam suam totam *Plato* nominabat. Quidam tantum stomachum suum replere solliciti, *cibum* communem non fastidiunt, Principes (4) ipsi *bonis scri-*

(1) Honorem acquirentium *tertium* est in hac maxima, nempe *Peritorum approbatio* quærenda, tanquam res magni æstimata. Approbatio vel *vulgi*, & velut cibus est communis, qui non magni æstimatur; vel *magni viri*, quæ rursus aut tepida, & magni momenti, aut vera, quæ gloriosa, & jucunda est: quippe & principes, magni Historici approbatione opus habent.

(2) Bene *Cicero ad Quintum fratrem*; Non est tibi his solis utendum existimationibus ac *judiciis*, qui *nunc sunt*, hominum, sed eorum etiam, qui *futuri sunt*; quamquam illorum erit verius *judicium*, obtreccatione, & malevolentia liberum. *lib. 1. ep. 1.*

(3) Negligere, quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti. *I. Off. 28.*

(4) Veteris populi Romani res gesta *claris scriptoribus*
me-

scriptoribus opus habent; quorum pena (5) majori illis formidini est, quam *foeminae deformi vera pictura*.

LXXXII. *Maturum* (1) *esse*.

EQuidem in externis maturitas, at multo magis in *moribus* resplendet. Gravitas *materiae* aurum, at gravitas *morum* *pretiosam* reddit personam. Gravitas hæc Virtutum est ornamentum, propter *venerationem*, quam sibi acquirit. Hominis *forma* externa animæ est facies. Vera maturitas non est stulta quædam continentia, neque gestuum *pretiosorum* affectatio, ut amentes dicunt; sed *autoritas* quædam *circumscripta*. Illa sententias loquitur, semperque opportune *agit*. Illa supponit ho-

G 3

mi-

memorate sunt; temporibusque Augusti dicendis non defuere *decora ingenia*, donec gliscente adulatione detererentur. I. A. 1. 4.

(5) Præcipuum munus *analium reor*, ne virtutes fideantur, utque *pravis dictis*, *factisque* ex posteritate, & infamia metus sit. III. A. 65. 1.

(1) Honorem acquirentium *quartum est*, quod hic traditur, *Maturitas morum*, quia hominem pretiosum indicat. Maturitas vel est *externa*, quam hominis facies, & mores externi produnt; vel *interna*, sive gravitas personæ, *autoritatem* habentis, & verborum, & actionum, *venerationem* autem merentis, quia *perfectum hominem* indicat, in quo viri magni pretium consistit.

minem (2) *perfectum*, seu talem, qui quantum a magno, tantum a maturo homine habet. Ex quo definit homo esse infans, statim *gravis* esse, magnusque incipit videri.

LXXXIII. Nosse partem, (1) quæ nobis deest.

Multi magni essent viri, nisi illis aliquid *deesset*, sine quo nunquam ad culmen perfectionis (2) perveniunt. Observamus in quibusdam, multum eos valere posse, si rei tantum *exiguæ* vellent mederi. Quibusdam *gravitas* deest, unde magnæ virtutes nullius sunt in eis splendoris; alios *Comitas* deficit; defectum autem inveniunt brevi, qui eos adeunt, inprimis in eis, qui sunt in *dignitate* constituti. In aliis majorem *solertiam*

(2) In *Agricolæ* vultu nihil metus; gratia oris supererat. Bonum virum facile crederes, magnum libenter. *Agr. c. 44. n. 2.*

(1) Expedit nosse *partem illam*, quæ Ministro abest, quæque inde pretium ejus imminuit. Sæpe res est *exigua*, quæ impedit illum, quo minus perfecti hominis laudem habeat; in magna enim dignitate illi aut *gravitas*, aut *comitas*, aut *solertia*, aut *moderatio* deest; cui defectui tantum notitia, & cautio facile possent mederi.

(2) Sicut omnis natura non profert bonum suum, nisi consummata, ita *hominis bonum* non est in homine, nisi quam in illo *ratio perfecta* est. *Sen. cap. 124.*

tiam; in aliis majorem *moderationem* desiderarem. Equidem facile defectibus omnibus mederi liceret, si tantum *caverentur*; quippe diligens consideratio consuetudinem potest in naturam alteram mutare.

LXXXIV. Scire (1) *ostentare*. (2)

Hoc donum omnibus aliis *speciem* conciliat. Suum cuique rei est *tempus*, quod explorare convenit, quoniam quilibet dies triumpho non dicatur. Sunt quidam *charactere* singulari, in quibus *parum* multum apparet, & quibus multam admirationem parit. Ubi excellentia jungitur ostentationi, ea *prodigium* habetur. Dantur ostentantes *nationes*, interque eas Hispanica gradum summum occupat. Species quidem multum valet, rebusque omnibus faciem secundam indit, inprimis si *res* pro illa, fide jubet. Caelum Virtutum parens, virtutibus etiam

G 4

osten-

(1) Honorem acquirentium *quintum* est *Ostentatio* virtutum, quæ Ministro est quærenda, ut hominum sibi admirationem pariat. Quippe magnam ea illi *speciem* conciliat, modo fiat a *persona* excellenti, quam cælum donis dotavit, quæ *tempore* oportuno monstrantur, & certo modo, & quidem *moderatione*, aut *dissimulatione*, non totius, sed *partis* alicujus ostensione, ut homines alii ad reliquam partem, videndi *desiderium* excitent.

(2) Mucianus olim satis decorus Græca *facundia*, omnium quæ diceret, atque faceret, arte quadam *Ostentator*. II. Hist. 80. 3.

ostentationem jungit; sine qua virtus quælibet in statu violentiæ esset. Quamquam ostentatio *arte* indiget. Res quæque excellentissimæ ex circumstantiis pendent, indeque non semper eæ sunt *oportune*. (3) Quotiescunque ostentatio apparuit importuna, male successit, quoniam nihil minus ea, quam *affectationem* suffert; & semper hac in re ostentatio impingit, quoniam *vanitati* contemptui obnoxia, multum appropinquat. Eget illa magna *moderatione*, ne vulgo accedat; excessus enim ejus apud prudentes pretium suum jam tum immittit. Interdum illa in muta *eloquentia* consistit, & in arte virtutem dicis causæ ostendendi; prudens enim *dissimulatio* species est digna applausu, curiositatem eadem privatione acerrimis stimulis incitante. Maxima ejus solertia est, non una aliqua *vice* perfectionem omnem ostendendi; sed tantum *partes ejus*, quasi illius quidam lineas ducerent, ejusdem perfectiorem imaginem producturi. Bonum sit specimen oportet, quod ad ostendenda *meliora* hominem obliget; & ap-

(3) Agricola major Muciano, qui ne *famam* quidem, cui etiam sæpe boni indulgent, *ostentanda virtute*, aut per *artem* *quæsit*. Agr. c. 9. n. 6.

applausus primi exempli magnum reliqua omnia videndi *desiderium* excitat.

LXXXV. *Nimiis famæ* (1) *præconiis non* (2) *celebrari.*

Nimiae laudis commune est malum, speratae perfectionis gradum nunquam attingere. Nunquam res ipsa potuit imaginationem *æquare*, quoniam æque difficile est virtutes omnes, quam facile earundem species habere. Quemadmodum Imaginationi despondetur *desiderium*, eodem modo illa plus semper concipit de rebus, quam sunt, & quantæcunque sunt *virtutes*, nunquam eæ conceptis intrinsecus figuris satisfaciunt. Et sicut quemlibet expectatio fallit, ita admirationem deinde in *intelligentiam*

C 5

con-

(1) *Nimia laus hominum*, tanquam malum, est fugienda. Illa ex ostentatione importuna sæpe nascitur, quando Minister virtutibus, aut virtutum suarum specie Imaginationi hominum satisfacere non potest: qui homines nimia de Ministro concipientes, nimisque eundem laudibus ornantes, spe sua delusi imperfectionem ejus intelligunt, impediuntque, quo minus Minister perfecti hominis laudem implere queat. [2] *Nimum quidem vituperium* refutatur, quando vincitur; nempe tolerantia mali maximi, quod de Ministro dicitur; illa enim parit applausum, qui obtrectationem, & calumaniam vincit.

(2) *Nimiam de aliquo existimationem noxiam*, neque expetendam esse, docet *Picc. Obs. Hist. Dec. XV. c. 8.*

convertit. Veritatem spes semper adulterat. Igitur corrigat oportet eam ita Prudentia, ut usus rei ipsius desiderium vincat. Quoddam *fiduciae* initium aliquid ad excitandam curiositatem confert, ut tamen res ipsa non implicetur. Multo maiorem parit res honorem, quando effectus ipsam hominum opem, & expectationem vincit. Mala quod attinet, in iis hæc regula fallit, ubi *exaggeratio* eadem obtreptioni, aut calumniæ detegendæ inservit; applausu maiore, quando indicatur posse tolleri, quod extremum omnium malorum credebatur.

LXXXVI. Bonis (1) uti instrumentis.

Quidam consistere in eo putant subtilitatem ingenii sui, (2) *pravis instrumentis* (3) si utantur, quum tamen

pe-

(1) Honor conservatur [1] *electione bonorum instrumentorum*, quæ gloriæ immortalitatem pariunt. Malorum electio periculosa, bonorum vero domino est gloriosa, quia ad eum, tanquam causam principalem, omne decus referunt; sicut etiam *dedecus* non ad ministros, sed ad dominum redit.

(2) Bene Agricola in Britannia a se, suisque orsus primum domum suam coercuit, quod plerisque haud minus arduum est, quam provinciam regere. *Agr. c. 19. 1. 2.*

(3) Prudenter idem officiis & administrationibus potius non peccaturos, quam damnare quum peccassent. *Agr. c. 19. n. 5.*

periculosus sit hic ambitionis (4) casus, maloque dignus successu. Ministri *præstantia* nunquam Domini sui gloriam imminuit; contra omnis successus gloria, (5) dedecusque ad causam principem reddit. Fama primos semper *autores* celebrat. Nunquam illa dicit, fuisse homini illi bonos, malosque ministros, sed bonum (6) prævumque opificem fuisse. Nite dum ergo est, ut bonos (7) ministros quis *eligat*, quia sunt, ex quibus gloriæ immortalitas pendet.

LXXXVII. *Prudentiæ* (1) *famulatu*
uti.

Magnorum in eo Fortuna est, *prudentes* secum ut habeant comites, qui

(4) Liberti *malis temporibus*, & ipsi se *partes reipubl.* faciunt. I. *Hist.* 76. 6.

(5) Quales Othonis ministri, talis etiam successus contra Vitellium fuit; Nam Celsus & Paulinus, quum *prudentia eorum* nemo uteretur, inani nomine ducum, alienæ culpæ prætendebantur; cæteri vero ambigui, quod *spretis melioribus dezerrimi* valebant. II. *Hist.* 39. 3.

(6) Bene Saavedra; in vitiis principum tantum corruptam ejus voluntatem; at in indulgentia ejus erga ministros, *infirmiorem* ejusdem, *abjectumque animum* insinulamus. *Princ. Christ. symb.* 13. ubi hæc maxima illustratur.

(7) Quales Ministros princeps debeat eligere. *Saav. l. c. Symb.* 30.

(1) Bonorum *instrumentorum* duplex est qualitas, quæ
ab

qui expediendo negotia ex tricis eos ignorantiae extrahant. Alendi prudentes splendor major est Tigranis (2) fastu Barbarico, devictos sibi Reges (3) servire volentis. Novum est dominationis genus solerter ex illis *ministros* efficiendi, quos Natura nobis dominos imposuit. Homini scientiae multum, vitaeque est parum; nihilque sciens non vivit. Igitur singularis est solertiae gratis studere, & *discendo* (4) multa ex omnibus colligere. Post ea enim hominem in societate ex mente plurimum loqui videbis; aut tot sunt potius prudentes ex ore ejus loquens-

ab autore praedicatur; *prudencia, max. 87. fides, max. 88.*
 [2] *Prudentum famulatus* quaerendus est Ministro, tanquam res splendida, & utilis. Est enim ea viri magni fortuna, ut non regibus devictis, sed talibus famulis utatur, qui naturaliter illi dominantur; quorum usus non exiguus, quod negotia expedire, & Ministrum simul docere queant; Hic enim discit ex docentibus, qui eum oraculum faciunt, comitatu, quam famulatu digniores.

(2) Extremum quorundam principum dementium, & factum vecordem fuisse docet idem *Picc. Obs. Hist. Pol. Dec. II. c. 1.*

(3) Magni viri, principes, & duces consuetudine *prudentum* olim delectati, eosque perpetuos sibi comites habuerunt. Quos olim *monitores* vacaverunt. *Piccart. Obs. Hist. Polit. Dec. I. c. 5.*

(4) *Comitatus Vitellii* dignus olim laude erat; aggregabantur e plebe flagitiosa per obsequia Vitellio cogniti, *scurrae, histriones, aurigae*, quibus ille *amicitiarum debonestamentis* mire gaudebat. *II. Hist. 87. 4.*

quentes, quot sunt, eum qui antea docuerunt. Ita labor alienus efficit, ut *Oraculum* habeatur, quoniam prudentes ei regulas formant, sapientiamque ei velut guttarum selectissimas instillant. Interim sapientiam qui non poterit famulam, ad minimum eandem *comitem* (5) studeat habere.

LXXXVIII. Negotiis (1) suis fidos eligere.

Talibus confidere Prudens potest, & negotiis suis adhibere; officium eorum *cautio* est optima, & vel eo tempore, (2) quo lite cum eis contendimus. Quales enim sunt, tales semper agunt. Quippe cum (3) hominibus *bonis* pugnare præstat, quam de improbis triumphapha-

(5) Vide Saav. *Princ. Christ. Symb.* 28. & 72.

(1) Altera qualitas instrumenti in fide consistit: Minister inde *negotiis suis fidos*, tanquam homines bonos, eligat. Cum eis enim vera amicitia intercedit; propter benevolentiam, quæ lite cum domino non mutatur: amant enim virtutem, & honorem, tanquam bonæ fidei solium. Tales semper sunt, quales agunt; & non fidejussor, sed officium pro iis caret. Cum *malis* hominibus omnia se secus habent.

(2) Fides sanctissimum est humani generis bonum; nulla necessitate ad *fallendum* cogitur; nullo *corrumpitur* præmio. *Sen. ep.* 88.

(3) Agricola *optimum* quemque fidelissimum putare. *Agr. c.* 19. n. 3.

phare. Nunquam secure cum *malis* agitur, quia nunquam ad æquum, & bonum se patiuntur obligari; inde nunquam vera cum eis intercedit *amicitia*; & quantacunque eorum videatur *benefolentia*, semper tamen est adulterina, (4) quia nullis honoris regulis innititur. Talem hominem semper fugito, quia bonæ fidei solium (5) est *honor*, qui non (6) honorem, (7) neque *virtutem* æstimant.

LXXXIX. Sine (1) *nævis* esse.

Virtuti omni aut conditio, aut alia aliqua res obest. Equidem pauci sine

(4) Magnum Principis malum est, infidos habere ministros, & sæpe malitia hominum in aula efficit, ut tales habeant. Ut proximus quisque *Britannico* neque fas, neque fidem pensi haberet, olim provisum erat. XIII. A. 15. 5.

(5) *Tigellinus* olim Præfecturam vigilum, & Prætorii, & alia præmia *Virtutum*, quia velocius erat vitiis adeptus, mox crudelitatem, & avaritiam, & virilia scelera exercuit; corrupto ad omne facinus *Nerone*, ac postremo ejusdem desertor, & proditor. I. Hist. 72. 2.

(6) Tacitus de Vitellio; amicorum quanto qui clariores, tanto minus fidi. III. Hist. 58. 3.

(7) Vide, quæ pro nobilibus scribat, *Saav. Princ. Christ. Symb.* 17.

(1) Honor conservatur [2] *fuga nævorum*, qui magnum virum obscurant. Habet Minister nævos suos seu corporis, seu morum, quos neque habere, neque gloriari iis, debet; vel minimi enim sunt tanquam maculæ, quos

sine morum, & corporum *nævis* sunt; attamen multi *nævis*, facile quos corrigerent, misere gloriantur. Minimus in homine perfecto ubi *nævus* cernitur, ille statim deploratur, quia *nubes* (2) *unica* Soli obscurando sufficit. Sunt enim hi defectus maculæ, quibus Invidentiæ statim *Censura* adhæret. Maculas eas in Virtutes *mutare*, magnæ solertiæ foret; Ita olim Cæsar Julius Calvus defectum hujusmodi umbra laureæ textit.

XC. *Immunem* (1) *a nationis suæ vitiis* (2) *esse.*

Sicut aqua, pro diversitate metallorum, per quæ transit; ita homo, pro diversitate

quos invidi censent; quos prudenter in virtutes mutari oportet.

(2) Scite *Saavedra*, maximam hanc illustrat, dicitque eleganter *Solem*, in deliquio, censuræ patere. *Princ. Christ. Symb.* 13.

(1) *Immunitas à nævis* convenit Ministro, quia est gloriosa. *Nævi* vel sunt *communes*, si nativi alicui nationi, quos vir unicus si emendat, aut corrigit, incredibilia agit; vel *proprii*, vel genti, vel vitæ generi, vel officio, vel ætati adhærentes; utrique si sunt in uno homine, *monstrum* ex eo efficiunt.

(2) Nationum quarundam ingenita vitia tradit *Piccart. Observ. Hist. Dec. VI. c. 10.* Pro diversitate climatis, & loci alia aliis nationibus esse vitia tradit *Bodin. lib. V. de rep. c. 1. Gruter. disc. Pol. c. 44. Tacitus* gentem Ægyptiam superstitione ac lascivia discordem, ac mobilem dicit. *I. Hist. 11. 1.*

versitate *climatis*, ubi nascitur, diverse se habet. Alii ob *sidus* favorabilius patriæ suæ plus aliis debent. Nulla vel politissima natio est, quæ non afficitur *vitiiis suis nativis*, aut prudentia, aut æmulatione a vicinis notatis. Sed viro stabili victoriæ tribuitur, aut *emendare* nævos illos, aut censuram eorum minimum *mendacii convincere*. Atque inde quidem sequitur eum gloria, nationis illum unicum esse; quæ immunitas a nævo communi, tanto majoris habetur, quanto omnibus incredibilior videtur. Præter hos sui etiam cuilibet (3) *genti sunt nævi, vitæque generi, & officio, ætatiq; qui si in uno omnes homine inveniuntur, neque oportune iidem præveniuntur, horridum ex eo homine monstrum efficiunt.*

XCI.

(3) Vitia gentilia veteres notarunt. Tacitus de Nerone; spectatum bello; sed vetere, atque insita Claudie familiæ superbia. I. A. 4. 3. de Gallo Asinio; quod Pollio nis Asinii patris ferociam retineret. I. A. 12. 6.

XCI. *Difficulter* (1) *credere*, *difficulter* (2) *amare*.

EX *credendi difficultate* *judicii maturitas* apparet. Usitatissimum est homines *mentiri*, & eis credere ita extraordinarium sit oportet. Qui movetur facile, ille sæpe turbatur. At cave, ostendas aliena de fide *dubitationem*; quippe fallacem, falsumve putando hominem, ad *offensam* ab incivilitate transis. Sed neque summum adhuc in eo est malum. Præterquam enim *non credere* est indicium mentiendi, mendax etiam duobus malis est obnoxius; quippe non credit, neque quisquam ei credit. Equidem *judicii dilatio* laudatur in auditore; qui

(1) Honor conservatur [3] *difficultate credendi*, amplectenda, quia *judicii maturitatem* ostendit. Mendacio usitatissimo cautela hæc non consistit, *in dubitando de fide aliena*; sic enim alium offendit; neque *in non credendo*, quo quis efficit, ut alter etiam sibi non credat; sed *in judicium differendo*, velut in audiente. [4] *Difficultas amandi* est quartum, quo honor conservatur, æstimanda, tanquam species prudentiæ; est enim fraus etiam agendo mentiri.

(2) Notentur *Augusti mendacia*, quibus in agendo usus est ad removendos eos, qui sibi in adipiscendo Imperio obstabant. Pompejum enim imagine *pacis*, & Lepidum specie *amicitiæ* decepit, post Antonium Tarentino, Brundusinoque *fœdere*, & *nuptiis* sororis illexit, ut subdolæ affinitatis pœnas morte exsolveret. I. A. 10. 4. 5.

qui vero locutus est, ad suum autorem se refert. Præter primam alia species est imprudentiæ, facilem esse *in amore*; qui loquendo, idem etiam *agendo* mentitur; & hæc fraus illa est adhuc (3) perniciofior. (4)

XCII. *Competitores* (1) *fugere.*

OMnis de concepto jure *disceptatio* fidem evertit. Lis cum competitore (2) non cunctatur denigrare, quem vult

(3) *Fraudes sub specie amicitiae sunt mendaciis verborum detestabiliores, quoniam sunt perniciosiores. Romani tamen iis, similiter Barbaris sunt usi. Tacitus Antonii scelus erga Artavasden Regem Armeniorum falsam illam amicitiam dicit. II. A. 3. 2. Pomponii Flacci amicitiam artem ad fallendum Rescuporiden accommodatam. II. A. 66. 4.*

(4) Detestor tamen inprimis *proximiores Principi amicos*, at fallacissimos qui maximam ei virtutem, fidemque præstare deberent. Ita enim *Arminius* liberator Germaniæ dolo propinquorum non cecidisset. II. A. 88. 4. Neque *Britannicus* etiam olim; qui primum venenum ab ipsis educatoribus accepit. XIII. A. 15. 6.

(1) Quod conservat honorem [5] est *fuga competitorum*, quos maxima fugiendos vult Ministro, quia existimationem evertunt. Vir enim magnus volens hominum benevolentiam, & existimationem salvam, tanquam pacificus & indulgens, cum æmulis de jure prætenso non disceptat, & navos, infamiam, injuriasque neque objicit, neque objectos rursus ab iis audit. Competitores enim horrendum in modum se obscurant invicem, & denigrant.

(2) *Orho* competitori suo *Vitellio* offerebat pecuniam, &

vult obscurare. *Æmulatio* detegit naves, quos humanitas antea tegebat. Multi in summa existimatione vixerunt, quamdiu æmulis caruerunt. Fervor contradicendi animat, & resuscitat sepultam *infamiam*; sordesque eruit, quas tempus consumpserat. Contentio (3) honorum orditur declarationem *injuriarum*, quæ potest, neque debet, omnia assumens. Et quamquam interdum, imoque sæpissime injuriæ sint arma roboris infirmi, inprimis quando vili vindicta oblectaturus se, iis utitur; attamen tanto ad eas impetu advolat, ut tegentem jam tum *nævos* pulverem oblivionis resuscitet. Benevolentia semper pacifica, & Existimatio semper indulgens fuit.

XCIII. *Cum inæqualibus* (1) *non committi.*

Non æquis viribus configitur, quia adversarius in carceres sine perturbatione

& gratiam; paria Vitellius ostentabat; mox quasi *vixantes* stupra, & *flagitia* invicem *objectavere*, neuter falso. *J. Hist. 74. 2.*

(3) Pestis major est nulla in amicitiiis, quam in plerisque pecuniæ cupiditas, in optimis quibusque *honoris certamen & gloria*; ex quo *amicitiæ* maximæ sæpe inter amicissimos exiterunt. *Cic. Læl c. 10.*

(1) Quod conservat honorem [6] est *commissio cum inæqua-*

batione venit. Sicut ille pudori (2) nuntium misit, ita nihil ei est, quod perdat, aut cui parcat; indeque præceps se in omnis generis *immodestiam* immittit. Pretii inæstimabilis *existimatio* nunquam tanto se debet discrimini exponere. Spatio diuturno acquisita uno momento amittitur. *Aura* tantum exigua est necessaria ad sudorem maximum abstergendum. (3) Cogitatio se immittens in ea, quæ perdere potest prudens, eundem a lite honoris retrahit. Ex quo existimationis suæ meminit, illam perdendi periculum intuetur. Et hujus considerationis ductu tanta statim *continentia* agit, ut tempus ei supersit retrocedendi, Auctoritatemque suam protegendum. Nunquam

æqualibus, quæ cavenda, tanquam res existimationem Ministri magno periculo exponens. *Adversarius* sine perturbatione pudore modestia, inferior magno viro; quo cum rixans rem pretiosissimam existimationem uno momento potest amittere. Ministrum autem a tali rixa *retrahet* facile cogitatio rei, quam perdere potest periculum existimationi imminens, continentia necessaria, tempus reliquum, quo existimationem adhuc licet servare.

(2) Neque cum potentiori; male enim *Piso* olim in jus *Urgulanium* vocavit, quum *Augusta* se violari, & imminui quereretur. II. A. 34. 2.

(3) Neque cum æquali, aut minori; quippe bene *Agicola* procul ab æmulatione adversus *collegas*, procul a contentione adversus *Procuratores* fuit; & vincere inglorium, & alteri sordidum arbitrabatur. Agr. c. 9. n. 6.

quam in posterum vincendo *recuperamus*, quæcunque exponentes nos periculo jam tum perdidimus.

XCIV. Tempori (1) se accommodare.

Ipsa *scientia* debet tempori servire, & vir ille est (2) habilis, quisquis scire nihil vult, ubi *scientia* locum non invenit. *Sensus* hominum, *linguaque* de die in diem mutantur. Non ad *morem* veterem, sed ad præsentem (3) se *sensus* formant. *Sensus* prudentum regulæ instar aliis erit in quolibet vitæ genere; inde illi te conformes, teque perficere nitaris. Homo prudens tempori se *præfenti* accommodet; & corpus, & animam; licet tempus præteritum ei melius

H 3

vi-

(1) Quod conservat honorem [7] est *servitus temporis præsentis*, sequenda, quia prudentes eam viri volunt, & jubent. Qui præsens ad tempus, (quod *scientiam* non æstimat, bonosque mores) se non conformat, ut ad illud animam, corpus, *sensus*, & linguam suam non componat, prudentibus vir inhabilis videtur; quanquam *veterum mores meliores*, qui veritatem & fidem colunt, quos Minister (quantum quidem licet) præsentibus præfert, quamvis sortem suam in meliorem ideo non mutet. Tempus quidem *vitia* excludit, de quibus *max. 95. ad usum* se refert, non vero stultitiam communem. *max. 96.*

(2) Cicero olim Bruto tribuit, quod summam prudentiam simulatione stultitiæ texerit. *in Brut. c. 16.*

(3) *Thucydides* dicit virum prudentem in rep. præsentis mores imprimis sequi. *Hist. l. 6. c. 2.*

videatur. Solus vero (4) *morum respectus* prohibet, quo minus regula hæc locum habeat, quoniam rectum omnitempore fieri debet. Quamquam non amplius constat, quid sit *vera predicare*, aut *fidem servare*? Si quidam virtutes eas colunt, veteris ævi homines habentur; & licet omnibus amentur, nemo tamen eos imitatur. Infelix Seculum! ubi *virtus* extranea, & *Malitia* moris recepti habetur. Sapiens quidem vivat, ut potest, si non potest, ut volet. Contentus sit *re a sorte sibi data*, tanquam pretiosiore eo, quod sibi denegavit.

XCV. Vitia vel (1) usitata discernere.

Licet panno sit aureo ornatum vitium, ho-

(4) Mores tamen *corrupti* prudenti sunt fugiendi, quia ab honestate, & felicitate civili sunt alieni. A peregrinis autem inductis mores sæpius, & facile corrumpuntur; testatur id de *Gallogræcis* Liv. lib. 38. c. 9. de Britannia antiqua Tacitus; illa a Romanis corrupta querebatur, *servitutem suam* quotidie se emere, quotidie pascere. Agr. c. 31. n. 4.

(1) *Vitia* temporis *præsenti usitata* explorari, quia ab homine bono sciri debent. Si sunt in *principe abjecti animi miserae servitutis vitia*, quibus contra naturam a suis regitur; licet auro sint tecta, & ministrorum nobilitate circumdata, tamen non Herois, sed infamiae sunt exempla. Deformitates corporum in principe turpiter privati, turpius vitia principum imitantur.

homo (2) tamen bonus non omittit illud explorare. Interdum frustra illud auro coronatur, quippe nunquam ita se tegit, ut *ferrum* non appareat. Equidem clientum suorum nobilitate se *tegere* nititur, attamen abjecti animi sui, servitutisque suæ (3) miseriam nunquam (4) deponet. Vitia quidem evehi, at non queunt *evehere*. Sunt, qui Heroe in aliquo vitia notant; non vero considerant, non esse *vitium* illud, ad Herois quod illum dignitatem evexit. Principum *exemplum* tam est oratorium, ut vel maximam infamiam persuadeat. Adulatio hominum in *imitando* (5) vel ad

H 4

cor-

(2) Sunt magni magnis virtutibus evehi, qui tamen non levioribus vitiis fuerunt obnoxii. *Picc. Obs. Hist. Pol. Dec. 1. c. 7.*

(3) Vitiis olim sub rege defuncto in Hispania usitatis possunt addi duo alia vitia, pestes duæ, Principatibus Europæ familiaria, *Ambitus*, & *Avaritiâ*: Illud malum Principibus quibusdam quasi connatum est; Hæc ex divitiarum copia per luxum in Germania etiam gignitur, Principatus non evehturum, sed everfurum.

(4) Tempora misera *Neronis* olim, quibus milites ita assuefacti, ut haud minus *vitia Principum* amarent, quam olim *virtutes* venerati erant. *I. Hist. 5. 4.* Vitellium *Neronis* ingenium, & mores imitantem lege. *II. Hist. 71. 2.*

(5) Alphonfi Arragonii collum distortum æmulati sunt studiose aulici, ut *Bodin. l. 4. de rep. c. 6.* Diodorus autem Siculus legis *Æthiopum* meminit, qua subditi, si

Regis

corporis *deformitates* (6) descendit; quæ observatorum fuit imprudentia: si enim in magnis illæ tolerantur, certe in exiguæ sunt conditionis hominibus *intolerabiles*.

XCVI. Ad usum, (1) non vero stultitiam (2) se communem (3) conformare.

NE tene semper tuam *gravitatem*, nam pars est civilitatis aliquid de *decoro* remittere, ut omnium benevolentiam aucuperis. Interdum transimus, qua alii
fine

Regis corpus male affectum esset, idem malum æmulari sunt jussi. *lib. 3. in Biblioth.*

(6) *Poppæam Sabinam*, Neronis pellicem, *capillis succineis*, fœminæ Romanæ olim adeo æmulatæ, ut colorem illum non solum in coma, & capillis, sed in omni etiam generis ornamentis affectarent. *Plin. H. N. l. 37. c. 3.*

(1) *Usus quidem sequendus est*, hominum nobis benevolentiam pariens. Ille autem a stultitia communi distinguitur, quo spectant, *perpetua gravitas*, a qua discrepat remissio quædam de decoro, usitata, si privatim fiat; *licentia*, sive nimius remissionis excessus, si publico, stultis tribuitur; *Religiosorum* mores videndi; *virorum*, qui fœminarum mores affectant.

(2) Bene *Seneca*: Inter causas malorum, inquit, nostrorum est, quod vivimus *ad exempla*; nec ratione componimur, sed *consuetudine* abducimur. Quod, si pauci facerent, nollemus imitari: cum plures facere cœperunt, quasi honestius sit, quia frequentius sequimur; & recti apud nos locum tenet error, ubi *publicus factus est*. *ep. 123.*

(3) *Tacitus de Roma* Neronis temporibus; quod usquam

sine indecentia transiere. Publice stultus habitus privatim prudens non habebitur. Plus die uno licentia perdimus, quam diuturna gravitate lucramur. Non semper tamen ab ea excipi nos patiemur. *Singularis* quisquis est, condemnat alios; pejorque est, qui proprios foeminarum mores, vel pretiosos, affectat. Interdum *Religiosus* etiam se ridiculum præbet. Optimum autem in more est talem videri. *Fœmina* quidem non ineleganter potest affectare mores viriles; *vi-ri* tamen non possunt honeste foeminarum mores imitari.

XCVII. Homo sine (1) affectatione.

Quo major in homine est Virtus, eo minor illius *affectatio* apparet. Hæc
H 5 enim

quam corrumpi, & corrumpere queat, in urbe visitur; gymnasia, & otia, & turpes amores; *Principe, & Senatu autoribus*, qui non modo licentiam vitiis permiserint, sed vim adhibeant. *XIV. A. 20. 5.*

(1) Quod conservat honorem [8] est *affectationis fuga*, necessaria, quia res est vitiosa. Illa species est *jactantiæ*, opinionem de merito suo habentis, eamque ostendentis. Non est hominis prudentia, *solertisque*, neque inde applausum merentis; res optimas *corrumpit*; molesta est possessori, quærenti rem, quam non habet, & fugienti rem, quam obtinet. Autor de quadruplici affectatione agit; [1] vitæ singularis. *max. 98.* [2] actionum omnium. *max. 99.* [3] extraordinariorum munerum. *max. 100.* [4] ceremoniarum. *max. 101.*

enim plerumque res optimas corrumpit. Aliis illa æque est intolerabilis, atque *molesta* est ei, quem afficit, quique in tormento violentiæ continuo vivit, tantum omnium rerum normæ ut conformis appareat. Maximæ virtutes pretium suum amittunt, si affectatio in iis se manifestet; quippe *quæsitæ* potius industriæ quam personæ vero characteri assignantur; etenim nativum omne ipsa semper arte jucundius fuit. In re qualibet affectata *peregrinus* apparet homo; meliusque conficitur negotium, quo occultior est cura, ad agendum collata, ut rei naturalis fidem omnibus faciat. Interim affectationem *fugiens* caveat, in eam ne incidat, affectatum non affectando. Hominis solertis est opinionem meriti sui nunquam ostendere; quo minor ostendendi illam cura apparebit, eo plus illa curiositatem alienam excitabit. Quisquis virtutes in se omnes sine ulla jactantia habet, is per viam ignotam ad
applausus terminum
 pervenit.

XCVIII. Neque affectatione, neque imprudentia nimis (1) esse singularem.

Quidam vitæ suæ ratione singulari, nempe actionibus stultitiæ, ab aliis distinguuntur. Hæ tamen *vitia* potius sunt, quam differentiæ. Sicut quidam ob signum deformitatis in vultu omnibus noscuntur; ita etiam illi, nescio quo, excessu *morum* non dissimulato (2) distinguuntur. Nimis se singularem præbere nulli est rei alteri utile, quam ut homo talis pro *archetypo Immodestiae* habeatur. Quæ quidem res vicibus alternis modo *contentiam* unius, modo *indignationem* alterius excitat.

XCIX.

(1) *Vita singularis* fugienda est Ministro, ne contemptu, & imaginatione hominum se multet. Si credit, hanc esse differentiam, qua distingui ab aliis possit; fallitur, quia stultitiæ hæ sunt actiones, & morum excessus; quem si imprudenter prodit, contemptum merentur, sin *studiosè* immodestiae archetypum habetur. [1]

(2) Non decet repugnare naturæ, nec quicquam sequi, quod assequi nequeas; seu quod repugnet naturæ. Nihil enim magis est decorum, quam æquabilitas universæ vitæ, tum singularum actionum; quam conservare non possis, si *aliorum naturam imiteris, omittas tuam*. Ut sermone eo uti debemus, qui notus est nobis; ne jure optimo videamur; sic in actiones, omnemque vitam nullam *discrepantiam* conferre debemus. Cic. l. Off. c. 31.

XCIX. *In omnibus nolle (1) insignem esse.*

Nimio (2) excessu virtutes ipsæ defectus (3) erunt. Quæ quidem res ex vita singulari oritur, semper culpata. Virum qui agit *singularem*, solus manet; quippe elegantia ipsa excedens est ridicula, & offendit, nimis in oculos incidens. Meliori autem, jure vitæ singularis affectatio *extraordinaria*, homines offendet. Interim quidam ipsis volunt vitiis esse nobiles, novitatemque vel in malitia quærunt, ut tandem tanta quasi infamia superbiant. Sane vel in virtutis ipsius negotiis *nimum* in circumforanei mores degenerant.

C. *Ex-*

(1) Caveat Minister in actionibus suis insignis esse, quia rei contentæ talis vita est affectus. Vita enim singularis aut est *virtutum*, & nimia in iis elegantia contemnitur, quia lædit; aut *vitiorum*, quibus quis nobilitari vult, aut potius infamari; quæ affectatio dicitur *extraordinaria*. [2]

(2) Medium inter duo vitia est; unum in excessu; alterum in defectu; In his quod *nimum* est, errat, quod *deficit*, vituperatur; *medium* vero laudatur. II. Nic. c. 6.

(3) Audacia non contrarium, sed propinquum fortitudini, & tamen est vitium. Cic. lib. II. de Invent.

C. *Extraordinaria, & mirabilia* (1)
munera non affectare.

AFFECTATIO illa (2) nihil nobis aliud, quam contemptum (3) aliorum affert. *Pertinacia* plurium sectarum parens fuit; vir vero prudens nulla earum imbuatur. Sunt quorundam *sensus* tam extranei, ut ex omnibus, aliis quæ placent, nihil iis placeat. Omne *singulare* illis probatur. Equidem inde noscuntur; at *contemptui*, quam famæ sunt propiores. Qui personam *prudentiæ* affectant, illi etiam ab affectatione abstineant; multoque magis qui *ridiculum vitæ*

(1) *Affectatio verum extraordinariorum* cavenda est, quia itidem aliorum hominum contemptu nos onerare solet. Ad affectantos pertinent *perrinaces*, qui plures sectas sectantur; alii, quibus tantum *singularia* probantur; in *ridiculo vitæ* genere mira negotia affectantes: Omnes contemptus socii, non famæ. [3]

(2) Bene *Cicero*, suum, inquit, quisque noscat ingenium, acremque se & vitiorum, & bonorum suorum iudicem præbeat; ne suevici plus, quam nos videantur habere prudentiæ. *Cic. I. Off. c. 31.*

(3) Quasdam res *prudens* imprimis fugere debet, quas natura illi denegavit, aut quæ naturæ plane adversantur. Tales sunt, quas autor hic extraordinarias, & mirabiles appellat. Et huc spectat *Ciceronis* illud: Non tam est nitendum, ut bona, quæ nobis data non sunt, sequamur, quam ut vitia fugiamus. *I. Off. 31.* Qui affectant, quæ sui ingenii non sunt, aut fugienda sequuntur, ii indecore agendo, & mirabilibus actionibus vitam contaminando digni sunt, quos ipsi histriones irrideant.

vita genus sequuntur. Ejusmodi munera hic non nominantur, quia satis illa contemptus cujuslibet indicat.

CI. Ceremonias (1) non affectare.

AFFECTATIO earum (2) olim, vel in Rege, (3) tanquam *vitium* hominis singularis fuit notatum. De meris nugis *jurgium* est molestum. Integræ sunt *nationes*, quæ ceremoniarum elegantia agrescunt. Tunica stultitiæ ex particulis confuitur. At ostendunt quidem imaginis ambitiosæ cultores, existimationem suam *exigua rei inniti*, quia omnia illi

(1) *Ceremoniarum affectatio* est cavenda, quia vitium est hominis singularis. Ceremonias homines vel *nullas habent*, qui magni debent esse meriti; vel *aliquas*, vel *nimias*. Affectatio harum vel a populo fit, vel a Principe; ubi de meris nugis jurgium stultitiæ est actio, & vanæ ambitionis cultus, existimatione rei exiguae innittente, quam fere res nullæ offendunt. Sunt ceremoniæ mutus publici honoris, & civilitatis effectus, qui exhiberi ita potest, ut neque affectetur, neque temnatur; at Minister *nimiam* ejus formam non colet. Sic enim Magister ceremoniarum habetur. [4]

(2) Nihil est inamabilius, quam diligens stultitia. *Sen. Rhet. lib. 3. contr. 18.*

(3) Principes prudentes *ceremonias non admodum æstimant*, quæ in inanibus consistunt. Nonnunquam solennitates & titulorum, & sessionum huc pertinent. Bene Tacitus de gentibus externis: non erat, inquit, illis *notitia nostri*; apud quos *vis imperii* valet, *inania* transmittantur. *XV. Ann. 31. 1. 2. & Forstn. in nott. Polit. ad h.l.*

illi offendendæ sufficere videntur. Equidem bonum est ab hominibus honorari, attamen ridiculum est *Magistrum ceremoniarum* haberi. Interim verum est, hominem *sine* ceremoniis earum loco ingenti merito indigere. Quamquam *civilitas* neque affectari debet, neque contemni. Homo habilis non videtur, quisquis nimis exacte *formam* ceremoniarum colit.

CII. *Nihil* (1) *obstinate*, *sed omnia* (2) *circumspecte* agere.

OMnis obstinatio est ulcus aliquod, & filius primogenitus *affectus* illius, omnia qui præpostere agit. Sunt, qui (3) omnia in *rixas* vertunt. In conversatione sunt *latrones*; qui factis suis omni-

(1) Honorem conservat [9] quisquis *actiones obstinatas* velut vitiosas, caver. Sunt quidam obstinati indolis prævæ læsisque sensibus, ut omnia præpostere agant; & tales sunt *rixosi*, nimis ambitiosè sua æstimantes; *regnantes* quidam, qui si secundum ingenium illorum omnia non fiant, adversantes affligere festinant. A fine tamen suo aberrantes sero nimis sapiunt, & dolent.

(2) Obstinatio, sive *perstinacia*, quam a pertinendo Varro derivat; illa pertendit, ubi non debet pertendi; quæ enim perstat in eo, in quo oportet manere, *perseverantia* est. de L. L. lib. 4.

(3) Talis olim Iaco, qui consilii, quamvis egregii, quod non ipse afferret, *inimicus*, & adversus peritos *pervicax*, I. *Elis.* 26. 4.

omnibus triumphum quærent, quia colere pacem nesciunt. *In rebus imperii*, & regiminis sunt perniciosi; quippe ex imperio faciunt foedus defensionis, formantque societatem inimicorum ex iis, quos in locum liberorum deberent habere. Omnes *res* ad ingenium suum dirigunt, omniumque *laudem* velut solertiæ suæ debitam auferre volunt. Simul ac vero indoles eorum noscitur, contra eos in composito statu sumus; *chimæræ* eorum refutantur, indeque tantum abest, ad finem suum ut perveniant, ut potius cumulum dolorum ex prompta omnium affligendi voluntate referant. Miseri! quibus læsi sunt *sensus*, & interdum etiam *animus* corruptus. Modus autem subducendi se monstris illis erit confugium ad *Antipodes*, quorum Barbaries facilius, quam ferox eorum natura toleratur.

CIII. *Obstinationem* (1) *fugere.*

OMnes stulti sunt pervicaces, & omnes pervicaces sunt *stulti*. Quo majori
er-

(1) Non est dubium, quin *obstinatio*, velut vitium, sit fugienda. Stulti est hominis opinionem suam errore plenam contra rationabiliorem & certiore defendere. Licet contra civilitatem hæc rusticitas sit, reperitur ta-

errore eorum opinio scatet, eo minus ab ea (2) *recedunt*. Honestum est *cedere* alii, in rebus rationi magis consentaneis, certioribusque; quippe nemo ignorat, a cujus sit *ratio* partibus, videmusque præter rationem etiam *civilitatem* in eo positam esse. Pertinax *defensio* plus existimationi nostræ detrahit, violenta ejus ereptio sibi addit; neque enim veritas hoc modo defenditur, sed rusticitas potius ostenditur. Sunt *capita ferrea*, difficilia convinci, semperque ad extremum aliquid immedicabile se conferentia, quæ cum (3) immodestia foedus perpetuum faciunt, ubi pertinacia semel *Imaginationi* eorum accessit. Sane voluntatem oportet esse *flexibilem*, non vero intellectum; quamquam ea in re *casus* excipiantur, nempe rationis, (4) & execution-

men sæpe, qui postquam imaginationem a pervicacia obsessam habet, tam ferreæ est voluntatis, tantæque immodestiae, ut se convinci ab alio non sinat. Minister quidem voluntatis sit *flexibilis*, nisi in negotiis *rationis*, & *executionis*; in quibus non, nisi simplices cedent.

(2) Ciceroni voluntas dicitur obstinator. *lib. 1. ep. 10. ad Att.* & Plinio inflexibilis obstinatio. *lib. 10. ep. 97.*

(3) Bene Plinius; Hic animi tenor aliquando in rigorem quendam, torvitatemque naturæ duram, & inflexibilem exit. *lib. 7. H. N. c. 19.*

(4) Tacito Helvidius *recti pervicax* fuisse dicitur. *W. Hist. S. n. 5.*

cutionis , ubi non est decorum persuaderi , neque duplici ratione superari.

CIV. Loqui , (1) & silere.

(2) **L**oqui oportunius est , quam silere. Loqui decet velut in testamento , quod verborum (3) paucitate paucas lites excitat. Asvescendum est ejus generis sermoni *in parvis* , ne magnis de negotiis loquentes labamur. Multum ex *DEI* (4) natura silentium habet. Loquendo promptus semper in eo est , ut aut vincatur , aut convincatur.

CV.

(1) Traduntur duo ab Autore , quibus Minister in primis honorem suum conservat; verba; actiones. *max. 74. de illis agit max. 104. & seqq. de his max. 118. & seqq.*
 [2] *Loqui* , quia melius est , silentio præfertur. Modo oportune , verbis brevibus , in magnis negotiis continentia debita fiat. *Silere* aliquando divinum. Dicitur de lingua , quod [1] tenenda. *max. 105.*

(2) Oratio duplex est , vel contentionis , vel sermonis ; & illa judiciis , aut concionibus , hic vero congressibus familiarium , aut conviviiis tribuitur. *Cic. I. Off. 37.* Illius sunt præcepta , nulla vero hujus , ut *Cic. ibid.* putat.

(3) Sermonis principale præceptum brevitas debet esse ob causas multas recensitas. *Card. de Arc. Prud. Civ. c. 29.*

(4) Vide de hac materia *Saav. Princ. Christ. Symb. 11.*

*CV. Habilitatis sigillum (1) tenere
linguam.*

ANimus sine (2) secreto, est epistola aperta. Ubi fundus, (3) ibi secreta sunt profunda; ingens enim spatium, & capacem oportet esse *abyssum*, quæ conjecta omnia facile contineat. Continentia illa ex vero *sui imperio* nascitur, & verus hic est triumphus nominandus. Quot quisque hominibus se patefacit, totidem hominibus is *tributa* solvit. Prudentiæ securitas in moderatione interna consistit. Plagæ, quæ discretionî tenduntur, sunt *contradictio*,
I 2 de-

(1) *Tenens linguam* habilitatis sigillum habet, quoniam prudenter se continere potest. Est enim velut fundi abyssus, commissa sibi verba continens, & neutiquam committens, ne quid inde aliis patefiat, imprimis *contradicientibus*, aut *argutias jacentibus*, quæ homines inquietant, & ad secreta ferenda alias adigunt. Lingua [2] moderanda. max. 106.

(2) *Taciturnitas* optimum, ac tutissimum rerum administrandarum est vinculum. *Val. Max. lib. 2. c. 2.* Vir- tus optimum, qui taciturni imprimis debent esse, & fidi, quippe apud quos *Silenzii Numen* colitur. *Amm. Marc. I. 21. c. 26.* vide *Lips. III. Pol. 5. n. 14. 15. 16.*

(3) Pertinet illa cautio non tantum ad publica negotia, & consilia, sed etiam ad *interiorem, & familiarem principum vitam*; in cujus propiora commercia admittuntur aliqui, coram quibus principes libere voluptates & lusus tractant, affectusque suos, & quæque alias celare mallent, promunt. *Bæcler. comm. in I. A. 5. n. 2.*

declarationem extortura , & *jactus argutiarum* , incendium excitaturus. Quo quidem tempore prudentis est se continere. Res *agenda* non sunt dicendæ ; bonæque , dictu neutiquam bonæ sunt factæ.

CVI. Moderationi (1) species (2) Prudentiæ (3) inest.

Lingua fera est bestia , quæ difficillime rursus catenis alligatur , ubi eas evasit. Hic est *pulsus* , (4) unde prudentes constitutionem animæ cognoscunt ; indeque intelligentia hominum motus ani-

(1) *Species est prudentiæ moderari linguam* , quæ difficillime regi potest. Hæc velut bestia est catenata ; & malum in iratis , qui nihil discernunt. Ex ea , velut ex pulsu , de animæ constitutione , & de animi motibus judicant ; qua in re circumspecte agens , prudens est imperium habens sui , simulque se a doloribus & molestiis immunem præstans. De sermone dicit , quod [1] debeat esse negotio aptus. max. 107.

(2) Pulcherrimum est *imponere modum sermoni* , ac illius impetum sistere , velut currentis equi ; nec secus eligere , de quibus dicas , & taceas , demum quæ dicas , aut non dicas. Quæ assequeris , si tui memineris , non obliviscaris. Card. de Arcan. c. 29.

(3) Contra principem præcipitem in iram , & obscurum , qualis Domitianus fuit , Agricola prudenter *moderatione* usus , quaque eundem ad tempus lenivit. Agr. c. 46.

(4) *Saavedra* huic materiæ *campanam* symboli loco dedit , ex cujus pulsu de integritate ejus , aut vitio judicatur. Princ. Christ. Symb. 11.

animi explorat. Qua in re hoc malum est, quod minime quicquam discernant, qui tamen maxime deberent. Prudens a doloribus, & molestiis obligationum (5) se præstat immunem, simulque ostendit, quantum habeat dominium sui; omnia enim circumspecte agit, qui lano prudentia, & Argo discretionem assimilatur. Momus jure meliori dixisset, manibus oculos, quam cordi fenestrellam deesse.

CVII. Negotiis sermones (1) aptare.

IN loquendo multi circuitu (2) utuntur fastidioso, (3) neque unquam arcem causæ attingunt. Circulos mille, & di-

I 3

ver-

(5) Moderationem linguæ in IV. commendat Saavedra; in promissis; in minis; in calumniis; & in laudibus. *Ibid. l. cit.*

(1) Cuidam rei, in qua arx negotii locata est, sermones recte aptantur. Non circuitu longo, aut circulis longis utendum, quibus Ministrum lassant homines, & patientiam, simulque tempus perdunt: Est enim in nonnullis mentis quædam confusio, ut, post multas sermonis ambages, centrum momenti obliviscantur, tantum per devia vagantes, & ex erroribus se nunquam extrahentes. Sermo [2] plenus. max. 108.

(2) Plus in negotiis res, quam verba profunt. Cic. IV. Acad. c. 1.

(3) Bene Thucydides; Ubi pauca verba sufficiunt, non uti multis; rursus pluribus uti, si tempus postulat, deere quod oportet. de B. P. lib. 4.

verticula (4) quærunt mille, quibus se, quibus alios lassant, nunquam ad *centrum momenti* pervenientes. Quæ quidem res ex mentis eorum *confusione* provenit, quæ se nunquam novit ex rebus extrahere. Tempus, & patientiam suam perdunt in eo, quod relinquere deberent, & deinde nihil eis amplius restat ad largiendum ex eo, quod liquerunt.

CVIII. Loqui (1) plene. (2)

EA res non tantum *liberum*, & *solutum*, sed *vivacem* etiam animum ostendit.
Bene

(4) *Multa verba* locum habent inter veros amicos, aut proximos; & quum fallere imperitos studemus; aut sapientiores nobis præoccupamus; aut verba pretio caudicis vendimus, aut lucri nostri causa aliis blandimur. *Card. Arc. Prud. c. 61.*

(1) *Sermo plenus opzandus est*, tanquam liberi & vivacis animi donum. Ut sciat, quæ loquatur homo, II. facultates habere debet, unam *conciipiendi*, alteram *exprimendi*; Illa est in Intellectu, hæc vero in Voluntate; ab utrisque applausus venit. Ubi conceptus deest, ibi *Confusio* adest; Ubi vero *Expressio* abest, ibi *Obscuritas* adest. Sermo [3] alienus. *max. 109.*

(2) Deest interdum Principibus plenus sermo, & licet non desit, tamen magnas ob causas affectatur. Olim *Tiberio* in rebus, quas non occuleret, seu *natura*, sive *asuetudine*, suspensa semper & obscura verba; tunc vero *nitenti*, ut *sensus suos penitus abderet*, in incertum, & ambiguum magis implicabantur. *I. A. 11. 5.*

Domitianus quo obscurior, eo irrevocabilius. *Agr. c. 42. n. 6.*

Bene quidam *concupiunt*, male tamen concepta enuntiant; infantes enim animæ, siue cogitationes, & expressiones sine claritate in lucem non eduntur. Quidam sunt *vasis* similes, quæ quidem capacia sunt, non tamen multa continent; & contra quidam plura, quam sciunt, loquuntur. Quod in voluntate est *determinatio*, idem in Intellectu est *expressio*; quæ duæ magnæ sunt facultates. Quibus instructi animi applausum omnium habent; sæpe enim confusi suspecti; quia non intellecti fuerunt. Interdum quidem conveniens est *obscuritas*, ut se quis a vulgo distinguat, attamen quomodo alii judicabunt de auditis, ubi loquentes ipsi non concipiunt, quæ dicunt?

CIX. Bene (1) *intelligere.*

Olim regina scientiarum ars differendi erat; præsentī vero ætati illa non sufficit, ubi ad res intelligendas opus est divinatione. Non bene intelligens

I 4

male

(1) *Sermonem alienum bene intelligere prudentiæ est, quia plerumque difficulter intelligitur. Contra exploratores sensuum, & animi divinatione sicut opus est; ita non verba, sed mens rerum quæri debet, ex qua res, quatenus sunt favorabiles, aut odiosæ, intelliguntur. De mentis interpretatione agitur max. 110.*

male intelligitur. Animi enim, & sensuum sunt exploratores. *Rerum*, quæ nobis maxime profunt, veritas tantum dimidiatur. (2) Vir prudens rerum omnium *mentem* ita colligat, ut in favorabili sermone *strictiorem*, in odioso *remissiorem* fidem hominibus habeat.

CX. *Nunquam rem alio, (1) quam par est, sensu (2) accipere.*

OMni rei & rectum, & obliquum inest. Res optima, contrario sensu accepta, lædit; contra res incommoda oblectat ansa ejus apprehensa. Res multæ dolorem dederunt, & voluptatem nobis attulissent, *bonum* earum ubi notum fuisset. Rebus omnibus & bonum, & *malum* inest; virique est idonei prius posse invenire. Eadem res pro di-

(2) Vide de Tiberii accisino *Bæcl. in comment. ad I. A. 11. n. 2.* Eum intelligere, & non intelligere fuit periculosum. *ibid.*

(1) *Sermoni sensus contrarius fugiendus est*, quia mentem interpretationis lædit. Res sunt bonæ, vel malæ, pro diverso, qui inest eis, respectu; neque rem bonam in sensu contrario, neque malam in sensu contrario accipi oportet; fortunati est, rem omnem in sano sensu accipere. Sermo [4] vulgaris.

(2) Tiberius artem callebat, qua *verba* expenderet, tum validus *sensibus*, aut consulto ambiguus. XIII. A. 3. 5.

diverso intuitu diversas *facies* habet; & hæc est causa, quod quidam omnibus, quidam re nulla delectantur. Optimum remedium contra vices fortunæ est, ut omni tempore, in omnibus muneribus feliciter vivas, rem omnem in sano sensu intuen-
di.

CXI. (1) *Vulgariter loqui*, (2) *sapienter cogitare.*

CONtra aquam qui navigat, ei acci-
dit, ut non tantum non procedat,
sed etiam in periculum incidat. Præter
Socratem (3) nemo poterat eam rem co-
nari. Quia *contradictio* est iudicii alieni
damnatio, ideo illa læsio habetur. In-
dignantur vero tam ob rem censam,
quam ob sectatores augescunt. *Veritas*
paucis est nota; falsa vero opinio reli-
quis in Mundo omnibus est recepta.

I 5

Pru-

(1) *Sermo vulgaris* amplectendus est, velut res periculi
expers. Ille vero sermo non *simplex*, sed quem cogi-
tandi prudentia comitatur. Sermo singularis hominibus
contradicens, alios lædit, & veritate ignota, non inde
fama prudentiæ, sed *contradictio*, & aliorum censura.
Prudentis est libere sentire, at simul continenter filere,
& oportune ratiocinari. *max. 112.*

(2) Simplex est oratio veritatis. *Sen. ep. 79.*

(3) Socrates *hominum pectora fenestrata* volebat esse,
ut non occulti *sensus* essent, sed ad considerandum pa-
terent. *Vitruv. lib. 3. præf.*

Prudens non judicatur ex rebus prolatis; ex voce enim communi, cui sensus ejus contrariatur, tantum mutuando loquitur. Contradictionem sibi faciendam æque evitat, atque *contradicere*. Quanto major judicio ejus censendi est cupiditas, tanto majorem, censuram non evulgandi, curam habet. Libera est *opinio*, quæ neque potest, neque debet cogit. Prudens in *sacrarium* se recipit silentii; & si sensa interdum communicat, cum paucis tamen, semperque cum prudentibus aliis communicat.

CXII. *Perverse* (1) *ratiocinari*.

Tunc decet uti, dum nos eo consilio alloquuntur, ut nos *fallant*. Cum quibusdam semper (2) contrarius est *sensus* intelligendus; affirmans est *negans*, & hic rursus *affirmans*. *Vilipendium* rei æstimationem indicat, quippe desiderans

(1) *Sensus contrarius* sermoni alieno tum est amplectendus, ubi mentem interpretationis adjuvat. Ubi enim homo *fraudulentus* alloquens nos ideo, ut fallat, sensus contrarius sermoni convenit, & secundum eum sermonem vel negantis, vel vilipendentis, vel laudantis interpretemur. Non vero si cum bono homine nobis res est. max. 110. Sermo [5] obscurus.

(2) De Tiberio Dio; Ille verbis usus a sententia animi alienissimis negabat, quæ interim vellet, quæque nolebat, ea amplecteretur. lib. 57. in princ.

rans rem, ejus pretium apud alios imminuit. *Laudat* non semper, bene qui dicit; quidam enim malos laudare conantur, bonos ne laudent. Qui malum neminem, idem bonum neminem inveniet.

CXIII. Non nimis (1) intelligi. (2)

PLurimi non æstimant, quæ comprehendunt, & *mirantur*, quæ non intelligunt. Oportet *res pretiosas* esse, ut æstimentur. Idoneus habetur, quisquis *non intelligitur*. Equidem semper intelligentior, & prudentior, quam opus est, videri debes ei, quocum loqueris; non tamen ea in re excedendum, sed *moderatione*.

(1) *Sermo quidem obscurus* potest retineri, quia mori præsentis temporis convenit. Loquitur homo vel res claras, & si debent æstimari, pretiosas, seu sublimi judicio scriptas oportet esse; neque plane censuræ illarum causæ sunt sublatae: vel *obscuras*, quas licet homo non intelligat, tamen miratur, non comprehensas laudans, & laudatas ab aliis collaudans. In eis tamen moderatione etiam est utendum. Sermo [6] simplex, non contradicens.

(2) *Figurate* in multis sermonibus loqui necesse est, & velut pictura sua exprimere; qui sermones si male accipiuntur, neque reprehendi ideo, neque convinci possumus: Cum quibusdam tamen etiam *clare* licet omnia expedire, velut cum veris amicis, cum iudice, cum domesticis, & cum discessuris. *Card, Arc. Prud. Civ.*
c. 29.

tionem est utendum. Et quamquam iudicium magni sit inter doctos ponderis, tamen ejus *sublimitas* est necessaria, ut plurimis hominum proberis. (3) Omnes *consensendi causæ* illi sunt adimendæ, mente eorum omni concipiendo occupata. Multi laudant, cujus rationem non reddunt flagitatam; nam tanquam *mysterium* reverentur omne, comprehensu quicquid est difficile, extolluntque idem, quod extolli audiunt.

CXIV. *Contradicendi* (1) *animum non gerere.*

NE quis se ridendum, & intolerabilem præbeat. Non morabitur prudentia, quin contra ejusmodi animum conjuret. Equidem ingeniosi est omnibus

(3) Principes dissimulanter in sermone loquentes intelligi nolunt; Sub Tiberio patres, quibus unus metus, si *intelligere viderentur*, in lachrymas effundi. I. A. 11. 6.

(1) *Animus quidem contradicendi* est cavendus, quia hominem ridendum, & intolerabilem reddit. Ille enim est in stulto, & moroso homine, sive bestia, quæ conversationis voluptates in velitationes convertit; contra qualem animum prudentes conjurant, ejusque mordacem linguam inter se non amplius tolerant. De contradictione tria notat; quando non sit contradicenti respondendum. max. 115. quando sit alicui contradicendum, & quomodo? max. 116. quod non contradicentes sint temnendi. max. 117.

bus in rebus *invenire difficultates*; *pertinacis* tamen etiam est in *stultitiam* incidere. Id genus hominum conversationis voluptates in *velitationes* vertunt, indeque magis amicos suos averfantur; quam alios, qui cum eis non conflictantur. Sicut, quanto *piscis buccia* est *sapidior*, tanto plura *officula* continet, quæ *dentibus* se *inserunt*; ita similem vim *contradictio* in *grata conversatione* habet. Quippe *stulti* sunt, & (2) *morosi* *contradicentes*, neque tantum *animalia*, sed *fera* etiam *animalia*.

CXV. *Contradicienti* (1) *non respondere.* (2)

Distinguendum, utrum *contradictio* a *calliditate* veniat, an *rusticitate*; non enim semper est *obstinationis*, interdum etiam *artificii*. Cave ergo, ne
im-

(2) Inprimis principibus suis. *Picc. Obs. Hist. Dec. IV. c. 7.*

(1) *Ubi contradicens est*, ei non est respondendum; quia metus *explorationis* adest. Seu *callidus* *artificio*, seu *rusticus* *obstinatione* *adversetur*, uterque cavendus est, quia *insidiatur*. His *seram animi reclusuris* *clavis moderationis* *opponitur*.

(2) Sub *Tiberio* solus ille *evadebat*, qui nec *ignoraret* ejus (*dissimulantis*) *indolem*, nec *argueret*; multam enim *prorsus difficultatem* habebat, si quis *adversaretur* ejus *dictis*, si quis *assentiretur*. *Dio. lib. 57. princ.*

impliceris uni, neque ab alia irretiaris. Nullus labor melius impenditur, quam exploratoris; neque melius est propugnaculum contra eos, qui feram animi sunt reclusuri, quam *clavem moderationis* intus habere.

CXVI. *Contradicere* (1) *nosse*.

HÆc est præclara *astutia*, scienter ea utentis, non ut se, sed alios irretiat. Hæc enim torcular est unicum, quo hominum quis affectus eliciat. *Tarditas credendi* est pulvis *ἐμπύκνος*, secreta animi extrahens; clavisque feratum maxime animum aperiens. Duplex illa investigatio voluntatis, & iudicii magnam dexteritatem poscit. *Contemptus ingeniosus* verbi alicujus secreti, ab alio prolati, extrudit secreta impenetrabilia, & jucunda irrotatione ad vallum linguæ eadem allicit, ut ea arte irretiat. Moderatio caventis, exploratorem ad retrogressum impellit, atque ita impenetrabilem alterius cogitationem detegit. *Dubi-*

(1) *Contradicendi notitia* scienter est utendum, ut affectus hominis quis eliciat. Est enim hæc astutia alios explorandi, & secreta eorum inquirendi; sit autem III. modis [1] *tarditate credendi*; [2] *contemptu ingenioso* verbi secreti alieni; [3] *dubitatione affectata*, quæ clavis est scientiæ, eam doctoribus extorquendi.

bitatio (2) *affēctata* astutiæ est clavis adulterina, qua curiositas parit sibi notitiam rerum sciendarum. Rebus in discendis discipulo solertiæ opus est, magistro suo ut contradicat, simulque officium imponat, ut studeat clarioribus, & solidioribus rationibus veritatem explicare. Ita enim contraditio moderata præbet doctori occasionem fundamenta rerum docendi.

CXVII. *Contra vulgum* (1) *argumentari.*

ELatum ea res animum indicat. Sublime ingenium sibi (2) nunquam *contradīcentes* nihili debet æstimare; neque enim illud amoris in illum, sed amo-

(2) De Tiberio Tacitus; postea cognitum est, ad introspectiendas procerum voluntates, *inductam dubitationem*; non verba, vultus, in crimen detorquens recondebat. *I. A. 7. 8.*

(1) *Contra vulgum argumentatio* laudanda est, tanquam signum animi elati. Igitur quum homo *nunquam contradicit*, is *φιλαυτία* sequens, velut adulator, a magni animi viro contemnitur. Censura enim virorum bonorum bona est, quippe qui perfectum noscunt; neque magni est pretii omnis generis hominum approbatio, quia ab imperfectis proficiscitur.

(2) Prudentes pertædet *levitatis assentationis* animum, non officiis, sed temporibus servientium. *Cic. lib. 1. ep. 1. ad Qu.*

moris (3) sui ipsorum est signum. Caveat ab adulatione (4) se *deludi*; nec alia eam re multet, quam contemptu, (5) quem meretur. Honori sibi ducat aliquorum *cenfuram*, inprimisque bonos omnes, calumniantium. Doleat autem, actiones suas ab omni genere hominum *approbari*; Inde enim tales non sunt, quales esse debent; quippe perfectum a paucis hominibus observatur.

CXVIII. *Actionibus suis (1) valorem conciliare.*

Non satis est, res *in se bonas* existere, fundo earum hominibus neque cogni-

(3) *Placentinus* est, qui nihil aliud quærit, quam ut jucundus esse videatur. IV. Nic. c. 12.

(4) Tacitus dicit, falsam laudem perinde cohibendam, quam *maliziam*, quam *crudelitatem*. Plura enim peccari sæpe, dum *demeremur*, quam dum offendimus. XV. A. 21. 2.

(5) Artifex est ad captandos superiores adulatio; quæ pro sua quemque portione etiam *infatuat*. Sen. ep. 95.

(1) Alterum, quod ministri honorem conservat, sunt actiones; de verbis enim agit max. 118. [2] *Actiones* autem sunt duplices Autori vel *efficaces*, de quibus max. 118. vel *decoræ*, de quibus max. 125. [3] *Actiones eas validas* Autor credit, quæ desiderium sui apud homines excitant. Actiones non sufficit in se *bonas* esse; neque enim noscuntur, sed creduntur tales; sed ut tales credantur, modi sine affectatione quærendi, quibus actionibus bonis *valor* concilietur. Modi autem illi in *lau-*
dan-

gnito, neque lustrato; plurimi enim homines eunt, alios ire quia vident, neque sistunt gradum, nisi in locis, ubi maximus est concursus. Magna res est rebus suis (2) *valorem* (3) conciliare; aut *laudando*, tanquam desiderii incitamento; aut bonum rei *nomen* indendo, tanquam modo pulchro res extollendi. Omnis vero a facto tali *affectatio* abesse debet. Hamus est generalis, tantum *erudit*is scribendi, quoniam quique se tales credunt; eisque tales qui non sunt privatio rei incitamentum erit desiderandi. Nunquam decet *cogitationes* suas aut communes, aut faciles habere; ita enim triviales habebuntur. Omnibus placent *singularia*, tanquam sensibus, & menti desiderabilia.

CXIX.

ando sive desiderium excitando consistunt; *nomen* singulare rei bonæ indendo. Ita enim eruditus etiam res tanquam singulares offeruntur. Maximæ autem de actionibus efficacibus agentes aut ad facultatem, *max. 118. 119. 120.* aut ad vires referuntur. *max. 121. 122. 123. 124.*

(2) *Actiones civiles* ministro convenient; sunt enim perfectæ. Virtus efficit, ut illæ sint & efficaces, & decoræ. *Bæcler. Inst. Pol. lib. IV. c. 11.*

(3) *Tria vult teneri Cicero*, ut actiones perfectæ inveniantur; ut *rationem* ducem appetitus sequatur; ut quanta res, tanta etiam *cura* suscipiatur; ut in agendo *modus*, & *decus* teneantur. *1. Off. c. 39.*

CXIX. *Expectationem* (1) *aliorum tenere.* (2)

Sustinemus eam nova semper eidem *alimenta* suppeditando. *Multum*, debet plus polliceri; *actioque* una magna, ad alias majores incitet. Non prima statim vice omnia monstrentur. Est solertia, vires suas & *necessitate*, & *tempore* metiri, & de die in diem omnia facere, expectationi publicæ quæ quisque debet.

CXX. *Attente alios* (1) *ad agendum movere.*

PLurimi hominum non agunt ex eo, quod sunt, loquunturve, sed quemad-

(1) *Actiones eas* [2] *validas* putat Autor, quæ expectationi aliorum satisfaciunt. Non sufficit enim solum desiderium, sed satisfactio etiam requiritur; quam facultate agendi non absunta statim prima vice alimus semper, ei post primam actiones alias, quoties tempus eas requirit, solerter proponendo.

(2) Sustinens non parvam *expectationem* imitandæ industriæ nostræ; quantum conniti potes, tantum fac, ut efficias, ne tibi *defuisse* videare; ad filium Cic. III. Off. c. 2.

(1) *Actiones eas* [3] *validas* putat Autor, quibus quis alios ad agendum movet. Sicut homines moventur oratione, ita seu dissuadendo a re mala deterrentur, seu persuadendo ad rem bonam moventur; non tantum *rationibus*, quæ magni ponderis, sed etiam *affectibus* movendis,

admodum ab aliis *moventur*. Nemo est, quid nequeat persuadere *malum*, quod facillime creditur, etiam dum fidem omnem superat. *Optimum* quicquid habemus, ex opinione alterius pendet. Quidam satis habent *rationem* videre a partibus suis, verum hæc non sufficit, sed adminicula eam *persequendi* adsint oportet. Interdum cura devinciendi alios, magni valet; & parvo emitur. *Verbis* sæpe res bonæ emuntur. In magna hac mundi caupona nulla est tam exigua *supellex*, cujus non semel quotannis indigeas; & quanticunque valeat, importunissimum tamen sit ea carere. (2) Quilibet ex *affectu* de re quaque proposita loquitur.

CXXI. *Diversitate se* (1) *hominum metiri.*

Non æqualem erga omnes affectare
K 2 oportet.

dis, quos persequimur, devinciendo homines, ex *moribus* cujusque, blandiendo in primis, ad obtinendas res magnas, minimasve, quibus egemus.

(2) Quomodo quis seu sermone, sive epistolis persuadere debeat, docet scite *Card. Arc. Prud. Civ. c. 54.*

(1) *Vires agendi* prudenter metiri nitamur, diversitate circumstantiarum, quo honorem nostrum conservemus, & admirationem nostri augeamus. Homines non omnes sunt æquales, & quales quique sunt, talis illis scientia, talesque vires sunt monstrandæ; non plus, quam quæ capi

oportet habilitatem, (2) neque plus virium adhibere, occasio quam poscit. Neque *scientia*, neque *vires* debent profundari. Auceps peritus non plus cibi projicit avi, quam *necessarium* quantum est ad eam capiendam. Cave, ne omnia *ostentes*, itaque brevi admiratoribus careas. Tibi semper novi aliquid *reserves*, quo, die altero, ornatus compareas. Sua cuique diei *portio* debetur; hic enim est modus auctoritatem suam tuendi, admirationemque sui augendi, quando quis *fines* habilitatis suæ nunquam ostendit.

CXXII. *Vires suas* (1) *non sinere exhauriri.*

Vir quidem habilis, (2) si volet ab omni capi possunt. Omnia una vice ostendens, nihilque dici alteri conservans, admirationem sui statim perdit. Nunquam *vires*, aut *fines virium* nostrarum toti sunt ostendi. max. 122.

(2) Prudenter veteres monent, quicquid agas, agere pro viribus. Cic. *Lael. c. 19.*

(1) *Vires non decet exhauriri*, quia honorem integræ conservant. Homo vel perfectus est, vel creditur talis, vel de eo, qualis sit, dubitatur: posteriorum generum qui sunt homines, caveant, ne *fundum scientiæ*, aut *limites virium* suarum quis inspiciat, aut intus collustret; Mensura enim scientiæ ignorata plus alicui conciliat, quam alteri summæ scientiæ fama.

(2) Haut ullo in genere venia justior est, quam hominem genitum *non omnia* humana novisse. Plin. *H. N. lib. 3. proem.*

omnibus hominibus honorari (3) caveat, (4) ne *fundus* scientiæ, solertiæque ejus exploretur. *Nosci* se finat, non tamen comprehendi. Nemoque ei adeo prævaleat, ut *limites* habilitatis ejus inveniat, aut intelligat. Sibi quidem adeo provideat, ut ne quis *intus* eum plane perlustret. Homini; cujus mensura mentis ignoratur, *opinio*, & *dubitatio* plus venerationis conciliant, quam plena cognitio hominis perfectissimi conciliare posset.

CXXIII. (1) *Parsimonia* (2) *ad omnia utilis.*

HÆc est *via*, quæ magni momenti negotia prosperat. Non omnis uno tempore habilitas est adhibenda, neque omnes etiam vires ostendendæ. Deco-
K 3 rum

(3) Quicunque sunt habiti *sapientissimi* mortalium, multa scisse dicuntur, non omnia. *Colum. lib. 12. c. 57.*

(4) Qui tales non sunt, eis *occultare* incertiam satius est, quam indicare. *Stob. sent. 3.*

(1) *Parsimonia virium nostrarum* habenda est, quia ad omnia vitæ negotia magnam utilitatem confert. In pace enim prudens scientiæ suæ moderatur, ut restet semper, ad quod provocet; In bello vero suppetiæ ipsæ toto exercitu sunt validiores, quia fortiores. Igitur prudentiæ & civilis & militaris est sibi aliquid reliquum servare; negotia enim sua prosperat, quum reservatum validius sit re tota, quam antea habuit.

(2) *Seneca* dicit *seram* in fundo *parsimoniam* esse. *ep. 1.*

rum est etiam in *scientia* sibi moderari; hoc enim pretium eruditionis duplicat. Semper restet tibi oportet, ad quod *provoces*, ubi quæritur de lite finienda. *Suppetiæ* prælio ipso sunt efficaciores, quoniam semper eas fortitudinis fama comitatur. Gressu semper tutissimo prudentia incedit. Et in hoc sensu verum est *paradoxum* ingeniosum; *dimidium majus esse toto*.

CXXIV. *Potius nunquam (1) deficere, quam centies (2) bene ferire.*

Solem lucentem (3) nemo intuetur; *defectionem* vero ejus quilibet considerat. Tibi plebs non numerabit ictus bene

(1) *Evitandum magis dicit*, ut semel Minister deficiat, quam centies bene feriat. Mali enim sunt plures in principatu, quam boni, & illi velut ignoti ante infamam actionem, invidentia impulsus, hanc, velut defectionem in Sole, notant, priorum, multarumque actionum lucem non curantes.

(2) Alia conditio est eorum, qui *in turba latent*, quorum & virtutes ut appareant diu luctantur, & vicia tenebras habent; *Magnorum facta*, dictaque rumor excipit. *Sen. lib. 1. de Clem. c. 8.*

(3) Magnis non magis, quam *Soli latere* contigit; multa contra illos *lux est*, omnium in istam conversi oculi sunt. Loqui non possunt, nisi ut vocem illorum, quæ ubique sunt, gentes excipiant. *Id. ibid.*

ne ferientes , sed tantum *deficientes*. (4) Mali *murmure* suo, quam boni applausu sunt nobiliores; & multi non nisi post peccatum, noscuntur. Omnes, quotquot sunt, casus fausti, ne unicum quidem *infaustum* potuerunt delere. Hoc ergo errore te libera, credeque pro certo, bonarum tuarum actionum nullam, *malas* vero omnes ab *Invidentia* esse notandas.

CXXV. Res, & (1) *modus*.

Sola res (2) non sufficit, sed *circumstantiæ* etiam ei adsint oportet. *Modus indecens* omnia corrumpit; & vel ju-

K 4

sti-

(4) Olim Augusto; Tuum est non modo nihil injuste agere, sed ne *videri* quidem agere; Privato sufficit non peccare; Principi convenit eniti, ut a culpa etiam hominum *opiniõne* absit. *Dio lib. 55.*

(1) Progreditur ad *actiones decoras* Autor, nam de efficacibus egit *max. 118.* [2] *Actio autem decora est* obediunda, quia hominum animos occupat. *Modus est circumstantia rei*, ejus valde interest, utrum *indecentis*, an *decorus*? Quod discrimen apparet in actionibus justitiæ, virtutum moralium, actionum reliquarum, quibus vel denegare, vel falsa dicere cogimur. Actiones autem decoræ certam normam, *max. 126.* modum agendi, *max. 128.* speciem, *max. 130.* ordinem, *max. 133.* tempus, *max. 137.* & res respiciunt, *max. 139.*

(2) Non semper in facto quidem laus est, sed in eo quemadmodum fiat. *Sen. ep. 95.* Nam in omni negotio non minima portio est, *quomodo* quidque aut dicatur, aut fiat. *Sen. II. de Ben. c. 6.*

stitiam, rationemque ipsam deformat. *Decens* contra modus (3) defectum omnium rerum supplet; Ille denegationem inaurat; ille in veritate jucundum efficit, quod amarum; ille senectuti rugas adimit. Rebus in omnibus momentum ingens est, quomodo res fiat. Modus *ingenius* animos hominum incantat, vitæque omni ornatum conciliat.

CXXVI. *Semper se* (1) *ipsum vere-*
ri. (2)

OPortet *talem* esse, ne quid sit, quod pudorem præsentī injiciat. Actionum suarum non aliam regulam (3) præter

(3) Pertinet huc *decorum*, quod etiam tradendum est; Cujus ea vis est, ut ab honesto non queat separari. Nam quod decet honestum est, & quod honestum est, decet. *I. Off. c. 27.* *Duplex autem est Decorum*, propter rem Honestatis totuplicem: aut enim in omni virtute cernitur, aut in singulis virtutibus; inde decorum aut generale, aut aliud ei subiectum, sive speciale. *Id. ibid.*

(1) Observat decorum, quisquis *se ipsum veretur*, talisve est, ut nunquam eum sui pudeat. Habet enim actionum suarum regulam *conscientiam*, quæ, quia severa vult, eum abstinere ab actionibus malis, neque alius Philosophi ad talem vitam præceptis indigere.

(2) Multos fortuna liberat pœna, metu neminem. *Sen. ep. 98.* non Tiberium *VI. A. 6.* Neque Neronem. *Sueton. in vit. c. 46.* neque Caligulam. *Sueton. in vit. c. 50. & 51.* neque Domitianum. *Sueton. in vit. c. 14.*

(3) Bene *Seneca*, nihil, inquit, opinionis, omnia conscientiae causa agam. *de vit. beat. c. 20.*

ter *conscientiam* habeat. Homo bonus *severitati* suæ plus, quam præceptis omnibus obligatur. Abstinet actionibus indecoris, metu potius modestiæ suæ, quam *Autoritatis* superioris rigorosæ. Quisquis veretur se ipsum, *præceptis* Senecæ imaginariis ille opus non habet.

CXXVII. Omnia (1) *tanquam coram testibus* (2) *agere.*

Dignus est considerari, quisquis considerat, homines in se aut intuentes; aut intuituros. Scit auscultare *parietes*, malasque per eos actiones perpetruras potius, quam in eisdem mansuras esse. Quin *solus* quum est, etiam omnia in omnium quasi oculis agit, quia nō ignorat, nihil postea ignoratum iri. Intuentur tanquā *testes* præsentis eos, qui patefactis actionibus postea testes erunt. Quidam

K 5 olim

(1) *Homo coram testibus* omnia agens non peccat, quia conscientiam veretur. Vir enim bonus credens, homines illum observare, vel in occulto solus nihil mali agit, testem conscientiam verens plus, quam homines alios.

(2) *Locus aureus est Ciceronis*; In omni, inquit, deliberatione, *celandi, & occultandi spes*, opinioque est removenda. Satis enim nobis (si modo in Philosophia aliquid profecimus) persuasum esse debet, si *omnes Deos, hominesque celare possemus*, nihil tamen avare, nihil injuste, nihil libidinosè, nihil incontinentè esse faciendum. III. Off. c. 8.

olim non metuebat, (3) ne vicini actiones suas domesticas notarent, quia *videri* ab omnibus desiderabat.

CXXVIII. *Moderationem* (1) *adhibere.*

HAbeamus rationem *actionum* nostrarum, (2) & inprimis in casibus improvisis. Quot sunt *affectuum* impetus, totidem sunt gressus lubrici; quibus cespitat prudentia; Inde enim periculum est pereundi. Uno aut *furoris*, aut *voluptatis* momento in majus se periculum homo, quam multis animi liberi horis conjicit. Interdum *iracunda* commissa aliqua actio, vitæ omnis comitem habet pœnitentiam. Struit Prudentiæ malitia

(3) *Livius Drusus* olim ad architectum; Tu vero, inquit, si quid in te artis est, ita compone domum meam, ut, quicquid agam, ab omnibus perspici possit. *Vell. lib. 2. c. 14.*

(1) *Moderationem adhibens* sapienter agit, quia in periculo sibi providet. In actionibus improvisis, ab affectibus & voluptatis & doloris homini sæpe periculum impendit aut pereundi, aut pœnitendi: Itidem ab aliis hominibus, qui secretis animi insidiantur; quorum huic periculo continentia, illi vero providentia, aut moderatione occurrimus.

(2) Decorum illud in omnibus *factis & dictis*, in corporis motu, & statu cernitur, idque positum est in *tribus*, formositate, ordine, & ornatu ad actionem apto. *1. Off. c. 35.*

tia aliena *insidias*, ut occulta detegat. Genere enim tali *questionum* utitur, ut secretum ex animo profundissimo extrahat. Et tunc quidem opus est, ut continentia ei *vallum* objiciat circa tempus illud periculosum. (3) Interim vero *providentia* est necessaria, quæ affectum impedit, ne exorbitet. Affectum enim Prudens habenis regit. *Discrimen* quicumque noscit, numeratis ille passibus incedit. Verbum unum recolligenti, ponderantique æque durum, atque leve idem loquenti videtur esse.

CXXIX. *Turbante affectu (1) nunquam agere.*

ALias enim omnia corrumpuntur. *Secum*

(3) Prudenter Cicero vult, hominem observare non tantum, quæ dignitatem corporis, sed etiam multo magis, quæ *pulchritudinem animi* conservant. Elaborandum enim, inquit, multo magis, ne animi motus a natura recedant, quod assequemur, si cavebimus, ne in perturbationes, atque exanimationes incidamus; & si attentos animos ad decori conservationem tenebimus. I. Off. c. 36.

(1) *Affectu turbante nihil agendum*, quia omnia in homine corrumpit. Ubi enim affectus furit, & ratio abest, nullum est in homine iudicium; Et tum turbationi moderatio necessaria, ne majorem aut querendi, aut poenitendi homini affectus causam præbeat.

cum qui non (2) est, ille caveat, ne quid ipse faciat, affectu rationem relegante; substituatur vero prudentem *arbitrum*, qui vacuus affectu, talis erit. Qui vident ludere alios, illi tanquam affectibus liberi *luseribus* ipsis melius judicabunt. Ubi turbantur animi, (3) ibi *moderatio* receptui canat, ne bilis adhuc vehementius moveatur; motu enim violentiori quædam *furoris* momenta longæ poenitentiae, magnæque nobis querelæ causam pararent.

CXXX. *Res* (1) & *species*.

Non habentur res pro eo, quod (2) sunt, sed pro eo, quod videntur.

Pau-

(2) Bene *Cicero*; Ratio, inquit, præsit, appetitus vero obtemperet. Omnis actio vacare debet temeritate & negligentia; nec vero agere quidquam, cujus non possis causam reddere. Efficiendum autem est, ut appetitus rationi obediunt, eamque neque præcurrant, neque propter pigritiam, aut ingnaviam deserant; sintque tranquilli, atque omni perturbatione animi careant. *I. Off. c. 29.*

(3) Ex hoc relucebit omnis constantia, omnisque moderatio. *id. ibid. max. 128.*

(1) *Res* & *species* non debent separari, quia merito conjunguntur. Actio hominis sit bona interna, seu bonum habeat finem; externe autem bonam speciem; homines non internam bonitatem, sed tantum externam actionis speciem considerant.

(2) Omnes actiones totius vitæ *bonæ ac turpis* respectu temperantur; ad hæc faciendi, & non faciendi ratio dirigatur. *Sen. ep. 77.*

Pauci interna penetrant, omnesque fere specie sola sunt contenti. Non satis est homini bonam habere intentionem, si maligna actionem (3) species deformat. (4)

CXXXI. Facere (1) & videri.

REs non habentur pro eo, quod sunt, sed pro eo, (2) quod videntur. Noscere facere, & noscere monstrare (facta,) est dupliciter noscere. Quod non videmus, est, tanquam non esset. Ratio ipsa auctoritatem suam amittit, quando illa talis non videtur. *Homines plures sunt decepti, quam sunt habiles. Fraudes enim manifesto triumphant, quoniam*

(3) Caveamus, ut, quæ pertinent ad liberalem speciem, moderata sint; modus autem est optimus decus ipsum tenere, nec progredi longius. *I. Off. c. 39.*

(4) Idem bene; sin aliquando, inquit, necessitas nos ad ea detruserit, quæ nostri ingenii non erunt, omnis adhibeatur diligentia, ut ea si non decore, at quam minimum indecore facere possimus. *I. Off. c. 31.*

(1) *Facere & videri itidem non separantur, quia conjunguntur. Non sufficit res esse, sed simul videri; neque agere hominem, sed etiam acta monstrare. Rationem imperium & auctoritatem oportet habere. Homines rerum internam & externam bonitatem noscere. Valet in hominibus virtus interna, quæque externum decus habet.*

(2) Non semper in facto quidem laus, sed in eo est, quemadmodum fiat. *Sen. ep. 95. Alibi; in omni negotio non minima portio est, quomodo quidque aut dicatur, aut fiat. l. 2. de Ben. c. 6.*

niam res tantum extrinsecus aspiciuntur. *Res multæ, quam sunt, aliæ videntur. Virtutis internæ optima commendatio est decus externum.*

CXXXII. Rem (1) imperfectam (2) nunquam ostendere.

Sicut omni initio aliquid *deest*, ita nunquam imaginatio primum rei conceptum linquit. Operis adhuc infecti visi recordatio nos impedit, ne idem, etiam cum perfectum fuerit, pulchrum esse credamus. Equidem re *magna* subito qui fruitur, de qualibet ejus parte quo minus judicet, impeditur; attamen voluptas illa est, quæ omnem rei imaginationem implet. Quicquid est *omne*, illud *nihil* antea fuit; & quando res incipit esse, illa in *nihilo* satis adhuc versatur. *Apparatus* cibi vel exquisitissimi, sui potius fastidium, quam cupidinem

EX-

(1) *Res imperfecta ideo non est ostendenda, quia semper ei aliquid videtur deesse. Quale initio imaginationi videtur opus, tale postea videbitur. Res perfecta omnia superat, imperfecta nihil est, quia incipit esse. Illa subito visui oblata non potest exacte illustrari; at si tempus suppetit eam lustrandi, imaginationi omni satisfacit. Imperfecta parit fastidium sui, & talis non debet monstrari sicut a natura non foetus, sed homo editur.*

(2) Cui quid accedere potest, illud est imperfectum. *Sen. ep. 92.*

excitat. Ita caveat vir quilibet habilis, opera ne sua imperfecta monstret; discat a Natura, non ante *foetum* in lucem edere, quam statum suum attigerit.

CXXXIII. In vita (1) inæquabilitatem, & (2) disordinem cavere.

Vir prudens nunquam in eum errorem incidat, neque sponte, neque affectatione. Respectu virtutis semper est *idem*; id quod sani est signum iudicii. Si vero mentem nonnunquam (3) *mutat*, ideo eam mutat, quia occasiones, & negotia mutantur. Omnis *inequalitas*
Pru-

(1) *Æquabilitas & ordo vitæ tuendi sunt*, quia rationi coveniunt. Vir prudens semper est *idem*, neque vitam suam mutat, neque aliorum de se conceptam opinionem fallit. Mentem quidem interdum *mutat*, quia occasio & necessitas mutationem movent; alii vero non tantum mentem, sed voluntatem etiam, & mores sine necessitate, quotidie mutant; tam illi æquabilitatem & ordinem vitæ oderunt.

(2) Si quicquam est decorum, nihil est profecto magis quam *æquabilitas tum universæ vitæ, tum singularum actionum*; quam ut conserves, tuam naturam imitari debes. Naturarum differentia tantam habet vim, ut mortem sibi ipsi alius consciscere, alius in eadem causa non deberet. I. Off. c. 31.

(3) Vitium est hæc ipsa diversitas, & signum *vacillantis animi*. Sen. ep. 20. Maximum indicium est *mala mentis fluctuatio*. Sen. ep. 120. Fæda est hominum levitas, quotidie nova vitæ fundamenta ponentium, novas spes etiam in exitu inchoantium. Sen. ep. 9. max. 134.

Prudentiæ est indecora. Sunt, qui *sponte* diebus singulis mutantur, (4) & ut *intellectus*, ita multo magis *voluntas*, *moresque* mutantur. Heri quod affirmantibus placebat, hodie negantibus displicet. Quoniam nunquam sunt iidem, vitam suam, opinionemque de se conceptam *falsitatis* arguunt.

CXXXIV. *Non se hominem* (1) *monstrare.*

Desinimus quempiam (2) divinum (3) putare, simulatque eundem multum habere, ex *natura humana* (4) depre-

(4) Nemo doctus unquam *mutationem consilii* inconstantiam dicit esse. *Cic. lib. 16. ep. 7. ad Att.* Non enim est inconstantis, sententiam tanquam aliquod navigium, atque cursum ex reip. tempestate moderari. *Cic. pro Planc.* Atque hæc de sapientissimis viris literæ tradiderunt, non semper easdem sententias ab iisdem defendi, sed quas-cunque reip. Status, inclinatio temporum, & ratio concordia postularent. *Id. ibid.* Inde non est turpe, cum re consilium mutare. *Sen. IV. de Ben. c. 34.*

(1) Vitium *se hominem monstrandi* fugiendum dicit, tanquam existimationem valde imminuens. Levitas humanæ naturæ, gravitati, tanquam rei divinæ contraria, ob mentis inconstantiam in quolibet homine valde perstringitur.

(2) Primum argumentum *compositæ mentis* est, posse consistere & secum morari. *Sen. ep. 2.*

(3) Magnum est, & summum, Deoque vicinum, non concurrere. *Id. de Tranq. c. 2.*

(4) Principes initii principatus virtutes in vitia mutant quantum sibi dedecus addant, vide *Saav. Princ. Christ. Symb. ib.*

prehendimus. *Levitas* existimationi quam maxime opponitur. Homo gravis sicut major homine habetur, ita homo levis minor homine putatur. Nullum vitium existimationem tam minuit, quam levitas, gravitati quoniam e regione opponitur. Homo levis non potest esse *propositi tenax*, inprimis provectæ ætatis, cujus tempus majorem prudentiam exigit. Et licet hoc vitium sit *commune*, in quolibet homine mirabiliter *perstringitur*.

CXXXV. *Non confestim (1) ad credendum (2) induci.*

Quidam *primam narrationem* stulte a deo domum ducunt, ut sequentes aliæ tantum pellicum locum occupent. Sicut vero *mendacium* semper gradu antecedit, ita veritas nihil amplius loci inveniet. Mens, & voluntas hominis nunquam debent aut a prima narratione, aut

(1) *Primæ narrationi credere* vitium est fugiendum, tanquam obstinationi proximum. *Mendacio* enim mentis inops credit, & *malitiam* mentientium homo infirmus admittit, & *revisionem*, narrationemque posteriorem inhabilis homo respuit.

(2) *Credulitas* error est magis, quam culpa, & in optimi cujusque mentem facillime irrepit. *Cic. X. ep. 23. ad f.*

aut a re prima occupari. Hoc enim mentis est *inopie* argumentum. Nonnulli sunt *ollæ* recenti similes, quæ primo semper liquoris infusi odore seu bono, seu malo imbuuntur. Neque eum deinde odorem amittit. Quamquam hæc *infirmitas* ubi innotescit, (3) perniciofa est, quia malitiæ artibus fundamentum supponit. In quibus mala mens est, ii festinant primum *credulitati* odorem inde-
re. Igitur spatium aliquod *revisioni* vacuum linquatur. Servet alteram parti adversæ aurem Alexander; & alteri, *ultimæve* narrationi portam apertam relinquat. Viri *non habilis* signum est, viti-
umque *obstinationi* proximum, primæ tantum narrationi velle inhærere.

CXXXVI. Non ad (1) *ultimum* abire.

Sunt quidam *ultimæ* narrationi credentes. Quum semper ad extremum aliquod immodestia propendeat, animus quorundam, voluntasque ex *cera* sunt confecti,

(3) Viros magnos sæpe infestat hoc malum; & Cicero ipse queritur; iis credidi, inquit, à quibus nefas putaram esse me decipi. *lib. 1. ep. 4. ad Qu. fr.*

(1) *Ultimæ* narrationi male creditur, quia levitatis illud vitium habetur. Sunt homines qui voluntate & iudicio velut infantes claudicant, & immodestia ad extremum propendentes jactati a prima narratione ad ultimam se conferunt.

fecti, quibus ultimus narrator *sigillum* imprimit, & priora omnia sigilla delet. Homines illi nunquam nobis accedunt, quia (2) eadem semper facilitate *recedunt*; quorumlibet quum præjudiciis pateant, nunquam intima sunt amicitia digni; omni vitæ suæ tempore sunt *infantes*, & tanquam tales hinc inde fluxu, refluxuque opinionum suarum, & affectuum jactantur. Modo hinc, modo inde jactati voluntate sua, & judicio semper *claudicant*.

CXXXVII. *Initio, non (1) sine rerum sua prudenter agere.*

PRudens, & stultus rem eandem faciunt, hoc tamen discrimine, ut ille opportune, hic importune (2) agat. Quicun-
L 2 que

(2) Bene *Livius* quærit: quid illo facies, quid aliunde stet semper, aliunde sentiat, infidus socius, vanus hostis? lib. 24. c. 45.

(1) Homo *initio rerum bene agit*, quia res suas prudenter agit. Prudens enim *opportune* res suas, non vero ut stultus, *mente recta*, non perversa, *ordine recto*, non præpostero, *modo decoro*, consensu hominum, non vi res suas agit.

(2) *Cicero modestiam* dicit scientiam earum rerum, quæ agentur, aut dicentur, loco suo collocandorum: Videri autem, eandem vim ordinis, & collocationis fore. *Ordinem* autem compositionem rerum aptis & accommodatis locis: *locum* autem actionis oportunitatem temporis esse: Tem-

que ab initio perversum habet *intellectum*, omni vitæ suæ tempore talem habebit. Attrahit pedibus, quæcunque gestare in capite deberet, & ex dextero facit sinistrum, moribus suis semper Scævola agens. Tandem vero accidit hujus generis hominibus, ut vi agant, quæ volentes agere potuissent; prudentes moribus horum adversi, videntes statim, quid præoccupatione, quid comòdo tempore faciendum sit, negotium ex animi sententia conficiunt.

CXXXVIII. Occasioni (1) servire.

SEu actionem, (2) seu sermonem, sicut alia omnia homines *tempore* metiuntur. Velle decet, quando potes; neque enim oportunitas aut tempus hominem exspectant. Ne dirige vitam tuam ad normam *præceptorum* generalium, nisi

Tempus autem occasionis oportunam occasionem. Ut inde modestia sit scientia oportunitatis idoneorum ad agendum temporum. I. Off. c. 40.

(1) *Tempori est serviendum*, quoniam hominis res omnes dirigit. Extra præcepta morum, quæ hominis intellectum regunt, tempus hominis *voluntatem*, *verba*, *actiones* regit; & homo acumen prudentiæ tenet, quisquis omnia sua ad tempus studet conformare.

(2) Talis ordo actionum est adhibendus, ut, quemadmodum in *oratione* constanti, sic in *vita* omnia sint apta, & convenientia. Turpe est enim, valdeque vitiosum, in severa re convivio dignum, aut delicatum aliquem inferre sermonem. *I. Off. c. 40.*

nisi in actionibus virtutum; neque veras voluntati tuæ leges præscribe, quippe hodie quam temnis, aquam cras bibere cogeris. Immodestia quorundam tam est ab usu remota, ut polcere audeat, *circumstantias* rei (quibus ipsi conformari deberent) suæ scilicet infantiæ conformare. Prudentem non latet, acum Prudentiæ in eo consistere, ut *tempori serviat*.

CXXXIX. *Necessaria* (1) *ad vitam*
(2) *duplicare.*

EST dupliciter vivere: Non ad *unicam* rem, vel excellentissimam, nos redigi patiamur. Duplicanda sunt omnia, & imprimis quæ sunt *utilitatis*, aut *jucunditatis*. Voluntas humana fragilissima *Luna* inconstantissima adhuc est inconstantior. Ut ergo inconstantia tuæ re-

L 3

pa-

(1) *Duplicatio rerum ad vitam necessariarum* omitti non debet, quia vitam humanam prosperat. *Instrumenta* vel sunt utilitatis, vel commoditatis, vel jucunditatis; quæ omnia, ad exemplum Naturæ, *arte* sunt duplicanda, ne rem unicam habens, inconstantia animi illam alienante, vitam deinde improperam ducas.

(2) Quum ad *vitam hominum* tuendam quæ pertinent, *naturæ* alia sint, alia *artis*, pleraque sunt hominum effecta operis, ut ea homines non haberent, nisi ars accessisset, neque his sine prudenti *administratione* uterentur. Inde autem effectum est, ut vita civilis esset *munizior*, & homines in ea nulla re egerent. *Cic. II. Off. c. 34.*

pagulum ponas , ab arte vivendi hanc principem *regulam* disce , ad commoditatem spectantia omnia ut habeas duplicata. Sicut *Natura membra* maxime necessaria nobis duplicavit , quæ periculo inprimis sunt obnoxia ; ita *Ars* similiter res duplicet , ex quibus pendet vivendi humana felicitas.

CXL. Multa jucunda, (1) non (2) tanquam propria, (3) possidere.

Alieno (4) amplius , quam nostro frui-
mur.

(1) *Virtutum actiones* putat decoras Balthasar , quia secundam certas circumstantias fiunt. [2] *Liberalitatis* tamen etiam tales esse , quoniam sunt virtutis ; de qua *Maximas II.* reliquit : [3] *Tempus vitæ a Ministro* non tanquam proprium possidetur , quippe alieno tantum usui inservit. Non creditur nostrum , quo alii plus , quam suo , fruuntur. Tempore autem vitæ *Ministri* subditi tantum fruuntur , & omnes illius dies , præterquam *Solis* , ad subditorum salutem pertinent. In se quidem vita talis , tanquam onerosa , non videtur experenda , quia principatus , tanquam rei alienæ conservationi , intenta ; quia maximi *Ministri* labores & sollicitudines gratia hominum non pensantur.

(2) Equidem facilius , & tutius est vita otiosorum ; at fructuosius est hominum generi , & ad claritatem , amplitudinemque aptius eorum , qui se ad rempublicam , & ad res magnas gerendas accommodaverunt. *Cic. I. Off. c. 21.*

(3) Proprium est *munus Magistratus* intelligere , se gerere personam civitatis , debereque ejus dignitatem , & decus sustinere , servare leges , jura describere , ea fidei suæ commissa meminisse. *I. Off. c. 34.*

(4) Multa ei se doctus confitetur debere , cujus admini-

mur. *Primus dies Domini*, & omnes reliqui sunt (5) extraneorum. *Alieno* dupliciter fruimur, nempe non solum sine metu amissionis, sed etiam cum voluptate novitatis. Omnia ut meliora inveniamus *privatio* efficit. Aqua fontis alieni æque dulcis est atque nectar. Præterquam *possessio*, fruendi voluptatem minuit, ille auget etiam dolorem, seu gratificando, sive denegando; & alienæ tantum est rei conservandæ; & præterea numerus (6) ingratorum, quam gratorum, semper major existit.

CXLI. *In benefaciendo* (1) *parum*,
(2) *at sæpe* (3) *tribuere*.

Viribus nunquam major debet esse ob-
L 4 liga-

stratione, ac providentia contigit illi *pingue orium*, & *arbitrium* sui temporis, & imperturbata publicis occupationibus *quies*. *Sen. ep. 73.*

(5) *Pacis beneficium* ad omnes pertinet, & altius ad eos pervenit, qui illa bene utuntur. *ibid.*

(6) Plato *Titanum* e genere statuit eos, qui ut illi cœlestibus, sic hi adversantur Magistratibus. *Cic. III. de LL.*

(1) Tribui debet hominibus *res parva*, & *sæpe*, quia ita res tributa maximi æstimatur. Liberalitatis est largiri rem parvam, desideratam, sæpe iterandam. Ita largiens sibi non nocet, amicum retinet, in posterum sibi semper devincit. Nimum enim rei nocet familiari, & amicos ipsos a nobis alienat.

(2) Liberalitatis *ratio duplex est*; aut *opera* benigne fit indigentibus, aut *pecunia*; hæc est faciliior, illa est splendidior, & viro forti dignior. *II. Off. c. 15.*

(3) Habet liberalitas sinum *facilem*, non perfora-

ligatio. *Multum* qui dat, non dat, sed vendit. Hominem memorem non oportet *nimis* onerari; quippe parem quicumque non potest reddere voluntatem, amicitiae se subtrahet. Amicos multos perditurus, nimis eos beneficiis obliget; his enim mutuo quia non respondent, recedunt, & *inimici* ex obligatis fiunt. Nunquam vellet *statua* artificem suum, aut cliens Patronum suum videre. Largiendi hæc est optima ratio, qua efficitur, ut parvi quidem res constet, attamen ardenti desiderio *flagitata*, tributaque eo majoris aestimetur.

CXLII. *Affectionis* (1) *pretio* (2) *res vendere.*

HOc modo nobis homines *amplius* (3)

tum, ex quo multa exeant, nihil excidat. *Sen. lib. 1. de Ben. c. 4.*

Ex frugalitate, tanquam *ex fonte*, liberalitas decurrit; quæ tamen ita temperanda est, ne nimia profusione *marcescat*. *Plin. lib. 2. ep. 4.*

(1) *Queratur a Ministro* *modus largiendi*, sed talis, quo homines sibi amplius obligat. Viris generosis, & bonis, non vero malis est usitatus hic modus, ut civilitate seu animo generoso hominibus largiantur, & obligationem alienam angeant. Hoc est pretium affectionis: Ita enim largiens non tantum revera largitur, sed generose etiam, quod duplex est actionis pretium, indeque bis largiri.

(2) Bene *Seneca*; non quid fiat, aut quid detur, refert, sed qua mente. Beneficium in ipso dantis aut facientis

(3) obligamus. *Avari* petitio nunquam exæquabit gratiam, quæ largiri animo generoso obligatur. *Affectio* non dat, sed devincit, & civilitas (4) obligationem auget. Nihil unquam *antiquius* est homini bono, quam quod ei generose donatum; id enim est bis, & *duplici pretio*, & veritatis, & affectionis venditum. Quamquam non est *Generositas* mera ex usu malorum, (5) quia decori naturam non intelligunt.

CXLIII. *Meritum gratia* (1) *antevenire.*

Maximæ est Politicorum solertiæ. Lapis est Lydius viri boni beneficium,

L 5

me-

animo consistit. Animus est, qui parva extollit, sordida illustrat, magna, & in pretio habita dehonestat. Ab animo forma rebus datur. *lib. 1. de Ben. c. 6.*

(3) Duo enim sunt maxime probabiles liberalitatis fontes; Verum judicium, & *honestæ benevolentia*. *Val. Max. lib. 4. c. 8.*

(4) Placet is, qui *benignitatem* per se gratam comitare adjuvat. *Liv. lib. 9. c. 24.*

(5) Huc spectat *Vitellii* inconsulta liberalitas, qua Latium externis *dilargiri*, & *tributa* dimittere visus; & nulla in posterum cura, lacerare imperium. *III. Hist. 55. 3. 4.*

(1) *Studeat Minister meritum gratia antevenire*; nam subtilis ea est regula liberalitatis. Est enim hic modus plane subtilis obligationem immutandi. At homines aut sunt *malī*, quibus merces honoris ante beneficium solvitur;

meritum, antecedens. Beneficium acceptum duabus laudibus insignitur, nempe prompti animi accipientis, qui que eo nomine danti obligatur; & puræ gratiæ, (2) qua præcedente bonum fit, quod debitum deinde foret. Qui modus subtilis est *obligationes transformandi*, quo mercedem meritis ad (3) remunerandum obligatur. Ast statuendum est, viros hos esse *bonos*; (4) quippe in aliis haberi potius forent, quam calcar, honoris illis mercedem ante merita solvendi.

CXLIV. Scire (1) obligare.

Quidam tam scite gratiam transformant, ut quum eam accipiant, facere

vitur; itaque ad inserviendum aliis quasi trahuntur; vel *boni*, qui prompto animo rem donatam accipientes, ante meritum, ut gratiam beneficium antecesserit, donec (non debito) ad remunerandum obligantur.

(2) Dicitur *gratus*, qui bono animo accepit beneficium, quod debet. *Sen. lib. 4. de Ben. c. 21.*

(3) Ita rem inæstimabilem consecutus es *conscientiam* grati; quæ nisi in animum divinum, fortunatumque non pervenit. *id. ibid.*

(4) Male agit, qui *famæ*, non conscientiæ gratus est. *id. ibid.*

(1) Sunt cavendi quidam scientes obligare, quoniam arte singulari liberalitatis naturam invertunt. Sunt *astuti* quidam, qui desiderantes rem alienam, laudantes eam, honori magno donatori donationem fore fingentes solerter eam extorquent. Sunt autem hi homines *mercatores*

cere videantur. Nonnulli tam sunt ingeniosi, ut petendo honorent, sive utilitatem suam in alterius honorem convertant. Res suas illi talem in modum exornant, ut diceret, donatores non nisi officio suo fungi; adeo illi (2) *arte singulari* ordinem sciunt obligationum pervertere. Minimum illi dubitationem rebus inferunt, uter eorum obliget? Res optimas magna *laude* emunt; quandoque rei alicujus desiderium ostendunt, eandem largiri donatores sibi honori ducunt; quippe pignorantur civilitatem, faciendo debitum ex eo, quod gratæ mentis causa deberet esse. Sane homines illi, meliores Politici, quam Grammatici obligationem mutant in *actionem*. Quæ quidem res magnæ est solertiæ; at tamen longe majoris foret (artem illam) cognoscere, simulque irritam reddere *mercatoris stultitiam*, illi civilitatem, utrisque vero suum *restituendo*.

CXLV.

tores, mercem laude eimenes; ingeniosique, quasi petendo honorantes; arte tamen fallentes, gratiæ in debitum, obligatione in actionem mutata. At hæc actio debet rescindi, & cuique suum reddi, decepto stultitia, decipienti vero civilitas.

(2) Otto III. Episcopatum Spirensen multo privilegiis cumulavit, quoniam, ut ipse fatetur, procul dubio *ad præsentis vitæ statum & æternæ beatitudinis præmia* sibi id profuturum credidit capessenda.

*CXLV, Non obligari, (1) neque
varii (2) generis hominibus. (3)*

Alias publicam te in *servitutem* dares. Alii aliis nati sunt fortunatiores; quidam ut dent beneficium, quidam ut illud accipiant; *Libertas* omni est dono pretiosior, & quicumque donum accipit, illam amittit. Præstat ex nobis alios pendere, quam nos ex uno pendere. Majestati non aliud ullum, quam benefaciendi sæpius commodum inest. Interim cave inprimis, ne obligationem ullam in locum *beneficii* ducas; credeque, sæpius homines occasionem quæsituros esse, te potius obligandi, quam ad agendum inducendi.

CXLVI.

(1) *Caveat Minister a varii generis hominibus obligari*; quippe nimis est illud onerosum. Sunt homines, qui Ministro benefaciunt, tantum ut eum sibi obligatum habeant: Hic vero servus est publicus, ab aliis beneficia accipiens; hac enim re libertatem amittit; Potestatis prærogativam sibi eripit, quia ex subditis vult pendere; sæpe enim subditis benefacere convenit superiori, qui talis non manet, ubi obligatus inferiori quasi subjicitur.

(2) Non accipiam beneficium *ab eo*, a quo propinationem non sum accepturus. *Sen. lib. 1. de Ben. c. 21.*

(3) Eligendus est, a quo beneficium accipiam. *II. de Ben. c. 18.*

*CXLVI. Cunctis satisfaciendi (1)
famam habere.*

HÆc gubernatoribus existimationem, & Principibus benevolentiam populi parit. Sola enim hæc eis prærogativa debetur, ut *plus boni* (2) quam reliqui omnes facere possint. Veri amici amicitiae fide parantur. At sunt quidam eo animo affecti, ut *nulli homini* satisficiant; non tam quod res illis sit oneri, sed quod benefacere indoli eorum repugnet. Qui sane *Bonitati divinæ* omnino adversantur, in res humanas perenni fonte influenti,

CXLVII.

(1) *Fama cunctis satisfaciendi quærenda est* Ministro, quia honorem & benevolentiam sibi hominum ea parit. Habent enim hoc principes viri, & Ministri, ut plus boni, quam reliqui omnes quum facere possint, ob benignitatem suam & amentur & honorentur. Quamquam sunt quidam duræ indolis, qui nulli satisfacere possint; Dei naturæ, quæ tota in bonitate consistit, plane adversantes.

(2) Illud est judicandum, maximas geri res, & maximi animi ab iis, qui rempublicam regant, quod eorum administratio latissime pateat, ad plurimosque pertineat. *Cic. l. Off. c. 26. vide max. 140.*

CXLVII. *Non se (1) prodigere. (2)*

OMnis excellentis rei hoc est malum, ut frequenti usu tandem in *abusum* degeneret. Tandem *displicet* omnibus, quod ardenti omnes affectu quæsiwerant. Malum ingens nulli rei utilis esse; Simulq; utilem omnibus esse velle. Hujus generis homines, quod nimirum voluerint lucrari, semper perdunt, tantoque eos tandem homines odio, quanto eisdem initio sunt amore prosecuti. Omnes virtutes sunt huic sorti obnoxiae; ex quo raritatis famam amittunt, *vulgaritatis* statim nomen recipiunt.

CXLVIII. *Sibi semper (1) artis præstantissima reservare.*

DOcendo artem suam magni magistri ea solertia utuntur. Semper enim in

(1) *Minister caveat se prodigere*, quia amore hominum se infelicitè privat. Virtus ministri omnibus inservire, nimiumque lucrari volendo, abusu, siue iniquo usu fit vulgaris, & odio tandem hominum pensatur.

(2) Olim Cotta dicere solebat, se operam suam, quod non contra officium rogaretur, polliceri solere omnibus, *imperari* iis, apud quos optime poni arbitraretur. Cic. de Pet. Cons.

(1) *Vir magnus studeat sibi artis præstantissima servare*, quippe existimationem & autoritatem hac re suam

in alios imperium convenit, dominiumque servari. Artem communicans cum alio eam ad rem arte indiget. Nunquam fontem aut *doctrinæ*, aut *liberalitatis* (2) decet exhauriri. Hac enim re existimationem, & auctoritatem tuam conservabis. In rebus placendi, aut docendi hæc est tenenda regula, magni quæ est momenti, ut illud nobis reliquum serveamus, quo nosmetipsi *perficimus*, & *admirationem* aliorum alimus. *Vitæ*, & *victoriæ* hæc magna fuit regula in functionibus omnibus, imprimisque in dignitatibus, ut se quis nunquam prodigeret.

CXLIX.

conservat. Minister aut doctor in rebus admirationis, & perfectionis fontem liberalitatis, & doctrinæ non patiuntur exhauriri, sed ex iis optima sibi, simulque imperium & dominium in alios sibi servant. [2] *Hæc regula late patet*, quia in utroque vitæ tempore locum habet; in pace magnis viris ad vitam inservit; in bello duci ad victoriam prodest.

(2) Olim Romanis usurpatum tandem in proverbium venit, laugitionem fundum non habere. II. Off. c. 15.

CXLIX. *Neque sibi, neque (1) aliis omnia. (2)*

APertam utrumque Tyrannidem ostendit. *Sibi* qui tribuit omnia, eum consequens est omnia causa sua velle. Hic de re omni, sibi utili, ne minimum quidem sciunt *remittere*; & paucos quidem devincientes sibi, fortunæ suæ confidunt, attamen plerumque hoc eos præsidium fallit. Interdum *bonum* est nostra nos propter alios deferere, ut alii in gratiam nostri vicissim sua deferant. *Publicum munus* qui gerit, jure etiam servus est publicus; alias enim idem ei, quod olim vetula Imperatori dixit Hadriano: *ut officio, ita dignitati tuæ renuntia.* Contra *quidam toti sunt aliis; quip-*

(1) Caveat *vir magnus sibi & aliis* omnia tribuere, quia Autor eam apertam Tyrannidem dicit. Publico qui officio fungitur, ille omnibus servire tenetur; non tamen ideo *totus debet esse aliorum*, indeque adeo stultus, & infortunatus, ut aliis omne suum tempus tribuat; neque enim homines viri magni personam, sed tantum commodum amant, quod per eum obtinere sperant. *Neque sibi debent ipsi* omnia tribuere, quia sua causa omnia volentes, de suis nihil aliis remittendo, fortuna sua superbiunt, & nemini plane benefaciunt.

(2) Non est claudenda ita res familiaris, ut eam benignitas aperire non possit, nec ita resecanda, ut pateat omnibus modus adhibeatur, isque referatur ad facultates.
II. Off. c. 15.

quippe stultitia semper excessui dedita, valdeque ea in re est infortunata. Neque diem, neque horam sibi relinquunt, & tam parum sibi ipsi sunt, ut horum non nemo totus aliis nominaretur. Sunt alii tales etiam in ipso intellectu; sciunt enim pro omnibus, & pro se ipsis omnia ignorant. Sciat autem vir prudens, non se quæri, sed commodum, quod in ipso est, aut ejus potest ope obtineri.

CL. *Neque se totum aliis, (1) neque alios sibi integros consecrare.*

Nullum sanguinis, neque amicitiae, neque stricti alterius juris vinculum illi rei sufficit; multa enim alia requiruntur, ut aut ab animo tuo, aut voluntate deficias. Maxima quæque Unio exceptionem admittit, quæ tamen ideo amicitiae vel tenerrimæ leges non violat. Amicus sibi semper (2) secretum ali-

(1) Non tenetur quis aliis se totum dicere, ultra leges aut officia Amicitiae. Ita secretum, aut mysterium cum conjuge, aut patre, maritus, aut filius non communicant: neque ideo culpantur, quia animi & voluntatis singularis est ratio, qua pro commercii diversitate cuique secreta aut detegimus, aut negamus.

(2) Augustus electis consiliis, & comite uno Fabio Plautianum vecius ad visendum Agrippam. J. A. 5. 2.

aliquod reservat, & filius ipse rem aliquam patrem suum celat. Sunt res, quas volumus quibusdam *mysteria* esse, quæ tamen cum aliis communicamus. Et contra. Quilibet se totum alii aut addicat, aut non addicat, pro commercio, quo alios ab aliis fecernit.

CLI. Nunquam (1) nolenti satisfacere.

Actio digna est vituperari, nimiam petentibus satisfactionem proponere. Ante tempus qui se *excusat* accusat. Quisquis sano sibi *venam* secari finit, is annuit malo, & malitiæ, ut accedant. Importuna excusatio sopitæ rei fastidium resuscitat. Prudens suspicionem alienam (2) semper *dissimulet*, ne suspicantis indignationem excitet; tantum suspicioni ejus nitatur honestis sinceritatis moribus mederi.

CLII.

(1) Caveat vir magnus nolenti satisfacere, quia actio est hæc digna vituperari. Ante tempus se excusans nimium facit, & prudentius rem dissimulat, suspicioni honestis moribus occurrendo.

(2) Bonum est suspicionem aut inficiando tollere, aut dissimulando sedare. *Cic. pro Sext.*

CLII. *Vulgi affectibus* (1) *immunem esse.*

Magnus ille vir est, qui *vulgi affectibus* (2) nihil loci relinquit. Hæc enim est regula prudentiæ, ut quis in se ipsum descendat, affectumque suum no-rit, illumque præveniendò ad alterum extremum transeat, ut *rationis balancem* inter Naturam & Artem inveniatur. Sui ipsius *notitia* emendationis est initium. Sunt (3) inconstantiae quædam monstra, quæ alio, atque alio sunt animo, & uti animo, ita opinionibus mutantur. Rebus plane contrariis se addicunt, cum semper se sinunt abripi ad civilem *inundationem*, quæ non tantum voluntatem, sed cognitionem etiam, judiciumque corrumpit. (4)

M 2

CLIII.

(1) Sequitur altera Virtus, *Magnanimitas*, de qua Auctor XII. præcepta reliquit. (2) *Immunitas ab affectibus vulgi* viro magnanimo est propria, quia illum à vulgo distinguit. *Vulgi vitia sunt* ignorantia sui; Inconstantia animi; Morum perversio, quæ omnem animam corrumpit.

(2) vide de illis *Lips. IV. Pol. 5. n. 13.*

(3) *vid. max. 133. b.*

(4) Imaginem vulgi videas in Hordeonio Flacco, qui sine constantia, sine autoritate; ne quieto quidem milite regimen. I. *Hist. 9. 1.*

CLIII. *Sublimitati* (1) *studere.*

INdecorum est viro magno minimis (2) unquam de rebus cum aliis contendere. Nunquam res *nimis scrutari* illi convenit, inprimis minus acceptas; licet enim expediat omnia quasi per transeam notare, non tamen licet omnia velle exacte inquirere. Ingenuos in vita liberæ nobilitatis habere decet *mores*, qui partem civilitatis constituunt. *Dissimulare* vero præcipuum munus est gubernandi. Equidem multas res prætermittere expedit, quæ vitæ commercio superveniunt; inprimis tamen inter *inimicos*; *Nimum* vero semper est molestum, & moribus intolerabile. Furoris species est dolores quærere, & plerumque talis est *modus agendi*, qualis est animus, cujus impulsu homo agit. Commissæ a nobis actiones in *characterem* nostri animi transeunt.

CLIV.

(1) *Studendum est sublimitati*, quæ ingenuæ nobilitati inprimis convenit. Vir magnus in dignitate positus res minimas, & prætermitti dignas, non nimis scrutatur, aut de iis vel cum inimicis contendit; erga hos prudenter eæ dissimulantur, ne nimia inquisitio dolorum parens sit, furiosa actione deinde in animi qualitates transeunte.

(2) Bene olim Thrasea, magnarum, inquit, rerum curam non dissimulaturos, qui animum etiam levissimis adverterent. XIII. A. 49. 4.

CLIV. *Ubique* (1) *vulgus*. (2)

IMo Corinthi, & in familia perfectissima, & in propria quisque domo *vulgum* sentit. Non solum ibi *modus vulgaris*, sed vulgare etiam ibi (pejus quod est) duplicatur. Quemadmodum fracti *speculi partes* omnes perlucet; eodem modo homines infimæ *plebis* proprietates ipsas habent; at res illa periculorum non caret. Nam sicut stulti loquuntur, & tanquam *immodesti* judicant. Quales quidem homines discipuli sunt ignorantiae, agnati stultitiae, cognatique proximi gesticulantis Insaniae. Neque dicta eorum sunt, neque sensa curanda. Sane utilis est eorum *notitia*, ut iisdem tam scite te noris subducere, ut neque in comitatu eorum sis, neque consortio; quippe stultitia omnis *Vulgi* naturam habet, & *Vulgus* non, nisi ex *stultis*, constat.

M 3

CLV.

(1) *Ubique esse vulgum putat*, quia ibi sunt modi ejus, & mores; Nempe in domo & familia magnorum, & in urbe reliquarum matre. Sunt enim in illis *plebis* infimæ *qualitates* ignorantiae, stultitiae & gesticulantis insaniae. Plebs illa noscenda est, ut ejus tanquam stultitiae consortium fugias.

(2) Ad Principes vulgi *Vitellius* spectat, qui ignarus militiae, & consilii improvidus. III. *Hist.* 56. 3. ad omnes nuntios trepidus, temulentus erat. *ibid.* vultu, voce, lachrymis misericordiam plebis eliciendo. *ibid.* 58. 5.

CLV. Recedendo a vulgo (1) paradoxa non amplecti.

HÆc duo extrema *Autoritatem* utrinque imminuunt. Omne consilium gravitati adversum est species una demeritiæ. *Paradoxum* est fraus certa, applausum inveniens, novitate quidem sua, & subtilitate hominum se animis ingerens, attamen falsitate ejus usu cognita, vim suam deinde amittens. Veteratoriæ hæc est species *Assentationis*, quæ in actionibus publicis est ruina regnorum. Qui non possunt ad *Virtutem Heroum* pervenire, (2) neque per virtutum vias eo aspirandi animum habent; illi in paradoxum incidunt; quod quidem *stultorum* iis admirationem conciliat, aliorum tamen Prudentiam utiliter indicat. Paradoxum *animi* parum temperati, indeque prudentiæ adversi est argumentum; &

(1) *Paradoxa Ministro sunt fugienda*, quia *autoritatem* imminuunt. Quidam aut vulgum imitatur, aut ab eo recedens paradoxa sequitur; quando nempe homo *animi* parum temperati per virtutum vias ad applausum non perveniens *paradoxa* sive consilia levia, & stulta eligit quorum *fundamento* obscuro, & noxio, *stultorum* quidem, (non vero prudentium) brevem admirationem sibi conciliat.

(2) Viro magno is honor est amplissimus, qui *sua virtute* in altiorem locum pervenit, non qui ascendit per *altius incommodum* & calamitatem. Cic. pro Rosc. c. 30.

& interdum si non falso *fundamento*, saltem tamen incerto, negotiisque publicis noxio innititur.

CLVI. *Se ipsum* (1) *non audire.*

PARVI interest, te ipso an sis contentus, nisi aliis satisfacias. (2) Amoris sui ipsius plerumque contemptu omnium multatur. Sibi sua solvens, in ære manet omnium. Ut audias te, indecorum est loqui velle. Sultitiæ si est, *de se ipso* (3) *ad se ipsum* loqui, duplex est illa, qua *coram aliis* se quis audit. Magnorum nævus est regnantis in modum loqui, qui quidem certe auditores obtundit. Ad quodque verbum prolatum aures eorum applausum, importuniorēve adulationem, velut stipem, petunt. Sunt superbi, qui a verbis suis etiam *echo* expectant; & sicut conversatio cothurnis in-

M 4

fo-

(1) *Caveat Minister se ipsum audire*, quia vitium hoc contemptu omnium multatur. Quidam enim superbus, & stultus, amore sui ipsius loquitur de se ipso ad alios, & in morem regnantis applausum & exclamationem aliorum conversationi suæ velut debitum poscit: qui dignus est contemni.

(2) Qui se supra modum extollit, premere, ac despicere alios creditur, nec tam se majorem, quam ceteros minores facere. *Quint. lib. XI. Inst. Or. c. 1.*

(3) Si laudes alienæ parum æquis auribus accipi solent, quam difficile est obtinere, ne molesta videatur oratio *de se*, ac suis differentis. *Plin. lib. 1. ep. 8.*

solentiæ incedit, ita quælibet vox absurda exclamatione excipitur. *O quam bene dictum ! O quam pulchrum verbum !*

CLVII. Nunquam⁽¹⁾ de se ipso loqui.

VANITATIS, se laudare ; humilitatisque est, se culpare ; Prudentiæque defectus unus in loquente qui est, idem molestia est in auditore. Fugiendum si hoc est in *sermone familiari*, & domestico, multo magis idem ⁽²⁾ in *cœtu publico* est fugiendum, ubi magno officio defungimur ; minima enim stultitiæ species tota ibi stultitia habetur. Eadem contra prudentiam culpa committitur a loquente *de præsentibus* ; periculum est enim, ne in rupem alterutram aut adulationis, aut censuræ incidamus.

CLVIII.

(1) Caveat porro *Minister de se ipso loqui*, quia prudentiæ defectum prodit. Scilicet laudet enim se, quod vanitatis, seu culpet se, quod humilitatis, in sermone seu domestico, seu publico stultitiæ arguitur, etiam de præsentibus loquens, quos aut adulationis, aut censuræ metus manet.

(2) Male olim *Vitellius*, Romæ, tanquam apud alterius civitatis Senatuum, Populumque, magnificam orationem de semetipso prompsit, industriam, temperantiamque suam laudibus attollens. *II. Hist. 90. 1.*

CLVIII. *Nunquam* (1) *exaggerare.*

PRudentis est nunquam loquendo (2) *excedere*; talis enim loquendi modus semper aut veritatem, aut Prudentiam lædit. Quoties aliquid exaggeramus, toties existimationem nostram exponimus. Intellectum enim exiguum, pravosq; sensus loquendo detegimus. *Nimiae laudes* curiositatem incitant, & Invidentiam irriant, ut si, quemadmodum fieri solet, meritum pretio non respondeat, communis opinio contra fraudem conspiret, adulatoremque, & adulatione corruptum irridendos propinet. Homo prudens ergo sibi cavet, & *deficiendo* libentius, quam *excedendo* peccare mavult. Rara est *excellencia*, & ea decet existimationem suam metiri. Species est *menda-*

M 5 cii

(1) *Non debet exaggerare* Minister, quia existimationem suam hac re periculo exponit. Homo quidem in loquendo aut excedit, aut deficit; *excedens* tamen, aut exaggerans nimis laudando rem suam curiosos & invidos irritat, qui pretio rei minori *fraudem* inveniunt, & adulatione corruptum, aut adulatorem merito irrident. Exaggeratio enim species est *mendacii*, & ea utentes, pravis sensibus homines, simul tamen intelligentes habentur.

(2) Male Antonius immodicus lingua, literas ad Vespasianum olim scripsit, *jaëtantius, quam ad principem*, nec sine occulta in Mucianum insectatione. III. *Hist.* 53. 2. 3. 4. 5. sibi omnia, aliis nihil, attribuit.

cii, exaggeratio, & exaggerantes pravis quidem sensibus homines, simul tamen intelligentes (quod pejus est) habentur. (3)

CLIX. *Non jactare (1) fortunam.*

Jactatio dignitatis suæ plus homines, quam personæ offendit. Odium (2) sui jactantia parit; & sufficit homini onus Invidiæ. Majori quo studio gloriam (3) quæ-

(3) Non deerat ipsi arrogantia vocare offensas, nimius commemorandi, quæ meruisset; alios ut imbelles, Cæcinam ut captivum increpans; Unde paulatim levior, viliorque haberi. *VL. Hist. 80. 4. 5.*

(1) Jactantia fortunæ suæ Ministro est velut odiosa fugienda. Personæ suæ, velut minus offendens homines, jactantia non tam est odiosa. Illa nimio studio quærit gloriam, quam tamen apud alios non invenit, sed mereri debet merito personæ, expeditione magnorum negotiorum, autoritate necessaria, non jactantia, sed assiduitate conservanda.

(2) Prudenter Germanicus, congerie armorum structa, in trophæis de se nihil addidit, metu invidiæ, an ratus conscientiam facti satis esse. *II. A. 22. 1. [2]* Nec Agricola unquam in suam famam gestis exsultavit; ad autorem & ducem, ut minister fortunam referebat; ita virtute in obsequendo, verecundia in prædicando, extra invidiam, neque extra gloriam erat. *Agr. c. 8. n. 3.*

(3) Hue Ducis Albani statua Antverpiensis, gloriam Ministro quærens, odium Cæsaris eidem, & postquam dejecta fuit infamiam peperit. *Hier. Connest. lib. IX. de Conj. Part. & Cast.* De magnifica inscriptione, qua in societatem gloriæ regiæ venit Richelius, Rupellæ captæ laudem affectans, legi potest. *Gram. Hist. Gall. ad ann. 1628. p. 780.*

quæris, eo minus eam(4) invenis. Quemadmodum illa ex judicio alieno pendet; eodem modo nemo illam tribuit; Indeque mereri illam decet, & operiri. Magna negotia expeditioni suæ convenientē possunt *autoritatem*; sineque ea nemo illa convenienter perficit. *Conservari* omnem oportet, quæ est necessaria, ut partes officii ita quis impleat, ut eandem non nimio valore extollat, sed tantum adjuvet. Omnes, qui negotiis *obrutos* se ostendunt, ii munere se indignos monstrant, velut mole, cui non sunt pares. Ubi gloriæ occasio adest, ea potius ex ingenti personæ merito, quam mutuo alieno nascatur. Rex ipse majorem sibi personæ suæ dignitate, quam *Majestate* (tantum re externa) venerationem conciliat.

CLX.

(4) Miserat olim *Mucianus* ad Senatum literas, in quibus id erga reip. superbum, erga principem (*Vespasianum*) contumeliosum, quod *in manu sua fuisse Imperium*, donatumque ei jactabat. *IV. Hist. 4. 2.*

CLX. *Æmulationem, & (1) Invidiam vincere.*

Quamvis prudentiæ sit temnere (2) Invidiam, (3) qui contemptus nostræ ætati est exiguus; tamen adhuc meliorem effectum *Civilitas* habet. Non potest satis laudari, qui bene loquitur de male loquente. Non est magis herosa ultio, quam invidentiam bene faciendo torquere. Quilibet prosperi invidi hominis successus, velut ex trochlea patibuli lapsus, est invidenti; gloria vero æmuli eidem est infernus. Ex felicitate sua quisquis invidentibus parat venenum, maximum eis parat supplicium, quod afferri eis potest. Toties enim moritur in-

(1) *Studeat Minister æmulationem & invidentiam vincere*, quia tanta res viro magnanimo convenit. Non tam temnere enim utramque, quam majori usu, nempe *civilitate* tractare utramque vel maledicam laudando & beneficiis afficiendo, inde autem laudes & gloriam colligendo ex qua utrique venenum porrigitur, æternum eis cruciatum, & dolores allaturum. Et hoc [1] præceptum, quod magnanimo contra pestes has opponit.

(2) Nulla ingenia tam sunt prona ad Invidiam, quam eorum, qui genus, ac fortunam suam animis non æquant; quia virtutem, & bonum alienum oderunt. *Liv. lib. 35. c. 43.*

(3) Seneca effugiendæ Invidiæ triplex remedium opponit; si te non ingesseris oculis; si bona non jactaveris; si scieris in sinu tuo gaudere. *Ep. 105.*

invidens, quoties exaudit laudes invisī reviviscere. De vitæ utrique immortalitate disputant; quidam semper gloriosæ, alii semper miserabilis. *Tuba gloriæ*, quæ canitur pro immortalitate unius, alteri mortem annuntiat, *condemnans* eundem supplicii frustra expectandi, donec causæ ejus dolorum delierint.

CLXI. Utilitatem ex (1) inimicis (2) capere.

Sicut non saucianti mucroni, sed *ansæ*, qua nos defendimus, manum adhibemus; ita meliori jure Invidentiam tractamus. Vir prudens ex *inimicis* majorem, quam stultus ex amicis suis utilitatem capit. Invidentes ad mille *difficultates* superandas (3) incitant prudentes,

(4) De remediis Invidiæ & Æmulationis agit scire. Saav. Princ. Christ. Symb. 9.

(1) *Inimici debent ministri usui inservire*, quia sæpe fortunæ ejus sunt causæ. Stultus amicis suis, adulatoribus, qui defectus ejus tegunt, non fruitur; vir prudens vero *invidos* suos, *nævos* ejus obtrecentes intuetur, deprehensos & conspectos *in odii speculo* nævos agnoscens ab illis ad difficultates *superandas* incitatur. Quod est [2] præceptum.

(2) Qualem utilitatem ex inimicis capere possimus, docet egregie Camer. Oper. succif. cent. 3. c. 59.

(3) Scitum illud est *Catonis*, multo melius de quibusdam

tes, a quibus hos adulatores sæpe revo-
cant. Invidis multi fortunam suam de-
bent. Adulatio est odio crudelior, (4)
quia illa tegit *defectus*, quibus hoc me-
detur. Invidorum ex odio vir pru-
dens sibi *speculum* conficit, in quo se i-
psum melius, quam in speculo benevo-
lentiæ videt. Speculum enim illud uti-
le ei est ad *navos* suos corrigendos, in-
deque *calumniam* præveniendam; valde
enim nobis cavemus, ubi rivalium, aut
inimicorum nobis vicinia imminet.

CLXII. Sponte (1) delinquere.

Interdum non magna negligentia vir-
tutibus est ornamento. Suus est In-
vidiæ *Ostracismus*, qui usitator, (2) quo
in-
dam acerbos *inimicos mereri*, quam eos amicos, qui dul-
ces videantur; illos verum sæpe dicere, hos nunquam.
Cic. Læl. c. 24.

(4) Semper auget *assentator* id, quod is, cujus ad volun-
tatem dicitur, vult esse magnum. *ibid. c. 26.*

(1) *Licet ministro sponte delinquere*, quia existimatio-
nem suam interdum ea re conservat. Solent invidi perfe-
ctissimi vitia subito censere, & condemnare; contra quem
Ostracismus ne ulcus disrumpatur, *mentis & morum de-*
fectus affectat, & dormitando ita invidos occæcat, & fal-
lit. Hoc est [3] *præceptum*.

(2) Quia viri magni reip. aut principibus nimii, & me-
tuendi fuerunt, *Ostracismus* usitatus, neque iniquus fuit.
Picc. Obs. Hist. Dec. III. c. 9. Periculosum tamen reipubl.
esse, & tutioribus *Ostracismo* remediis Prudentiam uti
posse, docet *Forstn. notr. Pol. ad II. A. 5. 1.*

injustior. Ille , quod perfectum est, accusat , vitiumque (dicit) quod vitio caret ; quoque est res perfectior , eo acrior est ejusdem condemnatio. Argus est in vitiis in *excellentissimo* quoque deprehendendis , tædio sui quod talem se non inveniatur. Censura ejus *fulmini* comparatur , summos plerumque montes ferienti. Igitur temporis ratio vult nos interdum Homeri instar *dormitare* , & aut mentis , (3) aut animi (non tamen (4) rationem lædendo) quosdam defectus affectare , tantum ut malevolentiam lenias , impediaturque , quo minus mali animi *ulcus* disrumpatur. Hac quidem re *cucullum* Invidentiæ oculis injicimus, Existimationis nostræ rationem perpetuam habentes.

CLXIII. *Non semper eundem (1) modum tenere.*

EXPedit variare modum, ut curiositatem fallas hominum , inprimis tibi in-

(3) Invidia evitatur prudenter, quando amoliendæ ei Minister delabitur ad vitiorum irritamenta. *Lips. III. Pol. c. 11.* ita quidam luxum, quidam otium dilexerunt. *ibid.*

(4) Ita C. Sallustius olim invidios suos delusit copia, & affluentia luxui simili; suberat tamen vigor animi, ingentibus negotiis par; eo acrior, quo somnum, & inertiam magis ostentabat. *III. A. 30. 5.*

(1) *Scudeat Minister modum agendi variare, negotiis*

invidentium. Nam *formæ unius actiones* tuas ubi sentiunt, illas prævenient, indeque conatus tuos irritos reddent. Facile est avem in recto, non vero obliquo *volatu* ferire. Neque tamen semper *dolis* (2) est utendum, quippe secunda vice *dolus* pateret. Malitia in insidiis est, multaque solertia opus, ut ea te liberes. Callidus *lusor* nunquam ludit chartam adversario expectatam, multoque minus desideratam.

CLXIV. Scire (1) *petere*. (2)

Quibusdam nihil facilius, & quibusdam nihil est difficilius. Sunt qui de-

expediendis valde utilem. Invidi enim, tanquam curiosi, actiones unius formæ sentientes, præveniendō eas conatus Ministri irritos reddunt: At *modus eorum obstandi* vel rectus est, vel obliquus, & tum *dolis* interdum utitur contra insidiarum malitiam, & nunquam facit, quod invidi expectant, multo minus, quod desiderant. Quod est [4] *præceptum*.

(2) *Doli* non sunt *doli*, nisi astu *colas*; sed malum maximum, si id palam provenit. *Plaut. Capt. II. 1.*

(1) Sequitur III. Virtus, nempe *Modestia*, de qua 3. præcepta Autor proposuit. (2) *Scientia petendi* non negligenda est, quia utilitatem magnam hominibus affert. Petitur autem aliquid ab *homine* obligato, gratia officium antecedente, de qua *max. 143.* vel non obligato, & tum vel denegat, vel non denegat. Petitur *tempore* opportuno, nempe lætitiæ publicæ, aut privatæ, sub finem remissionis; non vero tristiæ, ubi nihil loci spei est relictum.

(2) Preces Principum in Rep. Romana, quo tempore

denegare nequeunt, indeque opus non est unco, ut eis desiderata extrahas. Alii vero primo quoque verbo denegant; & his est moderate utendum. Apud alios rei alicui petendæ (3) *oportunitas* est quærenda; (4) velut sub *finem convivii*, aut alius alicujus *remissionis*, quæ animos hominum exhilaravit; nisi prudentia viri rogati artes petentis præveniat. *Dies leti-*

jam tum dominabantur, fictæ petitiones erant; Tiberius Neroni à Senatu Quæsturam petiit, non sine irrisu audientium; sed tum fuerunt, qui ejusmodi *preces occultè illuderent*. III. A. 29. 1. 2.

(3) Negligitur merito *petitio importuna*, tanquam dignitari concedentis principis adversa. Equidem olim seditioso militi Percennio tempestivum remedium videbatur, principem novum, & nutantem adhuc *aut precibus, aut armis* adire. I. A. 17. 1. attamen alterum erat immodestiae, alterum rebellionis. Sunt periculosa, & infructuosa plerumque importunæ subditorum preces. Igitur Prudenti etiam fugienda. Licet enim olim Tiberius *indulta Germanicæ seditioni servaret* etiam apud Pannonicos exercitus. I. A. 52. 3. tamen importune concessa brevi post tempore revocari solent; & sub eodem Cæsare *seditionis illius male consultæ*, quibus sexdecim stipendiorum finem expresserant, altero statim anno *abolita* fuerunt. I. A. 78. 3.

(4) Interdum militum *petitio fuit dolosa*, quæ sciens injusta, & deneganda postulavit: Ita olim Batavorum cohortes à Vitellio quædam petierunt, non ut assequerentur, sed *causam seditioni*. IV. Hist. 19. 2. Ita legiones Germanicæ *Imperatorem alium flagitabant*, Senatui ac populo Romano arbitrium eligendi permittentes, quæ seditio mollius acciperetur. I. Hist. 12. 1.

laetitia publicæ, sunt dies gratiæ, gaudio interno foras erumpente. Interim accessum fuge, quando vides alium petitionis suæ repulsam ferre; quippe jam tum timor est denegandi superatus. Ubi vero *tristitia* est domi, ibi nihil speratur. Gratiam officio præveniens, ab homine obligato, & honesto pecuniæ trajectitiæ literas habet.

CLXV. *Scire (1) denegare.*

NEQUE omnia, neque omnibus petita (2) concedi convenit. *Denegandi* scientia quanti est momenti, tanti etiam concedendi; & hæc est pars necessaria regnantibus. (3) Res vero ita (4) se habet.

(1) *Scientia denegandi* tenenda est, quia magnis personis necessaria habetur. Quanti momenti est petendi scientia, tanti etiam denegandi; at hæc inprimis regnantibus convenit. *Denegatio* autem non sit omnium rerum, neque omnibus, neque statim fiat, neque modo incivili, sed humanitate, & bonis verbis, ut repulsæ amaritudinem aliqua dulcedo gratiæ penset.

(2) *Seneca* vult virum prudentem esse æquis desideriis propensum, iniquis vero non acerbum. *lib. 1. de Clem. c. 13.*

(3) Quæ denegari debent, ea in arbitrium alterius *Tiberius* rejecit. *I. A. 25. 4.* *Pharasmanes* filium *Rhadamistum* ad aliam spem traxit, Armeniam ostentando. *XII. A. 44. 4.*

(4) Multis officii competitoribus quomodo Minister denegare petitionem possit; docet *Forstner. ad XI. A. 25.*

bet. Denegatio unius meliori gratia accipitur, quam concessio alterius; nam illa *civilitate* condita magis, quam ingrata largitio probatur. Sunt, ore aperto qui semper denegant; & respondentium primum semper verbum est negatio, & licet iis postea accidat, (5) ut largiantur omnia, nulla tamen eis ideo gratia habetur, quod male condita eam concessionem denegatio præcessit. Non oportet rotundo statim ore denegare, sed repulsam hominibus velut pitissando propinare. Neque etiam omnia denegari decet, ne homines in desperationem conjicias; at contra nonnihil eis spei reliquum facere, ut repulsæ amaritudo, aliqua dulcedine leniatur. Interim benevolentiae vacuitatem *humanitas* suppleat; & defectui beneficiorum bona verba medeantur. Annuendi, & denegandi breviora quidem sunt verba; attamen diu ante cogitandum est, quam ea pronunties.

N 2

CLXVI.

(5) Male Vitellius *Asiaticum* annulis honoravit, scdum mancipium, & malis artibus ambitiosum; quod postulante exercitu, palam abnuerat, dein mobilitate ingenii inter secreta convivium est largitus. II. Hist. 57. 4.

CLXVI. *Se* (1) *subtrahere*.

Si notitia ingens, denegare petitum beneficium, certe major est in negotiis, amicorumque colloquiis sibi idem denegare. Sunt importuna *negotia*, tempus quæ pretiosissimum rodunt. Nihil agere satius est, quam importunis occupationibus distineri. Prudentis est hominis non tantum non *faceffere negotia*, sed iisdem etiam nolle *immisceri*. Non adeo omnibus, ut non nobis ipsi fortius obligemur. Neque amicis est *abutendum*, neque ultra sponte *tribuenda* (2) ab aliis quid (3) exigendum. (4)

(1) *Sciat minister petitionibus se amicorum subtrahere*, ut hominum sibi ea re gratiam, simulque existimationem suam conservet. Sunt enim amici, qui amicis suis negotia faceffunt libenter, aut ab eis nimia petunt, quæ contra amicitiam sunt; quibus *non immisceri* prudentis est, aut petitionibus *se subtrahere*, aut in denegando decorum observare.

(2) Male de *Scævola* dicendi causa est Ciceroni; ad hunc quum ille deprecatum venisset, ut sibi ignosceret petens, addidit tanti se. Gracchum fecisse, ut quicquid ille veller, *sibi faciendum putaret*. Tum Cicero; etiamne, si te in Capitolium faces terre vellet? Nunquam, inquit, voluisset id quidem, sed si voluisset, *paruissem*. *Lael. c. 11.*

(3) Hæc lex in amicitia est, ut neque *rogemus* res turpes, nec faciamus *rogari*. Turpis enim excusatio est, & minime accipienda cum in cæteris peccatis, tum si quis *contra republ.* se amici causa fecisse videatur. *Ibid. c. 12.*

(4) Vitiosum est omne, quidquid excedit, & in primis in conversatione; neque quisquam sine eo *temperamento* existimationem, & gratiam hominum sibi conservaverit. Ex illo enim temperamento decorum pendet. Pateat libertati decus electionis, ut contra sensuum sanitatem ne quid unquam committamus.

CLXVII. *Animosum* (1) esse.

Leonis mortuo lepores insultare non verentur. Vir fortis (2) injuria non finit se affici. Qui non primæ, multo minus is secundæ, & multo pejus ultimæ injuriæ resistit. Difficultas enim, initio quæ posset, circa finem majori labore superatur. Vigor animi major est corporis robore, & illum æque, atque gladium præsto esse oportet, ut eo opportune utaris, eoque existimationem tuam

N 3 tua.

(4) Quomodo amicitia cum malitia nulla communio intercedat lege differentem *Grut. disc. Pol. c. 46.*

(1) Sequitur IV. *Virtus, Fortitudo*, de qua maximam unicam reliquit. [2] *Animositas quidem est aestimanda* viro magno, quia existimationem suam ea tuetur. Ea enim est voluntas naturæ, ut insultus hominum si imminet, eorum iniuriis statim vigore animi, & gladio resistat, ne contemptus postea ab aliis in solitudinem detrudatur.

(2) Olim Schiraphidem Ephori multaverunt, quod multi illum injuriis afficerent. *Plur. Lac. Inst.*

tuearis. Multi magnis fuerunt virtutibus instructi, qui *destituti animositate* pro mortuis habiti, in obscuritate solitudinis suæ semper quasi sepulti vivere. Neque enim sine causa in *apibus* mel cum aculeo Natura conjunxit, similiterque *nervos* cum ossibus in corpore humano; ad eorum exemplum animum lenitate, & firmitate *mixtum* oportet esse.

CXLVIII. Scire (1) *oblivisci*.

Fortunæ est potius, quam artis. Eas
res (2) *oblivisci* (3) decet, quas opti-

(1) Nunc agit de V. virtute *Mansuetudine*, de qua præcepta 6. præscripsit. [2] *Scientia autem obliviscendi* Ministro discenda est, tanquam fortunæ, aut calamitatis civilis parens. Non est illa scientia necessaria hominibus simplicibus, qui bile vacui, & ideo inepti, satis fortunati sunt; sed prudentibus, & animosis, quibus convenit interdum in re dolorosa, ejus crebra, & importuna est recordatio, non implacabilem animum habere, sed malum ipsum *oblivisci*, itaque quasi arte discere sibi mederi. Inde enim sæpe vitæ aut felicitas, aut calamitas pender.

(2) Prudenter Cicero, non est, inquit, mei temporis injurias meminisse, quas etiamsi *ulcisci* queam, malle tamen *oblivisci*. Orat. post redit.

(3) *Lipsius mansuetudinem* regentis dicit virtutem animi a vindicta ad lenitatem cum judicio inclinantis. II. Pol. 12. 2. Severitas enim, quod maximum habet remedium, amittit assiduitate autoritatem. Sen. I. de Clem. 6. 22. Quomodo autem temperanda sit, docet ante citatus. II. Pol. 13.

optime reminiscimur. *Memoria* non tantum ea incivilitas inest, ut in necessitate desit, verum ea etiam est immodestia, ut sæpe importune interveniat. Omnis rei dolorosæ illa est *prodiga*; & rei delectabilis illa est *sterilis*. Interdum (4) remedium mali (5) in oblivione consistit, & *remedium* obliviscimur. Asvescieri igitur alii *mori* memoriam decet, quippe illius est aut paradisum largiri, aut inferno punire. Quamquam eos excipio, qui contenti vivunt, & in statu innocentiae *imperatorum* hominum fortuna fruuntur.

CLXIX. *Pacificus* (1) *longævus*.

UT vivas, *alios* vivere (2) sine. Non solum vivunt (3) *pacifici*, sed etiam

N 4

(4)

(4) Ita probatur mansuetudo, ut adhibeatur *reip. causa severitas*, sine qua administrari civitas non potest. I. Offic. c. 25. 26.

(5) Vide Saav. Princ. Christ. Symb. 22.

(1) *Pacificus minister felix*, quia longævus est. Quisquis inutilia, sive quæ se non attinent curat, litemque non necessariam cum alio incipit, ille non tantum turbatam, sed sæpe etiam brevem vitam habet. [2] præceptum.

(2) Non quicquam est magnum, nisi quod simul est placidum. Sen. lib. I. de Ira. c. ult.

(3) Cui ultio in facili est, is omissa ea, certam mansuetudinis laudem consequitur. lib. I. de Clem. c. 7.

(4) regnant. Equidem audiendum (5) est, videndumque (6) attamen etiam *taeendum*; sine lite dies efficit, ut nox quiete transeat. Diu, & jucunde vivens, duorum hominum vitam vivit, simulque pace interna fruitur. Omnia illa habet, quisquis *inutilia* non curat. Nihil est tam absurdum, quam curare, quæ nos non attinent, aut non curare, quæcunque nos attinent.

CLXX. *Non* (1) *irasci*. (2)

Magna res est, perpetuo sibi imperio dominari. Talis homo enim in
gra-

(4) Nemo excogitare quicquam poterit, quod magis *decorum sit regenti*, quam clementia. *ibid.*

(5) Dicta in Principem cur non videantur pœna digna differit pulchre *Gruter. disc. Polit. in Tac. 55.*

(6) Non expedit omnia videre, omnia audire. *Sen. III. de Ira. c. 9.* Princeps, qui vult omnia scire, necesse habet multa ignoscere. *Quint. lib. 8. Inst. c. 5.*

(1) *Iracundia fugienda est Ministro*, quippe sæpe estimationem ejus periculo exponit. Sæpe excessus iræ animum aulici invalit, ut, igne & ore sæviens in homines, existimationi valde nocuerit: *Minister tamen animi magni*, & regii ira nunquam calefcit, sed se perpetuo imperio regens, admirandus ideo omnibus videtur. [3] Præceptum.

(2) Homines vel ad illam proni, vel in eandem præcipites, vel retinentes iræ, sive amari, vel implacabiles, sive sævi, & maxime sunt cavendi. Bene Cicero monet, iracundiam omnibus in rebus esse repudiandam. *I. Off. c. 26.*

gradu excellentissimo, animique est regii, quoniam difficultate maxima *magnanimitas* ejus movetur. Affectus sunt humores animi elementares, qui simul atque excedunt, animus inde ægrescit; ubique morbus deinde ad os ascendit, existimatio postea valde periclitatur. Igitur te regas ita oportet, ut neque in prosperis, neque in adversis (3) *iracundie* (4) arguaris; sed contra omnes te velut invictum admirentur. (5)

CLXXI. *Iram* (1) *moderari*.

Negotium quidem prudenti non erit difficile, iracundiam vulgo usitatam,

N 5

vir-

(3) Bene Agricola; adversus malos injucundus; ceterum ex *iracundia* nihil supererat; honestius putabat offendere, quam odisse. *Agr. c. 22. 6.*

(4) Principes iracundi, truces, dissimulatores, reconditæ naturæ, velare & tegere odium valentes, fugiendi sunt. Talis Tiberius fuit *I. A. 13. 5.* Nero *XIV. A. 56. 5.* Domitianus. *Agr. c. 42. 6.*

(5) Prohibenda maxime est *ira in puniendo*; nunquam enim, iratus qui accedet ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ est inter nimium, & parum. *I. Off. c. 26.*

(1) *Studeat Minister moderari iram*, quia magnam sibi ea re gloriam parit. Moderatio autem in eo consistit, ut turbationem affectus sentiens, statim rationem consulat, quousque iræ indulgendum, & si locus, tempusque eam non permittant, cum imperio in animum descendat, & illum mitiget. In quo talis est moderatio, aut medio qui animi in motu iram sistere potest, ille laudibus hominum afficiendus est. [4.] Præceptum.

viribus, & moderata meditatione prævenire. Primus est moderationis gradus, turbam affectuum *sentire*; Inde enim plena potestate, mentis in carceres venimus, nosque consulimus, quousque necessarium sit dolori suo frena laxare? Tali autem mentis imperio *descendere* oportet in iram, eandemque placare. Stude scire, *ubi*, & *quando* sistendus sit affectus; difficillimum enim currentis affectus est, quod extemplo debeat sisti. Ingens est iudicii argumentum, *in medio motuum* iracundiæ firmam, & imperturbatam mentem tenere. Omnis excessus affectuum a ratione recedit; Magistræ vero hujus providentia, *ratio* nunquam turbabitur, neque fines unquam officii sui transibit. Interim talem ut affectum compescas, manu semper sunt *habere* tenendæ. Eumque in modum qui se *reget*, moderatissimus semper nobilium, secusque agens, perturbatissimus omnium habebitur. (2)

CLXXII.

(2) Cicero de affectibus similem regulam format; monet, appetitus omnes *contrahendos*, *sedandosque*, excitandamque esse *animadversionem*, & *diligentiam*, ut ne quid inconsiderate, negligenterque agamus. I. Off. c. 29.

CLXXII. *Offensam* (1) *gratia ante-*
venire:

E*Vitare* illam majoris est solertiæ, quam (2) vindicare. Virtutisque magnæ ex homine, quem adhibuisses adversarium, (3) *amicum intimum* facere; aut eos, qui existimationi interitum minabantur, in ejusdem *anterides* transformare. Interest multi alios sibi scire obligare. Transitus, injuriæ præripitur a *Civilitate præveniente*; Et hæc est vivendi scientia, qua dolores futuros in oblectationes mutamus. Eo modo *fiduciam* in malevolentia ipsius ædibus locabis.

CLXXIII.

(1) Sciat Minister *offensam hominum gratia autevenire*, quo existimationem suam conservet. Virtutis & prudentiæ res est, injurias aliorum futuras civilitate, & gratia prævenire, & ex adversariis amicos facere, & existimationis defensores. [5] Præceptum.

(2) Vindictæ tamen atrociora exempla vide apud *Picc. Obs. Hist. Dec. II. c. 6.* male quidem, nam homines multo leves injurias altius demittunt, dum vindicant. *Sen. II. de Ira. c. 32.*

(3) Bene *Seneca*; Irascitur, inquit, aliquis? Tu contra beneficiis provoca: Cadit statim ab altera parte simultas; nisi par non pugnat. *Lib. 2. de Ira. c. 34.*

CLXXIII. *Lenitatem* (1) *nimiam*
(2) *fugere.*

NUnquam irascens nulli est rei idoneus. Vacui ab affectibus ex veri (3) *hominis* natura parum habent. Is character autem non semper ex indolentia, sed sæpius ex *inhabilitate* provenit. Actio hominis est perfecti iusto tempore irasci. Aves, statuæ sui similitudinem referenti, illudunt. Boni sensus est signum dulci amarum *miscere*. (4) Sola dulcedo tantum infantibus, & imperitis convenit. Malum magnum est *nimia*

(1) *Lenitas nimia est fugienda*, tanquam magnum malum. Illa autem nascitur, aut ex indolentia, aut ex *inhabilitate naturæ*, quando adest est bona, ut irasci non possit; quæ quidem magnum malum est, quia talis homo per eam nulli rei est idoneus, veri hominis naturam, cui affectus insunt, non habet, imperfectus est, quippe sine sensibus, quibus male sola dulcia, non vero mixta placent. [6] Præceptum.

(2) Aliis *mitior* est animus, plus quam debet, aliis severior, quam necesse est. *Sen. Rhet. lib. 9. contr. 16.* At hæc lenitas vitioso *lenitudinis* nomine vocatur. *Cic. IV. Tusc. Qu.*

(3) Neque veri civis. Romani olim certum habuerunt, *concedendo omnia*, non mitiorem in se plebem, sed asperiores, alia ex aliis iniquiora postulando, quam prima impetrasset, futuram. *Liv. lib. 4. c. 2.*

(4) Ita *miscendum* est *acre dulci*, ut neque delictum impune sit peccanti, neque Principem *clementiæ simul*, ac *severitatis* pæniteat. *III. A. 13.*

mia sua bonitate in hanc sensuum vacuitatem incidere.

CLXXIV. Discendi (1) sollicitus.

Vita tota ferme *discendo* transitur. Quam minimum vero est (2) *essentiale*, quicquid videmus. Fide aliena vivimus. *Auditus* porta est veritatis altera, & mendacii prima. *Veritas* quidem plerumque videtur, attamen raro auditur. Pervenit illa raro *pura* ad aures nostras, imprimis *eminus*; tunc enim in ipso itinere tingitur ab affectibus, quos offendit. Placet illa, aut displicet, pro diversitate *colorum*, quos ei aut affingit, aut utilitas appingit, quæ semper eam nititur prævenire. (3) *Laudatorem*, multo

(1) Pergit Autor agere de VI. virtute, sive *veritate*, de qua præcepta XIII. reliquit; Pertinet ea ad Homileticas Virtutes, & 2. aliæ, quæ sequuntur. [2] *In vita quidem Civili discere debemus*; quæ tota *discendo* transitur. Sunt enim infinitæ artes, & *technæ*, quas *mendaces* veritatis odio struunt, quæque in *laudante*, & *criminante* observandæ, ita tamen ut illius *finem*, & ietum imprimis noscendo præveniamus.

(2) In vita hominum *frons*, *oculi*, *vultus* persæpe *mentiantur*, *oratio* vero sæpissime. *Cic. ad Qu. c. 5.*

(3) Sunt Principes *versipelles*, & *veteratores*, qui odium inimici ficta laude texerunt. Ita enim Tiberius Germanicum I. A. 25. Nero Senecam XIV. A. 56. Vitellius Asiaticum XI. A. 3. pessime laudaverunt. *Gruter. disc. Pol. c. 31.*

toque magis *criminatorum* cave. Eam ad rem mente ejus opus habes, ut ejusmodi amplificatoris *intentionem* detegas, simulque primum ictum, quo ferire velit, notitia antevertas. Utere consideratione tua ad falsas, levesque *technas* (4) a bonis artibus discernendas.

CLXXV. Non (1) *mentiri*, (2) *neque tamen semper* (3) *vera dicere*.

Nulla res majorem *circumspectionem*, quam veritas poscit, quippe cordis
ve-

Domitianus Agricolaë triumphalia ornamenta, multo verborum honore cumulata decerni jussit. *Agr. c. 40. n. 2. Pessimum inimicorum genus laudantes* dicit. *Ibid. c. 41. n. 1.*

Laudando & criminando validum commendat Tacitus Fabium; qui Manlium Valentem, bene de partibus meritum, nullo tamen apud Vitellium honore, secretis *criminationibus* infamaverat, ignarum, & quo incautior deciperetur, *palam laudatum*. *I. Hist. 62.*

(4) *Lipsius* triplicis generis *fraudes* docet, leves, medias, & magnas. *IV. Pol. 14. 2. 3. 4. 5.* Inde diffidentiam, & dissimulationem, conciliationem, & deceptionem, perfidiam, & injustitiam numerat. *ibid.*

(1) Præceptum [3] veritatis, monens *mendacium esse cavendum*, quia existimationem Ministri evertit. Veritas *circumspectionem* requirit in *dicendo*, & *tacendo*; dicendo, quæ non sunt, fraudulentus homo, & tanquam *falsarius* habetur. Vera quidem non semper dicere licet.

(2) Aliud est *mentiri*, aliud *mendacium dicere*; Nam mendacium dicere aliquando sapienti concessum. *Quint. lib. 2. Inst. c. 18.*

(3) In pueris & ægrotantibus utilitatis eorum gratia multa fingimus, multa non facuri promittimus. *Id. lib. 12. Inst. Or. c. 1. Grot. de J. B. & P. III. 1. 12.*

venam sibi percuti finit, quisquis eam dicit. Quanta ad dicendam eam, tanta ad conticendam etiam solertia requiritur. (4) Unico mendacio (5) amittimus, quidquid (6) boni nominis habemus. Fraus pro *falsa moneta* (7) habetur, & fraudulentus homo (pejus quod est) falsarius. Vera (8) non possunt semper dici; quædam, quia mihi ipsi; quædam, quia alii sunt utilia.

CLXXVI.

(4) Licitum est non vera dicere, ubi honesto, & misericordi mendacio salutis civis calamitosi consultum esse velimus. *Cic. pro Ligar. Grot. l. c. §. 16. 17.*

(5) Mendacium est dolus noxius in verbis falsis. *Grot. l. c. §. 11.* Dolus autem committitur talis vel a fingente scire, quæ nescit; vel a fingente nescire, quæ quis scit; Inde seu simulans, sive dissimulans pro vero falsum tradit. Simulatio vel in verbis, vel factis consistit. *Card. Arc. c. 52.*

(6) Principum simulantium exempla videmus in Tiberio I. A. 7. c. 11. & 12. In Cajo VI. A. 20. In Nerone XIII. A. 18. & XIV. A. 4.

(7) Cicero de *Hortensio* queritur, cum summa simulatione amoris, summaque assiduitate quotidiana *scelestissime*, & *insidiosissime* se tractasse. *Lib. I. Ep. 3. ad Qu. f.*

(8) De dissimulatione agitur *max. 182. b.*

CLXXVI. *Veri hominis* (1) *gloriam* (2) *habere.*

Qui eam habet, (3) minimum contentus est iis, qui eam non habent. In-

(1) Præceptum [3] Veritatis, dicens, *Veri hominis gloriam quarendam esse Ministro*, quia veram ei existimationem conciliat. Hominum enim genus triplex est [1] *veri*, quibus vera hominis dignitas inest, quique ideo prosperam fortunam merentur. [2] *falsi*, sive *manufacti*, qui non, quales veri sunt, seu qui videntur homines, neque sunt, qui dicuntur fraudes concipere, & fraudes parere. [3] *medii*, qui rei incertæ falsa specie, quæ magna, & veritati similis videtur obstinate hominibus nocent. *Discrimen inter veritatem, & fraudem multiplex est*; Veritas homini veram conciliat existimationem; fraus vero falsam; Illa veram utilitatem parit; hæc apparentem; Illa se ipsa freta, & secura; hæc fraudium aliarum accessione vix servatur; Illius fundamen stabile, hujus vero incertum; Illius initium bonum ad finem perducitur; mali consilii initium nunquam ad finem perducitur; Illa nihil amplius promittit, quam satis est; hæc vero plus promittit; Illa sufficit, & præstat, quæ debet; hujus vero species insufficiens, & quæ debet, non præstat.

(2) Cicero distinguit inter *virum bonum*, & qui *habetur talis*. III. Off. c. 18. Illum statuere difficile esse, quum ea res innumerabilibus officiis, & laudibus contineretur. *Ibid.* c. 19. Dicit viro bono, quem Socrates novisset, nihil esse utile, quod honestum non sit; itaque eum non modo facere, sed *ne cogitare quidem* audere quicquam, quod non audeat prædicare. *Ibid.*

(3) Vir bonus est verus homo. Cicero speciem, formam, & notionem illius exprimit. Cadit ergo, inquit, in eum *emolumenti sui causæ mentiri*, criminari, præripere, fallere? nihil profecto minus. *Ibid.* c. 20.

Infortunata est *dignitas*, (4) cui nihil veri inest. Non omnes semper sunt *homines*, qui videntur esse. Sunt enim quidam *manu facti*, Chimæras concipientes, fraudesque parientes. Alii sunt eis *similes*, qui auctoritatem quidem sibi conciliant, & incerto potius pascuntur, a falsa specie promisso, multumque continente; quam certo, a veritate oblato, parumque apparente; attamen pervicacia illorum nititur ad malum, solido quoniam fundamento destituuntur. Sola veritas veram conciliat homini existimationem; simulque *vera rei essentia*, quæ in utilitatem vertit. Una *fraus* multis aliis opus habet, indeque omne ejus ædificium tantum est Chimæra; Hujus autem fundamen sicut est in aëre, ita necesse illud in terram corruere. Nunquam conceptum male *propositum* maturescit; multum quod promittit, ad imminuendam ejus fidem sufficit; *conclusio* nimium probans nihil omnino probat.

CLXXVII.

(4) Quid est, quod afferre tantum utilitas ista, quæ dicitur, possit, quantum auferre, si *boni viri nomen* eripuerit, fidem justitiamque detraxerit? quid enim interest, utrum ex homine se convertat quis in belluam, an in hominis figura immanitatem gerat belluæ. Id. *ibid.* Hæc enim est Chimæra hominis, quæ vero homini opponitur.

CLXXVII. *Ludere* (1) *veritate*. (2)

EQuidem illa est periculosa, attamen homo bonus eam dicere non omit- tit. Cæterum ad eam rem opus est *arte*. Habiles animæ Medici omnia tentarunt, quibus veritas (3) dulcesceret; quippe amaritudo est exquisitissima, ubi ea vi- vum attingit. Quamquam Prudentia omnem ea in re solertiam indicat; quod eadem veritate uni blandiatur, alterum vero occidat. Sub absentium, aut mor- tuorum nomine ad præsentem est loquen- dum. Bene vero rem intelligenti uni- cum tantum signum sufficit; & quando id

(1) Præceptum [4] Veritatis est, monens, *veritate ludendum esse*, quia serius ejus usus homines offendit. Veritas si dicitur, est amara, & quia dulcescere debet in vita civili, solertia, & arte tractanda, ut *absentium, aut mortuorum nomine* ad præsentem loqui, alio quoque & *specioso modo* principibus vera dicere liceat, autó amaritu- dinem rerum speciose regente.

(2) Infortunatus est Princeps, apud quem Ministri veritate ludunt. Apud Vitellium non valebant *vera dicturi*; arcebant eos intimi amicorum Cæsaris, ita for- matis Principis auribus, ut aspera, quæ utilia, nec quicquam nisi jucundum, & læsurum acciperet. III. *Hist.* 56. 6.

(3) *Lipsius* verba ejusmodi byssina improbat, & vult, Principem arte intimos Ministrorum sensus elicere; quos- dam per interpositas personas ministros, quosdam ordine inverso, quosdam scripta in tabellis consilia poposcisse. III. *Pol.* 8. 12.

id vanum, remedium optimum erit filere. *Principibus* amara remedia non medentur; (4) prudentiæ est pillulas iis (5) inaurare.

CLXXVIII. *Simulare* (1) *ignorantiam*, (2)

INterdum doctissimus hominum hanc personam agit, & sunt occasiones, ubi *Scientia optima* in eo consistit, ut ignorantiam simules. Non decet *ignorare*, sed ignorantiam simulare. Parvi interest, apudne stultos docti, an apud fatuos prudentes simus? Cum quolibet secun-

O 2

dum

(4) Svadere Principi, quod oporteat, multi laboris; *assentatio* erga Principem quemque sine affectu peragitur. *I. Hist. 15. 7.*

(5) Bonus est, quisquis cum Principe quam simplicissime loquitur; malus, qui libentius cum *fortuna* ipsius, quam *Principe ipso* loquitur. *Id. ibid.*

(1) Præceptum [3] veritatis, quod vult, *simulationem ignorantie non esse omitrendam*, ubi ea a magnis opportune suscipitur. Equidem candor hominum Ministro benevolentiam parit; attamen quando stulti & fatui adfunt, & plura quærunt, quam licet, tum doctissimi hominum, eo tempore simulant ignorantiam, & cum eis secundum eorundem characterem est loquendum. Hæc enim est *scientia optima*; quippe aliud est ignorare, aliud ignorantiam simulare.

(2) Britannico præcipiti veneno confecto, quum aulici, quibus altior intellectus, resisterent defixi, & Neronem intuerentur, hic *reclinis* erat, & *nescio similis*. *XIII. A. 16. 4.*

dum *characterem* est suum loquendum. Non ignorat, qui ignorantis personam agit, sed qui manifestus est Ignorans; quippe *ignorat*, qui talis est, neque talem qui se fingit. Modus unicus, amorem sibi hominum pariendi, est hominis ex simplicissimi animalium *pelle vestitus*.

CLXXIX. *Sub specie (1) alienæ utilitatis suam invenire.*

HOc est *stratagema* aptissimum ad desiderata obtinenda; & Religiosi ipsi hanc piam fraudem in rebus ad salutem necessariis docent. Hæc *dissimulatio* est utilissima, quia utilitas mente concepta velut esca voluntati alliciendæ infervit. Alii quidem *prior* videtur esse utilitatis suæ ratio, at umbra hæc tantum viam
pe-

(1) Præceptum (6) veritatis, elegans, & dicit hoc *stratagema* non esse negligendum, tanquam rem aptissimam ad desiderata obtinenda. Est hæc dissimulatio subtilissima, in mente hominis acutissima, nempe religiosi, qui homini imprudenti, & fraudem non intelligenti, speciem utilitatis, & cujus prior ratio videtur, velut escam proponit, & voluntatem alienam scite fallit, ut suam ab ea utilitatem percipiat. Hæc pia fraus bene succedit, ubi non intelligitur; ubi vero prudentes adsunt, fraus ea infelicitè tentatur, imprimis ubi contradictio eorum metuitur; quibus tum finem fraudulentarum cogitationum non dicendum esse monet.

petitioni tuæ patefacit. Nunquam immitte te in *negotium* aliquod, & inprimis ubi ex fundo periculum eminet. Interim quando tibi res est cum aliquibus, qui primo quoque verbo *negant*, eis finis cogitationum tuarum non est ostendendus, ne dissentienti argumenta videant; multoque minus quando eorum hac in re repugnantiam prævideas. Expedit hoc consilium illis, qui faciunt ex *mente sua*, quicquid volunt; & id quidem est subtilitatis selectissimæ.

CLXXX. Contemnendo (1) ludere. (2)

VERUM arcanum obtinendi res desideratas, est earum pretium *imminuere*. Res quæsitæ plerumque non obtinentur; non curatæ vero sponte adveniunt. Sicut res mundanæ sunt umbræ coelestium, ita umbrarum illæ proprietatem habent, ut sequentem fugiant, fugientem vero sequantur. *Contemptu*

O 3 non

(1) Præceptum [7] veritatis, quod jubet *Ministrum interdum contentu ludere*, velut arcano desiderata sua obtinendi. Vir magnus ubi calumniatores habet, qui se illi opponunt scribendo; eos astute contentu ulciscitur, & oblivione, quæ invidiam infamant, & cruciant, existimationem vero illibatam, servant.

(2) Vide *Camer. Oper. Succif. Cent. 3. c. 59.*

non est ulla astutior ultio. Hæc est regula prudentum generalis, ut se nunquam *penna* defendant relinquire tractus, majori inimicis qui vertunt laudi, quam crimini; hæc enim species defensionis majorem Invidiæ honorem defert, quam dolorem Insolentiæ inurit. Ea est *fraus* plebis, ut se viris magnis opponant, obliqua via sibi auctoritatem circumdaturi, ad quam recta semita non perveniunt. Multi nunquam cogniti fuissent, nisi magnorum adversariorum scriptis nobilitati. Nulla est *oblivione* excelsior ultio; ea enim homines in pulvere nihili sepelit. Temerarii quidem æternitatem affectant, in mundi, & sæculorum miracula ignibus sæviendo. Ars calumniam retundendi est curam ejus abjicere. Ei respondens sibi præjudicium affert; qua in re qui se offendit, auctoritatem suam imminuit, Invidiæque porrigit, quo se oblectet. Hæc enim umbra defectus tantum est necessaria, ut si perfectam virtutem non obscuret plane, minimum tamen splendidam eidem speciem detrahat.

CLXXXI.

CLXXXI. *Dies (1) securitatis
non habere.*

Juvat fortunam homines incautos opprimere, milleque finet abire occasiones, donec aliquando in improvidos irruat. Mens, Prudentia, & Fortitudo, imo etiam venustas debent tentari, dies quoniam fiducia, alium diem auctoritati damnosum parit. In necessitate maxima semper cautio defuit. *Incogitantia* autem crura hominum inflectit, & supplantat. Cui accedit, quod *dolus* hic malitiæ alienæ sit usitatus virtutibus subito illudendi, ut eas examine rigorosiore tenter. *Dierum* (2) *solennitates* latis sunt notæ (3) & calliditas incogitantiam si-

O 4

mu-

(1) Præceptum [8] veritatis, dicens, *dies securitatis fugiendos esse*, velut maximum hominibus periculum afferens. Viri enim magni fiducia sui nimia, & incogitantia a malitia aliena simulante incogitantiam, die solenni, & qui maximæ securitatis videtur esse, perniciosissimo, & dolo electo subito improvidi supplantantur, fallanturque.

(2) Olim Germanis festa nox, & solennibus epulis ludicra. *J. A. 50. 4.* a Germanico turbata; *l. c. 51. 1. 2.* *Forstn. not. Pol. ad h. l.*

(3) Vide de *laniena Parisensi Grammodum*, qui specie nuptiarum, ludicro ea die indicto, vocatos scribit sectariorum præcipuos, & Parisiis, simulque in provinciis uno omnes ordine necatos fuisse. *Hist. Gall. lib. VI.*

mulat; Verum illa (4) eligit diem, securitatis maximæ, quo omnia facienda tentantur.

CLXXXII. (1) *Dissimulare.* (2)

ANimi sunt *labes affectus*. Scientia usitatissima est ars dissimulandi, Lufum monstrans, lufum it perditum. *Circumspectio* (3) vero contra curiositatem pugnet. Qui verba adeo cominus scrutantur, erga eos animum tuum diffidentiae, & præcautionis *sepe* (4) tege. Ne sen-

(4) Olim civilis primores gentis, & promptissimos vulgi *specie epularum*, sacrum in nemus vocavit. *IV. Hist. 14. 4.* & ibi patris eos *execrationibus* adegit. *15. 1.*

(1) Præceptum [9] veritatis, *de dissimulando*, quod tanquam scientiæ usitatissimæ est discendum. Sunt enim homines curiosi verba, sensus, & animum aliorum salutantes, quorum *fraudes* contradictionis, aut adulationis cavendæ, quibus diffidentia, & cautio opponendæ, verba, & sensus occultando, ne per affectus in animum descendant, & ministerium ita noscant.

(2) Dissimulatio differt a simulatione, quod *consistat* in his, quæ sunt, & nihil agat; hæc vero in his, quæ non sunt, & agat; illa mendacio propior, hæc venustior; quanquam idem *finis*, scilicet fallere; *ususque* prope modum idem, erga domesticos insidiatores, aut Principes. *Card. Arc. Prud. c. 53.*

(3) *Specimen* ejus egregium, quo Tiberius erga Senatum Romanum, & alios est usus, ostendit *Bæcl. Comm. in Tac. I. A. 6. §. 3.*

(4) Utilissima est dissimulata subtilitas, quæ affectu apparet, habitu vero latet. *Sen. Rhet. lib. 1. Contr. Proxm.*

sensus tuos unquam cognoscant, ut te præveniant aut contradicendo, aut adulando. (5)

CLXXXIII. *Interdum* (1) *callide*,
(2) *interdum candide* (3) *procedere*.

Vita humana est contra malitiam ipsius hominis prælium. In eo solertia hominis stratagemate intentionis, armorum loco, utitur. Nunquam agit ex studio illo agendi, quod ostendit; finemque quidem sibi proponit, non tam

O 5 men
(5) Species & quasi finis ejus est *occultatio*, quæ vel fit tacendo, & silendo, vel fit alia agendo, dicendoque; illa facilior, & decora magis, & facile detegitur; hæc tutior, sed turbulenta. *Card. Arc. l. cit.*

(1) Præceptum [10] veritatis, *de utenda calliditate*, & *candore*, velut artibus contra militantes in vita civili necessariis. Putat illa esse *utendum*, ubi fraus nobis alterius erit vestiganda: Nam noscenda primum est sodalis astutia, & simulatio ejus callida occultatione sui verbis dissimulationis, quæ mentem ejus divertunt, intellectu responso contrario inquiritur, & intelligitur. [2] Credit *candorem postea adhibendum*, ut fraudem alterius resolvat. Candor autem in eo consistit, ut observet alterius verba, sensus, & animum, & ubi satis ejus interna perspexit, quo major obscuritas, eo majorem lucem adhibeat, quoque majores sunt agendi fraudes, eo majori eas candore resolvat.

(2) Nihil proficit *simulatio*, paucis imponit, leviter extrinsecus inducta facies. *Sen. ep. 79.*

(3) Nemo *personam* diu ferre potest, & ficta cito in naturam suam recidunt. *Sen. lib. 1. de Clem. c. 1.*

men aliam ob causam , quam ut aspicientium oculos fallat. Verbum primum projicit , & postea rem hominibus incogitatum peragit. Equidem verbum aliquod profert , ut expectationem suorum rivalium divertat ; attamen dum hi cogitatis insistant , ille statim incogitata perficit. Igitur a fraude sibi cavens *fraudem* sodalis sui sanis consiliis antevertit. Semper contrarium illi intelligit , intelligi quod vult , indeque statim simulationem detegit. Primam conjici in se finit petitionem , ut alteram , ultimamque eo firmiori pede exspectet : Postea vero , artibus ejus cognitis , dissimulationem intendit , veritate ipsa ad fallendum utendo. Mox lusum , certamenque mutat , ut fraudem mutet. Ars enim ejus est arte carere , omnisque ejus astutia in eo consistit , ut a dissimulatione ad *candorem* transeat. Quicumque observat eum , neque expers est perspicaciae , nescitque rivalis sui solertiam , ille sibi cavet , & tenebras luce vestitas detegit. Modum agendi resolvit occultiores , quo major omnino illi candor inest. Et talem in modum contra candorem Apollinis olim *Pythonis astutia* pugnavit.

CLXXXIV. *Ex secunda (1) intentione agentes cavere.*

HÆc est astutia hominis versantis in negotiis, *divertendi* voluntatem, ut eam oppugnet; quæ vincitur, simul ac convincitur. Eo ut perveniat, consilium suum *dissimulat*; seque locat secundum in ordine, ut primus sit in exequendo; successum autem rei ob adversarii imprudentiam non desperat. Atque tum quidem ne sine dormire *attentionem* tuam, quum rivalis tui intentio adeo est excitata. Et si deinde intentio secunda est in dissimulando, *discretio* prior sit in advertendo. Cautionis enim est, (2) *artificium* personæ detegere, ejusque intuitus notare, qua re finem velit consilii (3)

(1) Præceptum [11] veritatis, *de cavendis ex secunda intentione agentibus*, quia dissimulant. Homines practici, astuti, prima vice delusi, ex secunda intentione agunt, dissimulant consilium suum, & voluntatem alterius divertentes, inprimis adversarii imprudentis, ad finem pervenire volunt. Tum quidem intentioni illorum attentio, & dissimulationi *discretio* opponuntur; Hæc est artium personæ, intuitus circa finem, consilii ejus pretextus, modorum agendi, directorum, & obliquo-
rum providentiæ in largiendo, solers discussio, & consideratio.

(2) Hæc *obstructio* nec diuturna est, nec obducta ita, ut curiosis oculis perspicere non posset. Cic. pro Sext. c. 9.

(3) sui attingere? Quemadmodum rei propositæ aliam prætexit, meatque, & remeat, ut callide ad finem suum perveniat; eodem modo videndum est, quid ei largiaris; quin expediet interdum cum *non cellare*, mentem ejus non amplius obscuram tibi esse.

CLXXXV. *Contentum* (1) *se ipso*
animum (2) *non* *osten-*
dere. (3)

SE ipso non contentum esse, infirmitatis; *contentum* vero, est stultitiæ. Nascitur hæc animi quies in plurimis hominum ex *Ignorantia*, tenditque ad Sortis coecitatem, custodem quidem voluptatis, non tamen conservatricem Existimationis. Cum eminentes aliorum vir-

(3) Quod parturit animus, tandem parit. *Liv. lib. 21. c. 18.*

(1) Præceptum [12] veritatis, est *de animi re contenti fugienda ostensione*, quia Ministri existimationem minuit. Illa animi quies est *stultitia*, quæ ex *Ignorantia* nascitur, qua quis sibi blanditur; Inde contingit, ut sibi non diffidens, & dormitans, negotia, aliis alia circumstantiis, non regens, infausto consilia sua successu multari videat.

(2) Nos omnes multa videri volumus velle, quæ nolumus. *Sen. ep. 95.*

3. Prudenter ab inquieto sæpe simulatus *qui es*; & contra. *Sen. Trag. Ord. Act. 3.*

virtutes rarum est cognoscere; ideo quisque suis quamquam mediocribus, aut vulgaribus gloriatur. *Diffidentia* semper prudentissimis fuit utilis, aut ad successum negotiorum cautione dirigendum; aut successu desperato ad consolationem sui; quippe malo, quod quis prævidit, adveniente, minus homo affligitur. Interdum etiam Homerus ipse dormitat, & Alexander solio Majestatis suæ descendens, imbecillitatem suam agnoscit. Ex multis pendent circumstantiis *negotia*, & quod uno tempore bene, idem alio male successit. Stultorum vero emendatio, quod desperetur, causa hæc est, quod cogitationes suas vanissimas in flores convertant, granis eorum semper herbescentibus.

CLXXXVI. *Stultitiam (1) commissam occultare.*

SI affectus, certe multo magis vitia (2) sunt occultanda. Homines quidem

(1) Præceptum [13] veritatis, quod monet occultari debere *stultitiam commissam*, quia existimationem Ministri obscurat. Vitia enim commissæ Prudens tegit, & simulatione quasi involvit, quoniam vulgata virum magnum obscurant; Occulentur ea, ut nunquam ea amicis confidantur se ipsum Prudens ea celer, imo plane obliviscatur.

(2) Ludificatio veri nonnunquam in verum vertit. *Liv. lib. 25. c. 6.*

dem omnes peccant, attamen hoc discrimine, ut prudentes tegant peccata, stulti vero commissam adhuc *indicent*. Estimatio potius in modo agendi, quam actione consistit. Monet proverbium: *Si castus non es, castitatem simula*. Vitia magnorum hominum tanto sunt notabiliora, quanto magnorum luminum defectiones sunt illustriores. Quantacunque sit tibi cum aliquo amicitia, nunquam ei vitia tua confide; eadem, fieri si potest, te ipsum *cela*: Aut minimum poteris uti altera vivendi regula, quæ in *obliviscendo* consistit.

CLXXXVII. (1) *Civilitatis famam* (2) *querere*.

AD applausum hac tantum re indiges. Honestæ vitæ pars princeps est (3)

Hu-

(1) Nunc agit Autor de VII. Virtute, sive *Humanitate*, de qua XVI. præcepta reliquit: Hæc autem Virtus Homileticarum est altera. [2] Quærenda est *Humanitatis fama Ministro*, tanquam hominum sibi applausum pariens. Sicut rusticitas hominum & contemptu, & odio multatur; ita Humanitas honore, & amore hominum pensatur.

(2) Humanitas varia habet nomina, & a modo convivendi dicitur *facilitas*; a parte, *affabilitas*; a persona, & officio *civilitas*, ab elegantia & arte *comitas* dicitur.

(3) Humanitas verbis, rebus, affectibus se comem, facilemque præstat. *Sen. ep. 88.*

Humanitas, & species illecebrarum, qua nobis omnium amorem paramus; quum contra *rusticitas* omnium odio, contemptuque homines multet. Incivilitas ubi ex *superbia* nascitur, odio; si vero ex *ruditate* agresti, contemptu digna habetur. *Nimum* quidem Civilitati convenientius, quam *parum*; attamen ne degeneret in injustitiam, erga omnes *aqualis* esse non debet. Tantæ ejus sunt (4) vires, ut *inter hostes* etiam valeat recepta. Constat parvi, magni tamen yallet. *Elegantiam* enim, & *Civilitatem* id sequitur commodum, ut ex eis *gloria* omnis autores suos maneat.

CLXXXVIII. *Nimia* (1) *humanitate* non delectari.

HÆc est species (2) *fraudis*. Quidam Thef.

(4) Humanitatis dulcedo etiam efferata Barbarorum ingenia penetrat, torvosque & truces hostium oculos molli. *Vall. Max. lib. 5. c. 1.* Non enim illi est difficile & arduum inter arma contraria, inter districtos cominus mucrones placidum iter reperire. *ibid.*

(1) Præceptum [2] Humanitatis; & Autor dicit, non delectari Ministrum debere *nimia Humanitate*, quia species illa fraudis habetur. Est Minister, qui reverentia, & mollibus verbis homines aucupatur, postea credulis iis, stultisque ventum solvit; quæ affectata humanitas, quia inusitata, fraus est, qua turpiter se subjicit fortunæ alterius, tantum ut commodum inde speratum aucupetur.

(2) Humanitas viro magno digna sit; non infuscata

Theſſaliæ herbis ad incantandum opus non habent; quia ſtultos, & ſuperbos ſolis reverentiæ illecebris fascinant. Ex honore mercedem faciunt, & mollium verborum *vento* hominibus ſolvunt. Quicunque *omnia*, nihil promittit, & quot ſunt *promiſſa*, totidem ſtultis greſſus inde lubrici oriuntur. Vera humanitas in debitum abit; *affectata* autem, inuſitataque fraus exiſtit. Non enim ea eſt honeſtatis, ſed *ſubjectionis*; neque perſonam reverentur, ſed fortunam; quippe *adulatio* (3) eorum non eſt notitia meriti, ſed aucupium utilitatis ſperatæ. (4) (5) (6)

CLXXXIX.

malevolentia, non aſueta mendaciis, non fallax, nec fucata, non erudita artificio ſimulationis, vel ſuburbano, vel urbano. *Cic. pro Planc. c. 13.*

(3) *Adulatio* magnæ fortunæ comes eſt. *Vell. lib. 2. c. 104.* & perpetuum regum malum. *Curt. l. 4. c. 5.*

(4) Habent hoc naturale *blanditiæ* in ſe; etiam quum rejiciuntur placent; ſæpe excluſæ noviffime recipiuntur. *Sen. I. 4. Qu. Nat. proem.* *Adulatio* apertis & propitiis auribus recipitur, & in ima præcordia deſcendit. *Sen. ep. 45.*

(5) Caveat quilibet, ne adulatoribus latus præbeat; par illis, etiamſi bene caverit, non erit. *Sen. I. 4. Qu. Nat. c. 5.* Miniſtro vero minime malum illud convenit; quod *Cicero* non longe dicit abeſſe a ſcelere. *lib. 13. ep. 30. ad Att.*

(6) Adulator eſt, qui aſſentatur ob utilitatem aliquam in pecunia aut opibus conſequendis. *Ariſt. IV. Nic. c. 12.*

CLXXXIX. *Mollia* (1) *ver-*
ba (2)

Sagittæ corpus humanum; *argutia* vero animam perforant. Farina bene parata bonum edit saporem. (3) Ingens vitæ humanæ est peritia, *aërem* gnauiter scire vendere. Verbis ferme omnia solvuntur, verbaque sufficiunt, ut te negotio non possibili liberes. Nobis sunt in aëre cum aëre *commercia*, & magni est roboris halitus balenæ. Or semper *sacharo* plenum sit, quo sicut verba *condiuntur*, ita *inimici* illis delectantur. Non est

(1) Præceptum [3] Humanitatis, de *Affabilitate*, quæ amplectenda est *Ministro*, ut hominibus amabilem se reddat. *Mollia* verba animos hominum perforant, & placent omnibus. In vita fallaci enim aërem vendere, & solvere potest; & mollia verba *Ministru*m negotiis difficillimis subducunt. Est *Affabilitas* vitæ diuturnæ, & *sacharo* verba sua condiens, & in pace *cives*, & in bello *hostes* sibi devincit.

(2) *Seneca* *Ministru*m sermone *affabilem*, & accessu facilem commendat. *lib. 1. de Clem. c. 13.* *Livius* talem *comiter* facilem appellat. *l. 7. c. 33.*

(3) *Germanici* ea laus fuit, ut de eo *comitas* in socios, & mansuetudo in hostes diceretur; quippe visu, & auditu venerabilis erat. *II. A. 72.*

est aliud præceptum, (4) quam *affabilitatis*, quo amabiles fiamus. (5) (6)

CXC. *Autoritatem* (1) *suam* (2)
uni congressui non expo-
nere.

Congressus ille si *male* finitur, *damnum*
illiud est irreparabile. Accidit sæ-
pe,

(4) De *Tiro Vespasiano* Tacitus; majore tum vi,
inquit, famaue agebat; certantibus provinciarum, &
exercituum studiis; atque ipse, ut superior sui jam
erederetur, *comitate*, & *alloquis* officia provocando
decorum se, promptumque in armis ostendebat. *V. Hist. 1.*

(5) Absit *asperitus*, absit *superbia*; nec timueris con-
temptum. An contemnitur, qui fasces habet? nisi qui
humilis, & *sordidus*, & qui se primus ipse contemnit.
Plin. lib. 8. ep. ult.

(6) Bene *Guicciardinus*; Incredibile est, quan-
tam gratiam & favorem hominum *blanditiæ* & *ver-*
ba humanitatis plena concilient. Unusquisque enim
honorificentius de se existimat, ac majoribus hono-
ribus se dignum censet, quam meretur; itaque in-
dignatur, si alios non ita magnifice de se sentire, quam
meritis suis deberi sibi persuadet, intelligat. *Hypom. Polit. f. 58.*

(1) Præceptum [4] *Humanitatis*, monens, ne *Mi-*
nister congressui *uni* *existimationem suam exponat*, sicubi
damnum ejus irreparabile metuat. Non quolibet enim
die par est negotiis, neque negotia omnia ob certos
casus successus sui sunt certa; igitur si prima vice lapsus
sit, in secundo congressu plura agat, & existimationi
sue ita consulat.

(2) Nec Principis sui. *Picarr. Obs. Hist. Dec. II.*
c. 113.

pe, ut homines semel, & inprimis prima vice *labantur*. Non sumus quolibet die pares negotiis, indeque vulgo dicitur, *diem hunc nostrum non esse*. Igitur danda est opera, ut prima vice, si lapsus fueris, ejusmodi culpam deinde *resarcias*; aut ut primum spondeat pro secundo, quod non succedit. Recurramus semper oportet ad *meliora*, & a *multo* ad *plura* provocemus. Ex certis casibus fortuitis, imo plurimis, pendent *negotia*, quorum successus propterea raræ fortunæ habetur.

CXCI. *Aditum* (1) *non denegare*.

IN turba hominum maxima veræ, brutæque sunt bestiæ. (2) *Aditus difficilis*

P 2

(1) Præceptum [5] Humanitatis, de fugiendo vitio, quo *Minister hominibus aditum denegat*. Qui enim ad honores humanitate pervenit, postea omnibus licet inservire deberet, tamen officium cum moribus mutavit, & neminem admittendo, neque audiendo homines a se deterret, & alienat: cujus superbia, & malitia dignæ sunt ultione publica, ut in solitudine stultitiæ suæ ridendus, & fugiendus relinquatur.

(2) De *Agamemnone* sci è Tragicus; Moribus quærens imperium a vulgo redimere; deinde *postquam positus est imperio*, mutans mores, amicis non amplius fuisti, sicut ante, amicus; *difficilis aditu*, & rarus intra claustra; virum vero non decet *probum* res magnas gerentem, & imperio *dedecoratum mores mutare*. Eurip. *Iphig. in Aul.* v. 357.

cilis vitium est eorum, quorum mores sunt mutati ab honoribus. At non nobis ita paramus (2) Autoritatem, alios deterrere incipiendo. O quam pulchrum est intueri *monstrum* ejusmodi intractabile, (4) moresque insulsos assumptæ insolentiæ considerare! Quicumque infelicitè illis indigent, ad audientiam eorum, & metu, & præcautione, velut ad pugnam tigrium, armati eunt. Locum suum donec ascenderent, hominibus omnibus blandiebantur; eodem vero potiti ad sumendam de hominibus ulationem alios videntur provocare. Equidem officium eorum posceret, (5) ut omnium usui paterent, sed superbia eorum, malignitasque animi id efficiunt,

ut

(3) Imperium facile *his artibus* retinetur, quibus initio partum est: Verum ubi pro labore desidia, pro continentia, & aequitate libido atque superbia invasere; fortuna simul cum moribus immutatur. *Sal. Bell. Catil. Proem. c. 2.*

(4) Male olim *Pausanias* aditu se difficilem præbebat, & iracundia adeo gravi in omnes pariter utebatur, ut nullus posset accedere: quamobrem etiam potissimum focii ad Atheniensium partes transierunt. *Thucyd. de B. P. lib. 1.*

(5) Bene *Cicero* ad fratrem; facillimos aditus ad te volo, patere aures tuas querelis omnium, nullius inopiam, ac solitudinem neque populari tribunali, neque domo quidem tua, aut cubiculo esse exclusam. *lib. 1. ep. 1.*

ut studiis nullius inserviant. Vera autem eos ulciscendi ratio est, eosdem solitarios relinquere; nunquam enim illi in solitudine sapient.

CXCII. Non (1) molestum esse.

Homo tantum de *uno negotio*, (2) aut semper de *eodem* loquens, plerumque homines fatigat. Aptior negotiis est brevitās, quæ delectando lucratur, quod parcendo perdit. Quod bonum, bis est bonum, si breve; & pariter quod malum, minus est tale, si parum mali habet. Guttæ *selectissimæ* plura, quam magnæ potiones efficiunt. Veritatis est approbatæ, *magniloquum* virum raro habilem esse. Sunt, Universitati qui majori oneri; quam honori sunt; centonibus similes, in plateam jactis, & pe-

P 3

di-

(1) Præceptum [6] Humanitatis, vetans, *ne quis Ministro molestiam exhibeat*, magnis & publicis negotiis impedito. Non enim importune ad eum quis accedat, & ubi accessus permittitur, studeat, ut paucis brevibus, & selectissimis verbis rem suam proponat; qui enim verbosus, de una aut eadem re nimia dicit, is Ministro est oneri, & tanquam ex ædibus protrudi meretur.

(2) Interdum multitudo verborum vim quandam habet, si concinna, & de re non magna fuerit; at *apud leves auditores*; *apud magnates* nugacis nomen ei verendum est, qui de communibus multa loquitur. *Card. Arc. Prud. c. 61.*

dibus quorumcunque e via propulsis. Homo prudens caveat ; ne *importune* ad magnos accedat , magnis negotiis impeditos ; præstaret enim omni potius reliquo mundo , quam uni soli hujus generis viro molestiam creare. Quidquid *paucis* , bene dicitur.

CXCIII. *Non satiatos (1) a se dimittere.*

L Abiis nectare tinctis homines (2) dimittere convenit. Desiderium mensura est æstimationis. Etiam *sitim corporis* conservare , & non plene extinguere , est boni gustus artificium. Bonum dupliciter tale est , ubi rarum. Magnum est , quod ei altera vice decedit. *Usus-fructus* nimis plenus, est periculosus, quia causa est , quod perfectionem maximam

te-

(1) Præceptum [7] Humanitatis est, quod vult, Ministrum non debere *homines satiatos a se dimittere*, quoniam existimationi suæ ita male consulit. Aut enim hominibus *plene satisfacit*, & fruendi tædio homines rem optimam contemnunt ; simulque Ministrum ; Aut *non plene eis satisfacit*, eosque insatiatos dimittit, ii fruendi cupidine rem illam quærent, simulque Ministrum honorabunt. Igitur prudentis est, desiderium in animis hominum excitare, iisque partem unam post alteram ministrando, dupliciter illis satisfacere, simulque existimationem suam solerter conservare.

(2) Cicero vult a fratre Quinto homines *amiciores* discedere, quam accesserint. *l. 1. ep. 1.*

temnamus. Placendi regula unica est, invenire *appetitum*, quem non fatiatum dimisisti. Excitari autem ubi eum oportet, potius *impatientia* desiderii, quam fruendi tædio excitetur. Felicitas, labore parta, dupliciter satisfacit.

CXCIV. (1) *Morositatem* (2)
fugere.

NUnquam horrorem provocato, quippe vel non vocatus advenit. Multi gratis oderunt, neque quomodo, neque quare scientes. *Odium* benevolentia humana est promptius, animusque proclivior ad nocendum, quam inserviendum. Quidam cum omnibus (3) *simultates* exer-

P 4

cere

(1) Præceptum [8] Humanitatis est, de *Morositate Ministro fugienda*, quia odium hominum provocat. Horrent homines sponte morosum, & facile eum oderunt, animo mortalium ad nocendum, & ad rixandum valde proclivi. Ad morosos autem pertinent *calumniatores*, & *superbi*, & *cavillatores*, & *singulares* homines, qui nihil in vita æstiment. Æstimantes alios fortunati sunt, & vicissim ipsi æstimantur.

(2) Multi dum verentur, ne gratiæ hominum nimium impertiri videantur, *sinisteritatis*, atque *malignitatis famam* consequuntur. *Plin. lib. 9. ep. 5.* Ad illos autem morosus pertinet, delicatum iracundiæ genus. *Sen. l. 1. de Ira. c. 4.*

(3) Haut quaquam aulæ & assentantium ingenio accommodatus est. *Curt. l. 8. c. 9.* Quippe *paratioris iræ*, cui non magis est tutum blandiri, quam maledicere. *Sen. l. 3. de Ira. c. 8.*

cere gestiunt, seu contradicendi studio, seu tædio; ubique odium eorum animos occupavit, æque difficile est illo affectu eos, atque errore liberare. Homines prudentes metuuntur; calumniatores odio afficiuntur; superbi contemnuntur; cavillatores horrentur; singularesque qui sunt, ab omnibus aliis deferuntur. *Æstimare* ergo debes, si vis æstimari. Faber fortunæ suæ omnia æstimat.

CXCV. Nossē (1) æstimare. (2)

Non est quisquam, quin aliqua in re alio possit superior esse. Quicunque *excellit*, (3) semper aliquem se excellentio-

(1) Præceptum [9] Humanitatis est, quod dicit, *æstimandi scientiam Ministro*, tanquam viro prudenti propriam, competere. Prudens vir æstimat eos homines, quos se aliqua in re superiores, aut excellentiores invenit. Scit autem eos æstimare, quia quantitatem boni in illis colligit, & ex interno boni valore de pretio hominum judicat: quod quidem prudenti, non vero stulto, convenit.

(2) Morbum puto, non hilaritatem, semper arripere ridentibus, & ad omnium oscitationem ipsum quoque os deducere. *Sen. l. 2. de Clem. c. 6.* Nihil enim est inamabilius, quam diligens stultitia. *Sen. Rhet. l. III. c. 18.*

(3) Plerumque eos viros homines *suspiciunt*, in quibus existimant, se excellentes quasdam, & singulares virtutes perspicere; *despiciunt* autem eos, in quibus nihil virtutis, nihil nervorem putant. *Cic. II. Offic. c. 20.*

tiorem invenit. Utilis est scientia, quodlibet in quoquo homine bonum valens colligere. Prudens omnes homines *æstimat*, quia scit, quantum quilibet boni habeat, quantique res *interna* æstimatione valeant. Stultus neminem æstimat, quia bona ignorat, semperque pessima eligit.

CXCVI. *Nihil (1) ex vulgari habere.*

O Quam sanæ mentis ille erat, cui placere pluribus grave videbatur! Communi vulgi applausu Prudens non delectatur. Sunt chamæleontes, quorum palatum *vulgaria* (2) adeo afficiunt, ut aërem crassiores haurire malint, quam gratos Apollinis Zephyros odorari. Vulgi miraculorum intuitu ne te sine occæcari. Ignorantiæ propria est admiratio. Ubi vulgi stultitia stupet, inde prudentis *discretio* noscitur.

P 5

CXCVII.

(1) Præceptum [10] Humanitatis est, volens, *vulgaria non æstimanda esse*, quia sanæ viri menti adversantur. Prudens aërem crassiores a Zephyris Apollinis distinguit, & quia miracula vulgi a rebus rarissimis discernit, iis, sicut vulgus non occæcatur, neque ea admiratur, aut ad ea stupet.

(2) Olim Scytha quidam, quum captivum haberet Ilineniam *tibicinem*, jaravit, se libentius audire *binnitum equi*. *Plut. de Fort. Al. 20. 2.*

CXCVII. *Rem multis (1) placentem non (2) damnare.*

O Porter esse aliquod *bonum*, quoniam tot, tantique homines eo sunt contenti; & licet illud non explicetur, eodem tamen frui non intermittunt. *Vitæ singularis affectatio* semper est odiosa, & ridicula, quando bono fundamento destituta. Illa potius hominem, quam rem, circa quam versatur, infamia notabit, indeque homo sensibus suis corruptis solus relinquetur. Qui *discernere* bona non valent, *judicii sui exiguitatem* occultent, neque tam temere damnare rem audeant. Nam pravus plerumque sensus ex *Ignorantia* nascitur. Quod omnes affirmant, illud aut tale est, aut tale videtur esse.

CXCVIII.

(1) Præceptum [11] Humanitatis est, quod suadet Ministro, ut caveat *rem multis placentem damnare*: Nam est res odiosa, & ridicula. Est hæc vitæ singularis affectatio, temere rem multis placentem improbare; & ignorantia, pravisque sensibus eo usque indulgere, ut *judicii sui in damnando exiguitatem* prodat; quod enim omnes bonum putant, illud aut est, aut videtur tale esse.

(2) Tacitus *de Pisone* a Galbo adoptato; æstimatione, inquit, recta *severus*, deterius interpretantibus *tristior* habebatur. I. Hist. 14. 4.

CXCVIII. *Statim* (1) *cujuslibet rei bonum* (2) *invenire.*

Optimum hoc *recti sensus* est argumentum. Apis statim ad dulcia se confert, ut inde mella; & vipera ad amara, ut inde venenum legat. Eodem modo se sensus habent, & quorundam optimis, quorundam vero pessimis rebus adhærent. Rebus omnibus aliquid boni inest, inprimis *libro*, plerumque industria conscripto. Quidam tam perversa sunt mente, ut mille inter virtutes unico, qui forsan invenitur, *defectui* adhæreant, neque alia de re unquam loquantur; quasi necesse sit eos receptaculū alienarum voluntatis, mentisque fordidum existere; tantumque de nævis alienis, quos vident, rationum libros habere: quæ res potius male discernentis animi-

(1) Præceptum [12] Humanitatis, monens, Ministrum debere *cujuslibet rei bonum statim invenire*, quia *recti sensus* illud est argumentum. Ut animalium sensus diversi, ita etiam hominum, qui diversis rebus, aut virtutibus, aut vitiis adhærent; illud subtilitatis, hoc male discernentis animi exercitium habetur, vitam hominis non prosperans.

(2) Id, in quo *Prudentia* versatur, & quod assequi vult, debet aptum & accommodatum *naturæ* esse. Cic. lib. 5. de fin. sive quod justum, & honestum, & homini bonum. VI. Nic. c. 13.

nimi calamitas est, quam subtilitatis exercitium. Hi sane vitam suam male transigunt, quia rebus malis nutriuntur. Et fortunatiores sunt, qui mille inter defectus statim unam *Virtutem*, vel casu inventam, detegunt.

CXCIX. Non esse (1) ad culpandum (2) pronum.

Homines sunt quidam *asperi*, qui non affectuum, sed indolis impulsu omnia crimina existimant. In nonnullis, quod egerunt, in aliis, quod sunt acturi, omne *condemnant*; omneque adeo exaggerant, ut ex atomis conficiant trabes, quibus oculos effodiant. *Indoles* eorum peior, quam crudelior vellet campos Elysios in triremes convertere. Quando vero *affectus* naturæ conjungitur, tum demum summo rigore judicant.

Ali-

(1) Præceptum [13] Humanitatis est, quod vetat, *Ministrum pronum esse ad culpandum*; quippe ea re sibi odium hominum parit. Sunt enim quidam homines *asperi*, vel indole, vel affectu, vel utroque, qui rigorose de rebus minimis judicant; qui non, ut mites, amore digni, quod animo ingenuo, de actionibus benigne judicent.

(2) Quamvis vitium sit satis commune; & imprimis in aula, ubi ad *reprehendenda* aliena dicta, & facta ardet omnibus animus, vix satis apertum os, aut lingua prompta videtur. *Sall. Orat. I. ad Cæs. fin.*

Aliter quidem animus *ingenuus* judicat, & benigne de actionibus, si non ex dolo, saltem tamen ex culpa, judicat.

CC. *Maledicentiam* (1) *fugere*.

MAlæ famæ signum est, famam (2) quemcunque juvat alienam minuere. Quidam lavare, aut minimum occultare *maculas* suas vellent, alienas notando. Stultorum solatio utuntur ad dolores de vitiis cum aliis sibi communibus minuendos. (3) Habent illi semper os *fœtidum*, tanquam (4) *fordium* Ci-

(1) Præceptum [14] Humanitatis, quo Minister monetur *Maledicentiam fugere*, tanquam infamæ signum. Infames enim alterius famam minuunt, alienasque maculas notare amant; Cloacæ fœdium alienarum, & vitiorum receptacula, omnibus hominibus infesta.

(2) Demetrius olim contra maledicos; quanta dementia est vereri, ne ab *infamibus* infameris? *Sen. Ep. 91.* Nam ut quisque contentissimus, & ut maxime ludibrio est, ita solutissimæ est linguæ. *Sen. de Tranq. c. 9.*

(3) Maledicentiæ fœditatem, ejusque pœnas notabiles tradidit *Picc. Obs. Hist. Dec. VIII. c. 10.*

(4) *Historici libertas maledicentiæ similis* habita a principe non punienda est, quoniam prudenter dissimulando supprimitur. Scripta enim *spreta* exolebant; si irascere, *agnita* videntur. *IV. A. 34. 9.* Male olim Patres Romani libros *Cordi cremandos* censuere; sed mansere occulti, & editi. Punitis enim ingeniis gliscit auctoritas, & reges in illa *sevitia* utentes nil aliud, nisi dedecus sibi, atque illis *gloriam* pepererunt. Ut bene *Tacitus IV. A. 35. 5.*

civilium cloacam. Quanto plus sordes subruimus, tanto plus in eas irruimus. Pauci sunt sine *vicio* nativo, seu dextero, seu sinistro. In parum notis vitia sunt ignota. Vir prudens ne sit *catastrum* maledicentiæ; quippe in vitia in exemplar injucundum, & exanime molestiæ transfret.

CCI. *Nomen (1) maledici fugere.*

NE *flagellum* humanitatis habearis. In damnum aliorum ingenium ne exerce; ne odiosus, & fastidiosus aliis efficiaris. Quisque maledicum *ulciscitur* male de eo loquendo; & sicut solus est, ita citius vincetur aliis, qui numero superiores non convincuntur. Circa *malum* unquam neque gaudium, neque commentatio versentur. Maledicum æterno odio prosequimur; & si viri magni interdum cum eo sunt, potius voluptatis cupidine id agunt, argutias ejus audiendi, quam honore aliquo, quo eum afficiant.

Male

(1) Præceptum [15] Humanitatis est, mouens Ministro, *fugiendum esse nomen maledici*, tanquam odio æterno plenum. Homo enim ingenium suum in damnum aliorum exercens, est *flagellum humanitatis*, quod quilibet male loquendo ulciscitur, & quod male loquendo efficit, ut aliis de se pejora loquantur.

Male (2) qui loquitur, ille efficit, ut alii *pejora* de se loquantur.

CCII. *Contra* (1) *calumniam*
muniri.

Vulgo sunt multa capita, & *linguæ*, multique etiam oculi. Illis *linguis* unus tantum sufficit rumor malignus, ad existimationem maximam obsecurandam; & si rumor ille in jocularium (2) *cognomen* abit, actum est de existimatione

(2) Bene *Augustus*, quum audiret, *Ælium* quendam male de se loqui solere, faciam, inquit, sciat *Ælianus*, & me linguam habere. *Suet. Aug. c. 51.*

(1) Præceptum [16] Humanitatis est, de *munimento* contra *calumniam* quærendo, quæ existimationem Ministri obscurat, & evertit. Vulgus enim insanum, videns novos oculos, & Invidiæ obnoxios, quum casu inveniatur, qui vocula una diæterio occasionem præbeat, cognomen inde infame Principi, aut Ministro indit, simulque existimationem eorum facillime evertit. *Fama mala* facile nascitur, & crescit; nascentem prævenire facilius est, quam natam opprimere.

(2) *Cognomen ridiculum* si possent nonnunquam fugere principes, malum dignitati suæ perniciosissimum, certe ii fortunati essent; At malitiæ subditorum plerumque malum illud est effectus: olim enim in Gallia quorundam astutia effectum fuit, ut, *potentia*, regni imminuta, cognominum ignominia dignitas regum deleteretur. Igitur tum Principes suos *balbos*, *calvos*, *simplices*, *crassos*, & *ignavos* perfidia subditorum cognominavit, & interim everfi regni opimis ruinis solerter fruita est. Vide de cognominibus regum *Pufend. Intr. cap. 5. §. 5.*

ne , quam homo sibi acquisiverat. Hæc joca plerumque certis *nævis* , (3) in oculos cadentibus , adhærent , & quia *nævi* sunt singulares , magnam illi *diſſeritis* materiam præbent. Et sicut sunt *nævi* , quos Invidia singularis malitiæ communis oculis exponit ; ita sunt linguæ acutæ , quæ *verbo unico* jacto dignitatem hominum promptius , quam aliarum linguarum impudentia omnis evertunt. Facile admodum est famam habere malam , quia malum facile crescit , sinistraque hominum opiniones difficillimæ sunt delctu. Igitur prudentis est ea in re sibi cavere , nam facilius est calumniam *antevertere* , quam natam evertere.

CCIII.

(3) Bene quidem Cicero , Personam principis , inquit , non solum animis , sed etiam oculis civium servire debere. *Phil. 8. 10* ; Princeps tamen *nunquam satis prudenter gerere se potest* , ubi ille a populi malignitate totus observatur. Quippe ubi tempora sunt misera , & subditorum perfidia principatibus ingravescit , vel perfectissimo olim Cæsarum non licuit ita se gerere , ut potuerit prohibere , quo minus aut corporis , aut animi *nævus* subditi notarent , talique infamia dignitatem suam contra jus fasque subruerent. *Vide Bæcl. Comment. in I. A. 10. §. 17.*

CCIII. *Læti* (1) *animi esse.*

A Nimi lætitia, non nimia, *virtus* est potius, quam vitium. Unum *facetiarum* granum omnia condit. Viri quidem in dignitate maxima positi, simili aliis lætitia ludunt, ut omnium sibi hominum *benevolentiam* concilient; hoc tamen discrimine, ut Prudentiam semper (2) modestiamque tueantur. Alii læto verbi (3) *acumine* difficultate se liberant, (4) sunt enim quædam, quæ licet alii seria videantur, tamen decet riden-

(1) Agit Autor de Virtute VIII, nempe *Urbanitate*, de qua III. præcepta reliquit; Homileticarum hæc est tertia. [2] *Ministro* convenit *læti animi esse*, quia res illa est Virtutis, & laudabilis. Indoles Jovialis animorum est ornamentum, ludens facetiis prudenter, modeste; non tantum hominum sibi amorem tali indole parit, sed etiam difficultatibus magnis ea se subtrahit.

(2) Inprimis erga principem, cujus gratia ad nimiam lætitiā non licet abuti. Male Tullius Tiberium olim acerbis facetiis irridere solitus, quarum apud præpotentes in longum memoria. *V. A. 2. 3. Forstn. in nott. ad h. l.* Male Vestinus Neronem, post intimam sodalitatē, *asperis facetiis illustr;* quæ ubi multum ex vero traxere, acrem sui memoriā reliquere. *XV. A. 68. 4.*

(3) Cicero olim victoriā jocis est adeptus, quum nocentissimos reos tueretur. *Macrob. lib. 2. Saturnal.*

(4) Nulla est *ars salis*; nam *natura* fingit homines, & creat narratores facetos, & vultu adjuvante, & voce, & ipso genere sermonis. *Cic. lib. 2. de Orat.*

dente mente excipi. Adamas animorum est *indoles Jovialis*.

CCIV. *Sufferre* (1) *joca*, non *jocari*.

Species est unum Civilitatis; alterum vero modus (2) sibi negotia facessendi. In lætando qui sui obliviscitur, is multum ex bellua habet, & plus adhuc belluini ostendit; (3) *Jocus nimius* delectat; eumque ferens magni pretii homo habetur; indignans vero ad se vexandum (4) adhuc provocat. Optimum est jocum omittere, neque eum resuscitare. Maxima semper *veritas* elicitur ex

(1) Discat *Minister ferre joca*, quia patientia ea species est Civilitatis. Jocum nimium ferens magnus est homo, cui patientia utilis est, ut ea immunem se a vexatione futura reddat, simulque metu, ne ex joco veritas sibi noxia exsiliat. Secundum præceptum Urbanitatis.

(2) *Nero Vestinum ob facetias*, quibus se illuserat, nece multavit, si non jure, vi tamen dominationis. XV. A. 69. 1. 3. Aspere cum principibus imprudentes homines jocantur, sicut *Picc. Obs. Hist. Dec. XIV. c. 2.* docet.

(3) Plerumque ea oportet loqui, & audire hominem urbanum, quæ viro bono conveniunt. *Arist. lib. I. M. M. c. 1.* Duplex enim est jocandi genus, elegans, & illiberale; *Cic. I. Off. c. 29.* & hoc vel re tractatur, unde *cavillario*; alterum verbo, unde *dicacitas* nascitur. *Cic. I. 2. de Orat.*

(4) Si quid erit objectum, lepore magis elevandum, quam contentione frangendum. *Id. ibid.*

ex jocando, neque quidquam majorem circumspeditionem, solertiaeque requirit, quam jocari. Antequam incipias, vires ingenii ejus explores, quocum voles jocari.

CCV. Non (1) semper jocari.

PRæterquam Prudentia in Severitate (2) cernitur, & hæc pluris, quam *Hilaritas* æstimatur; homo nunquam est bonus, semper qui (3) jocatur. Nos eos *mendacium* in loco habemus, quippe scurrilitati eorum æque suspectæ, atque mendacio, nemo fidem tribuit. Nunquam loqui audiuntur adhibito *judicio*, quod tale est, atque si nullum haberent. Nihil est joco perpetuo *molestius*. Famam

Q 2

civi-

(1) Minister caveat semper jocari, quia Prudentiæ, & Civilitati illud est adversum. Prudens quidem interdum lætus, non tamen semper jocans; non enim est bonus, quia mendax habetur; imprudens, sine judicio loquens; omnibus molestus; prudentiæ opinionem perdens, famam vero civilitatis nunquam acquirens. Tertium præceptum.

(2) Cum gravitate junctus facetiarum & urbanitatis elegans, non scurrilis lepos esse debet. Cic. Brut. Tum vero haberi oportet rationem hominum, rei, temporis, ne quid de gravitate decerpatur. Cic. lib. 2. de Orat.

(3) Olim Valens, Dux Vitellii, procax quidem moribus, non tamen absurdus ingenio, famam urbanitatis per lasciviam petens. III. Hist. 62. 3.

civilitatis sibi hoc modo parturus, *prudentiæ opinionem* perdit. Aliquantum temporis Hilaritati, reliquum vero omne *Severitati* est tribuendum.

CCVI. *Vir* (1) *bonus*.

Nihil amplius reliquum est, *bonæ* (2) *fidei*, & officiis, (3) quæ sunt obli-
ti homines, nemo mutuo respondet. Optimum enim officium pessima *mercede* pensatur. (4) Ita nostra ætate Orbis est affectus. Nationes integræ dantur, ad delinquendum quæ sunt proclives; ab una semper *proditio*; ab alia *inconstantia*; ab

(1) Porro agit Autor de IX. virtute, sive *probitate*, de qua III. præcepta reliquit. [2] *Monet convenire Ministri nomen viri boni*, tanquam rem gloriosam & honestam. Virtutis enim sive Probitatis est, bonam fidem in contractibus & promissis servare, officia justa mensura pensare, nulli perfidia, nulli fraudibus nocere, exempla vero nationum omnium, aut hominum contraria sibi ad cavendum proponere, nunquam sui, nunquam aliorum improbitatis oblivisci. Hoc primum est præceptum.

(2) Ex una virtute *Iustitia* homines *virī boni* appellantur. *Cic. II. Off. c. 11.*

(3) *Fimbria* olim noluit statuere, virum bonum aliquem esse, cum ea res *innumerabilibus officiis*, & laudibus contineretur. *III. Off. c. 19.*

(4) Bene *Seneca*, latius, inquit, officia patent, quam juris regulæ; quam multa *pietas*, *humanitas*, *liberalitas*, *iustitia*, *fides* exigunt, quæ omnia extra publicas tabulas sunt? *lib. 2. de Ira. c. 27.*

ab alia *fraudes* metuuntur. Interim pravo alterius commercio utere, non tanquam *exemplo* ad imitandum, (5) sed documento ad cavendum. Equidem periclitatur *Integritas*, ne inhonesta agendi ratio eam inflectat; attamen vir bonus, alii quid sint, & quid ipse sit, nunquam *obliviscitur*.

CCVII. *Rectum* (1) *esse*. (2)

Semper a partibus rationis (3) est standum,
Q 3

(5) Subjungam duo exempla; Scipionis *Nasicæ*, qui vir optimus semel a condito ævo judicatus a jurato Senatu. *Plin. H. N. l. 7. c. 34.* Scipionis *Æmilian*i, qui nihil in vita, nisi *laudandum*, aut fecit, aut dixit, aut sensit. *Vell. lib. 1. c. 11.*

(1) *Convenit etiam Ministro nomen recti viri*, tanquam res *Virtutis*, & *Honestatis*. Vir rectus autem ex quadruplici officio noscitur; *Est constans*, quia a partibus hominum semper stat; si sunt rationis, neque affectu, neque vi illis abstrahitur. *Est cultor æquitatis*, quia noscit eam & inter pericula eam fatetur, & cum aliis, qui contra eam sunt, sponte rumpit; *rationem status conscientieque non accommodat*, quia proditionis æctus viro bono, & constanti inconveniens; *veritatis comes est*, quia partes hominum bonas semper sequitur; nisi rationem, aut justitiam linguant. Secundum præceptum probitatis.

(2) *Animum recti*, & *boni amatorem*. *Sen. ep. 82.* Cicero virum bonum dicit officia perfecta, sive *recta* observare. *I. Off. c. 1.*

(3) *Est boni viri bonos, aut eos, qui dicentur boni*, sequi. *Cic. ad Att. lib. 7. ep. 7.*

dum, *constantiaque* (4) adeo serviendum, (5) ut neque vulgaris affectus, neque ulla vel Tyrannica violentia nos ab illa abstrahant. Ubinam vero talis Phoenix reperitur? Certe pauci sunt *aquitatis* cultores; multi eam laudant, non tamen ut ei hospitii jura præstent. Alii eam ad pericula usque sequuntur, at ubi ea adsunt, quidam falsorum amicorum more eam *abnegant*, quidam tanquam Politici viri eandem non nosse simulant. *Æquitas* vero non curat, utrum cum familiaribus, an cum potentibus, aut cum utilitate propria amicitiam *dissolvat*; Inde enim non agnoscenti eam periculum nascitur. Callidi temporum homines inter utrosque sunt *medii*, (6) & mira transformatione *Status publici rationem* student, cum conscientia sua consentientem habere. Vir bonus vero hunc vitæ actum proditionis speciem existimat, constantisque potius, quam viri habilis personam affectat. Ubi *Veritas*, ibi semper ipse est, & homines nonnunquam

(4) Quemcunque fors tulerit casum subibit potius vir bonus cum iis, qui dicentur esse boni, quam videatur a bonis dissentire. *Id. lib. 8. epist. 1.*

(5) Vide de Tito Attico *Lips. VI. Pol. 6. 20.*

(6) In bello civili non debere virum bonum *quiescere*, sed abire in partes, docet *Lips. l. cit.*

quam si *linguit*, illud non facit inconstantiae vitio, sed quoniam illi rationem primi liquerunt.

CCVIII. *Diu* (1) *vivere*;

EST bene vivere. Duæ enim sunt res, quæ vitam *imminuunt*, Stultitia, & Malitia. Quidam vitam amiserunt, quia servare eam non potuerunt: alii vero, quia noluerunt. Sicut Virtus sibi ipsi est pretium, ita sibi ipsi etiam poena est vitium. Quicumque in *vitiosa celeritate* vivit, cito, & duplici modo moritur; quippe in *Virtutis* viventes celeritate nunquam moriuntur. Animi integritas cum corpore communicatur, & vitæ bonitas (2) semper est (3) *longa*,
 Q 4

(1) *Quærenda sunt duo Ministro*, quæ vitam diuturnam reddunt: *Integritas animi*, & *vitæ Innocentia*; Illa cum corpore communicatur; hæc se ipsam pensat, ut hominis vitam & longitudine, & felicitate extensam reddat. Quibus opponuntur *Stultitia*, & *Malitia*; Utræque vitam imminuunt, & se vitiosa celeritate puniunt; illa non potest; hæc non vult vitam suam servare. Tertium præceptum probitatis.

(2) Græcinum Julium, virum egregium, C. Cæsar ob hoc unum occidit, quod *melior vir erat*, quam esse quemquam Tyranno expediret. *Sen. l. 2. de Ben. c. 21.*

(3) Mansit olim in bello civili Celso velut *fataliter* etiam *fides* pro Othone *integra*, at *infelix*. *I. Hist. 71. 3.*

ga, non solum intensione, (4) sed etiam extensione. (5)

CCIX. *In odium inimici nunquam* (1)
partes contrarias, (2) deterio-
resque eligere.

ITa qui agit, ferme victus est, & ad ultimum penitus cedere cogetur. Nunquam

(4) Incidunt quidem nonnumquam viri boni in ea tempora, & negotia, quibus pro fide frustra nituntur. *Fidem enim infelicem faciunt vel perplexæ ambages rerum, & fata temporum; vel agendi ratio, non usque quaque probabilis; vel ingenia principum, qui fidelem operam secus interdum interpretantur. Bæc. I. annor. Pol. in I. Hist. 71.*

(5) De *Tigellino* Tacitus; corruptor *Neronis*, ac postremo ejusdem desertor ac proditor, ad pœnam flagitatus, secutis novacula faucibus, infamem vitam etiam exitu sero & inhoneſto fecdavir. *I. Hist. 71. 3. 7.*

(1) Nunc agit Autor de Virtute X, sive *Justitia*, de qua præcepta 2. reliquit. [2] [1] Præceptum est, quo cavere vult *Ministrum*, ne partes deteriores eligat, tanquam *Prudentiæ* contrarias. Inprimis odio inimici, ut eum ulciscatur. *Partes* enim aut sunt deteriores, aut meliores, sive a quibus stat ratio, & quas prudens elegit, neque unquam ab eis recedit. Has si adversarius elegit, partes deteriores adversario restitutus imprudens mala eligit; obstinatione quadam actionis, periculosiore, quo minus affectus ejus veritatem, & utilitatem partium meliorum intuetur. Ideo enim stultus est, & victus fere adversario suo cedit. Cui ne cederet, posset ipse ad partes meliores accedere, ut adversarium suum, stultus si forsitan est, a melioribus ad partes deteriores ableget.

(2) Prudenter *Agricola* licet ira *Ottonis* incensus, ob matrem occisam nuntio affectati a *Vespasiano* Imperii statim in partes ejus digressus est. *Agr. c. 7. n. 1.*

quam se quis hoc modo bene vindicabit. Adversarii si solertia partes elegit meliores, cave, eam committas stultitiam, ut, remitturus ei, partes peiores amplectaris. Tanto plura negotia facessit *actionum*, quam verborum pervicacia, quanto plus faciendo, quam dicendo periculi inest. *Obstinatis* usitatum est neque in contradicendo veritatem, neque in disputando utilitatem intueri. A cujus stat partibus *ratio*, ab ejusdem etiam prudens, neque unquam se finit ab affectibus turbari; seu præeat, seu redeat; quippe si rivalis ejus est stultus, stultitia eum ad partes contrarias traducet, indeque conditionem adversarii deteriorem reddet. Ratio unica adversarium a *partibus melioribus* avocandi erit ad has prudentis *accessus*; illa enim res ad *peiores* partes amplectendas adversarium inducet.

CCX. *Bellum justum* (1) gerere.

Vir quidem fortis ad bellum potest gerendum obligari, non vero ad idem

Q 5

modo

(1) [2] Præceptum Justitiæ dicit convenire *Ministro*, *bellum justum ut gerat*, quia fortis viri in eo officium consistit. Vir fortis enim est magnanimus, in cujus animo 3. virtutes inveniuntur, Civilitas, Generositas, & Fides. Inde gerit *bellum* justo modo, vi legitima,

modo injusto gerendum. Quisque, non quomodo alii, sed ut ipse potest, agat. (2) *Civilitas in hostem majorem applausum meretur. Non solum vi, sed vi etiam legitima victoria paratur. Vinci se finit, quisquis modo scelerato vincit; non enim vincit, & generositas ei semper praevaluit. Vir bonus armis* (3) *prohibitis nunquam utitur. Illis autem qui utitur, reliquiis solutæ amicitiae ad novitatem gignendi odii utitur; fiducia enim amici ad ultionem sui non licet abuti. Quidquid olet* (4) *proditionem, id omne* (5) *honestatem famæ contaminat. Animi abjecti pars exiguißima non potest cum viro-*

armis receptis, non prohibitis, actibus honestatis, non proditoris.

(2) Tiberii in Armenium. II. A. 88. 1.

(3) Non veneno, quo Henricus VII. Imperator sublatu8 fuit. Picc. Obs. Pol. Dec. V. c. 9. Melius Fabricius perfugum a Pyrrho, venena paraturum remisit. III. Off. c. 22. Non enim licet veneno hostem interficere. Grot. de I. B. & P. III. 14. 15. 16. 17. neque inmissio percussore. Id. ibid. §. 18.

Olim insidiatores ab Othone in Germaniam, a Vitellio in urbem Romam missi. I. Hist. 75. 1.

(4) Hæc quidem principibus grata, sed proditores sunt invis. Picc. Obs. Pol. Dec. IX. c. 10. vide Lips. IV. Pol. 10. 69.

(5) Proditio tantum incommodi humano generi affert quantum salutis bona fides. Val. Max. lib. 9. c. 6.

virorum magnorum (6) generositate stabilari. Vir fortis talis nitatur esse, ut si *Civilitas, Generositas, Fidesque* in orbe perirent, in ejusdem tamen illæ animo reperiantur.

CCXI. *Et pretio, & (1) virtutibus Heroem (2) esse.*

Virtutes magnæ magnos efficiunt; una magna virtus omnibus mediocribus conjunctis comparatur. Olim quidam domi suæ tantum magna *instrumenta* vel inter communem supellectilem habere studebat. Jure vero meliori vir magnus nititur, magnæ ut sint omnes animi sui *Virtutes*. Sicut in Deo immensa, & infinita sunt omnia, ita in Heroe magna
sint

(6) Princeps quidem, proditoris fide nitens, merito multatur. Ita enim *Vitellius* a proditoribus, quibus fîsus, Vespasiano rursus proditus fuit. Tacitus de iis, imputare, inquit, *perfidiam* non possunt, qui *Vitellium* Vespasiano *prodidere*, cum a Galba *descivissent*. III. *Hist.* 86. 4.

(1) Pergit ad XI. *Virtutem* Autor, nempe *Heroicam*, de qua XIV. præcepta relicta inveni. [2] Præceptum [1] vult Ministrum 2. habere, quia totidem Heroi insunt. *Virtus* non una, sed omnes animi *Virtutes* excelsæ. *Pretium* sive valor virtutum est *Majestas*, quæ in verbis, & actionibus excelsis consistit.

(2) Talis olim *Corbulo*, qui omnium ora in se vertit, corpore ingens, *verbis* magnificus, super *experientiam*, *sapientiamque* etiam specie inanum validus. XIII. *A.* 8. 4.

sint omnia, & excelsa, omnes ejus *actiones*, *verbaque* omnia excelsa debent Majestate redimiri.

CCXII. *Mores* (1) *magnanimi.*

Sua inest animis *elegantia*, & *nobilitas*,
 ex quibus *magnanimitas* nascitur.
 Hæc Virtus non in omnis generis homi-
 nibus invenitur, quoniam Generositatis
 illa fundum poscit. Primum ejus studium
 est in *loquendo* (2) *bene de inimicis suis*, *alte-*
rumque in eisdem *meliori modo juvan-*
dis (3) *locatur.* In *ulciscendi* oportunita-
 tibus multo (4) *splendidior* apparet. E-
 qui-

(1) Præceptum [2] dicit *Ministro magnanimos mores*, utpote excelsos, & singulares competere. Magnanimi fundamentum est Generositas, quæ in *elegantia*, & *nobilitate* animi consistit; Hæc autem magnanimitatem parit. Cujus vis cernitur in *loquendo bene de inimicis*; in *iisdem adjuvandis*; in *illis ulciscendis*; in *ignoscendo iisdem*.

(2) In *viro bono* non ficta & adumbrata, ut in multis, sed maxime solida & expressa *virtutis elucet effigies*. Cic. *Consol.* Nec dicere, nec ferre res ineptas potest. Sen. *Rhet.* 1. 3. c. 20. Romani olim cum *inimicis benigne & comiter sermones habuerunt.* Liv. lib. 5. c. 13.

(3) Fabio Maximo *immortalem attulit laudem ex hostium manibus ereptus inimicus.* Quint. *decl.* 9. Illustre Cinnæ exemplum, cui Augustus vitam dedit, legis apud Sen. l. 1. de Clem. c. 9.

(4) Viri fortes, etiamsi ferro inter se cominus decertarint, tamen illud *contentionis odium* simul cum ipsa pugna, armisque ponunt. Habet hoc virtus, ut viros

quidem non prætermittit eas occasiones, attamen prudenter eis utitur, *ignoscendi* (5) gloriam, vindictæ victricis ultionis (6) præferendo. Hic modus agendi Civili prudentiæ convenit, quia regnandi ratio callidissima, nihil affectans, talem prærogativam non affectavit; & quamquam jus *strictum*, (7) eam præcipiat, Modestia tamen eandem *dissimulat*.

CCXIII. *Animi* (1) *sublimitas*.

Rerum, quæ sunt Heroi necessariae, (2) *prin-*
fortes species ejus & pulchritudo etiam in hoste posita delectet. *Cic. in Pis.*

(5) Romanis familiare fuit *ignoscendo* transigere. XII. A. 22. 3. Eum in sensum bene Claudio *Caractacus* loquitur. XII. A. 37. 3.

(6) Multi principes sub specie clementiæ & misericordiæ sævitiam exercent. *Grut. disc. Polit. c. 19. init. & f. 7.*

(7) Tacitus dicit *Vitellio* fidos, pacem & conditiones disuasisse; periculum enim ex tali *miseriordia*; pecuniam quidem & familiam, & beatos Campaniæ sinus *promitti*: At *Vespasiano* non securitatem, nisi extincto *emulatu* rediturum. Non a *Cæsare Pompejum*, non ab *Augusto Antonium* incolumes relictos. III. *Hist.* 66. 4. 5.

(1) Præceptum [3] monet, *Ministro* debere *animi sublimitatem* inesse, quia inter res ei necessariae princeps est. Hæc est origo *Magnanimitatis*, *Generositatis*, & *Virtutum* reliquarum Heroicarum omnium. Est illa sublimitas animi robur, cujus vires eximiae in hac maxima prædicantur; a difficultatibus se vinci non finit, neque ab angustiis constringi.

(2) Quia duplex est res, in qua fortis aut magnus ani-

princeps est *Animi sublimitas*. Tale enim animi robur ad res quasque magnas eum inflamat, ejus sensus intendit, (3) mentem ejus animat, cogitationes ejus, moresque elevat, & ad Majestatem ipsam præparat. Ubicunque ea invenitur, inde *exitum* fumit, seque extendit; atque fortis ubi ei iniquitas obstreperit, ex difficultatibus illis honorificum exitum ut inveniat, omnia tentat. Quanto enim virium ejus termini sunt strictiores, tanto ampliori se cupit *campo* committere. Magnanimitas, Generositas, Virtutesque reliquæ Heroicæ omnes hanc *sui originem* agnoscunt.

CCXIV.

mus cernitur, *duplex etiam ipsa est fortitudo*; aut enim res externas humanas despicit; aut res maximas, & periculosas agit; & in hac activa fortitudine omnis splendor, & utilitas locatur.

(3) *Animi sublimitas Heroi maxime est necessaria*, quia ea est causa, & ratio, quæ virum magnum efficit. Illa in rerum externarum despicientia ponitur, & simul in excellentia singulari, qua nulli neque homini, neque perturbationi, nec fortunæ succumbit. Quæ ratio in duobus cernitur; si solum id, quod honestum est, bonum judicet; si ab omni animi perturbatione liber sit. max. 214, Cic. I. Off. 20.

CCXIV. *Homo (1) ab affectibus
vacuus.*

HOc est signum maximæ sublimitatis animi, qua communes omnium hominum cogitationes homo supergreditur. (2) *Sui*, & *affectuum* suorum *regno* nullum est aliud majus; (3) Quippe arbitrii illud (4) libertati dominatur. Si tamen ab effectuum aliquo contingit, *animum teneri*, danda est opera, ne officium inde, dignitasve nostra violetur. Hac re ingens homini existimatio acquiritur, animusque a multis doloribus immunis servatur.

CCXV.

(1) Præceptum [4] putat Ministrum esse magnanimum, *in quo vacuitas ab affectibus cernitur*, effectus animi sublimitatis. Illa autem in [3] consistit; ut cogitationes excelsas habeat, humanas & communes superantes; ut se, & affectus regat; animo ab affectu aliquo turbato nunquam dignitatem suam violet.

(2) Non imperabit libero, qui non potest cupiditatibus suis imperare. Refrenet primum libidines, spernat voluptates, iracundiam teneat, coerceat avaritiam, ceteras animi lases repellat; tum incipiat aliis imperare, cum ipse improbissimis dominis, dedecori, ac turpitudini parere desierit; dum quidem his obediet, non modo *imperator*, sed *liber* habendus omnino non erit. *Cic. Par. V. c. 1.*

(3) Si servitus sit, sicut est, obedientia fracti animi, & abjecti, & arbitrio carentis suo; quis neget omnes levos, omnes cupidos, omnes denique improbos esse *servos*. *Id. ibid.*

(4) Virtutis hujus exemplum singulare apparet in *matre Vitellii Sextilia* apud Tacitum. *II. Hist. II. 64. 4.*

CCXV. *Naturalem* (1) *in homines sim-
ultatem* (2) *corrigere.*

Solemus quosdam gratis odisse, nempe ante eorum notitiam, quos odimus, & interdum communis hic horror magnos audet viros aggredi. Horrorem illum superare debet Prudentia; nihil enim tam Autoritatem nostram immittit, quam *odium eorum*, maximo qui amore diligi merentur. Sicut gloriosum est, Heroum ad amorem incitari; ita turpe ad eorundem odium Naturæ instinctu abire.

CCXVI. *Ad amorem* (1) *Heroum incitari.*

Virtus est Heroum amare Heroes, in-
stin-

(1) Præceptum [5] vult *naturalem in homines similitudinem corrigendam* esse, tanquam instinctum vitiosum, & turpem. Multi homines & quoslibet, & magnos, vel ignotos, sine causa oderunt, maximo amore dignos habendos.

(2) Sunt, qui odium habent, nec inimicum. Sen. ep. 105.

(1) Præceptum [6] dicit, Ministrum *debere ad amorem Heroum incitari*, velut ad Virtutem Heroum. Ex cognitione naturali ingeniorum qui nascitur *secreto instinctus*, ab eo Heros futurus, velut incantatione, incitatur, ad cultum Herois, deinde ad amorem, ad ejus imitationem. Agit in animo hic instinctus, persuadetque, & quo sublimior, eo est utilior. Quibus non inest, illi ad Virtutem Heroum non perveniunt.

stinctusque secretus (2) a Natura iis inditus, ad Heroicam quos virtutem vult comitari. Datur animorum, ingeniorumque cognatio, talesque ejus sunt effectus, (3) ut eos Vulgi ignorantia Incantationi adscribat. Hic Herous instinctus solo cultu non contentus, tandem a benevolentia transit ad imitationem; ille silendo persuadet, & non commendando, omnia obtinet. Alius est, qui agit, aliusque, qui patitur; & fortunatiores, quo sunt utrique sublimiores. Solertis est ingenii utrumque cognoscere, & distinguere, debitumque ex iis fructum percipere. Sine hac inclinatione reliqua omnia nullum quidem usum habent.

CCXVII.

(2) Bene *Saavedra*; vigor igneus in Principibus nostris cernitur, cœlitus eorum sanguini inditus. Animus generosus nititur tantum ad extrema, & aut astrum, aut scintilla; aut *Cæsar*, aut nihil cupit esse. *Princ. Christ. Symb.* 15.

(3) Quis est, qui majorum, ceterorumque virtute præstantium virorum facta, dicta, & consilia considerans, nulla animi afficiatur voluptate. *Cic. lib. 1. de LL. c. 18.*

CCXVII. *Non tam ad imitandum, (1)
quam superandum sibi Heroem
proponere.*

Heroes sunt *exemplaria magnitudinis*, & libri vivi *Existimationis*. (2) Excellentes in vitæ suæ genere quilibet sibi non tam ad imitandum, quam superandum *proponat*. Alexander flebat non quia vidit Achillem in sepulchro, sed quod comparando se cum Achille, Orbi se parum notum videret. (3) Nihil tam ad honoris studium, quam *gloriæ alienæ*

(1) Præceptum [7] monet *Heroes*, sibi proponere *Ministrum debere*, quoniam ad honoris studium vehementer incitant. Neque tam ad imitandam, quam ad superandam eorum gloriam. Heroes sunt exempla magnitudinis, & Existimationis, quæ sicut in vitæ aliquo genere excellunt, ita Minister eos sibi proponit, animumque suum gloriæ suæ cum eorum immortalitate comparatione ad maxima facinora exsuscitat.

(2) Inter veteres accepi Q. Maximum, ac P. Scipionem, aliosque præclaros viros dicere solitos, *majorum imagines* intuentibus, vehementissime sibi animum ad virtutem accendi. Scilicet non ceram illam, neque figuram tantam vim in se habere; sed *memoria rerum gestarum eam flammam egregiis viris in pectore crescere*, neque prius sedari, quam virtus eorum famam, & gloriam *adaquarit*. *Sal. Bell. Jug. procem.*

(3) Quomodo Virtutes Majorum, tanquam Heroum, Principes ad *imitandum* sibi debeant proponere, & virtutibus illos *superare*, docet *Saav. Princ. Christ. Symb. 16.*

liens fama incitat. Quod invidiam suffocat, idem animum hominis refuscitat.

CCXVIII. *Homo omnium (1)*
rerum.

Homo *rerum omnium* virtutibus instructus (2) tantum valet solus, quantum multi alii; communicando vires suas cum amicis vitam fortunat. Varietas cum virtute conjuncta vitæ nostræ est oblectamentum. Omnis generis bonis de rebus sibi prospicere magnæ est solertiæ; & sicut Natura in homine, tanquam opere perfectissimo, *Compendium Universitatis* fecit; ita etiam Ars in mente hominis debet & *Cognitionis, & Virtutis Universitatem* construere.

R 2

CCXIX.

(1) Præceptum [8] credit fortunatum *Ministrum omnium rerum hominem*, tanquam varii generis bonis vitam suam prosperantem. Sicut enim homo opus perfectissimum Naturæ, & velut compendium Universitatis, ita Minister operis Artis, *Universitas & Cognitionis, & Virtutis*. Quippe omnes res in eo sunt, qui scientiam rerum honestarum complectitur, vitamque aliorum variis rebus, & modis adjuvat, & oblectat.

(2) Talem Cicero vult esse virum bonum; Ita est justus, inquit, & bonus vir, ut *natura & disciplina* consultus esse videatur; ita peritus, ac prudens, ut ex jure civili non *scientia* solum quædam, verum etiam *bonitas* nata esse videatur; cujus tantum est *ingenium*, ita prompta *fides*, ut quicquid inde haurias, purum, liquidumque te haurire sentias. *pro Cæcin.*

CCXIX. *Statui suo propriam (1) Majestatem conservare.*

Actiones tuæ, pro ratione status tui, si non Regis, saltem Rege dignæ sint; nempe regium in morem gere te, quantum tua tibi persona permittit. Magnitudinem actionis tuæ, sublimitatemque cogitationes induant, ut, si Rex non es, saltem talis sis virtute; vera enim dignitas Regis in virtute consistit. Regi non suppetit causa invidendi tibi magnitudinem, cujus potes esse *exemplum*. Regnantium vero, aut his proximorum inprimis interest veræ potius *authoritatis ornamentis*, virtutibusve Majestatis ornari, quam ceremoniis delectari, quas vanitas, & luxus induxerunt. Illi debent *solidam substantiam* (2) vacuitati ostentationis anteferre. CCXX.

(1) Præceptum [9] hortatur Ministrum primarium, ut *Majestatem conserve*, tanquam statui, & personæ ejus propriam, putat enim Autor, Majestatem ei convenire, quisquis regem suum actionum gloria, virtutibus, & autoritate superat. Igitur *actiones* dicit vel regis esse; vel *rege dignas*; Regem vel re, vel *virtute*, sive dignitate talem esse; Regem vel ipsum, vel *exemplum regis*; Regem vel ceremoniis honorum, & vitiis, vel *autoritate*, & honore vero; Regem vel videri, sive ostentatione talem esse, vel *revera talem*.

(2) Olim de *Ancræo* in Gallia; cum, cujus studia specie obsequii illudunt Majestati regnantis, pro Rege ha-

CCXX. *Prudentem* (1) *sibi sufficere.*

Sapiens (2) Græciæ putabat, *se ipsum* loco omnium rerum (3) secumque portare omnia, quæ haberet. Si verum est, *amicum* (4) sufficere universalem, quo contentus æque sis, atque si Romam, & reliquam Mundi partem possideres; sane fias tibi ipsi amicus, & plane in posterum *solus vives*. Quid tibi deerit, si sermones pulcherrimos miscere, aut voluptatibus jucundissimis non frui, nisi tecum licebit? Nulli alii, præterquam tibi (5) *suberis*; & hac in re summæ Po-

R 3 testa-

beri, Ludovicum XIII. *pro larva*, & *simulacro Regis*. Gram. Hist. Gall. lib. 2. ann. 1617.

(1) Præceptum [10] dicit; *Ministrum sive Prudentem sibi sufficere*, quia solus potest vivere. Ille enim res omnes aut habet, aut invenit; contentus se ipso, & ita ditissimus est; amicus sibi universalis; liber & sui juris; solus vivens prudens, & Deo similis habetur.

(2) *Biantem* intelligit, qui omnia sua secum portabat, quum patriam Prienem hostis cepisset. Cic. *Parad. I. c. 1.*

(3) In quo virtus est, ei ad beate vivendum nihil deesse probat. Cic. *Parad. II.*

(4) Beatissimus est, qui est totus aptus ex se, quique in se uno sua ponit omnia. *Id. ibid. cap. un.*

(5) Cicero docet, neminem esse liberum; nisi prudentem. *Par. V.* Vivit enim, ut vult, quia recta sequitur, quia gaudet officio, cui vivendi via provisa est; quia

testati æquiparaberis. Cui *soli datur vivere*, nihil is a bestia, sed multum a prudente, & a Deo omnia habet.

CCXXI. *Inter negotia (1) negotiosum (2) non videri. (3)*

Minimis occupationibus distenti videntur. *ri* volunt *occupatissimi*; & fronte adhuc austeram omnibus ex rebus mysteria faciunt. Hi quidem *chamaleontes* sunt applausus, & quilibet eos cachino maximo excipit. Vanitas semper intolerabilis fuit; at in illis irridetur. Parvæ illæ honorum *formicæ* magnarum actionum gloriam mendicando quærunt. Virtutes tuas eminentes, quam potes minimum, ostende. Satis habe agere, aliisque

quæ legibus quidem non propter metum paret, sed eas sequitur, atque colit, id salutare maxime judicans. *Id. ibid. c. 1.*

(1) Præceptum [11] nolens, *Ministrum inter negotia negotiosum videri*. Tunc enim ab omnibus irridetur. Non est Heros, qui minimas res mysteria credens, applausum ut quærat, vanitate ridenda parvas virtutes ostendit, & aliis quasi describendas vendit. Sunt enim virtutes illæ indignæ, quæ posteris scriptæ relinquantur.

(2) Olim jam tum quibusdam Stoicorum arrogantia assumpta, sectaque, quæ turbidos homines, & negotiorum appetentes faciat. *XIV. A. 57. 5.*

(3) Non probatur *Plautus*, qui ne fingere quidem cupidinem otii. *ibid.*

que illud dicere permitte. Ede quidem bonas actiones; ne tamen eas vende. Nunquam sunt sumendæ pennæ aureæ, ut in luto scribant; prudentes enim viros omnia talia offendunt. Potius esse, quam *videri* Heros labora.

CCXXII. *Suos ad (1) agendum inducere.*

Sic oportuna negotii tentatio multis gloriam peperit; ut naufragium multis vectoribus decus addidit. Hac re multi industriam suam, virtutemque ostenderunt, quæ non oblata occasione in otio eorum occultæ mansissent. Difficultates, & *pericula* causæ, & stimuli sunt honorum. (2) *Animi robur*, quod in honorum negotiis versatur, mille quantum aliæ res, tantum boni efficit. Isabella Regina Catholica admodum hanc *animandi regulam*, omnesque alias *cal-*
bat;

R 4

(1) Præceptum [12] monens, necessarium esse *Ministro*, suos ut ad agendum animet. Nam sibi ea re maximam gloriam parere. Animi robur, cujus vis in difficultatibus & periculis cernitur, hac re virum magnum ad honorum studia stimulat, ut virtute & industria suos ad bellum animando magnam sibi existimationem conciliet.

(2) Magni Duces in adversis, infauſta omnia & Vaticinia in contraria vertere, & suos milites contra hostes noverunt animare. *Picc. Obs. Hist. Dec. X. c. 3.*

bat; magnusque Imperatorum huic arti omnem suam existimationem acceptam tulit; & hæc causa erat, quare multi alii *Viri magni* evaserint.

CCXXIII. *Sibi* (1) *mederi*.

IN rebus (2) angustis non est melior comitatus, quam *animositatis*; quæ si flaccescit, a partibus ei, quæ circumfunt, opem ferri oportet. Qui sciunt sibi *opitulari*, (3) minus in doloribus anguntur. *Fortunæ* ne confide, intolerabilior eadem ne fiducia tua fiat. Quidam tam parum in difficultatibus suis sibi medentur, ut fortiter eas non *ferendo* augeant. Se qui novit, imbecillitati suæ a *mente* auxilium impetrat. Vir
pru-

(1) Præceptum [13] vult *Ministrum animi* medicinam querere, quippe in qua maximum ei auxilium constitutum credit. In periculo enim, ubi animositas non tuetur, auxilium non a fortuna, sed a *patientia*, & *Mente* impetratur, qua Minister difficultatibus se maxime subtrahit.

(2) Scipio belli Hispanici tempore, in maxima casuum varietate, multas & ambiguas Hispaniarum legationes quamvis audiverit, fidem tamen, & majestatem moderate agendo adeo retinuit, ut ei nullum ferox verbum exciderit. *Liv. lib. 36.*

(3) Quum *Rhodium* legatos Romam misissent, nuntiantes, se adversus Romanos, quid sibi faciendum, consideraturos, nisi adversus *Perseum* bello desisterent, *Romani illis munera miserunt*. *Liv. lib. 26.*

prudens difficultatibus se omnibus feliciter *subducit*, & vel medio siderum se cœtui facile subtrahit.

CCXXIV. *Evadere.* (1)

Est hæc prudentum solertia, ut elegantiae *vocula* unica ex Labyrintho difficillimo evadant. Subridens eos (2) *Gratia* ex negotio periculossimo extrahit. Ducum iummi maximum famæ *decus* in eo posuerunt. Duplicis sensus *verba* negationem dulcedine quadam tegunt. Nihil melius est, quam nunquam nimis *intelligi*.

CCXXV. *Non esse* (1) *simplicem*
semper.

Astus serpentum, & simplicitas columbarum alternent. Nihil est fa-
R 5 ci-

(1) Præceptum [14] dicit, Ministrum *ex periculo solerter sæpe se subduxisse*, maximumque famæ sibi decus inde peperisse. Prudens enim in bello, & pace *vocula* unica, benigne excepta, maximo sæpe se discrimini subtrahit.

(2) D. Julius seditionem exercitus verbo uno compescuit: Quirites vocando, qui sacramentum ejus detrectabant. I. A. 42. 4.

(1) Acturus est Autor de Prudentia max. 236. ante de simplicitate, & calliditate agit; & de stultitia. max. 238. de illa maximas 3. præscripsit. [2] Putat *simplicitatem fugiendam esse Ministro*, quia damni ferendi

cilius, quam virum bonum *decipere*.
 (2) Nunquam mentiens facile credit; & nunquam fallens multum fidit. *Falli* non semper signum est stupiditatis, sed quandoque etiam est causa bonitatis. Duplex est genus hominum, qui malum prævenire bene *norunt*; quidam damno suo; alii alieno illud nosse didicerunt. Quo circa solertia debet æque sollicita esse in cavendo, atque calliditas est in fallendo. Caveamus, ne adeo simus *vir* *boni*, ut alii fallendi occasionem nanciscantur. Columbæ, serpentisque sit in nobis mixtura; non monstra, sed *prodigia* simus.

CCXXVI. *Famam* (1) *calliditatis* *effugere*.

Equidem vivere hodie sine ea non licet; attamen prudentis potius, quam calli-

occasiones suppeditat. Est illa sæpe in viro bono, qui facile credit, at bonitate sua fallitur, & fraudes non nisi damno suo, prævenit. Calliditas secus se habet. Bona est simplicitatis, & calliditatis mixtura. Primum præceptum.

(2) Hoc ipsum laudibus ferunt, quod sit frustratus improbas spes hominum; quos sic decipere pro moribus hominum prudentia est. *Plin. lib. 8. ep. 18.*

(1) *Fama callidi hominis fugienda est* Ministro, quia publico metu, & diffidentia multatur III. hominum genera notantur in hac maxima *candidus*, sive sincerus, (qui

callidi hominis partes sunt eligendæ. Mens candida omnibus est accepta; multi vero ei hospitium præstare nolunt. Neque sinceritas in simplicitatem, neque sagacitas in calliditatem degeneret. Sati-
us est prudentem haberi, quam *dolosum* timeri. Sinceri quidem amantur, at falluntur. Maxima ea calliditas est, quæ *fraudem* habitam occultat. Candor in seculo aureo florebat, in ferreo vero vicissim *Malitia* regnat. Quisquis famam scientiæ rerum agendarum habet, fiducia is hominum honoratur; nomen vero calliditatis est *sophisticum*, diffidentiaque plenum.

CCXXVII.

(qui facile simplex sit) amatur quidem ille, & fallitur, at nullum ejus amplius est pretium. *Sagax*, five perspicax, qui ubi nimis talis, callidus fit; hic tinetur, fraudem occultat, & hodie floret; nomen ejus *sophisticum*, & diffidentia plenum; *sciens res agendi*, qui fiducia & amore hominum honoratur. Secundum præceptum.

(2) Quo quis est versutior, & callidior, hoc invidior, & suspectior detracta opinione probitatis. *Cic. IV. Off. c. 9.*

CCXXVII. *Vulpina* (1) *tegi, ubi leonina* (2) *pelle uti non licet.*

TEmpori cedere est excellere. Confilii sui finem attingens nunquam existimationem suam amittit. Vires suppleat *industria*. Si non licet viam regiam violentiæ publicæ ire, calliditatis est iter *devium* quærere. Plura enim *fraude*, quam viribus perficiuntur. Prudentes viri sæpius fortes, quam fortes viri *prudentes* vicerunt. Conatu rei deficiente, deinde patet porta contemptui.

CCXXVIII. *Pars una* (1) *mundi alteram, utraque vero stultitiam* (2) *suam communem irrident.*

Secundum *imaginationem* hominum omnia sunt bona, malave; quod uni placet,

(1) *Vulpina pellis prævalet alteri*, quia existimationi Ministri melius consultit. Ubi leoninæ usus vanus est, patet contentus. *Vulpina* autem secus se habet; est in excellentibus viris; finem consilii sui attingit; *industria* vires supplente; repente per iter *devium* nempe *fraudium*, quarum effectus major, quam violentiæ, quia calidi prudentes vicerunt. [3] Præceptum.

(2) Hoc est *Lyсандri* dictum apud *Plut. in Apoph. Lacon.* vide *Lips. IV. Pol. 10.*

(1) Agit nunc de stultitia, sicut *max. 225.* dictum; de qua maximas VIII. præscripsit. [2] [1] Præceptum est,

placet, alteri displicet. Stultus (3) est ille intolerabilis, quisquis ad suam omnia imaginationem vult componi. Non ex unius alicujus approbatione *Virtutes* pendent. Quot sensus, totidem sunt vultus; & quantum hi, tantum etiam illi differunt. Nullus est sine cultore defectus, neque animum desponderis, si facta tua aliis *displiceant*; neque enim alii deerunt, qui tua æstimabunt. Interim horum approbatione animum ne infla; non enim omittent alii te censere. Ut cognoscas, quod dignum est æstimari, regula tibi sit *approbatio bonorum*, quique digni habentur, qui de re judicent. Vita civilis *unius hominis* consilio, unicoque usui minime innititur.

CCXXIX.

est, de irridenda hominum communi stultitia, quia digna est irrideri. Homines enim sunt obstinati, & stulti, quibus quod placet, aut imaginationi eorum arridet, approbari ab aliis volunt; quum sensus sint diversi hominum, qui, quod displicet aliis, colunt, & approbant; utrique a bonis irridentur, quorum *approbatio* regula est æstimationis personarum, & rerum.

(2) *Stultitia* est habitus sine ratione in actione & sermone peccans. *Anonym. Græc.* Illius soror est *Imprudencia*, sive incitia eorum, quæ facere, & non facere oportet. *Andron. Rhod. ex Chrysip.*

(3) *Seneca* dicit stultitiam, cui *nihil constat*, cui *nihil placet*. *ep. 52. Rhetor.* tum dicit stultum ingenii multum, nihil vero cordis habere. *lib. 5. contr. præm.*

CCXXIX. *Stultos (1) esse, (2) qui videntur tales, & qui non videntur, eorum dimidium stultis accenseri.*

OCCupavit Mundum stultitia, & quamvis rara in eo detur Prudentia, ea tamen pura puta stultitia est, Prudentiæ supernæ comparata. Stultorum vero est *maximus*, qui sibi talis quum non videatur, omnes alios stultitiæ accusat. Ut prudens sis, non sufficit, te talem tibi ipsi videri. Ille *stultus* est, qui se talem non credit; & non sentiens, quod alii vident, idem ipse non videt. In mundo stultorum (3) & dementium plenissimo nemo est, qui se talem credat, aut talem se esse suspicetur.

CCXXX.

(1) [2] Præceptum, *putans mundum esse stultum*, qui cum stultitia occupavit. Stulti autem vel videntur tales, vel non videntur; & utrique sunt tales.

(2) Bene *Plautus*; quicumque sunt, qui fuere, quique futuri sunt posthac, stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones. *Bacch. 5. 1.*

(3) *Cicero* dicit, stultorum plena esse omnia. *lib. 9. ep. 22. f.*

CCXXX. *Stultorum* (1) *confortio* (2)
non intricari.

STultus est, stultos non noscens, & stultior adhuc, qui noscens eos *confortio* eorundem non abstinet. Periculosum est eos frequentare, perniciosumque in intimam eosdem amicitiam recipere. Quamquam enim sui ipsorum timor, oculusque alienus eos aliquamdiu in officio contineant, tandem tamen *immodestia* eorum erumpit, quam solum distulerunt monstrare, ut solenniore eam redderent. Sane arduum admodum est, alienam tueri eos *autoritatem*, qui non possunt propriam tueri. Sunt stulti infortunatissimi; sicut enim cutis ossi, ita *immodestiae* eorum *miseria* adhæret. Res saltem est unica in illis, non adeo (3) ma-

(1) [3] Præceptum vult, *fugiendum stultorum confortium*, quia est periculosum. Noscere eos decet, confortii & amicitiae causa subterfugiendae, quia *immodestia* eorum existimationem Ministri violat, & *miseria* eorum deploratur, quae tantum alieno exemplo inserviunt.

(2) Bene enim Cicero omnium malorum matrem stultitiam dicit. *lib. 2. ad Heren.* Et Seneca credit, stultum omnia vitia habere. *lib. 4. de Benef. c. 26.*

(3) Bene Polybius; quoniam duæ mortalibus propositæ sint viæ ad proficiendum in melius, per *propriis casus*, aut per *alienos*; evidentior quidem illa ratio est, quæ per aliena: Itaque viam priorem sponte sua nemo unquam debet

maligna, quod prudentia aliena illis est utilis, dum ipsi prudentibus sint utilissimi, qui *exemplis eorum* damnosis cautiores fiunt, docenturque.

CCXXXI. *Stultos (1) perferre.*

PRudentes semper impatientes fuerunt. Cum scientia crescit Impatientia. Difficile est viri magni notitiæ satisfacere. Vivendi regula optima ex mente Epicteti est *patientia*, in qua dimidium sapientiæ locavit. Maxima sine dubio Patientia est necessaria, (2) omnem ut *stultitiam* feras. Patimur tanto nonnunquam plura ab iis, quanto majus eorum est *in nos imperium*; quæ res nos ad victoriam nostri exercet. Hæc autem Patientia pacem illam gignit inæstimabilem, quæ rursus terræ *felicitatem* parit. Quis.

debet ingredi; magnis enim ejusmodi correctio laboribus constat, ac periculis; posterior semper nobis captanda, per quam sine ulla noxa, id quod melius est, cernere unicuique licet. *Hipar. lib. 1.*

(1) [4] Præceptum, docens, *prudentem*, velut impatientem, *debere perferri*. Inde etiam stultum: Nam prudens sciens, difficilis, patientia maxima opus habet; nempe stultitiæ vel principum, vel parium, vel sui ipsius.

(2) Monendi homines, ut ferant æquo animo qualemcunque suorum *stultitiam* vel errorem. *Curt. lib. 5. c. 9.*

Quisquis non est eo patientiæ ingenio ad sui ipsius asylum provocet, (3) si tanti est *se ipsum* adeo posse perferre.

CCXXXII. In aliorum⁽¹⁾ stultitiam⁽²⁾
non incidere.

Hic est raræ prudentiæ effectus. Magnam enim vim obtinent, *exempla*, & *usus* quæcunque introducunt. Quidam facti ignorantiam, non tamen *iuris* effugerunt. Vulgus dicit, neminem sua vel maxima sorte *contentum* esse; neque de mente sua, licet pessima, queri. Sua non contentus quilibet alii fortunam *invidet*. Hodierni dies homines, res hesternas, & hesterni diei, res hodiernas *laudant*. Omne præteritum videtur optimum, & omne a nobis remotum pluris æstimatur. Omnia qui ridet, æque est stul-

(3) Bene quilibet de se dicat; solus ego omnes longe ante eo stultitia. *Plaut. Bach. V. 2.*

(1) [5] Præceptum, monens, *discendam esse fugam alienæ stultitiæ*, tanquam raræ prudentiæ effectum. Igitur fugienda sunt usu iniquo introducta; majora expetere, & ambire; aliis invidere honores; res præteritas, aut futuras præferre; ridere omnia; mœrere omnia.

(2) *Seneca*, alius, inquit, in alium consumimur; hic illius cultor est; ille illius, suus nemo. *Sen. de Brev. vit. c. 2.* ubi illustratio hujus Maximæ potest legi.

stultus , atque omnes qui propter res
mœret.

CCXXXIII. *Non (1) pluries nu-
 gari.*

U^Sitatum est valde , post primas *nugas*,
 eas correcturos , quatuor alias com-
 mittere. *Error*em (2) unum graviori a-
 lio excusamus. Aut stultitia est propa-
 go mendacii , aut hoc potius stultitiæ;
 multis aliis mendaciis opus est ad *men-
 dacium* unum tuendum. Malignæ cau-
 sæ *defensio*, ipsa causa semper pejor fuit.
 Malo ipso malum pejus est non posse
malum tegere. Usura est vitiorum , ho-
 rum alias sibi *usuras* stipulari. Homo pru-
 dentissimus quidem *semel* non vero bis
 peccare potest ; quasi prætermittendo ,
 & ex *negligentia* , minime vero sciente
 voluntate.

CCXXXIV.

(1) [6] Præceptum, *verans pluries nugari*, quamquam
 id sit vitium usitatum. Vir prudens semel, non bis pec-
 cat, neque tam sponte, aut proæretice, quam culpa,
 aut negligentia. Caveat igitur post primas ineptias,
 & primum errorem, & primum mendacium, & pri-
 mam causæ malæ susceptionem, & primam mali com-
 missionem, & primum rerum malarum fructum de-
 nuo peccare.

(2) Vide hac de re eleganter differentem Saav. *Princ.
 Christ. Symb.* 65.

CCXXXIV. *Cœptam stultitiam* (1)
non continuare.

Quosdam imprudentia ad agendum inducit; & quum peccare cœperunt, credunt, existimationem suam (2) eos ita *pergere* jubere. Animus culpam illorum accusat, quam lingua tamen eorundem defendit. Inde autem accidit, ut incogitantia notam incurrant per cœptas ineptias, continuando autem eas stulti habeantur. *Promissi* imprudentia, aut male captum *consilium* minime homines obligant. Quamquam nonnulli in primis ineptiis pergant, exiguumque mentis suæ iudicium ostendant, dum *constantes* semper *Pertinaciæ cultores* student videri.

S 2

CCXXXV.

(1) [7] Præceptum dicit, *fugiendam esse cœptæ stultitiæ continuationem*, velut vitio imprudentiæ propriam. Quidam enim rem temere *promissam*, aut *consilium* incogitantia datum præstare, aut exsequi voluat; quum a ratione utrumque damnetur, neque quis ad id obligetur; secus facientes *pertinaciam* suam colunt, & imprudentiam suam omnibus produnt.

(2) Vide Saav. *Princ. Christ. Symb.* 65.

CCXXXV. *Non (1) mori malo stultitia.*

SAPientes plerumque sapientiæ inopes, & stulti consilii divites moriuntur. Moritur velut stultus, (2) nimia qui *ratiocinatione* moritur. Quidam quia sentiunt moriuntur; quidam vivunt, quia non sentiunt; quorum hi sunt stulti, quod non moriantur sensibus, & illi, quod sensibus moriantur. Stultus est, qui nimia *intelligentia* moritur; ita quidam moriuntur, quod bene intelligant, quidam vivunt, quod non bene intelligantur. Interim quamquam multi velut stulti moriuntur, pauci tamen stulti moriuntur.

CCXXXVI.

(1) [8] Præceptum, volens, caveat homo *malo stultitia mori*, velut communi infelicis imprudentiæ effectui. Nolit igitur quis consiliorum abundantia, aut nimia *ratiocinatione*, aut sensibus, aut nimia *intelligentia* mori.

(2) Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus. *Plaut. Pen. 1. 2.*

CCXXXVI. *Mentem* (1) *fecundam*,
judicium profundum, & *sensus re-*
ctos habere. (2)

HÆc tria (3) faciunt (4) prodigium,
 & divinæ sunt liberalitatis donum
 maximum. Magnum est donum bene
 concipere; majusque bene ratiocinari;
 maximumque Intellectum bonum habe-
 re. Mens non debet esse in spina dor-
 si, ubi laboriosior, quam ingeniosior fo-
 ret.

S 3

(1) Nunc agit Autor de XII. Virtute, sive Prudentia de qua maximas XXVI. nobis præscripsit. [2] Putat maxima III. debere inesse Prudenti, quia totidem eum faciunt: nempe Mens fecunda, Judicium profundum, & Sensus recti. Sunt ea divina dona, quæ viros maximos faciunt. Mens est in anima rationali, cujus fructus est bene concipere, sive bene cogitare. max. 239. Judicii profundi donum est intelligentia, & ratiocinatio. max. 247. De Sensibus rectis sive sanis max. 253.

(2) Prudentia imperantis propria, & unica virtus. Arist. lib. 3. Polit. c. 3. vide Lips. III. Polit. 1.

(3) Aristoteles III. partes facit Prudentiæ; facultatem bene consulendi; Intelligentiam, sive facultatem de consultis judicandi; & rectissima, sive ex æquo & bono, tandem sentiendi. VI. Nic. c. 11.

(4) Bene Paraphrastes; Homo, inquit, quum agit, quæ ad bonum finem tendunt, prudens est; Igitur quum de iis, ut oportet deliberat, consultus dicitur; ad finem bonum ordinata, & disposita quam cognoscit, & recte judicat, intelligens est; ubi ab aliis facta recte judicans, venia interdum prosequitur, quæ fas est, æquus & recte sentiens appellatur. Andron. Rhod. lib. 6. c. 12.

ret. Fructus est animæ rationalis *bene cogitare*. Anno vigesimo voluntas; trigesimo mens; quadragesimo iudicium regnat. Sunt animi, ex quibus ignes radiant tanquam ex lyncis oculis; quique major quo est obscuritas, eo majori *intelligentia* valent. (5) Aliis mens in promptu est, qui semper arcem rei ratione sua inveniunt. Semper eis aliquid, omneque bonum in mentem venit; & hæc est foecunditas fortunatissima; verum *recti sensus* omnem vitam hominis condiunt.

CCXXXVII. Scire (1) aut scientes audire. (2)

Nemo potest sine *Intellectu* vivere; aut enim naturalem, aut acquisitum ha-

(5) Saavedra plures dicit partes prudentiæ esse, sed ad III. reduci; *Memoriam* præteriti, *Cognitionem* præsentis, *Providentiam* futuri temporis esse. *Princ. Christ. Symb.* 28.

(1) Præceptum [2] dicens, ne dedignetur Minister *etiam consulere alios*, quia res est salutaris, eamque dignitas permittit. Homines triplicis sunt generis; vel sciunt, & Intellectu præditi, Oracula prudentiæ, quæ consulunt aliis, aut sibi; vel ignorant, quibus navi sunt Intellectus immedicabiles, qui sibi nolunt mederi, neque alios consulere; vel scientes se putant, neque tales sunt, neque alios consulunt; deberent tamen, quia salva dignitate licet, & nisi alios consulant, sæpe peccant, ideoque multantur.

(2) Cicero sapientissimum eum dicit, cui, quod

habere (3) oportet. Non defunt, qui ignorent, nihilque sciant; & sunt, qui scire se credant, licet nihil sciant. *Nævi deficientis Intellectus sunt immedicabiles*; sicut enim ignorantes se non norunt, ita quid deit sibi, nolunt quærere. Quidam prudentes essent, nisi se tales crederent. Hæcque causa est, quare, rara licet sint *Oracula Prudentiæ*, a nemine consulta nullis negotiis occupentur. Dignitatem suam non immittit, neque notam sibi inhabilitatis inurit, quisquis *alium consulit*; contra viri sibi habilis personam circumdat, quisquis *sibi bene consulit*. Ne te Fortuna percutiat, redde te *rationi*.

S 4 CCXXXVIII.

opus sit, ipsi veniat in mentem; proxime accedere illum, qui alterius bene inventis obtemperet. *pro Cluent. c. 31.*

(3) *Livius* cum primum virum dicit, qui *ipse consulat*, quod in rem sit; secundum eum, qui bene moventi *obtemperet*; qui neque ipse consulere, nec alteri parere scit, eum extremi esse ingenii. *Liv. lib. XXII. c. 29.*

CCXXXVIII. *In memoriam* (1) *revocare præstat, quam mone-*
re. (2) (3) (4)

MOdo reminisci, (5) modo consule-
 re oportet. Quidam, quod non
meminerint, res pulcherrimas agere o-
 mittunt: & tunc quidem bonum eis
 consilium est opportunum, utilitatem rei
 proponens. *Animi præsentia* donorum
 hominis maximum est, quo meminimus
 res necessarias, quarum absentia nego-
 tia plurima intercidunt. Igitur tunc in-
 tel-

(1) Præceptum [3] suadens Ministro, *revocet potius Principi in memoriam aliquid*, quam moneat, quoniam res meliores efficeret. Princeps moneri non vult. At ideam vel *meminit rerum*, præsentia animi sui, & intelligentia ejus, aut opus habet consilia, aut non opus habet; *vel non meminit rerum*, & ea in memoriam querunt revocari. Alias a viro magno colloquium extorquet consilium, ubi post negationem ad affirmationem perventum fuit.

(2) Prudentes, olim Principum, aut Ducum comites, olim *monitores* dicebantur; de quibus *Picc. Obs. Hist. Pol. Dec. 1. c. 5.*

(3) Raro eminentes viri non magnis *adjutoribus* ad gubernandam fortunam suam usi sunt. *Vell. lib. 2. c. 127.*

(4) Bene *Livius*; princeps si de sua, inquit, sententia omnia geret, suum verbum hunc judicabo magis, quam sapientem. *lib. 44. c. 22.*

(5) Nullum majus boni Imperii instrumentum, quam *bonos amicos esse.* IV. *Hist. 7. 6. vide Lips. II. Polit. c. 3.*

telligentis est rem *illustrare*; & illustratione indigentis est *consulentem quærere*. Ille sibi cavere, & hic urgere debet. Satis est uni viam alteri præparare. Hæc autem regula est utilissima, & consulentis in usum vertit; & si prima regula non sufficit, læto animo ulterius progredi debet. Ubi enim ad finem *negationis* alicujus transitum est, solerter *affirmatio* arripi debet; sæpe enim accidit, nihil obtineri, nihil quia tentatum fuit.

CCXXXIX. *Homo* (1) *acris* (2)
judicii. (3)

Superior ille est, neque unquam inferior rebus, quæ occurrunt. **B**olis
S 5 ejus

(1) Præceptum [4] agit de Ministro *perfecto*, sive *acris judicii*, qui superior est rebus omnibus, quæ occurrunt. Indicat vel de rebus *max. 240. & seqq.* quarum fundamenta examinat; vel de hominibus; de quibus 3. examinat; habilitatem eorum, essentiam, & secreta; primam conceptu detegit, alteram censura animadvertit, & ultimam rem argumentatione comprehendit.

(2) [1] Facultas consulendi comprehendit Conjecturam, & Sagacitatem. *Consiliari* enim est quærere *VI. Nic. c. 9.* de quibus oportet, & quomodo oportet, & quanto tempore. *Andron. Rhod. lib. 6. c. 10.* Hic *conjectiendi facultatem* dicit in eo esse, si quis de omni re proposita congruenter & apte loquatur. *Ibid. Quintilianus* putat conijcere esse nihil aliud, quam rationem ad veritatem dirigere. *Inst. Or. lib. 3. c. 6.* *Sagacitas* est

ejus confestim ad *fundum* usque altitudinis maximæ penetrat, & examen habilitatis hominis exacte intelligit; ut, si homo visui ejus tantum objicitur, perfecte statim, & omnem ejus *essentiam* cognoscat, *secretaque* omnia ejus animi recludat. Subtilitate *concupiendi*, severitateque *censendi*, & acrimonia *arguendi* omnia detegit, animadvertit, & comprehendit.

CCXL. *Bonum, (1) malumve (2) non nimis scrutari.*

NE quid nimis. Hoc præcepto prudens olim sapientiam omnem comprehendit. Nimis stricta (3) *justitia* in in-

est causæ (sive medii) de re proposita cita inventio. *Andron. lib. c.*

(3) Festus sagaces dicit, multi & solertis acuminis; Cicero vero mentem sagacem dicit, quæ & causas rerum, & consecutiones videt. *lib. 2. de Fin. c. 14.*

(1) Præceptum [5] vult *nimiam boni, vel mali scrutationem fugiendam* esse, tanquam rem noxiam. *Justitiæ* nimix observatio gignit ἀνερπειστικότητα. *Usus* extremum est abusus. *Mentis* nimia cultura est stultitia. Res primæ sunt vel honestæ, vel turpes.

(2) Existunt injuriæ sæpe *calumniæ* quadam, & nimis callida, & malitiosa juris interpretatione; ex quo illud summum jus summa injuria factum proverbium. *Cic. I. Off. 10.*

(3) Cicero dicit Prudentiam constare ex scientia rerum bonarum & malarum. *lib. 3. de Nat. D. c. 15.*
Bona

injustitiam degenerat. Nimis compressum *malum* Punicum succum reddit amarum. In *usu* ipso nunquam ad unum aliquod est extremorum veniendum. *Mens* ipsa nimia cultura minuitur. Nimum *lactis* emulgere volendo sanguinem elicimus.

CCXLI. *Justo* (1) *res pretio* (2) *metiri.*

STulti non pereunt, nisi nihil cogitando. Sicut enim res non concipiunt, ita

Bona enim sagacitas invenit, & deligit, quæ spectant ad finem; qualia sunt *justa* & *honestæ*, & *utilia* homini. VI. Nic. c. 13. & quidem in singularibus, non quatenus sub sensum cadunt, & quatenus profunt aut nocent humano bono. *Audron. Rhod. lib. 6. c. 9.*

(1) Præceptum [6] Ministro dicit convenire, ut *res justo pretio metiatur*, quia viri illud prudentis est. Hic enim rerum curam habet, & diligenter eas considerat, quæ sint *utiles*, quænam *noxia*? Utiles quidem ex valore suo seu parvo seu magno judicat. Noxiæ res sensibus patent, & fugiuntur. Utræque autem res vel penetrari; & ex fundo cogitationibus mentis erui possunt; vel non possunt penetrari, & cogitationes mentis non ulterius ascendunt, quam mens ipsa potest. Res secundæ vel sunt utiles, vel noxiæ.

(2) Officium sagacis est, ut quærat, & colligat ad finem pertinentia, nempe *honestæ*, & *utilia*; quamquam bene Tacitus dicat, paucos prudentia *honestæ* a deterioribus, *utilia* a noxiis discernere; plures aliorum eventis doceri. IV. A. 33. vide Bæcl. diss. Pol. 2.

ita neque *noxias*, neque (3) *utiles* (4) *videntes*, rerum curam non habent. Quidam *parvi* res *pretii* magni; *magni* vero *pretii* res *flocci* faciunt, omnia quia *perperam* interpretantur. Sensibus quidam *carentes* *mala* sua non sentiunt. Sunt res, quibus *cogitationes* non satis queunt *inhærere*. Prudens omnia *considerat*, non tamen *aquabiliter*. Ubi enim *fundus* est, inde rem eruit, & interdum ita cogitat, ut *cogitationibus* ejus *plura* adhuc restent. Adeo mens ejus *ascendit*, quo ejusdem est *solicitudo* enisa.

CCXLII. *Interna* (1) *intueri*.

Accidit plerumque, ut res sint longe *aliæ*, atque videntur; & ignorantia, quæ

(3) *Andronicus* bene; novit, inquit, quidem vir prudens, quæ sint hominis bona; sed & *singularia* novit necessario, quæ sint *agenda* huic homini, & hoc tempore. *Rhod. lib. 7. c. 8.*

(4) Imo etiam reipubl. Non enim *levia* libertas Senatoris confectatur, sed de bello aut pace, de *vestigalibus*, aut legibus, aut aliis, quibus *publica continentur*, prudenter consultat. XIII. *A. 49. 2. 3.*

(1) Præceptum [7] monet Ministro, *internam rerum considerationem* adhibendam esse, ut verum earundem valorem inveniat. Pro rerum diversa facie, externa *consideratio* mendaciis credula fallit; interna autem *veritatem* sequens, res discernit, & mox verum *pretium* a falso distinguit. [3] Res vel sunt *veræ*, vel *falsæ*.

quæ tantum corticem aspexerat, postquam in interna rerum se confert, instruitur. (2) Omnium rerum prima, semper est *mendacium*, quod stultos verbo unico vulgi, (ita dicitur) per ora multorum tradito, ad credulitatem trahit. (3) *Veritas* semper ultima advenit, tardeque, quoniam tempus illam claudicans comitatur. (4) Prudentes semper alterum reservant dimidium, quam Natura sponte duplicavit. (5) *Fraus* tota est superficialia, & fraudem qui nectunt, in fraudem statim incidunt. Eo majoris ut æstimetur a prudentibus *discretio*, in interna confugit.

CCXLIII.

(2) Bene *Seneca*; miramur rei alicujus inopia laborare magna fastigia: quid omnia possidentibus deest? ille, qui *verum dicat*. *lib. 6. de Ben. c. 30.*

(3) Multi principes veritatis impatientes maxime utilia suadentes oderunt, ut olim *Darius*. *Curt. lib. 3 c. 2.* & eadem res elicit iram *Alexandri*, quam olim animo capere non poterat. *lib. 8. c. 5.*

(4) Improbi sunt ministri, qui veri copiam non faciunt, sed suspensa, & quo ducantur inclinatura respondent. *XI. An. 34. 2.*

(5) Felix, per quem multorum improbitate depressa veritas emergit. *Cic. pro Cluent.* Licet aliter res eveniat, tamen magna recordantis consolatio est, se recte, vereque sensitisse. *Cic. lib. 6. ep. 22. f.*

CCXLIII. Bene (1) eligere.

Bona electio sanæ (2) *menti*, sanis-
que *sensibus* (3) innititur. Pruden-
tia naturalis, & institutio non sufficiunt
ad vitam feliciter transigendam; Nulla
Virtus est, in qua non aliquid eligatur.
Facultas eligendi, & rei optimæ *electio*,
tanquam duo effectus sanis sensibus in-
sunt. Plurimi sunt ingenio fœcundo,
subtilique, judicio simul acri, & multa
rerum notitia, ex studiis literarum colle-
cta; quæ tamen dona vana sunt, quan-
do de facienda electione quæritur. Illis
quidem fatale est, incidere in rem *peffi-*
mam

(1) Præceptum [8] credit Ministrum non posse carere
Electione naturali, tanquam maximo cœli dono. Res
quomodo nosse & discernere debeat, *max.* 240. 241.
242. docuerunt. Discretæ res eliguntur. *Personæ* quæ-
dam possunt eligere, quæ sanam mentem, & sanos sen-
sus habent; quædam non possunt. *Electio necessaria*,
quia in omni virtute adhibenda. *Consistit* autem [1] in
facultate ipsa, [2] in actu eligendi [3] rem optimam.
Maximum donum est, sine quo magna naturæ dona vana
sunt; mentis enim acris, & iudicii profundi viri eligunt
sæpe res pessimas, quia sanis sensibus non sunt, simulque
electione carent.

(2) Eorum, quæ honesta sunt, potest incidere sæpe
contensio, & *comparatio*, de duobus honestis utrum ho-
nestius: Inde etiam in *deligendo* comparatio est necessa-
ria. I. Off. c. 43.

(3) Sed *utilitatum* comparatio sæpe etiam est necessaria,
II. Off. c. 25.

mam, & dicere possem, eos velle quidem decipi. Igitur cœli donum est maximum, Electionem naturalem habere.

CCXLIV. *In posterum* (1) *prospicere*.

Maximæ est Providentiæ (2) reliquas (3) illi *horas* habere. Non superveniunt iis *casus fortuiti*, (4) qui sibi provident; neque passus lubrici imminet, qui eos expectant. Non decet expectare, ut aquis immergaris; ut periculi memineris, obviam eidem est eundum,

(1) Sciat Minister *inposterum prospicere*: Hæc enim maxima est regula providentiæ. Consultant homines vel ante, vel post negotia, vel plane non. Ante negotia consultantibus duæ sunt res necessariae, *Attentio*, & *Providentia*: Illa rerum circumstantias exacte considerat; Hæc tempus sibi reservat, & memor casuum, qui consilia subruere possunt, ratione eos prævenit, & decernens, quomodo iis occurrendum, oportunitates rerum affatim expendit, & negotium tandem peragit. Hoc [9] est præceptum.

(2) Hæc Virtus, dum exercuerit ingenii aciem ad bona deligenda, & rejicienda contraria, ea providendo est appellata *providentia*. *Cic. l. 2. de LL. c. 23.*

(3) Prudentes dicimus providentes, sunt enim in republ. exercitati, qui, ut de Atheniensium Solone accepimus, orientem Tyrannida multo ante perspiciunt. *Cic. lib. 2. de Div. c. 19.*

(4) De futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere, tamen interdum *conjectura* possumus propius accedere. *Cic. lib. 6. ep. 8. ad f.*

dum, & quidquid nobis pejus potest accidere, matura *consideratione* antevertendum. *Pulvinar* est muta Sybilla. Præstat ante rem faciendam dormire, quam re facta expergefieri. Quidam *faciunt*, quæ postea expendunt; qua re excusare, quam peragere negotia malunt. Quidam neque antea, neque postea *cogitant*. Cogitandum in vita omni est, ne in ea aberremus. *Attentio* & *Providentia* opportunitatem nobis præbent post vitam (ratione quasi) futura præripiendi.

CCXLV. *Consilium* (1) *revidere*.

PROVOCANDI ad *revisionem* via est securissima, in primis certa ubi ejus est utilitas; seu concedas aliquid, seu melius deliberes, semper spatium quærere expedit. Novæ superveniunt cogitationes, quæ confirmant consilium, & roborent. Ubi quæritur de (2) *largitione*, hæc pluris fit ob discre-

scere.

(1) Præceptum [10] suadet Ministro, *Consiliorum revisionem*, velut viam securissimam consulendi. Ubi enim in rebellione, vel tumultu quidam subito possunt, & neque largiri eis, neque denegare quicquam licet, ut res melius deliberetur, & cogitationes posteriores accersantur, revisioni consilii, & dilationi rerum spatium datur.

(2) In seditione II. Germanica sub Tiberio flagitatio militum I. A. 31. 4. & I. A. 16. 1. In consultatione vide-

secretionem largientis, quam voluntatem ejus, qui largitionem non exspectavit. Quod desideratum semper pluris fuit aestimatum. Rei *denegandæ* tempus modum accommodat, & negationem tamdiu finit maturescere, donec oportunitas advenerit: cui accedit, quod sæpissime post primum desiderii fervorem denegationis rigor sine sensu accipiatur. Cito qui poscunt, (3) *tarde* debent audiri, (4) vera enim hæc est ratio casuum subita evitandi. (5)

CCXLVI.

videbatur *periculosa severitas; flagitiosa largitio*; seu nihil militi, seu omnia concederentur, in ancipiti Republica. I. A. 36. 3.

(3) Male olim *Germanicus* seditiosis pecuniam & missionem quamvis non flagitantibus, obtulit. I. A. 37. 1. Et *Tiberius* ejus largitione pecuniarum, & missione festinata angebatur. I. A. 52. 1.

(4) Nisi, negare quæ quis mallet, invitus subditis largiri cogatur. *Picc. Obs. Hist. Dec. V. c. 1.* Ut *Flaccus* multa concedendo effecerat, ut acrius exposcerent milites, quæ sciebant negaturum. IV. *Hist.* 19. 2.

(5) Sit exemplo *Alexander*, quomodo singula animi consultare videri debeant. Ubi enim *progredi* arduum, & *reverti* periculosum erat, versabat se ad omnes cogitationes, aliud, atque aliud, ut fieri solet, ubi *primo quæque damnamus*, subjiciente animo. *Curt. lib. 6. c. 6.*

CCXLVI. *Mens* (1) *acris*. (2)

Regularum hæc est princeps, aut ad agendum, aut ad loquendum. Quo sunt *negotia sublimiora*, eo magis hæc mens est necessaria. Unum Prudentiæ granum majoris, quam cella tota subtilitatum valet. Via hæc est, (3) quæ *ad normam certi* ducit, licet non adeo ad applausum tendat. Quamquam nomen Prudentiæ est triumphus gloriæ, sufficit tamen prudentibus satisfacere, quorum *approbatio* magnis ausis lapidis Lydii instar erit.

CCXLVII.

(1) Præceptum (11) vult, Ministrum *mentem acrem habere*, quia maxime ea est illi necessaria. In negotiis enim sublimibus, ubi revisio consiliorum necessaria est, consulit sibi optime, qui rationes non subtiles, sed *certas* invenit; & hæc si non sunt simpliciter tales, sufficit tamen, si sunt probabiles, & prudentibus probantur.

(2) Quædam *sententia non debet relinqui*, quæ certa est; seu certis, seu prudentium argumentis firmata. Turpis enim, & scæda est, & signum incertæ mentis sententiæ mutatio. *vide Lips. III. Pol. 5. 8.* nisi eventus, & tempora aut mutationem, aut flexionem velint. *n. 9.*

(3) Eadem ratio, quæ fuit, futuraque, donec eadem res manebunt, immutabilis est. *Liv. l. 22. c. 39.*

CCXLVII. *Prudentiæ* (1) *considerantis* (2) *securitas*.

Bene quidquid fit, semper est diuturnum. Cito quod fit, cito perit. Opus æternum quod debet durare, debet etiam æternitati esse factum. Sola tantum (3) perfectio respicitur, & præter perfectum nihil durat. Ab intellectu (4) profundo quod proficiscitur omne opus æternum manet. (5) Magni res pretii

T 2

ma-

(1) Præceptum [12] continet partem II. Prudentiæ, nempe *Judicium profundum*. [2] Quod ministro esse necessarium, quia prudentiæ in eo securitas consistit. Qui enim rem perfectam, sive opus æternum perficere vult, ille judicio profundo ad rem illam opus habet, quodque est magni pretii, si tarde, ex rationibus certis (de quibus max. 246. actum) concludit.

(2) [11] Facultas est bene judicandi, assequens ea, de quibus consultatum fuit. *Arist. VI. Nic. c. 11.* Judicare enim, quæ prudentia præcipit, & scire, ea se recte habere, & sic agi oportere, *Intelligentia est. Andr. Rhod. l. 6. c. 11.*

(3) Potest quis singula, quæ instituit, recte perficere, si *judicium certum* ad propositi sui executionem adhibuerit. *Polyb. Hist. lib. 9. max. 246. h.*

(4) Consilium quoddam est perfectum, quod certis argumentis est firmatum. Intellectus enim ex rerum fundamentis quas dum rationes petit, quibus consilium firmatum, quia perfectum, æternum manet. At nemo illas rationes profundas eruere potest, nisi profundum sulcum in pectore habeat. *Æschyl. in VII. Theb.* aut nisi *sphinx* gen domi teneat. *Plin. H. N. lib. 34. c. 8.*

(5) Ad Intelligentiam referuntur 2. partes *Docilitas*,

&

magni valet. Metallorum pretiosissimum maxime est ferotinum, & gravissimum. (6)

CCXLVIII. *Synthese*. (1)

Illa est *rationis solium*, Prudentiæque fundamentum. Post ejus consultatorem facile est nunquam aberrare. Ea (2) *donum est cœleste*, & quantacunque sit (3) nullis votis fatis potest expeti. Prima pars ea est *armaturæ humanæ*, tamque illi necessaria, ut licet eam reliqua deficiant, ea tamen sola sufficiat. Omnes vitæ *actiones* ex ejus influxu pendent, & quum

& *Memoria*; Illa est, qua quis fit ad rem accipiendam docilior, & attentior *Quint. Inst. Or. lib. 4. c. 2.* *Memoria* est, per quam repetit animus illa, quæ fuerunt. *Cic. lib. 2. de Inv.* Quæ enim fiunt, & futura sunt, ex præteritis colliguntur. *Quint. l. c. lib. 7. c. 3.*

(6) Vide *consultationem Paulini*, Othoni salutarem, ni imperitia hujus festinationem prætulisset. *II. Hist. 32. & 33.*

(1) Præceptum [13] dicit, Ministrum non posse *carere Synthese*, quia Prudentiæ est fundamentum. Est illa solium rationis, quod ubi homo consulit, nunquam errat. Est autem illa inclinatio a natura indita, ad æquitatem ferens, ex qua mens de actionibus judicat, & ex judicio ejus partem securiorem eligit.

(2) Bene de Germanis Tacitus; plus ibi boni mores valent, quam alibi bonæ leges. *de M. G. c. 19. n. 6.*

(3) Constat de Scythis, illis naturam dedisse, quod Græci longa sapientium doctrina, præcepti que consequi nequeunt; cultosque mores incultæ Barbarici collatione superari. *Justin. II. 2. 14.*

quum omnia a mente fiant , secundum ejus judicium illæ actiones bonæ, malæve judicantur. In *inclinatione ea naturali* consistit, quæ ad æquitatem ducit, semperque partem securiorem eligit.

CCXLIX. *Opiniones* (1) *suas moderari.* (2) (3)

Quilibet ex utilitate (4) sua judicat , & in eo , quod metus ei repræsentat , rationibus abundat. Plurimi hominum affectui rationem postponunt.

T 3

Sen-

(1) Præceptum [14] putat Ministri *opinionem* *rum* esse moderandam, quando affectibus, quam rationi propior est. Inter contradicentes opinio una *rationabilis*, nempe rationi conformis, cujus rationes honestæ, certæ, securæ; altera *irrationabilis*, nempe affectibus conveniens, quibus judicium conforme, seu de appetendis sit, seu de fugiendis. Ubi opinio contradicens Ministro videtur *subtilior*, rationes ejus examinandæ, & moderationem dubitatio suggeret, & Ministrum inter utrumque quasi medium locabit.

(2) L. Piso olim celebris, quod nullius fervilis sententiæ sponte autor fuerit, & quoties *necessitas* ingrueret, sapienter moderans. VI. A. 10. 4.

(3) Talis etiam Lepidus olim; Hic pleraque ab sævis adulationibus aliorum *in melius deflexit*, nec tamen temperamenti eguit, quum æquabili autoritate & gratia apud Principem vigeret. IV. A. 20. 3.

(4) Pessimum veri affectus venenum est sua cuique utilitas. I. Hist. 15. 6.

Sentientium (5) quidem contraria, uterque *rationem* liare a partibus suis credit; attamen semper quæ fida unquam bifrons (6) fuit? Prudentis est rem ejusmodi subtilem considerare, & aliorum imaginationem *dubitatione* sua corrigere. Quamquam interdum adversarii sui partibus accedat, ut fundamenta ejus *examine*t; Indeque fiet, ut neque alium condemnet, neque sibi tam facilem victoriam causæ persuadeat.

CCL. *Arripere* (1) *consilium*.

PEjus est non capere consilium, quam male idem exequi. Aqua stagnans, non fluens, putrescit. Sunt quidam (2) con-

(5) De dissidio consulentium vide *Lips. III. Pol. 6. 7.*

(6) Ex optimis viris optima sunt consilia. *Herod. I. 3. c. 81.*

(1) Præceptum [15] dicit Ministro convenire, *ut arripiat consilium*, quia viro magnanimo hoc est proprium. Post opinionem examinatam capiendum est consilium. At sunt homines, qui *vel non possunt*, quia re qualibet confunduntur, & naturæ tarditate executionem fugiunt, nisi ab alio instigentur: *vel possunt*, quia nulla re confunduntur, & 4. virtutibus freti [5] fortunæ suæ securi omnia conantur. In his, quam in illis major est magnanimitas.

(2) Sunt, qui ex aliena libidine huc illuc *fluctuantes* agitantur, interdum alia, deinde alia decernunt: Uti dominantium simulas, atque arrogantia fert, ita bonum, malumque publicum existimant. *Salust. Or. 2. ad Cæs.*

consilii capiendi adeo *incerti*, ut nihil agant, nisi instinctu alieno; & quidem non tam perplexitate (3) ingenii sui, sæpe vivacis, subtilisque, quam naturæ quadam lenitudine. Equidem magni est animi signum, *difficultates* sibi rerum proponere; attamen majus est consilium capere scire. Præter hos sunt alii, *nul- la qui re confunduntur*, & hi ad magna negotia sunt nati, vivacitas quoniam concipiendi, simulque constantia judi- candi in intelligentia, & executione ne- gotiorum eos adjuvat. Peractum enim est, quidquid in manus eorum incidit. Sane ejus generis homo, postquam uni *mundo leges dedisset*, satis spatii habuisset alterum etiam Mundum legibus in- struendi. Homines enim tales fortunæ suæ certi, *securique* omnia conantur.

T 4

CCLI.

(3) Talis *Vitellius*, qui tædio castrorum Romam re- vertit, recentissimum quodque vulnus *pavens*, summi discriminis incuriosus. III. *Hist.* 56. 4.

CCLI. *Nunquam se (1) ad inimici
consilia præterita (2) confor-
mare.*

NUnquam stultus aget, quod prudens
judicat, quia rerum oportunitatem
non novit discernere. Prudens vero se-
cus aget, & consilio cognito, & ab ad-
versario occupato *contrarium aliud* capiet.
Materiæ debent in modum *dilematis*
examinari, simulque rationes in utram-
que partem conquiri, ut tandem aut ad
affirmationem, aut negationem nos pa-
remus. Equidem judicia differunt; At-
tamen propensio in nullam partem at-
tente semper considerat, non tam quid
evenerit, quam quid *possit evenire*.

CCLII.

(1) Præceptum [16] dicit, Ministrum cavere debere,
ne ad inimici se consilia præterita conformet, quia stultitiæ
appropinquat. Consilio ab hostibus occupato prudens
videt oportunitatem transisse; mox dilemate opinionem
suam decedit.

(2) Nulla sunt meliora consilia, quam quæ igno-
raverit adversarius, antequam fierent. *Veget. lib. III.*
c. 26.

CCLII. *In meditatione* (1) *non errare.* (2)

NEque affectetur meditatio, neque noscatur. Omne *artificium*, quod suspectum est, pateat; multoque magis omnis præcautio, quippe quæ est odiosa. Ubi fraus dominatur, ibi quidem *vigilantiam* oportet duplicare, attamen tegenda etiam est, ne homines diffidendi causam inveniant. Provocat vindictam *suspicio*, incogitatasque antea nocendi occasiones suppeditat. Meditatio, quæ rerum complectitur statum, magnum ad agendum momentum affert. Recti sensus non est melius argumentum, quam meditatio. Maxima enim actionum perfectio pendet ex *plena cognitione*, qua illas exequimur.

T 5

CCLIII.

(1) Præceptum [16] monet, *in meditatione Ministro non esse errandum*, quia illa actionem finit. Minister rerum statum sciens, opportunitatem oculis suis videns ad executionem se confert. Plena rerum cognitione, & executione actio finitur. Executionem meditans rationes suas, artificia, aut fraudes tegat; alias enim adversarius *vigilantiam* iis opponit, & fraudes violentia prævenit.

(2) Omnium præceptionum optima est, ut, quæ *novimus esse utilia, conficienda curemus. Xenoph. Equir.*

CCLIII. *Sanus* (1) *Sensus*.

Quidam prudentes nascuntur, & *propensione* (2) *naturali* viam Prudentiæ ingredientibus statim fere dimidium viæ confecerunt. Ratio eis cum ætate, & experientia maturefcit, & tandem illi *gradum* mentis perfectissimum attingunt. (3) *Pertinaciam* horrent, velut tentamen Prudentiæ suæ, inprimis vero publicis in negotiis, quæ maximam ob utilitatem omnem cautionem exigunt. Homines tales *ad puppim* ipsi sedere, aut sedentibus ibi consulere merentur.

CCLIV. *Mediis humanis*, (1) *tanquam* (2) *divina non essent*, & *divinis*, *tanquam humana non essent*, *uti*.

Hoc est præceptum magni Magistri, quod commentario opus non habet.

CCLV.

(1) Præceptum [17] complectitur III. partem Prudentiæ, nempe *sanos sensus*. [2] His *non potest Minister* carere, quia magnis & perfectis viris conveniunt. Præter rationem & experientiam sani sensus necessarii sunt Ministro primario, aut qui ei consulunt; & inesse eis videntur, ubi *propensio naturalis* ad prudentiam, horror *perviciaciæ*, inprimis in publicis negotiis in iis inveniuntur.

(2) vide *max.* 248. b.

(3) Sunt quidam natura ita pugnaces, ut tantum sententiis aliorum contradicant. *Lips.* III. Pol. 6. 2. 3. 4.

(1) Præceptum [18] dicit, *præsens monitum non esse*

CCLV. Oculos (1) in (2) tempore
aperire.

Qui vident, non omnes (3) apertos oculos habent; neque omnes, qui intuentur, vident. Non remedium, sed causa est doloris, nimis tarde res suas revidere. Videre quidam *incipiunt*, nihil amplius ubi videndum restat. Destruxerunt illi ædes suas, & bona sua ante dilapidaverunt, quam ipsi se perfecerunt. Difficile est homi-
ni-

negligendum, quia a magno magistro proficiscitur. Sani sensus facile vident, qualia media, talem etiam eorum esse usum.

(2) Quamdiu navis secundo vehitur cursu, nemo fere mortalium divinis attendit. Ut Galli olim; qui sunt affecti gravioribus morbis, quique in præliis, periculisque versantur, aut victimis homines immolant, aut se immolatu-
ros vovent. *Cas. de B. G. lib. 6. 16.*

(1) Præceptum [19] suggerit Ministro, ut studeat oculos in tempore aperire, ut salutis suæ rationem habeat.

(2) Bene *Aristoteles*; Prudentia, inquit, est singulare, quorum cognitionem dat *Experientia*. *IV. Nic. c. 8.* Hanc facit *Usus*, sive notitia rerum humanarum ex visu, vel tractatu. *Lips. I. Pol. 8. 2. 8.*

(3) Duo sunt adhibenda homini, ut ei oculi aperiantur; *doctrina*; *peritia*. Bene *Socrates*; stultus, inquit, est, qui absque eruditione se posse existimat consulere, sive utiles & noxias res discernere. *Xen. lib. 4. Memor.* Peritia consistit in eruditione, quæ multis experimentis paratur. *Plin. lib. 1. ep. 5.*

(4) Male si regi, ut olim Claudio, non amor, non odium, nisi indita, & iussa. *XII. A. 13. 4.* aut si cum arbitria *pædagogorum*, ut olim Galbam, regunt. *Suet. in vit. c. 14.*

nibus intelligentiam impertiri, qui *voluntatem* non habent intelligendi; & difficilius indere voluntatem eis, qui intellectu carent. (4) Qui circumdant eos, velut *cæcis* illudunt, eaque re societas omnis delectatur; & quia *surdi* sunt auditu, nunquam ad videndum oculos aperiunt. Interim sunt, qui *sensum hanc vacuitatem* fovent, quorumque in eo sita est fortuna, ut curent alios despici. *O equum infortunatum*, cujus dominus est oculis captus! difficulter enim pinguescet.

CCLVI. *Ars* (1) *oportune* (2) *rem aggrediendi*. (3)

Stultitia in homines subito incedit; Squippe stulti omnes sunt audaces. Eadem

(1) Præceptum [20] docet, Ministrum niti debere, ut *opportune rem aggrediatur*. In eo enim ars, sive Prudentia consistit. Male Minister *subito*, & *temere*, sine rebus ad finem necessariis quid aggreditur; bene tamen, si *caute*, præcedente *iusta meditatione*, sequente *discrezione* temporis, & loci; ubi exploratio necessaria profunditatis, & rupium in ea; quæ si non inveniuntur, sine periculo prudens aliquid aggreditur.

(2) Magna in rep. momenta sunt temporum, & multum interest, utrum idem illud *ante*, an *post* decernatur, suscipiatur, agatur. *Lips. III. Pol. 8. 4.*

(3) Male olim sub Vitellio *Valens Dux* inutili cunctatione agendi tempora consultando consumpsit. *III. Hist. 40. 4.*

dem ignorantia, quæ impedit, quo minus initio de rebus necessariis sibi prospiciant, illis deinde notitiam errorum adimit, quos committunt. Verum Prudentia magna cautione incedit, cursoribusque utitur, *Meditatione*, & *Discretionem*; quæ pro illa excubias agunt, ut eadem sine periculo progrediatur. Equidem discretio damnat omnis generis temerarios in præceps ruentes, licet prosper eos interdum exitus absolvat. Ubi *profunditas* est dubia, ibi passibus est numeratis gradiendum. Illam explorare primum est judicii, & Prudentiæ deinde eam sequi. In mundi commercio præsens ætas *rupes* eminentes invenit. Cavendum est ergo, *bolidem* suam exploratoriam ne quis imprudenter immittat.

CCLVII. Res faciles, tanquam difficiles, (1) Et has tanquam faciles suscipere.

Illas quidem, ne nimia nostri fiducia torpescamus; has vero ne timore nimio

(1) Præceptum [21] vult, Ministrum debere res *difficiles tanquam faciles suscipere*, ut actiones suas eo felicius finiat. Res magni enim momenti, agendæ, non rationatione, sed diligentia vincendæ.

mio animum nostrum inflectamus. Res ut agenda deficiat, tantum facta debet putari; *diligentia* vero rem non possibilem superascendit. In (2) magni momenti rebus non decet ratiocinari, sed eas aggredi sufficit statim, ubi agenda sunt; consideratio enim difficultatis sæpe homines asequendo deterruit.

CCLVIII. *Modos (1) executionis invenire.*

Hic est effectus fortunatæ vivacitatis; nulla unquam re tanquam fortuita perturbari. Quidam cogitant diu posteaque nihilominus omnibus in rebus falluntur; alii vero licet ante non cogitent,

(2) Bene Tacitus de *Vespasiano*; In tanta mole belli plerumque cunctatio, & Vespasianus modo in spem erectus, aliquando adversa reputabat. Quis ille dies foret, quo LX. ætatis annos, duos filios juvenes bello permetteret. Esse privatis cogitationibus *regressum*, & plus minusve sumi ex fortuna; at imperium cupientibus *nihil medium* inter summa, aut præcipitia. II. *Hist.* 74. 5.

(1) Præceptum [22] monet, Ministrum debere laborare, ut *modos exequendi inveniat*. Hæc enim res imprimis gloriam Ministri augeat, & conservat. Sunt enim, qui cogitant diu, & non *inveniunt modos*; & cogitant diu, & *inveniunt eos*; vivacitate, & constantia mentis; & cogitant parum, & subito in arena, in turbidis *modos inveniunt*. Et hi sunt virtutis, & subtilitatis, & existimationis prodigia.

tent, *omnibus rebus modos* (2) *executionis* inveniunt. Sunt *characteres contrariae revolutionis*, quibus nunquam prosperiori fortuna frui licet, quam in turbidis. Sunt *prodigia*, qui omnia bene in arena, & *præcogitata* male faciunt; nunquam illis, nisi quod subito, venit. Hujusmodi homines magna semper *existimatione* florent, quoniam ex subtilitate mentis eorum, consiliorumque eorum successu de *habilitate* eorundem prodigiosa merito *judicium* fertur.

CCLIX. *Cæpta* (1) *persequi*. (2)

Quidam ad incipiendum tantum sunt apti,

(2) Valens Dux Vitellii, contra Vespasianum diu inutiliter *cunctatus* utrumque consilium *aspernatus*, quod inter ancipitia deterrimum est, *media* sequendo nec ausus est satis, nec providit. III. *Hist.* 40. 4.

Bene Cicero; quum in discrimen ventum sit, expedire rem, & *ex tempore* consilium capere posse, hanc omnes existimant utilem, veramque prudentiam. II. *Off.* c. 9. Talis fuit Nabarzanes apud Curt. VI. 4. Imo etiam Datames. Nep. Dat. c. 7.

(1) Præceptum [23] dicit, Ministrum non posse *cæpta* *intermittere*, quia gloria & fortuna ejus in tali *perfectione* consistunt. Quidam *executionem* vel *incipiunt*, & *negotia* abrumpunt, aut *inconstantia*, aut *impatientia*; vel *finiunt*, & quidem *patientia*; attamen effectui rei non fruuntur, & *desperatione*, aut *levitate*; qua parcunt nationi, quam oportune delere potuissent.

(2) Constituendum est, quid velimus, & in eo *perseverandum*. Sen. ep. 23.

apti, nunquam vero ad finiendum. Inveniunt quidem res, attamen mentis eorum *inconstantia* efficit, ut in eis non pergant. Neque unquam sibi existimationem acquirunt, quia nunquam ad finem usque descendunt; adeo negotia sua sponte abrumpunt. In quibusdam causa hujus rei est *impatientia*, qui defectus est Hispanorum, quemadmodum *patientia* Virtus est Belgarum. Hi finem negotiorum, & negotia finem illorum vident. Sudant illi, usque dum difficultates vincant, &, victis his, contenti sunt; Interim victoria frui non norunt; monstrantque, posse illos, quod nolunt; defectus autem ille aut *desperationis* est, aut *levitatis*. Ubi autem finis est bonus, quare ad eum non enitimur? ubi vero est malus, quare eum incipimus? Prudentis est occidere *aves*, neque exspectare tamdiu, donec sustollant se, & avolent.

CCLX.

CCLX. *Rem bene ante (1) executionem dirigere.*

Quidam directionem (2) potius rerum, (3) quam (4) successum intuentur; & tamen directio ad cautionem non sufficit, a contumelia futuri eventus improspere, nos immunes præstandi. (5)
Vi-

(1) Præceptum [24] putat, Ministrum ante executionem duo observare debere, quia totidem ejus existimationem conservant. Directionem rerum secundum causas & rationes bene examinatas; Eventum, qui priori videtur esse tutior, & honorarior; ex eo homines judicant, ad eum omnes nituntur, vel turpes modos non verentes, ubi per honestas artes ad finem non perveniunt.

(2) *Iniqua est ea opinio*, credens in executione potius debere eventum aspicere. Est illa rationi contraria, licet usu sit recepta. Nemo bonus malum consilium approbat, cui fortuna arrisit; aut bonum consilium culpatur, quia illud fortuna superavit. Ab animi instituto, & directione prudentis actio pendet; qui si facienda non prætermisit, vel victus non potest culpari. Bene *Plinius*; est omnino iniquum, sed usu receptum, quod honesta consilia, vel turpia, prout male aut prospere cedunt, ita vel probantur vel reprehenduntur. *lib. V. epist. 21.*

(3) Bene *Cicero*; quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consiliis nostris providebuntur. *Cic. lib. 6. epist. f. 11.*

(4) Sæpe omnia summa ratione, consilioque acta, fortuna etiam, ut fit, secuta est. *Liv. lib. 5. c. 19.*

(5) Interdum tamen ab ipsa fortuna videas crudelissime consilia esse multata. *Cic. pro Rabir.*

Victor, rerum gestarum (6) rationem non reddit. Pauci quidem rerum causas, & (7) rationes examinare sciunt; quilibet tamen ex *eventu* judicat. Igitur rebus suis secundis nemo existimationem suam amittet. Prosper exitus omnia coronat, licet *turpes modos* ad eum enitendi quæ- siverit; ars est arti obviam ire, quando summa voti non aliter licet potiri.

CCLXI. *Intrepide* (1) *agere*. (2)

Metus futuri successus infirmitatem exequentis rivali suo detegit. In ipso affectus calore ubi animus *dubitat*,
idem

(6) Sæpe etiam prava consilia prospere evenerunt. *vide Lips. III. Pol. 8. 19. & not.*

(7) Tacitus de *prudente*, non modo, inquit, *casus*, *eventusque* rerum, qui plerumque fortuiti sunt, sed *ratio* etiam, *causæque* noscendæ. *I. Hist. 4. 1.* Talis Paulinus. *II. Hist. 25. 3.*

(1) Præceptum [25] consulit Ministro, ut non omit- tat *intrepide rem exequi*. Hæc enim res ejus & pruden- tiam, & firmitatem indicat. Post deliberationem aut sta- tim de fausto eventu consilii & ratio, & sensus dubitant; & successus ejus sæpe est infastus; aut in ipsa execu- tione quidam trepidant, & dubitant, ne prosper con- silio eventus desit; quod non committendum, quia me- tus infirmitatem Ministri, dubitatio vero ejus impruden- tiam indicat.

(2) Vir ille erit optimus in deliberando, si adhibeat quidem in consilium *timorem*, posse rem male cedere; in re tamen ipsa *animum* summat. *Arzabanus ita apud He- rod. lib. 7. cap. 49.*

idem sibi imprudentiam exprobrabit, postquam ignis primitiæ tepuerint. *Actiones* omnes, quæ fiunt mente dubitante, sunt periculosæ, & præstaret iisdem abstinere. Non contenta Prudentia *probabilitate*, in claritatē diei semper obambulat. Quî succederet ausum, a mente conceptum, & a metu damnatum? Si enim consilium, in mentis curia *deliberatum*, sæpe fausto caruit successu, quid expectatur de eo, quod ab initio in ratione, & sensibus nutavit?

CCLXII. Diligentia, (1) & Intel- ligentia.

QUOD intelligentia oportune excogitat, idem (2) Diligentia (3) prompte exsequitur. Stultorum affectus est *festinatio*, qui tumultuarie agunt, quum periculum detegere non possunt. Prudentes contra *tarditate* peccant; Hæc autem

U 2

tem

(1) Præceptum [26] commendat Ministro *diligentem executionem*, quæ prosperam fortunam parit. Talis autem executio non est tumultuaria, sed ordinata, neque tarda, aut dilata; sed prompta.

(2) Qualis olim Agrippas, quî per omnia extra dilationes positus, consultisque facta conjungens. *Vell. lib. 2. c. 79.*

(3) Tales etiam *Arbenienses*, qui ad *perspiciendum* acuti, & ad *perficiendum* celeres erant. *Thucyd. B. P. lib. 1.*

tem est effectus deliberationi usitatus. Interdum *dilatatio* finit rem bene consultatam excidere. Prosperæ fortunæ parens est *prompta executio*. Bene ille egit, nihil qui in crastinum distulit. Digna Augusto Principe vox est: *Lente festina*.

CCLXIII. *Facere* (1) *amicos*. (2)

AMicos habere vita est altera; omne amicus est amico suo *bonum*; inter amicos omnia sunt jucunda. Homo non valet ultra *pretium*, quod alii illi conciliant. Cujus rei voluntatem ut eis indas, post animum eorum est lingua occupanda. Non est ulla melior Magia, quam *officia*; neque meliori modo amici, quam officiis parantur; quidquid enim in vita boni habemus, illud omne
ex

(1) Quemadmodum prudentia ex scientia rerum bonarum & malarum constat, *Cic. III. de N. D. c. 15.* eodem modo Autor de bonis *max. 263. seqq.* & de malis *max. 272. seqq.* agit. [2] Ad bona pertinent imprimis *Amici*, de quibus IX. præcepta dedit. [3] *Amici autem Ministro sunt quærendi*, velut magnum hominis bonum. Est enim amicus ista ipsa, & bonum, quo alter valet, quicquid est; qui lingua, animo, benevolentia, & officiis paratur; quolibet die unus quæendus est, & ex omnibus tandem aliquis sit intimus. [1] Præceptum.

(2) Cicero *amicitiam* dicit divinarum & humanarum rerum cum benevolentia, & caritate summam consensionem. *Lael. f. de Amic. c. 6.*

ex alio pendet. Certe aut cum amicis, aut inimicis est vivendum; quolibet autem die amicus est faciendus, & si quidem intimus non sit, ejus tamen *benevolentiam* ad minimum sibi convenit parari. (3) Ex amicis enim quidam, bene cogniti, *intimi* (4) fient.

CCLXIV. *Amicos ratione* (1)
eligere. (2)

AMici sunt a prudentia examinandi, & a fortuna probandi. Non sufficit eos voluntatis consensu, sed Intel-

U 3 lectus

(3) *Amor* princeps est ad benevolentiam conjungendam. *ibid.* c. 8. ille autem *confirmatur* & beneficio accepto, & studio perspecto, & consuetudine adjuncta. *ibid.* c. 9.

(4) Lælius & Scipio duo amici intimi fuerunt; Lælius bene, sed, inquit, recordatione amicitiae sic fruor, ut *beate vixisse* videar, quia cum Scipione vixerim; quocum mihi cura de *re publica*, & de *privata* fuit; quocum & *domus*, & *militia* fuit; & id, in quo est *omnis vis amicitiae* voluntatum, studiorum, sententiarum summa consensio. *ibid.* c. 4.

(1) Curanda est *Amicorum electio*, quæ maximi in vita civili est momenti. Placent prudenti amici, qui [1] voluntatis consensu, [2] Intellectus assensu, [3] & fortunæ probatione fiunt. Amicos homines *eligunt vel ipsi*, vel aliorum cura, vel casu. Vel sunt *rudes*, & *agrestes*, vel *docti* & *politi*. Vel *veri* sive personæ, vel falsi, sive fortunæ. Vel *imprudentes*, vel *prudentes*. Vel *infortunati*, vel *fortunati*. [2] Præceptum.

(2) Bene *Plutarchus*, civilium, inquit, virorum *viva*, & *intelligentia* instrumenta sunt *amici*. In *præc. reip. ger.*

lectus (3) etiam assensu comprobari. Quamquam vitæ hæc res est momentum maximum, minimum tamen ad eandem curæ (4) confertur. Quidam amicitias interventu alieno, & plurimi casu faciunt. (5) Ex amicis de homine judicatur; vir habilis nunquam *rudes* amicos quæsit. At licet homo quidam placeat, non ideo tamen amicus est *intimus*; quippe potius ex vivendi elegantia, quam ex certa alia opinione de virtute ejus amicitia nascetur. Amicitia sunt (6) veræ, & falsæ; hæc voluptati, at illæ agendi securitati inserviunt. Pauci *personæ*, multi vero sunt fortunæ amici. *Bona mens* amici unius utilior, quam omnis bona aliorum voluntas. Igitur electione amicos, non vero sorte fume.

Ami-

(3) Cicero eligere suadet, qui sunt *viri boni*, nobis *similes*. *Lael. de Am. c. 22.*

(4) Omnium rerum hæc una provisio, ut ne *nimis cito* diligere incipiamus, neve indignos. *Digni* autem sunt amicitia, quibus ipsis inest causa, cur diligantur. *ibid. c. 21.* Ergo cum judicaveris, diligere amicos oportet; non judicare, cum dilexeris. *ibid. c. 22.*

(5) Sunt firmi & *constantes* eligendi; cujus generis est magna penuria; & judicare difficile est sane, *nisi expertum*; experiendum autem, est in ipsa amicitia. Ita præcurrit amicitia judicium, tollitque experiendi potestatem. *ibid. c. 17.*

(6) *Veræ* amicitia difficillime reperientur in iis, qui in honoribus, reque publica versantur. *ibid. l. c.*

Amicus prudens immunem præstat te a doloribus, imprudens contrà dolores tuos multiplicat, & cumulat. Si amicos tuos amittere non vis, magnam eis *fortunam* ne precare.

CCLXV. *Amicos* (1) *admittere*.

Quantæcunque quis est Virtutis, consilio (2) tamen interdum indiget. Neminem qui audit, (3) *stultitia* laborat incurabili. Hominum *scientissimus* bonis consiliis locum relinquat. *Majestas* ipsa docilitatem non excludit. Sunt, quibus nemo medetur, quia neminem admittunt. Dant se præcipites, nemine audente accedere, qui eos impediat.

U 4

Quo

(1) Non omittit Minister *amicos admittere*, qui maximum usum præstare possunt. Admittunt enim eos vel Principes viri, vel privati, & inter hos doctissimi, & prudentissimi; non admittunt eos stulti, & qui ideo pereunt; admittuntur ad loquendum libere, & animadvertendum, pro autoritate, quam fides & prudentia illis tribuunt; Non omnes tamen sine discrimine, sed unus tantum, & *intimus*. [3] Præceptum.

(2) Bene *Cicero*; Amicorum, inquit causa honesta faciamus, *Consilium* vero iis dare gaudeamus libere; plurimum in amicitia amicorum bene suadentium valet *autoritas*, eaque & adhibeatur non modo aperte, sed etiam acriter, si res postulabit, & adhibita pareatur. *Lael. c. 13.*

(3) Cujus *aures veritati clausæ sunt*, ut ab amico vera audire nequeant, hujus salus desperanda est. *ibid. c. 24.*

Quocirca una Amicitiae porta pateat, per quam suppetiae veniant. Amico & loquendi, & animadvertendi integra sit libertas; opinio de fidelitate ejus, & prudentia concepta hanc ei auctoritatem permittat. Indecorum vero est, hanc familiaritatem omnibus communem esse. Amicorum intimus unus sufficit, cujus animadversionem magni faciamus, quoque tanquam fidelitatis speculo ad intelligentiam rerum utamur.

CCLXVI. *Non abuti (1) amicorum gratia.*

Magni magnis sunt amici (2) usibus reservandi. Ad parvi momenti negotia multam gratiam impendere; est eam dissipare velle. Usus ad extremos

an-

(1) Amicorum quidem usum sibi commendatum habebit Minister, quia in vita civili est praestantissimus. Amici bonis omnibus praeferruntur. Ab eis homini a Natura dotato tanta est fortuna, quanta fama, quae a gratia amicorum provenit, & non minimis, sed maximis semper usibus reservatur. Quartum praecipuum.

(2) Viro Politico inter praecipua dignitatis, virtutisque praesidia sunt illustres amicitiae. Eas Mucianus olim non juvenis modo ambitiose coluerat, quod indicium fuit animi majoribus rebus intenti; sed gerendae reip. adhibitus apud subjectos, apud proximos, apud collegas variis illecebris potens in apicem rerum ivit, ut non nisi unum, vel ferre, vel facere superiorem posset. Bacl. in annos. Pol. in I. Hist. 10.

anchora maxima fervatur. Ubi multum pro parvo prodigitur, quid necessitati futuræ reliqui manebit? Nihil nostræ ætatis Patronis est melius, neque eorum gratia quidquam pretiosius; hæc struit, & destruit, ut aut prudentiæ clienti, aut dementiæ opinionem conciliet. Tanta semper noverca fuit prudentibus Fortuna, quantam eis Natura, & Fama benevolentiam navaverunt. Satiùs est amicos suos, quam bona fervare.

CCLXVII. Amicis (I) suis scire uti.

Maxima est solertia. Expedit quibusdam *eminus*, quibusdam vero *cominus* uti. Quidam conversationi ineptus, aptus commercio *scribendi* fuit. Quasdam maculas delet absentia, quas præsentia intolerabiles reddit. In amicis præter voluptatē est *utilitas* quærenda. In amico tres debent esse *Boni* qualitates; aut quemadmodum alii dicunt, entis: *unitas,*

U 5

tas,

(1) *Usum amicorum* non negligit Minister, sibi bona maxima parientem. Amici alii *eminus*, alii *cominus* serviunt, alii *utiles*, alii *jucundi*, quidam & *utiles*, & *jucundi*. Amicus sit *unus*, *verus*, & *bonus*. Amici non sint *multi*, sed *pauci*, qui conversatione *noscentur*, & a tempore *firmantur*. In *secundis* & *adversis* *maximus* est eorum *usus*. Quintum Præceptum.

tas, *bonitas*, *veritas*; ex his enim omnibus amicus partem suam habet. Qui boni habeantur, pauci sunt; & minor adhuc ei est amicorum numerus, qui non novit eos eligere. Amicos *conservare*, quam facere præstat. Tales quære, diu qui durent, & licet sint initio novi, (2) sufficit, tamen eos se noscere posse, ut tibi satisfaciant. Ut rem recte teneas, optimi sunt, qui multis (3) modis salis consumptis parantur. Non tam horrida est *Eremus*, (4) quam vita sine amicis. Amicitia *bona* multiplicat, & mala dividit. Unicum illa fortunæ adversæ est remedium; & ipsispiraculum, quo anima se hominis exonerat.

CCLXVIII.

(2) *Novitates* si spem afferunt, ut tanquam in herbis non fallacibus fructus appareat, non sunt illæ quidem repudiandæ; *Vetustas* tamen suo loco conservanda est; maxima enim vis est vetustatis, & consuetudinis. *Lal. c. 19.*

(3) Verum est, quod dicitur, multos *modios salis* simul edendos esse, ut amicitia munus completum sit. *ibid. l. c.*

(4) *Solem* e mundo tollere videntur, qui amicitiam e vita tollunt, qua a Diis nihil melius habemus, nihil jucundius. *ibid. c. 13.*

CCLXVIII. *Promittentes* (1) *a præstantibus* (2) *discernere.*

HÆc distinctio est absolute necessaria, sicut etiam amicorum vel personæ, vel dignitatis; quippe tales *amici* valde differunt. Ille rem male intelligit, qui neque nocet, neque verbis blanditur; alius vero adhuc pejus, qui neque verbis sævit, neque re ipsa prodest. Nostra ætas non finit se pasci vanis verbis, velut ventis; neque *civilitate*, tanquam fraude civili, minime vivitur. Vera ratio fugandi aves est iter ad aucupium cum lumine. Stulti, & superbi *vento* pascuntur. Verba debent esse actionum pignora, indeque pretium suum habere. *Arbores* non frugiferæ, & sine foliis, plerumque etiam vita carent. Omnes
eas

(1) Non est negligenda distinctio *amicorum promittentium a præstantibus*, quia absolute homini est necessaria. Quum enim homines sint verbis potius, quam officiis conspicui; stulti quidem & superbi eorum verbis & civilitate pascuntur, attamen prudentes tali lumine fugantur; quippe verba re & affectu valent; & promissis qui stant, amici eligendi, ut tibi prosint, promittentes vero umbræ tuæ, & voluptati seponendi. Sextum præceptum.

(2) Si in scena, in qua rebus fictis loci plurimum est, tamen verum valet, quia in *amicitia* fieri oportet, quæ tota *veritate* perpenditur? *Cic. Læt. c. 26.*

eas necesse est nosse ; quasdam , ut tibi profint ; quasdam , ut te obumbrent.

CCLXIX. *Nunquam* (1) *queri.*

Querelæ semper (2) Autoritatem nostram destruunt. Excitant illæ potius affectum nos *offendendi*, quam misericordiam nos *consolandi*. Aditum illæ patefaciunt eis, qui querelas audiunt, ut nobis inferant idem, quod alii, de quibus querimur. Et notitia *injuriae* a primo illatæ alteri ad purgationem sui utilis erit. Quidam, querentes de injuriis præteritis, invitant *futuras*; & loco remedii, consolationisque speratæ voluptatem aliis afferunt, sibi que contemptum addunt. Melior longe est Prudentiæ regula, qua *divulgamus officia*, quibus aliis obligamur, ut alios ad obligationem nostri incitemus. Sæpe qui loquitur de beneficiis ab *absentibus* acceptis,

(1) *Querela de amicis est omittenda*, quia autoritatem hominis destruit. Ea eniam offendimus alios, ut nobis easdem injurias inferant, nosque contemptu onerent; Prudentes non vitia, sed virtutes, & benevolentiam absentium divulgant, & quælibet eorum officia laudant; ita enim existimationem suam conservant, & inimicos impediunt. Septimum præceptum.

(2) Querelis amicorum inveteratis non modo familiaritates exstingui solere dicit Cicero, sed etiam *odia* sempiterna gigni. *Lal. c. 10.*

ptis, eadem a præsentibus petit, simulque fidem quorundam aliis venumdat. Prudens ergo nunquam neque malevolentiam, neque vitia hominum, sed benevolentiam, virtutesque divulget; ea enim re existimationem amicorum servamus, simulque inimicos in officio continemus.

CCLXX. *Æternum* (1) *neque amare, neque odisse.*

VIve cum amicis tuis hodie, (2) tanquam cum pessimis cras inimicis futuris. Quia hoc experiendo discitur, idem par est exemplo prævenire. Vide, ne transfugis amicitiae arma tradas, quibus maximum tibi bellum excitent. Inimicis contra tuis portam reconciliationis, (3) aut civilitatis, tanquam securissimæ, sem-

(1) *Ad tempus amare, vel odisse, in amicitia descendum, tanquam præceptum ab experientia suppeditatum. Cum amicis velut cum transfugis; cum inimicis velut cum rediventis vivendum est, quos admittere præstat, quam ulcisci. Octavum præceptum.*

(2) At audiat autor *Scipionem*; negabat ullam vocem inimicorum amicitiae, quam ejus, qui dixisset, ita amare oportere, ut si aliquando esset osurus. Non *Biantis*, sapientis illius hoc esse dictum, sed impuri cujusdam, aut ambitiosi, aut omnia ad suam potentiam revocantis esse sententiam. *Cic. L. c. 16.*

(3) Fictorum tamen amicorum periculosam, neque
diu-

semper apertam tene. Interdum *ultio* sumpta, causa fuit poenitentiae sequentis, & voluptas ex male agendo percepta, post acta in dolorem transiit.

CCLXXI. *Amicitias* (1) *non dissolvere*; (2)

NAm ex *ruina* earum existimatio emittitur. Omnis homo inimicitiis suscipiendis, non vero amicitiiis colendis sufficit. Bene facere paucissimi, omnes autem possunt fere *malefacere*. Aquila Jovis ipsius inter brachia non est secura, vel eo die, quo scarabæos offendit. Inimici securi, ex quo bellum declaratum vident, in *insidiis* constituti ignes incendunt. Amici, qui jurgia inter se exercent, pessimi fiunt inimici. Commissum in

diuturnam solere esse reconciliationem, docet *Camer. Oper. Succ. Cent. III. c. 55.*

(1) *Amicitiarum dissolutio* fugienda est, quia existimationem nostram perdit. Pauci colendis amicitiiis, & officiis vel in aula sufficiunt; sunt falsi amici, qui causant errori, ut de dissolutione loquantur, & amicos seu impatientiae, seu imprudentes arguant. Amicitia aut languore, aut discessu, aut dissolutione moritur. Notum præceptum.

(2) *Cicero*, erumpunt, inquit, sæpe vitia amicorum tum in ipsos amicos; tum in alios; quorum tamen ad amicos redundet infamia; Tales amicitiae sunt remissione usus eluendae, & *disfundendae* magis, quam *dissolvendae*. *Ecl. c. 21.*

in eligendo *errorem* vitiis alienis onerant.
 (3) Inter spectatores autem dissolutæ amicitiae quilibet de ea loquitur, sicut cogitat; & cogitat, sicut desiderat. Illi partem condemnant utramque, aut incogitantiae, quæ initio; aut impatientiae, quæ fini rerum adfuit; semper tamen imprudentiae, quæ omni tempore illis adfuit. Ubi dissolutio non potest evitari, ad minimum excusabilem esse oportet. *Languor* amicitiae, violentæ declarationi antefertur. Inprimis autem elegans *discessus* honori homini ducitur.

CCLXXII. *Animo* (1) *presentienti credere.*

NUnquam ei est reluctandum. Solet enim nobis utiliora prænuntiare. Ille

(3) Aut *injuria intolerabilis* inter amicos exarsit, & disjunctio amicitiae fieri potest; aut *tolerabilis*, & ferenda, & hic honos veteri est amicitiae tribuendus, ut is in culpa sit, qui faciat, non qui patitur injuriam. *ibid.*

(1) Nunc agit de malis, circa quorum fugam Prudentia versatur. *max. 263.* [2] *Animo presentienti mala*, tanquam Oraculo domestico, jure creditur. Prænuntiat illud doni divini signum meliora, & vult malis nos ante subtrahere, quam pereamus. Primum præceptum.

Ille est *oraculum* (2) domesticum. Nimirum sibi diffusi multi perierunt. At cui bono diffidentia, (3) sanum remedium respuens? Animus quibusdam omnia (4) *suggerit*; quod certum est, *doni divini* (5) signum, semper præveniens, appropinquanteque malo campanam (remedio quærendo) pulsans. Prudentis non est (6) mala receptum (7) ire; sed *disfipandis* iisdem obviam ire.

CCLXXIII.

(2) Tacitus de *Germanico*, & Clario Apolline, hoc ferebatur, inquit, illi per ambages, ut mos *oraculis*, maturum exitium cecinisse. II. A. 54. 5.

(3) Erat in ore, famaue Vespasianus, ac plerumque ad nomen ejus Vitellius *excitabatur*. II. *Hist.* 73. 2.

(4) De præfagio animi Henrici IV. Regis Galliarum, aliquot ante necem Parisiensem diebus, scite agit Bassomp. in *Comment. vitæ suæ Vol. I. p. 240.*

(5) Sunt hæc auguria non divini Impetus, sed *humanae rationis*. Cic. lib. 1. de *Div. c. 49.*

(6) Male *Ancraus* præsensit sortem suam, Bassomp. l. c. p. 430. at ut evitaret illam, a se impetrare non potuit. Id. p. 434.

(7) In bello equus nonnunquam turbari, & mala quasi præsentire dicitur. Tacitus de *Peri equo*; Armeniam intrat tristi omine, nam in transgressu Euphratis nulla palam causa *turbatur equus*, consularia insignia gestans, retro evasit. XV. A. 7. 3. vide de præfagiis equorum Freinsb. *Misc. qu. 50.*

CCLXXIII. *A doloribus (1) se immunem servare.*

EST hæc utilis scientia, & vitæ felicitatis velut obstetrix. *Nuntii* tristes neque allatu sunt jucundi, neque auditu; non nisi lætis porta est aperienda. Sunt, qui tantum (2) *adulationibus* aures patefaciunt; alios *falsa* (3) audire (4) nuntiantes juvat; quidam, ut *Mithridates* sine veneno, nullum diem sine *molestia* transigunt. Quidam adhuc gravius errant, qui ut propter vinculum ma-

(1) *Minister* studeat a doloribus se immunem servare, quia ex hac scientia vitæ felicitas pendet. Talem autem se præstat, si abstinere a nuntiis tristibus, ab adulatoribus, a mendacibus, a molestis amicis infelicibus, quorum non miserendum est ita, ut iis liberatis ipse in malum recadat. [2] Præceptum.

(2) Quamvis blanda illa assentationis *vanitas* apud eos valeat, qui ipsi illam allecant, & invitant; tamen etiam graviores, constantioresque sunt admonendi, ut animadvertant, ne *callida* assentatione capiantur. Aperte enim adulantem nemo non videt, nisi qui admodum est excors; callidus ille, & occultus ne se *insinuet*, studiose cavendum est. *Cic. Læl. e. 26.*

(3) *Epænetus* olim mendaces omnium peccatorum, & injuriarum causas esse dixit. *Plut. in Apoph.* Et *Cænus* libertus atrocis mendacii pœnas Romæ olim jussu *Vitellii* luit. *II. Hist. 54. 1. 2.*

(4) *Julius Agrestis*, spectatis hostium rebus, quam tristitia *Vitellio*, at *vera*, referret, jussu *Cæsaris* interfectus putatur. *III. Hist. 54. 5. 6.*

magnæ amicitiae amicum semel *oblectent*, vitam omnem ærumnosam trahere volunt. Nunquam adeo contra nos ipsos peccemus, consulenti, retrocedentique ut placeamus. Hæc enim regula est experientiae, ut quotiescunque nobis electio relinquitur alium oblectandi, nosve affligendi, meliori jure *alios affligere* velimus, quam nos ipsi affligi, auxilioque indigi fiamus.

CCLXXIV. *Verba* (1) *præmit-
tere.*

HÆc est noscendi (2) ratio, quemadmodum futuræ nostræ actiones, imprimis eventus, & approbationis dubiæ, accipiantur. Hac enim certo feritur, semperque aut regredi, aut progredi licebit. Ita voluntates hominum *scrutamur*, ut sciamus, ubinam pedem figere expediat? Hæc autem *præventio* est

(1) *Verborum præmissio non omittitur*, quia res valde est necessaria. Non potest Minister carere illa præventionē verborum, in negotiis dubii eventus, in petitionibus faciendis, in amicitiiis quærendis, aut firmandis, ubi voluntas principis noscenda est, an regredi, aut progredi liceat? [3] Præceptum.

(2) Ex voce Galbæ præmissa milites, qualis in se principis animus futurus esset, noverunt; *legi a se*, inquit, militem, non *emi*; Pro republ. quidem honesta, at dicenti anceps. I. *Hist.* 5. 8.

est necessaria, ad petitiones oportunas, & ad firmandas amicitias, regendasque.

CCLXXV. *Jactas* (1) *voculas rimari*, (2) *jactisque frui*.

Locus hic est exquisitissimus commercii humani, examenque plicarum animi humani exactissimum. Sunt maligna, aculeata, affectuumque felle tincta *acumina*. Ea fulmina sensibus impervia, quoscunque feriunt, eis prædam eripiunt. Unica sæpe vocola homines de cacumine Gratiae præcipientes dedit, quas nulla populi omnis murmurantis conjuratio concusserat. Contra sunt voces aliæ, *argutiaeve*, quæ effectu plane contrario memoratorum antea homi-

X 2

num

(1) Minister non omittit *jactas a principe voculas rimari*, ut dignitati, & securitati inde suæ sciat consulere. Verba *jacta* solent esse vel *aculeata*, & amara *acumina*, quibus præmissis Minister præceps cadit; vel *ingeniosa*, quæ dignitatem Ministri conservant. In commercio aulae sciri debent verba *intentione* illorum examinata, quæ secuta aut periculosa; & tum ictus prævisi declinantur; aut *jactu* verborum, qui si solertiae fuit, exceptio etiam ejus fieri cautione debet. [4] Præceptum.

(2) Fabius, (qui cum Augusto Agrippam inviserat) quum officii causa salutaret Augustum, & usitatum illud *ave* diceret, audit a Cæsare, *vale Fabi*. Et hic statim consilium cepit de morte sibi inferenda. *Plutarch. de Adol.*

num dignitatem *conservant*, & augent. Attamen ut jaciuntur solertia, ita excipiuntur *cautione*; securitas enim in notitia intentionis consistit, *ictusque prævisi* semper declinantur.

CCLXXVI. *Non perdere (1) fortunati hominis gratiam, infortunati miserendo.*

PLerumque idem, quod fortunatum unum, alterum reddit infortunatum; neque ille fortunatus, nisi multi alii essent *infortunati*. Proprium infortunatis est *gratiam* sibi hominum acquirere; quilibet enim inutili benevolentia male a fortuna habitos studet compensare. Imo accidit interdum, hominem in secundis omnibus invisum, in adversis ab omnibus *deploratum* esse; nam lapsus, vindictæ desiderium in misericordiam converterat. Quamquam tales fortunæ vices ho-

(1) Non committer quis unquam, ut *infortunati misereatur*, gratia magni Viri simul effundenda. Hoc enim factum bonæ est menti adversum. Accidit, ut infortunati, antea in secundis invisi, postea deplorati, misericordiam aliquorum inveniant; quæ vices prudenti caventur, ut ne quis eorum misereatur; noxia enim illa misericordia, ut magni viri ei gratiam eripit. Quidam misericordes statim cum infortunatis eunt; potius bonæ indolis, quam bonæ mentis homines. [5] Præceptum.

homini sunt prudenti cavendæ. Sunt, qui non ambulant, nisi cum infortunatis. Heri in secundis quem fugiebant, hodie in adversis *comitem* habent. Qui mores nonnunquam *boni ingenii*, non vero bonæ mentis signum existunt.

CCLXXVII. *Fortunatos (1) ad consortium a fuga (2) infortunatorum dignoscere.*

INfortunium plerumque stultitiæ est effectus; & nullum aliud est periculosius *contagio* infortunatorum. *Minori malo* nunquam est porta aperienda, ne illud alia, & quidem majora sequantur in insidiis locata. Vera ludendi solertia (*chartas inutiles*) gnaviter projicit. Infima coloris probati pluris, quam summa ludi præteriti valet. Nihil est in dubitando melius, quam ad *prudentes* confugere; olim enim hi nobis non oberunt.

X 3 CCLXXVIII.

(1) Lyſander olim ad Cyrum, rite te, inquit, beatum ferunt, quoniam *virtuti* tuæ *fortuna* conjuncta est. *Cic. Cat. Maj. c. 17.*

(2) *Infortunatos quis merito fugit*, quia consortium eorum est periculosum. Illi enim plerumque sua stultitia sunt tales, & stultorum *contagium* est noxium. Licet eidem minus malum habeantur, tamen illud malum majora alia sequi solent. Ideo vel minoris gentis fortunati infortunatis merito præferuntur. [6] Præceptum.

CCLXXV III. *Dies* (1) *infaustos nosse.*

Sunt *dies* (2) *infausti* (3) ubi (4) nihil succedet. Frustra ludum, frustra fortem mutaveris. Altera vice videndum, fortemne faventem, an adversam sis habiturus? Suus est menti dies; neque enim visus est adhuc, qui tempore omni habilis esset. Sortis est bene ratiocinari, imo *litteras* etiam elegantes scribere. Suum cuilibet *virtuti* est tempus, neque Venustas semper est domi. Mens

(1) Quidam *dies sunt noscendi*, quia sunt noxii. Diebus enim aut benigna, aut adversa fors præsidet; quibusdam mens hominis neque ratiocinari, neque scribere, neque virtus quid potest efficere; quibusdam & mens multa potest, & animus est lætus, & negotia bene succedunt; quales dies sunt noscendi, & discernendi; ita tamen ut successus a casu fortuito, & casus infaustus ab effectu malæ fortunæ distinguatur. [7] Præceptum.

(2) Tacitus de *Virellio* dicit, funesti ominis loco acceptum esse, quod Pontificatum adeptus, de cerimoniis publicis XV. Kal. Aug. edixisset, antiquitus *infausto die* Cremerensi, Allienisque cladibus. Miratur, principem omnis humani, divinique juris expertem fuisse. II. *Hist.* 91. 1.

(3) Sunt dies, locique rebus publ. & principibus quibusdam aut læti, aut fatales. *Piccart. Obs. Hist. Dec. V. c. 6.*

(4) Inter Veronam, & Cremonam situs est *vicus* duabus jam Romanis *cladibus notus*, *infaustusque* II. *Hist.* 23. 3.

Mens discernens fallitur interdum seu incedendo, seu excedendo. Ut fortunam habeas, *certi* te oportet esse diei. Sicut quibusdam res omnis male, quibusdam bene succedit, & quidem minori labore, & cura; ita sunt, qui *statum negotium* confectum inveniunt. *Menti* suus dies, & suus *indoli* character, & *rebus* omnibus suum est fidus. Quisquis illius diei est, nullum is ejusdem diei momentum perdat. Non tamen prudenti viro est definiendum, ob *successum* aliquem rerum diem illum esse faustum; infaustoque casu alterum diem esse infaustum; unus forsan casus fortuitus, & alter malæ fortunæ effectus potest esse.

CCLXXIX. *Negotiorum* (1) *tricas effugere.*

UNA primariarum hæc est prudentiæ regularum. In locis amplis fines inter

X 4

ter

(1) Sciat Minister *negotiorum tricas effugere*; Primaria enim vivendi regula est, quam Prudentia suppeditat. Sunt amici & naturæ, & nationis vitio ad tricas negotiorum proclives, qui ubi iudicium Ministri tentant, an immisceri eis velit, & commodo singulari frui, nempe adversarium suum vincendi; occasionem eam fugere, simulque obligationem talem periculosam credere

ter extremos sicut magnum est interval-
 lum ; ita eodem etiam se modo *magna*
negotia habent, magnum enim tibi ante
 iter imminet , quam finem eorum vide-
 as : & hæc est causa , quod prudentes
 non libenter eis *implicentur*. Hanc ob
 rem quam tardissime cum *amicis* familia-
 ritatem dissolvunt , quoniam facilius est
 occasione , quam negotiis sine honoris
 diminutione subduci. Sunt , qui *judi-*
cium tentent , quos fugere est tutius , quam
 vincere. Quibus si impliceris infelicitè ,
 præter incommodum hoc aliud a tergo
 sequitur , fierique solet , ut præceps ad
 latus sit abyssus. Sunt qui *naturæ* , & *na-*
tionis etiam *vitio* omnibus negotiis immi-
 scentur , & imprudenter implicantur.
 Qui vero rationem ducem habet , sem-
 per habenas manibus tenet. Majus ei
 commodum est , non immisceri negotiis ,
 quam *vincere* (adversantes) ; & quam-
 quam non deerit aliquis stolide *ferox* ,
 (2)

dere debet ; licet etiam stolide feroces , & incipientes
 adsint. Præterquam in tali casu ab initio ad finem ma-
 gnum est iter , magnum Ministro ex tali obligatione
 periculum imminet. Igitur rationem , quam cæcitatem ,
 sequi præstat. [8] Præceptum.

(2) qui incipiat, prudens tamen illi secundare cavebit.

CCLXXX. *Non immisceri (1) negotiis alienis.*

SI vis amari, ama. Potius vero avarus tui, quam prodigus esto. Effice, ut dendereris, & acceptus eris. Non, nisi *vocatus* veni, neque, nisi dimissus abi. Quisquis (2) incio domino alienis (3) *immiscetur*, omni se onerat odio, eventu infausto; fausto vero nullam ab hominibus *gratiam* init. Homo intricare negotia amans, *contemptus* humani est scopus; & sicut impudenter introit, ita etiam turpiter repellitur.

X 5 CCLXXXI.

(2) *Percennius miles* imperitos animos impellere patulim nocturnis colloquiis, & dilapsis *melioribus deterrimum* quemque congregare. I. A. 16. 5.

(1) *Caveat immisceri negotiis alienis*, quia contemptus & odium eam rem sequuntur. Minister non vocatus, sine jussu domini, vel successu negotii fausto, amorem sibi, aut gratiam hominum non parit; infausto vero casu, odio se, & contemptu hominum multat. Imprudentia enim intricandi negotia turpitudinem eventus luit. Nonum præceptum.

(2) *Imperii instrumenta* sunt boni amici. IV. Hist. 7. 6. quæ non serviunt, nisi a superioris voluntate adhibita.

(3) Interdum *Mennius* jubet aliquid, bono magis exemplo, quam concessio jure. I. A. 38. 1. non semper enim ex præsumpta Domini voluntate licet agere. *Groz. de I. B. P. 1. 3. 4. 5.*

CCLXXXI. *Sub specie alieni, (1) sui
lucri cupidos (2) cavere.*

CONtra astutiam (3) hominum nihil tam, quam *Circumspectio* te tuetur. Homini intelligenti intelligens opponitur. Quidam negotia sua gerunt, quasi aliena gerere viderentur; adeo, ut nisi hominum intentionem detegas, bona aliena ut serves, quolibet gressu digitos tuos urere obligeris.

CCLXXXII. *Non perire (1) cum aliis.*

SCito, hærentem in cæno non vocare te, nisi ut te etiam inibi hærente, tuo se damno soletur. *Infortunati* quærunt

(1) *Caveat Minister quosdam, sui lucri cupidos, intricantesque ideo negotia, ut illum fallant. Astuti quidam videntur negotium alienum gerere, & tantum sua, aut aliena servare volunt; qui si Ministrum suis rebus immiscent, maximum ejus rei familiari postea damnum inferunt. Ubi fraus, ibi circumspectio, & intelligentia sunt necessaria. Decimum præceptum.*

(2) *vid. max. 144.*

(3) Olim jam tum Servius Tullus per speciem alienæ fungendæ vicis suas opes firmavit. *Liv. lib. 1. c. 41.*

(1) *Fugiat merito in luto hærentem, qui malo alterius se solari volet. Infortunatus in cæno hærens, manum Ministro porrigens, socius simul ut pereat desiderat. Undecimum præceptum.*

runt (2) qui ferendo malo sibi subveniat. Prosperis qui rebus eis tergum vertisset, eisdem jam *manum* porrigit. Bene cavendum, ne *pereas* subveniando ei, qui aquis jam immergitur.

CCLXXXIII. Comitem (1) ferendi oneris in adversis querere.

NUnquam *solus esto*, (2) inprimis in periculis, solus ne omnium odio onereris. (3) Quidam suprema jurisdictione sibi collata ad summam se dignitatem evehi credunt, cum tamen omnium sint in-

(2) Bene *Tacitus*; facti ruina Cheruscorum & *Fosi* contermina gens, adversarum rerum ex æquo *socii*, quum in secundis *minores* fuissent. *de M. G.* 36. 4.

(1) *Oneri in adversis ferendo comes debet queri*, quia illud a pluribus facilius toleratur. Unus Minister & solus in summa dignitate, invidiam & odium plebis facile meretur, neque eas suffert, nisi socium patientiæ habeat; duobus autem fortuna, & furor plebis non ita nocent; & ne noceant uni, meliusque tolerantur, partem oneris, & dolorum jure comes fert; ut Medici duo ægroto mortuo infamiam inter se partiuntur. Duodecimum præceptum.

(2) Othone Cæsare regnante, quum prævalidæ jam Vitellii partes, Senatores quidam trepidi & anxii; nemo privatim expedito consilio, sed inter multos *societate culpæ* turior. *II. Hist.* 52. 3.

(3) Sub Vespasiano *Crispus* miscendo, quæ defendere nequibat, *societate culpæ* invidiam declinavit. *IV. Hist.* 41. 6.

invidia onusti , qui si se *comite* (4) *uno* contra malum muniissent, aut immunes ab eo essent, aut minimum, tantummodo mali partem perferrent. Neque fortuna, neque obstinatio plebis tam facile duobus illudunt. *Medici* peritia, cum ægrotus non convalescit, non cunctatur sibi comitem advocare, ut sub specie consultationis, in efferendo sarcophago se adjuvet. Qua in re onus, doloresque sunt *partiendi*, quia non possunt ab una solius patientia tolerari.

CCLXXXIV. *Sine pignore alienæ, nunquam suam* (1) *existimationem oppignorare.*

Quando nobis pars commodi manet, nihil est dicendum; ubi vero quid est

(4) At graves, & difficiles plerisque videntur calamitatum societates; ad quas non est facile inventu, qui descendat. *Lael. de Am. c. 17.*

(1) Non negligat Minister in factis periculosis *mutuum existimationis pignus habere*, ubi sine eo salutem servare vix poterit. Ubi sunt graves, & periculosa actiones, ibi comes caute queritur, & negotium ita utrinque obligatorium redditur, ut periculum inde commune sit, neque alter commodum socio præripere, aut testimonio eum prævenire possit. [13] Præceptum.

(2) Olin Agrippinenses offerebant uxorem, ac so-
norem, civilis relicta sibi *pignora societatis*. *IV. Hist.*
79. 1.

est *perdendum* ; ibi nihil dissimulandum. Quæcunque facta existimationem afficiunt , in eis (2) *comitatus* est necessarius, ut existimatio aliena curam tuæ habere obligetur. Nunquam alteri te committe ; & si illud interdum fiat , tanta tunc *cautio* adhibenda est , ut cui nos confidimus , nequeat inde commodum aliquod reportare. Periculum sit commune , & negotium *δίπλευρον* , ut hujus consors non possit suo te *testimonio* suppressere.

CCLXXXV. *Malum* (1) *suum occultare.*

NE te quilibet offensum veniat. Cave etiam , ne de eo (2) queraris, nam *malitia hominum* semper partem imbecillimam aggreditur , indeque sensus tantum studet oblectare. Illa tantum a statu te nititur *dimovere* rationis ; jaciendoque aculeatas voces omnia agit , donec vivum invenerit. Tum quidem homi-

(1) *Malum suum prudens occultet*, ut idem finiat. Occultatio autem ad finiendum est necessaria contra malitiam hominum, quæ monstrato malo a rationis statu dimotam patientiam affligere solet ; contra fortunam ipsam , quæ non occultantes malum in eo loco cruciat , ubi dolor est acutissimus. [14] Præceptum.

(2) *Malum sub lingua, non in lingua vult esse.* Lips. IV. Pol. 14. 32.

minis solertis est, nunquam (3) *malum* suum monstrare; seu *personæ*, seu *hæreditatis* sit; interdum enim *Fortuna* ipsa hominem eo in loco fauciare solet, ubi dolorem fore acutissimum non ignorat. Illa semper ad vivum usque affligit; & tali rerum statu neque *dolor* est monstrandus, neque *letitia*; ille ut finem habeat, hæc vero ut perennet.

CCLXXXVI. *Negotium* (1) *ubi non est, non credere.*

Sicut quidam nulla re, quidam rebus omnibus *turbantur*; ita semper velut sanctioris consilii ministri loquuntur, & omnia aut mysteria putant, aut contrarie interpretantur. Inter res *dolorosas* paucae sunt, quibus moveri debemus; fru-

(3) Privato interdum convenientius, quam *Principibus*; ab his nonnunquam clades publica stulte dissimulatur. *Id. V. Pol. 18. 17. 18. 19.* Male Vitellius, fractis rebus *nuntios cladis* occultabat, stulta dissimulatione, remedia potius malorum, quam mala differens. *III. Hist.*

54. 1.

(1) *Minister negotia impediri caveat*, quæ certum, & destinatum cursum habent. *Negotia* enim quum vel parva sint, vel magna; *parva* quidem negotia non sunt credenda, neque curanda, ut ea remediis velit irritare; *magna* tamen sunt curanda, & his aut turbari, aut moveri, aut affligi Ministrum decet; non vero parvis, quæ nemo curat, nisi contra rationem agere velit. [15] Præceptum.

frustra enim alias affligeremur ; quippe contra rationem agunt , quicunque *negligenda* volunt curare. Multæ res, magni momenti , nullæ fuerunt , quia non curatæ ; resque nullæ, (2) magni momenti factæ, quia *curatæ*. Ab initio, non vero postea , ad finem facile est pervenire. Malum sæpissime ex ipso *remedio* venit. Non est ergo pessima vitæ regula *cursum rerum* non impedire.

CCLXXXVII. *Cursum malorum* (1)
maximorum non impedire.

IN vita humana tempestates sunt , & procellæ , & ut eas abire finas , prudentiæ est in portum se recipere. Mala sæpissime remediis ingravescent. *Humorum mare* ubi agitur , sine ei providere Naturam ; ubi vero mare æstuat *mo-*
rum,

(2) Olim Romæ, sub Othone, in civitate discordi, & inter libertatem, ac licentiam incerta parvæ quoque res magnis moribus agebantur. II. Hist. 10. 1.

(1) Malum maximum Minister prudenter non impedit, quia *cursum* suum illud ipsum sistit. Sunt enim *tempestates maris*, quibus natura providet, & prudens interim portum quærit, donec insania hæc humorum desinat ; Et ad illarum exemplum *Tumultus & Seditioes se civiles* habent, quibus prudens medicinam non quærit, sed tantum *locum quietis*, ubi tempori tandiu servit, donec Insania hæc mortuum defervescat. Remedium hoc convenit malo maximo, cujus *cursum* nemo Prudens facile impedit. [16] Præceptum.

rum, (2) sine morum ei elementa prospicere. *Medicum* æque oportet esse idoneum ad præscribendum, atque non præscribendum; & nonnunquam artis summa in non adhibendo medicamine (3) consistit. Popularem ergo procellam sedandi modus est, se dare *quieti*; tunc enim temporì cedendo victoriam quis reportat. Paulum turbata aquâ fons turbidus est, & turbari ubi desinit; rursus clarescit. Malis nonnullis non est ullum convenientius remedium, quam *cursum eorum* non impedire. Ipsa tandem *mala* *cursum* suum sistunt.

CCLXXXVIII.

(2) Contra *luxum*, qui immensum in republ. Romana proruperat, Tiberius suadet Senatui, omittere potius *prævalida*, & *adulta vitia*, quam hoc assequi, ut palam fieret, quibus flagitiis impares essemus. III. A. 53. 2.

(3) Ne corporis quidem *morbos veteres*, & *diu ætos*, nisi per dura, & aspera coerceas; corruptus simul, & corruptior, æger, & flagrans *animus* haut levioribus remediis restringendus est, quam libidinibus ardescit. III. A. 54. 2.

CCLXXXVIII. *Minima* (1) *non negligere.* (2)

Malum enim unum nunquam solum advenit. Mala & bona, velut *membra catenarum*, se habent; alterutrorum partem maximam qui habent, apud eos plerumque divertuntur; indeque quilibet infortunatos fugit, & fortunatos sequitur. Columbæ ipsæ, utut simplices, candidis tectis insident. Omnia infortunato defunt, & sibi ipse deest, rationem ubi perdit. Malum *dormiens*, non decet resuscitari. Parva (3) quidem res est gressus nutans, (4) attamen casus cum sequitur sæpe periculosus, & dubii even-

(1) *Malum minimum Minister non negligit*, quia magnum sæpe periculum minatur. Non enim solum est, quod mala alia sequuntur; & Ministrum infortunatum ubi homines fugiunt, perit ipse, rationem si perdit; igitur parvum malum, quamdiu non completum, ne periculum ex eo magnum proveniat, prudentia corrigit. [17] Præceptum.

(2) Non sine usu fuerit introspicere illa *primo aspectu levia*, ex quibus magnarum sæpe rerum motus oriuntur. IV. A. 32. 4.

(3) Minimum malum olim Germaniæ visum, Ducibus patribus filios surrogare. *Monzamb. de Stat. Imp. Germ. c. 3.*

(4) Vide de malo minimo *Arist. V. Pol. 4. 7. & 8. & VI. Pol. 4. & Scip. Amir. in Tac. lib. 16. diss. 1.*

eventus ; sicut enim nullum bonum est perfectum, ita nullum etiam malum completum ; quod cœlum nobis immit-
tit, *patientia* ; quod homines ingerunt,
prudentia (5) corrigitur.

CCLXXXIX. *In Cœlo res omnis,
est voluptas ; (1) in inferno res omnis
dolor ; mundus, quia in horum medio
est, ab utroque aliquid par-
ticipat.*

NOs inter duo *extrema* sumus, & ab
utrisque partem habemus. Sors al-
ternat ; neque faustum omne, neque in-
faustum potest esse. Mundus est *nume-
rus*, qui solus valet nihil, at cum Cœ-
lo junctus plurimi valet. Prudentis est,
quia

(5) Ei, quod novum est, etiam si parvum & exi-
guum videatur, statim *in principio* occurrendum est,
nam sæpe ab infirmis initiis res maximæ provenerunt.
Arist. 5. Pol. 4.

(1) Nunc tradit Autor *IV. vitæ tempus*, nempe redi-
tum ad otium privatum ; Minister enim, ubi patriæ in-
serviit, lassus negotiis, parando se ad mortem, ad Philo-
sophiam, senilem consolationem, confugit. [2] Putat
Autor, *Mundum inter voluptates & dolores esse medium*,
quia ab utrisque partem habet. Homines in mundo me-
diam sortem habent, quæ non valet, nisi animum ad cœ-
lum dirigant, & vitam suam, velut *Comœdiam*, bene fi-
niant. [1] Præceptum.

quia novitas illi non convenit, eundem semper in vicissitudinibus omnibus *animum* gerere. Vita nostra agitur tanquam *Comœdia*; in fine (2) illa apparet, & caput rerum est bene illam finire. (3)

CCXC. *Existimationem* (1) *suam*
renovare.

HOc est privilegium Phœnici tributum, ut seipsam renovet. Virtus, pariterque Gloria obnoxia sunt (2) senescendo. Consuetudo admirationem minuit. Novitas mediocris plerumque maximam Virtutem, quæ senescere incipit, vincit. Opus ergo est animo, mente, fortuna, rebus omnibus *renovari*;

Y 2

vari;

(2) Olim quidam rogatus, quid esset beatissimum? respondit, *felicem mori. Diog. Laert. lib. 6.*

(3) Amplissimum vitæ spatium est usque ad sapientiam vivere; qui ad illam venit, attingit non longissimum finem, sed maximum. *Sen. ep. 93.*

(1) *Ministri quidem existimatio renovanda est*, quia senescere deprehenditur. Illa consuetudine longa admirationem sui minuit, inprimis si novus Minister ei inuinet, & cum renovatio animæ priori est necessaria, quæ desiderium sui, & admirationem in aula resuscitet. [2] *Præceptum.*

(2) Bene *Plutarchus* dicit, esse & politici cursus finem quendam, ac terminum, nec minus civilia *certamina*, quam athletica, *vigore*, & *tempore* destituta, vituperari, ac coargui. *In Lucull.*

vari ; semperque novo splendore radiare , qui *Solis* instar , Horizontem , & theatrum (*Coeli*) sæpius mutat , ut privatio ejus *occasu* desiderium , novitas vero *ortu* ejusdem admirationem excitet.

CCXCI. *Sibi utilitatem* (1) *ex aliena indigentia parare.*

SI privatio (2) usque ad desiderium venit , hæc est vi omni efficacior. Nihil esse *privationem* Philosophi dicunt , at Politici eam esse omnia ajunt , & hi sine dubio melius eam cognoverunt. Sunt , qui per aliorum sibi *desideria* viam parant , ut ad finem suum perveniant. Utentes occasione desiderium rei difficultate obtinendi excitant. Plura sibi a *calido affectu* , quam a tepida possessione pollicentur ; incalescit enim desiderium ad mensuram diffi-

(1) *Aliena indigentia usum magnum potest præstare Ministro* tanquam singulare arcanum ad finem perveniendi. Ubi enim novus Minister priori videtur præferri , *relictio aulæ* tantam vim sæpe habet , ut *desiderium* prioris renover ; Hoc vero ubi *radio* posterioris augefcit , illius calor homines quasi cogere potest , ut officio suo fungantur , & priorem in aulam revocent. [3] Præceptum.

(2) *Recessus* viro magno interdum artis erit , quia viles principibus , iis nimis qui sunt utiles. Bene *Livius* ; continuus aspectus minus verendos magnos homines ipsa *sarietate* facit. *Lib. 35. c. 10.*

difficultatis augescens. Verum arcum ad finem nostrum perveniendi est, nosse alios in eo tenere, ut nobis semper opus habeant.

CCXCII. *Existimationi* (1) *suae absentiam* (2) *quærere.*

SI præsentia minuit existimationem, absentia eam auget. Qui absens leo, præsens videtur mus. Virtutes splendorem suum amittunt, *cominus* inspectæ, quippe corticem potius rei externæ, quam veram, internamque mentis constitutionem solent homines intueri. *Imaginatio* longius, quam visus abit; & fraus plerumque per aures intrans, per oculos transit. Quisquis se conservat in statu *bonæ opinionis*, quam homines de illo

Y 3

ha-

(1) *Absentia Ministri existimationem conservat*, quia opinionem, quam homines de eo habent, tuetur. Sæpe enim *præsentia* noxia, quum homines potius de externis, quam internis iudicent; & Virtutum opinio tantum per oculos, & aures communicetur; Itaque secessum, & desiderium Minister quærît, quibus existimationem, & desiderium renovet. [4] Præceptum.

(2) Male *Ancraus* in Normanniam digreditur, quo in necem ruit consilio, omnium libera in absentem dicacitate, quod usu invaluit. Qui summam tenet in aula, nisi præsens pugnaverit, vincitur; rara est per fugam victoria. *Gram. Hist. Gall. lib. II. ad an. 1616. & 1617.*

habent, is existimationem suam conservat. Phoenix sibi etiam *secessum*, & *desiderium* quærit, ut inde honoratior, & desiderabilior evadat.

CCXCIII. *Desiderari, (1) & deplorari.*

Quando per voluptatis ostium in ædem fortunæ intratur, contrario modo ex hac plerumque per portam doloris exitur. Majoris Virtutis est ex ea *feliciter exire*, quam illam applaudente populo intrare. Sors communis est fortunatis post initium prosperum, finem (2) Tragicum habere. Non est in eo felicitas, ut introitum populi applausus comitetur; plerumque enim introeuntium hæc est prærogativa; sed difficultas in eo consistit, ut eundem *applausum* exiens invenias. Eorum qui *deploran-*

(1) *Ministro quidem oprandum est, ut deploretur; quia raræ hic est fortunæ effectus. Multi enim Ministri lætitiæ, & applausus comitatu in ædem fortunæ introeunt, plurimi vero sine fortuna, & applausu ex ea exeunt; & Ministri rara est felicitas, qui tali applausu minimum recedit, ut ab hominibus desideretur, aut deploretur.*
[5] Præceptum.

(2) De Anergæi eade potest legi *Gram. Hist. Gall. II. an. 1617. & conjugis Galigaye suspendium, ibid.*

rantur (3) paucissimos invenies. Raro enim accidit, ut exeuntes prospera fortuna comitetur. Hæc enim erga exeuntes se æque difficilem præbet, atque erga intrantes facilis, comisque fuit.

CCXCIV. *Desiderabilem* (1)
fierr.

PAUCIS ea fortuna obtingit, & plane est (2) extraordinaria, ut a bonis quis viris (3) *desideretur*. Plerumque neque amamus, neque odimus eos, tempus vitæ suæ qui finiunt. Viæ sunt di-

Y 4

ver-

(3) Tacitus de Germanico; Neque multo post extinguitur ingenti luctu provinciæ, & circumjacentium populorum. *Indoluere* exteræ nationes, regesque. II. A. 72. 2. 3.

(1) *Honor desiderii* Ministro, tanquam fortunæ res extraordinariæ, optatur. Pauci enim morte sua eum honorem merentur; sed quidam, & quidem excellenti *Virtute* in dignitate maxima exercita; *satisfactione*, & meritis, in omnes homines collatis. Laudis est summæ Ministrum suam functionem administrasse, & honore suo illustrasse; ea laus est ipsius personæ; quippe si ob malitiam successoris desideratur, non desiderii honor est, sed minoris odii murmur. [6] Præceptum.

(2) Tiberius, ut premeret vulgi Romani sermones, monuit edicto; multos illustrium Romanorum ob remp. obiisse, neminem tamen (præter *Germanicum*) tam *flagrantè desiderio celebratum*. III. A. 6. 1.

(3) Galba ad Pisonem; Nero a pessimo quoque semper desiderabitur; mihi ac tibi providendum est, ne etiam a bonis desideretur. I. *Hist.* 16. 5.

versæ merendi honorem desiderii, & una quidem secura est, *excellencia virtutum*, quas administratio dignitatis illustravit; altera vero valde est efficax, quæ omnibus in vita hominibus *satisfecit*. Parit Virtutum splendor subjectionem, ex quo apparet, functionem administratore illo, non vero hominem functione indigere. Quidam functioni, & quibusdam functio est honori. Non est prærogativa, *successoris malitia* ut bonus videaris; neque enim veri illud desiderii, sed minoris tantum odii argumentum existit.

CCXCV. *Desiderii (1) aliquid semper reliquum habere.*

CORPUS respirat, & animus aspirat. Omnium rerum possessio brevi *fastidium* sui gigneret. Animo ipsi ad satisfactionem Intellectus est necessarium, ut semper ei aliquid ad sciendum *restet*, quo curiositatem suam oblectet. *Spes* vitam alit, satietas vero voluptatis, eandem
mo-

(1) *Aliquid desiderii*, velut felicitatis ultimum, Ministro est reservandum. Eo enim residuo Minister respirat & animum suum solatur, & spe vitam alit, simulque virtutem suam compensat; ubi nihil desiderii restat, felicitas timore infausto horrida incipit. [7] Præceptum.

molestam reddit. In compensando hæc solertia tenenda est, ne virtutem unquam plene remunereris. Ubi nihil desiderio (2) restat, omnia sunt timenda; & hæc est infauusta felicitas. *Timor incipit, ubi desiderium definit.*

CCXCVI. *Solem (1) occidentem non expectare.*

PRæceptum est prudentiæ, ante ut *linquamus* negotia, quam nos linquant. Prudentis est *Solis* ad exemplum propria sui ipsius nosse clade triumphare; Ille splendore adhuc corruscans, se subtrahere in *nube* solet, ne conspiciatur vergens in occasum, indeque dubiosum sit, occideritne, nec ne? Est (2) prudentis,

Y 5

tis,

(2) Bene *Tacitus* *Othonem* alloquentem *Plotium Firmum* inducit; majore animo tolerari aduersa, quam relinqui; fortes & strenuos etiam contra fortunam insistere *spei*; timidos, & ignavos ad desperationem *formidine* properare. II. *Hist.* 46. 4.

(1) *Occasum Minister non expectat* velut vitæ & existimationi malum perniciosum. Molestiæ summæ est dignitate spoliari, & ærumnis affici; igitur ante cladem, in *nube*, *Minister* recedit, ne *occasus* conspiciatur; & *occasio* quærenda est, officiumque resignandum, ut infamiæ notas anteveniat. [8] Præceptum.

(2) De *Xantippo* *Lacedæmonio*, qui rebus *Carthaginiensium victoria*, contra *M. Attil.* Regulum multum momenti attulerat, non multo post *inde est profectus*, pruden-

tis, casibus se subducere, ne molestia pe-
 reat; neque expectare, donec (3) For-
 tuna se vertat; ne illum plane vivum
 sepeliat, ærumnis affectum, quæ eum
 premerent, & mortuum, post ablatam
 dignitatem. Bonus (4) *eques* interdum
 equo habenas laxat, ne a ferociter in-
 surgente in medios carceres (5) dejectus
 ab omnibus irrideatur. Venuſtas foe-
 minæ *speculum suum* solertia prævenit,
 frangitque illud ante, quam fugaces vul-
 tus illecebræ deformentur. (6)

CCXCVII.

denter, & sapienter; Illustres enim actiones gravem in-
 vidiam, & acres calumnias conflare solent; quibus cives
 forsan, cognatorum, amicorumque opibus nixi fuerint
 pares; at peregrinis utraque res in *exitium* facile vertit.
Polyb. lib. 1. Histor.

(3) Bene *Orbo*; alii diutius, inquit, imperium tenuer-
 rint; nemo tam fortiter reliquerit. *II. Hist. 47. 4.*

(4) Tacitus de *Vitellio*; quem non commoveret illa
 facies, Romanum Principem, generis humani paulo ante
 dominum, *relicta* fortunæ suæ sede, per populum, per
 urbem *exire* de Imperio. *III. Hist. 86. 1.*

(5) Idem de *antecessoribus*; Repentina vis Dictatorem
Cæsarem oppressit; occultæ *Cajum* insidiæ; nox & igno-
 rum rus fugam *Neronis* absconderunt; *Piso* & *Galba*, tan-
 quam in acie, ceciderunt; *Vitellius* in concione, pacis
 & reipl. causa cessit. *Ibid. 2. 3.*

(6) Nimis tarde sibi secretum, aut otium a Nerone
 permitti petiit. *XIV. A. 53. 3. Seneca*; frustra-
Agricola vitam suam moderando mutavit. *Agr. c. 40.*
11. 3. 4.

CCXCVII. *Homo intelligens ; (1)*
Christianus prudens ; Aulicus
Philosophus.

Eſſe talem oportet ; non autem videri ; multoque minus affectare , ut tales habeamur. Quamquam prudentum occupatio digniſſima ſit *Philophia* , non tamen noſtra ætate (2) amplius in pretio habetur. Scientia hominum (3) habilium contemnitur. Equidem Senecæ tempore in aulam Romanam inducta aliquamdiu florebat , & hodie in aula , eadem *ſtultitia* habetur ; attamen Prudentia , & mens ſana ejusmodi præjudiciis non urgentur.

CCXCVIII.

(1) *Tria a Miniſtro maxima requirit , eumque vult talem eſſe , qualem Prudentia , & mens ſana poſcunt. Dicit autem , hominem intelligentem , & prudentem Chriſtianum , Philoſophiam magni , ut olim , non vero ſtultitiam , ut hodie putare. Hæc enim præjudicia ſunt contra prudentiam , & contra mentem ſanam. [9] Præceptum.*

(2) Nonnullis etiam veterum irriſam fuiſſe probat *Pico. Obſ. Hiſt. Dec. VII. c. 1.*

(3) Non enim eſt *Philophia* populare artificium , nec oſtentationi paratum ; non in verbis , ſed rebus eſt. *Sen. ep. 16.*

CCXCVIII. Undiquaque (1) consolationem (2) suam habere.

Qui nulli amplius sunt usui, illi ipsi æternitate se solantur. Nullum est tædium sine consolatione; & stulti suam in fortuna inveniunt. *Primus*, ut dicitur, *tesserae jactus* *fœminæ competit*. Longe ut vivas, parvi tantum valeas. *Vetus olla* nunquam fere frangitur, duratque tamdiu, donec ejus usum non fastidias. Videtur *fortuna* viris magnis invidere, quia in nonnullis firmitatem cum inhabitate, & in aliis vitæ brevitatem cum magnis virtutibus conjungit. Omnes, quorum *vita frugifera* foret, subito deficiunt; quique nulli sunt usui, æterni fiunt, aut quia tales videntur esse, aut quia tales revera existunt. *Mors & Sors* vi-

(1) Minister, tanquam vir magnus, *undiquaque potest consolationem habere*. Ejus consolatio æternitas, & vitæ brevitatis, quia frugifera, satis longa est; Infortunatus quidem, quia *Mors & Sors* illi adversantur. [10] Præceptum.

(2) *Thrasea* aliquot ante necem suam momentis intentus institutioni *Demetrii Cynici*, de natura animæ, & dissociatione spiritus a corpore, amicos suos consolando animam efflabat. XVI. A. 33. & 34.

videntur in infortunati oblivionem consentire.

CCXCIX. *Homo (1) sui seculi.*

Meriti eminentis homines ex temporibus pendent. Non obligit illis omnibus, (2) quod merebantur; & ex iis plurimi, qui, quod merebantur, sunt adepti, fortunam non habuerunt rebus suis *fruendi*. Alii meliore seculo digni fuerunt. Non enim omne bonum semper

(1) *Homo sui seculi* a prudentibus non deploratur, quia consolationem magnam habet. Minister enim, vir magnus, quia non obtinuit, quæ meritis fuisset, neque fructus est fortuna, quæ ei convenisset, non malo tempore, quo vices & casus eum obruerunt, sed meliori tempore dignus est, nempe immortalitate, cui quidem eum posterum merito consecrabit. [11] Præceptum.

(2) Apud Augustum *Mæcenæ*, & apud Tiberium *C. Sallustius* minimi tandem valuerunt, & ut Tacitus, in amicitia ejus speciem magis, quam vim tenuerunt. III. A. 30. 3. 4. 5. 6. Causas 2. putat [1] inconstantiam fortunæ, cujus in hac *max. 299.* mentio; & [2] mores, & culpam Ministri IV. A. 20. 3. 4. Ubi *Lepidus* dicitur iter ambitione ac periculis vacuum perrexisse, l. c. n. 4. & æquabili autoritate & gratia apud Tiberium viguisse. l. c. n. 3. Causas, cur Principis favor ita mutetur, inquit *Forstner. nott. pol. ad III. A. 30.* ubi [3] addit principis fluxam, & incertam inclinationem IV. A. 18. 3. vide *Lips. III. Polit. 11. 13. in nott.* ubi exempla.

per triumphat. Res mundanæ suas *vices* habent, & (3) eminentissimum quodque casuum inconstantia subjicitur. Prudentem vero semper immortalitatis suæ *consolatio* manet. Si præsens enim seculum ei gratiam non reddit, sane futura eidem tempora vicem rependent.

CCC. Tandem (1) sanctum (2) esse.

Q Uo verbo unico omnia dicuntur. Virtus omnium perfectionum *catena*, centrumque omnis est felicitatis. (3) Illa reddit hominem prudentem; attentum, consilii, & sapientiæ plenum, fortem, moderatum, sincerum, felicem, applausu dignum, & in omnibus *Heroem*. Tria SSS. hominem fortunant, *Sanitas, Sapientia, & Sanctitas*. Virtus

(3) Magnis regum Ministris quomodo exitus sint plerumque cruenti, docet *Gruter. disc. Pol. c. 32*.

(1) Ministro tandem *sanctitas* est expetenda, quia illius verbo omnia dicuntur. Illa est summa felicitatis; virtutum; sol hominis; pulchra, amabilis, summum bonum, norma rerum, se contenta, quæ in vita, & post vitam homini prodest. [12] Præceptum.

(2) Bene *Seneca*; honestum esse perfectum bonum, quo beata vita completur. *Ep. 118*.

(3) Qui omne bonum honesto circumscripsit; intra se *felix* est. *Sen. ep. 74*.

tus parvi mundi *Sol* est, & bonam conscientiam, tanquam Hemisphærium, habet. Illa adeo est pulchra, ut Coeli, & terræ sibi *favorem* acquirat. Nihil illa amabilius, neque vitio est odiosius. Virtus est *summum* bonum, & extra eam reliqua sunt nihil. Virtute *se habilitas*, & magnitudo, non vero fortuna metiuntur. Virtus tantum *se ipsa* indiget, quæ hominem in vita amabilem (4) & post mortem memorabilem reddit.

(4) Non tam ad virtutum effectum, quam Apotheosin videtur respexisse. Non ad vivi, sed Divi potius laudes. Judicium de Romanorum more legitur apud *Freinsb. Misc. quæst. 45. & Bæcl. annot. Pol. ad I. A. II.* ubi causas ejus politicas expendit.

INDEX

INDEX MAXIMARUM.

Fundamentum rerum.

- I. *Vir prudens in summo perfectionis gradu jam est constitutus.*
- II. *Homo in summo perfectionis gradu.*
- III. *In quo desinitur, ab eo vitam non incipere.*
- IV. *Vitam tumultuariam fugere.*
- V. *Vitam prudenter partiri.*

Inde IV. vitæ tempora.

Primum Tempus studiis dicatur.

Hoc pertinet ad Naturam.

- VI. *Mens bona, & bona indoles.*
- VII. *Natura & Ars; Materia & Artifex.*

Ad institutionem.

- VIII. *Excolere & expolire.*
- IX. *Scire & recta velle.*

MAXIMARUM.

Cujus finis Scientia.

- X. Essentiam rerum & maturitatem nosse, iisdemque frui.
- XI. Ingenium suum natura, arteve renovare.
- XII. Paulo plus scientiæ; & eo minus vitæ.
- XIII. Homo solidæ doctrinæ.
- XIV. Non nimis subtilēm esse.

Secundum Tempus Experientia consecratur.

Hoc pertinet aut ad Mores.

- XV. Initio vitæ de se, negotiisque suis modeste sentire.
- XVI. Imaginationem suam moderari.
- XVII. Non peccare, neque alios ad peccandum illicere.
- XVIII. Non esse monstrum.
- XIX. Contra impetum agrestium, obstinatorum, ventosorum, & omnis generis malorum hominum semper accinctum esse.

Notitia sui.

- XX. Vitia sibi grata nosse.
- XXI. Vitium sibi dominans nosse.

Notitia aliorum.

- XXII. In notitia hominum non labi.
- XXIII. Aliorum sensus penetrare.
- XXIV. Uniuscujusque imbecillitatem invenire.
- XXV. Exacte nosse eorum characteres, cum quibus agendum.
- XXVI. Experimentum facere.
- XXVII. Exercitatio & Indoles.

Ad Usū sive Excitationem.

- XXVIII. Indolem, mentem, animum, affectusque nosse.
- XXIX. Nosse vires suas.

I N D E X

- XXX. *Quanto quale anteferre.*
- XXXI. *In re præclara excellere.*
- XXXII. *Dicta, & facta hominem absolvunt.*
- XXXIII. *Scientia & fortitudo magnos invicem faciunt.*
- XXXIV. *Negotia splendidiora præferre.*
- XXXV. *Artis suæ partem certiolem excolere.*

Aut ad conversationem Tam vulgarem.

- XXXVI. *Homines conversationi suæ eligere.*
- XXXVII. *Conversatio non affectata magnæ Virtutis opinionem homini circumdat.*
- XXXVIII. *Omnis generis hominibus se similem præbere.*
- XXXIX. *Cum omnibus potius insanire quam solus sapere.*
- XL. *Nimiam in conversatione familiaritatem fugere.*
- XLI. *In conversatione, aut amicitia non esse vitreum.*

Quam sublimiorem.

- XLII. *Sensum rectum habere.*
- XLIII. *Homo virtutis & existimationis.*
- XLIV. *Artem conversandi tenere.*
- XLV. *Non ignorare vitæ commercium quantum sufficit.*
- XLVI. *Majoris meriti hominibus non associari.*
- XLVII. *A quibus discere, cum iisdem agere.*
- XLVIII. *Seculi sui sidera nosse.*

Tertium Vita tempus officio publico tribuitur.

- XLIX. *Officiis se convenienter gerere.*
- L. *Exspectare.*
- LI. *Patriam relinquere.*
- LII. *Supra officium suum esse.*
- LIII. *Magna digerere.*
- LIV. *Nunquam magni antecessoris locum occupare.*
- LV. *Ho-*

LV. Hominibus, quibuscum agendum, asuescere.

LVI. Loci primarii excellentia.

Ad administrationem officii publici pertinet
Fortuna.

LVII. Fortuna & Fama.

LVIII. Ars habendi fortunam.

LIX. Sidus suum nosse.

LX. Ante negotia fortunam, viresque ponderare.

LXI. In secundis se moderari.

LXII. In secundis se ad contraria præparare.

Benevolentia sive amor.

LXIII. Animos hominum sibi conciliare.

LXIV. Ab omnibus amari.

LXV. Donum placendi habere.

LXVI. Nescio quid.

LXVII. Favorabilia sibi, odiosa aliis servare.

LXVIII. Mala in alios rejicere.

Amor principis conservatur.

LXIX. Semper fieri necessarium.

LXX. Nunquam superare Dominum suum.

LXXI. Nunquam in secretorum communionem venire.

Honor sive existimatio.

LXXII. Amori Honorem jungere.

LXXIII. Autoritas naturalis.

LXXIV. Autoritas & verborum & Actionum.

Acquiritur.

LXXV. Existimationem acquirere & conservare.

LXXVI. Nova invenire.

LXXVII. Non patefacere se, neque declarare.

I N D E X

- LXXVII. Novitate frui.
 LXXIX. Prudentis famam habere.
 LXXX. In cœtum semper laudanda secum afferre.
 LXXXI. Peritorum approbationem habere.
 LXXXII. Mazurum esse.
 LXXXIII. Nosse partem quæ nobis deest.
 LXXXIV. Scire ostentare.
 LXXXV. Nimiis famæ præconiis non celebrari.

Conservatur.

- LXXXVI. Bonis uti instrumentis.
 LXXXVII. Prudentiæ famulatu uti.
 LXXXVIII. Negotiis suis fidos eligere.
 LXXXIX. Sine navis esse.
 XC. Immunem a nationis suæ vitiis esse.
 XCI. Difficulter credere, difficulter amare.
 XCII. Competitores fugere.
 XCIII. Cum inæqualibus non committi.
 XCIV. Tempori se accommodare.
 XCV. Vitia vel usitata discernere.
 XCVI. Ad usum, non vero stultitiam se communem conformare.
 XCVII. Homo sine affectatione.
 XCVIII. Neque affectatione, neque imprudentia nimis esse singularem.
 XCIX. In omnibus nolle insignem esse.
 C. Extraordinaria, & mirabilia munera non affectare.
 CI. Ceremonias non affectare.
 CII. Nihil obstinate, sed omnia circumspecte agere.
 CIII. Obstinationem fugere.

Officiis Sermonis.

- CIV. Loqui & silere.
 CV. Habilitatis sigillum tenere linguam.
 CVI. Moderationi species prudentiæ inest.

CVII. Ne-

- CVII. *Negotiis sermones aptare.*
 CVIII. *Loqui plene.*
 CIX. *Bene intelligere.*
 CX. *Nunquam rem alio, quam par est, sensu accipere.*
 CXI. *Vulgariter loqui, sapienter cogitare.*
 CXII. *Perverse ratiocinari.*
 CXIII. *Non nimis intelligi.*
 CXIV. *Contradicendi animum non gerere.*
 CXV. *Contradicens non respondere.*
 CXVI. *Contradicere nosse.*
 CXVII. *Contra vulgum argumentari.*

Et Actionibus.

Quæ vel sunt efficaces.

- CXVIII. *Actionibus suis valorem conciliare.*
 CXIX. *Expectationem aliorum tenere.*
 CXX. *Attente alios ad agendum movere.*
 CXXI. *Diversitate se hominum metiri.*
 CXXII. *Vires suas non sinere exauriri.*
 CXXIII. *Parsimonia ad omnia utilis.*
 CXXIV. *Potius nunquam deficere, quam centies bene ferire.*

Vel decoræ.

- CXXV. *Res & modus.*
 CXXVI. *Semper se ipsum vereri.*
 CXXVII. *Omnia tanquam coram testibus agere.*
 CXXVIII. *Moderationem adhibere.*
 CXXIX. *Turbato affectu nunquam agere.*
 CXXX. *Res & species.*
 CXXXI. *Facere & videri.*
 CXXXII. *Rem imperfectam nunquam ostendere.*
 CXXXIII. *In vita inæquabilitatem & disordinem cavere.*

- CXXXIV. Non se hominem monstrare.
 CXXXV. Non confestim ad credendum induci.
 CXXXVI. Non ad ultimum abire.
 CXXXVII. Initio, non fine rerum, sua prudenter agere.
 CXXXVIII. Occasioni servire.
 CXXXIX. Neccessaria ad vitam duplicare.

**Actiões decoræ sunt respectu Virtutum ;
 Speciatim vero respectu Liberalitatis.**

- CXL. Multa jucunda non tanquam propria possidere.
 CXLI. In benefaciendo parum, ac sæpe tribuere.
 CXLII. Affectionis pretio res vendere.
 CXLIII. Meritum gratia antevenire.
 CXLIV. Scire obligare.
 CXLV. Non obligari, neque varii generis hominibus.
 CXLVI. Cunctis satisfaciendi famam habere.
 CXLVII. Non se prodigere.
 CXLVIII. Sibi semper artis præstantissima reservare.
 CXLIX. Neque sibi, neque aliis omnia.
 CL. Neque se totum aliis, neque alios sibi integros consecrare.
 CLI. Nunquam nolenti satisfacere.

Magnanimitatis.

- CLII. Vulgi affectibus immunem esse.
 CLIII. Sublimitati studere.
 CLIV. Ubique vulgus.
 CLV. Recedendo a vulgo paradoxa non amplecti.
 CLVI. Se ipsum non audire.
 CLVII. Nunquam de se ipso loqui.
 CLVIII. Nunquam exaggerare.
 CLIX. Non jactare fortunam.

CLX. Amu-

- CLX. *Æmulationem & Invidiam vincere.*
 CLXI. *Utilitatem ex inimicis capere.*
 CLXII. *Spon te delinquere.*
 CLXIII. *Non semper eundem modum tenere.*

Modestiae.

- CLXIV. *Scire petere.*
 CLXV. *Scire denegare.*
 CLXVI. *Se subtrahere.*

Fortitudinis.

- CLXVII. *Animosum esse.*

Manfuetudinis.

- CLXVIII. *Scire oblivisci.*
 CLXIX. *Pacificus longævus.*
 CLXX. *Non irasci.*
 CLXXI. *Iram moderari.*
 CLXXII. *Offensum gratia antevenire.*
 CLXXIII. *Lenitatem nimiam fugere.*

Veracitatis.

- CLXXIV. *Discendi sollicitus.*
 CLXXV. *Non mentiri, neque tamen semper vera li-
 cere.*
 CLXXVI. *Veri hominis gloriam habere.*
 CLXXVII. *Ludere veritate.*
 CLXXVIII. *Simulare ignorantiam.*
 CLXXIX. *Sub specie alienæ utilitatis, suam invenire.*
 CLXXX. *Contemnendo ludere.*
 CLXXXI. *Dies securitatis non habere.*
 CLXXXII. *Diffimulare.*

- CLXXXIII. *Interdum callide, interdum candide procedere.*
 CLXXXIV. *Ex secunda intentione agentes cavere.*
 CLXXXV. *Contentum se ipso animum non ostendere.*
 CLXXXVI. *Stultitiam commissam occultare.*

Humanitatis.

- CLXXXVII. *Civilitatis famam querere.*
 CLXXXVIII. *Nimia humanitate non delectari.*
 CLXXXIX. *Mollia verba.*
 CXC. *Autoritatem suam uni congressui non exponere.*
 CXCI. *Aditum non denegare.*
 CXCII. *Non molestum esse.*
 CXCIII. *Non satiatos a se dimittere.*
 CXCIV. *Morositatem fugere.*
 CXCV. *Nosse aestimare.*
 CXCVI. *Nibil ex vulgari habere.*
 CXCVII. *Rem multis placentem non damnare.*
 CXCVIII. *Statim cujuslibet rei bonum invenire.*
 CXCIX. *Non esse ad culpandum prouum.*
 CC. *Maledicentiam fugere.*
 CCI. *Nomen maledici fugere.*
 CCII. *Contra calumniam muniri.*

Urbanitatis.

- CCIII. *Læti animi esse.*
 CCIV. *Sufferre joca, non jocari.*
 CCV. *Non semper jocari.*

Probitatis.

- CCVI. *Vir bonus.*
 CCVII. *Rectum esse.*
 CCVIII. *Diu vivere.*

Justitiæ.

- CCIX. In odium inimici nunquam partes contrarias, deteriorisve eligere.
CCX. Bellum justum gerere.

Virtutis Heroicæ.

- CCXI. Et pretio & Virtutibus Heroem esse.
CCXII. Mores magnanimi.
CCXIII. Animi sublimitas.
CCXIV. Homo ab affectibus vacuus.
CCXV. Naturalem in homines similitudinem corrigere.
CCXVI. Ad amorem Heroum incitari.
CCXVII. Non tam ad imitandum, quam superandum sibi Heroem proponere.
CCXVIII. Homo omnium rerum.
CCXIX. Statui suo propriam Majestatem conservare.
CCXX. Prudentem sibi sufficere.
CCXXI. Inter negotia negotiosum non videri.
CCXXII. Suos ad agendum inducere.
CCXXIII. Sibi mederi.
CCXXIV. Evadere.

Calliditatis.

- CCXXV. Non esse simplicem semper.
CCXXVI. Famam calliditatis effugere.
CCXXVII. Vulpina tegi, ubi leonina pelle uti non licet.

Stultitiæ.

- CCXXVIII. Pars una mundi alteram, utraque vero stultitiam suam communem irrident.
CCXXIX. Stultos esse, qui videntur sales, & qui non videntur, eorum dimidium stultis accenseri.

- CCXXX. Stultorum consortio non intricari.
 CCXXXI. Stultos perferre.
 CCXXXII. In aliorum stultitiam non incidere.
 CCXXXIII. Non pluries nugari.
 CCXXXIV. Captam stultitiam non continuare.
 CCXXXV. Non mori malo stultitiæ.

Prudentiæ.

- CCXXXVI. Mentem fecundam, iudicium profundum,
 & sensus rectos habere.
 CCXXXVII. Scire, aut scientes audire.
 CCXXXVIII. In memoriam revocare præstat, quam mo-
 nere.
 CCXXXIX. Homo acris iudicii.
 CCXL. Bonum, malumve non nimis scrutari.
 CCXLI. Jasto res pretio metiri.
 CCXLII. Interna intruere.
 CCXLIII. Bene eligere.
 CCXLIV. In posterum prospicere.
 CCXLV. Consilium revidere.
 CCXLVI. Mens acris.
 CCXLVII. Prudentiæ considerantis securitas.
 CCXLVIII. Synthetesis.
 CCXLIX. Opiniones suas moderari.
 CCL. Arripere consilium.
 CCLI. Nunquam se ad inimici consilia præterita con-
 formare.
 CCLII. In meditatione non errare.
 CCLIII. Sanus sensus.
 CCLIV. Mediis humanis, tanquam divina non essent, &
 divinis, tanquam humana non essent, uti.
 CCLV. Oculos in tempore aperire.
 CCLVI. Ars opportune rem aggrediendi.
 CCLVII. Res faciles, tanquam difficiles, & has tanquam
 faciles suscipere.

MAXIMARUM.

- CCLVIII. Modos executionis invenire.
- CCLIX. Capta persequi.
- CCLX. Rem bene ante executionem dirigere.
- CCLXI. Intrepide agere.
- CCLXII. Diligentia, & intelligentia.

Ad bona pertinet Amicitia.

- CCLXIII. Facere amicos.
- CCLXIV. Amicos ratione eligere.
- CCLXV. Amicos admittere.
- CCLXVI. Non abuti amicorum gratia.
- CCLXVII. Amicis suis scire uti.
- CCLXVIII. Promittentes a præstantibus discernere.
- CCLXIX. Nunquam queri.
- CCLXX. Æternum neque amare, neque odisse.
- CCLXXI. Amicitias non dissolvere.

Mala sive fugienda.

- CCLXXII. Animo præsentienti credere.
- CCLXXIII. A doloribus se immunem servare.
- CCLXXIV. Verba præmittere.
- CCLXXV. Factas vuculas rimari, jactisque frui.
- CCLXXVI. Non perdere fortunati hominis gratiam infortunati miserendo.
- CCLXXVII. Fortunatos ad consortium a fuga infortunatorum dignoscere.
- CCLXXVIII. Dies infaustos nosse.
- CCLXXIX. Negotiorum tricas effugere.
- CCLXXX. Non immisceri negotiis alienis.
- CCLXXXI. Sub specie alieni, sui lucri cupidos cavere.
- CCLXXXII. Non perire cum aliis.
- CCLXXXIII. Comitem ferendi oneris in adversis quaerere.
- CCLXXXIV. Sine pignore alienæ nunquam suam existimationem oppignorari.
- CCLXXXV. Malum suum occultare.

INDEX MAXIMARUM.

- CCLXXXVI. *Negotium, ubi non est, non credere.*
CCLXXXVII. *Cursum malorum maximorum non impedire.*
CCLXXXVIII. *Minima non negligere.*

Quartum Vitæ tempus otium est privatum.

Seneſtutis consolatio ſit Philoſophia.

- CCLXXXIX. *In Cælo res omnis, eſt voluptas, in inferno res omnis dolor, mundus quia in horum medio eſt, ab utroque aliquid participat.*
CCXC. *Exiſtimationem ſuam renovare.*
CCXCI. *Sibi utilitatem ex aliena indigentia parare.*
CCXCII. *Exiſtimationi ſuæ abſentiam quærere.*
CCXCIII. *Deſiderari & deplorari.*
CCXCIV. *Deſiderabilem fieri.*
CCXCV. *Deſideriū aliquid ſemper reliquum habere.*
CCXCVI. *Solem occidentem non exſpectare.*
CCXCVII. *Homo intelligens; Chriſtianus prudens; Aulicus Philoſophus.*
CCXCVIII. *Undiquaque conſolationem ſuam habere.*
CCXCIX. *Homo ſui ſæculi.*
CCC. *Tandem ſanctum eſſe.*

FINIS.

